

P/3511

24



VIATA ROMÂNEASCĂ

REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN R. P. R.

9

ANUL IV SEPTEMBRIE

1951

05
154

VIATA ROMÂNEASCĂ

REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN R. P. R.
Apare sub conducerea unui comitet de redacție

Biblioteca Municipiului Deva
SALA DE LECTURĂ

9

ANUL IV SEPTEMBRIE
1951

35-11.

1953

CUPRINSUL

LUPTAM PENTRU PACE

	Pag.
EUGEN JEBELEANU: Fântâna din Coreea	5
VERONICA PORUMBACU: Pe o stradă în Berlin; Noua Șeherezadă . . .	9
NICOLAE TAUTU: Autobiografie	15
CICERONE THEODORESCU: Generalul nostru	18
NICOLAI TIHONOV: Pak-Den-Ai (În românește de Victor Tîlbure) . . .	20
PABLO NERUDA: Recabarren (În românește de E. Pletraru); Lui Miguel Hernandez (În românește de Petre Solomon)	22
NICOLAS GUILLEN: Execuție; Nu știu de ce ai crede tu... (Traduceri din limba spaniolă de Petre Iosif)	30
KOSTAS YANNOPULOS: Ultimul cântec (În românește de Eugen Jebeleanu)	32
KURT BARTHEL: Thälman (În românește de T. Mănescu)	34



AUREL MIHALE: Ogoare noui (Roman, I)	35
--	----



CRISTIAN SARBU: Zidarul; Culele	178
VINTILA ORNARU: Concert de pian	180

ORIENTARI

Probleme actuale ale literaturii din R. P. R. în lumina lucrărilor lui A. A. Jdanov	182
--	-----

TEORIE ȘI CRITICA

MIHAI NOVICOV: Romanul „Drum fără pulbere” și unele probleme ale prozei	217
SORIN ARGHIR: Un clasic al literaturii cehe	242
CONST. MACIUCA: Poetul revoluționar Nicola Vapțarov	246
GHEORGHE TURCU: Scenariul, baza operei cinematografice	250

RECENZII

M. VLAD: „Din vechea armată”	266
H. ZALIS: Intelectuali în pragul Revoluției	270
DOMNICA FILIMON: Un exemplu pentru dramaturgia noastră	272
BIBLIOGRAFIE	276

L U P T Ă M P E N T R U P A C E

EUGEN JEBELEANU

FĂNTÂNA DIN COREEA

„...Aceeasi martoră a artăat că, pe când era dusă spre a fi torturată, a văzut cum niște deținuți erau aruncați de vii în puțul din curte. Membrele comisiei au cercetat acest puț. El are ghizduri de 60 cm. înălțime, un diametru de 1 metru și o adâncime de 7—8 metri. Când soarele lumina puternic, pe fundul puțului se vedeau clar cadavre de oameni. Aproape de suprafața puțului era cadavrul unui copil îmbrăcat cu o bluză de culoare închisă și cu nasturi strălucitori...”

(Din raportul Comisiei internaționale a femeilor pentru constatarea atrocităților săvârșite de trupele americane în Coreea.)

Nu s'arătase încă'n vremea ceea
războiul, — în orașul din Coreea.

Senin era văzduhul și înalt.
Copiii — oacheși — se jucau pe-asfalt.

Femeile, pe mese'ncovoiate,
gândeau la ei și pregăteau bucate.

Sosiseră părinții, din uzină.
Nu zumzăia'n văzduh nici o albină,

nu se mișca o frunză. În oraș,
sunau, spre casă, cei din urmă pași.

Se pregătea orașu'ntreg de prânz,
când — necheză'ntr'un grajd, deodată — un maul

Un vânt păru că bate, ca de seară.
Toți arborii, treziți, se tulburară.

Sbură o pasăre, și'n urmă — toate,
și se'ncurcă'n aripi, speriate,

și-alunecară pe sub zid, puzderii.
De ceară se făcu lumina verii.

Tună. Se spulberă văzduhu'n scame.
Copiii se-adunară lângă mame.

De tunete se clătina orașul.
Sclipind, pe ceruri, se zări vrăjmașul.

În valuri, fortărețe-sburătoare
acoperiră sfâșiatul soare:

Americanii! Metru după metru,
vărsară focu, 'n mâini cu cronometrul.

Căzu femeia'n ușa; lângă ea
castronul cu orez mai aburea.

Trei avioane iuți, cu focuri scurte
țintiră'n pruncul ce fugea prin curte.

Căzură morți bătrânii lângă linguri,
câinele'n lanț se spânzurase singur.

Urnindu-se din loc, case, mormane
se prefăcură'n scrum și în maidane.

...Când tot orașu'n neguri fu'mbrăcat,
intră în el armata de uscat.

Mai rămăseseră și oameni vii:
îi strânseseră în piețele pustii,

și le grăiră rar, în limba lor,
țintind în fiecare, fără zor.

Copilului, ciuntit de brațul drept,
îi puseră, zâmbind, o armă'n piept,

și traseră — și-au râs de buna glumă.
Și mestecară, liniștiți, din gumă.

...Rămase în oraș doar o fântână,
un ochi deschis în jalnica țărână.

Oglindă sta fântâna și dovadă
de toate câte i-a fost dat să vadă.

Au astupat-o, americanii: 'n ea
svârlind bolnavul care mai trăia.

Au astupat-o până'n fundu-adânc,
svârlind în ea pe mamă și pe prunc.

Svârliră'n apa-afundă a fântânii,
deavalma, pruncii și bătrânii.

Și au plecat. Nu mai trăia nimic.
Orașul care-a fost părea un dric.

Fântâna care-a fost cândva fântână
părea pecetea morții, cea bătrână.

...Dar, iată, ochiul lumii se apleacă
peste fântâna din Anac: nu-i seacă!

E sânge'n ea. Nu l-ai vedea, de n'ar
sclipi ceva prin sânge, ca un far.

Din întunericul fântânii, cheamă
un nasture, un năsturaș de-alamă.

Privirea spre Coreea mi-o arunc :
îl văd lucind la haina unui prunc.

Cu ată tare, ca să ție,
măicuța îl cususe grijulie.

Îl văd lucind. Un nasture, cum poartă
și pruncul meu ce iese-acum pe poartă.

Un năsturaș, — dar razele-i se'ntorc
țintind spre ucigașii din New-York.

Il văd, și'n raza lui ce bine văd,
călăi, al vostru-apropiat prăpăd!

Coreea'ntreagă ridicată'n arme
v'a dat răspunsu'n foc — și-o să vă darme!

Din lumea'ntreagă, din Carpații mei,
v'aruncă ochii pruncilor scânteii.

În van veți căuta fântâni
să limpeziți de sânge-a voastre mâini!

De pretutindeni o să vă pândească
sticloșii ochi de prunci, să vă'mpietrească.

Vă va'ngheța mânia lumii,
blestemul tatălui și-al mumii.

Orice fântână fi-va buză
ce sângeră și strigă și acuză.

Orice fântână, — o gură
de piatră aspră'ncremenită'n ură.

Tot ce-ați ucis, nu, n'a căzut în moarte!
Din scrumul din Coreea facem carte,

s'o vadă oamenii, s'o ducă vântul,
să umple de mânie'ntreg pământul!

Nu, n'ați ucis fântâna. Nu e oarbă.
Cu mii de guri așteaptă să vă soarbă

Și ne învață cum să vă urîm!
Cum să luptăm, cum să vă doborîm!

PE O STRADĂ, IN BERLIN

Pe-un stâlp, o firmă; strada nu mai este.
Doar două ziduri frânte. Praful gros.
Sub ochii orbi ai fostelor ferestre,
culeg copiii aşchii de pe jos.

Vor fi dintr'un tavan ce-acoperea
pătucurile albe'ntr'o odaie?
Buchete vii de iarbă'n duşumea
deodată răsăriră după ploaie.

De-aici, cu ani în urmă, se desgropară trupuri
mormane, după-un foc istovitor.
Copiii mai înaltă — fără cuburi —
palate: din molozul casei lor.

Din cartier, în nici un sfert de ceas,
cât vezi acum în juru-ţi a rămas, —
şi grupul de copii ce drumul ni-l atine,
cari în oraşu'n flăcări s'au născut.
E-un joc. Dar e un joc printre ruine,
ce doare-adânc, oricât l-ai mai văzut.

Aici a fost bunicul lor ucis.
...Nepoţii cresc; azi râsul în aer se desface,
sub zidul ars pe care-o mână-a scris:
„Voi tineri, înainte, pentru pace!“

Ne-oprim. E lângă mine Li-Pu-San,
ostaşul decorat, cu faţa arsă.
A spus ceva în graiul coreean, —
şi parc'un nod i s'a suit în gât.
Va mai găsi la'ntoarcerea acasă
din vechiul lui oraş, măcar atât?

Din țara sa, de după orizont,
veni cu delegați, din focul luptei.
Sunt o brigadă-anume: și la Berlin e-un front,
un câmp cu'naintări neîntrerupte.

...Un uruit de roți: și mâini voinice
se-ableacă, din molozuri să ridice
copiii cu mânuțe jucăușe.
Zidarii-și taie drum ca'n mărăcini.
E-o nouă temelie din cenușă,
cum azi se sapă-atâtea în Berlin.

Cu noi e și-un student. Și-a ridicat
la Leningrad, din țândări, școala nouă.
Cuvântu-i, printre roabe cu moloz,
ca pe-un izvor în crângul răcoros
îl bem setoși, cu mâinile-amândouă.

O strângere de mână. Un tânăr partizan
și un docher. Stau, frate lângă frate.
Din Hâvre n'au ajuns în Vietnam
vapoarele cu tunuri și grenade!

Stau cot la cot. Ca mâine, alți docheri
vor asvârli munițiile'n unde.
Pământul are înc'un emisfer,
pe care se vor naște noi Raymunde.

Printre zidari, culori au răsărit,
ca florile deschise'ntr'o grădină.
De-atâtea chipuri noi a'tinerit
orașul ce renaște din ruină.

Nu's nori pe cer. E-o vară spre amurg,
pe-o stradă unde rănille prind coajă.
...La câțiva pași, prin poarta Brandenburg
sclipește-o baionetă ucigașă.

Sunt câțiva pași. Yankeul își notase
pe-atlasul fumegând, Coree noi.
Dar în Berlin, pe-o stradă fără case,
e tineretul lumii: Nu, Nu mai vrem război!

Ne'mbrățișăm pe străzi. Insigne trec
din mână'n mână: pașnice trofee.
Intr'un desen e-un univers întreg,
cum focul e închis într'o scânteie.

O inimă avem și-un singur drum,
nedespărțit de munți și de oceane.
Privirea de-mi arunc, văd de pe-acum
cu noi alături, alte milioane!

Val după val, o oaste crește vie
din ecuator la polul sub zăpezi.
Și-i cald salutul ei: *prietenie*,
din Chili până'n largul pământului chinez.

Sunt rânduri vaste. Azi în luptă vin,
urcând pe-aceleași metereze aspre,
din Moscova, Iran și din Berlin,
toți tinerii aceștia, plămada lumii noastre!

NOUA ȘEHerezada

Lui Riar, Șahului persan,
îi povesteau Șeherezade.

La Brusa, de amar de ani,
auzi un basm când noaptea cade.

Curgeau poveștile'n serai
pe văluri moi, pe mări de spume .

Azi cânturi aspre'n noul grai
Nazim închișilor le spune:

„Tu țara vechii mele Asii,
vei vrea și astăzi să m'ascuți?
Covorul tău e de mătase,
dar noi umblăm pe stânci, desculți“.

Și versurile-amarei lire
în temniți le rostea Nazim,
să le brodeze'n amintire
Iusuf ocnașul, — pe-un chilim:

„Flămânzi de peste munți și ape,
e timpul luptei! Sus, pe cai.
Oriunde ne simțim aproape
La Marmara și în Chitai!“

Chiar schingiuit în carceri joase,
Iusuf ocnașul îngâna:
„Covorul tău e de mătase
eu calc pe stânci, o, țara mea!“

...—Iusuf, e mama ta. Te cheamă
la vorbitor. Ai timp puțin.
— Invață după mine, mamă,
povestea nouă-a lui Nazim:

„Covorul țării de mătase...
Și noi călcăm pe stânci desculți“.
— Iusuf, e-atât de greu acasă!
— Măicuță, trebuie s'ascuți:

„Flămânzi din munții mei, în șea!
Ni-s caii buni, vom rupe stânci!“
— O, lasă-mă, lumina mea,
să-ți leg aceste răni adânci“.

— „Ce face taică-meu?“ — „Mi-e teamă
Să nu-l închidă c'am plecat.“
— Invață după mine, mamă,
un cântec, să i-l spui în sat.

...Ea-l povesti, când înspre casă
pe jos, prin câmpuri s'a întors.
Jur împrejur, ca o mătasă
foșniră spicele de orz.

Și într'o gară-au prins să vie
în jurul ei vreo trei desculți.
Un basm asemeni ciocârliei
sbură de-atunci înalt, prin curți.

Și-l spuse iar, într'o clădire
în care se'nălbea bumbac,
cum i-l brodase'n amintire
Iusuf, feciorul cel mai drag.

Și-l spuse într'un port, din care
ieșiră noaptea vase'n larg,
și marinarii, peste zare
îl fluturară la catarg.

Ea aruncase-o piatră... Unde,
de ce prundiș s'or fi lovit
neliniștile-adânci din unde,
pe care mama le-a trezit?

...Dar o pândiră'n drum iscoade,
și-o judecă, trufaș, un bei.
Și-acestei noi șeherezade
îi smulse limba, — frații mei!

Și, mută,-o isgoniră-acasă.
In sat ea însă n'a sosit.
Covorul țării de mătasă
o învelise în sfârșit.

Dar cine-ar fi știut anume,
ce drum făcu povestea sa?
Aceea care-l duse'n lume
de mult sub iarbă odihnea.

In urmă-i a rămas pe stradă,
în porturi, peste înălțimi
cu veșnicia de zăpadă,
chemarea nouă-a lui Nazim.

Căci dintre ziduri și hotare
și străji cu sutele în porți,
pornise'n larg, nemuritoare,
o altă mie și-una, nopți.

AUTOBIOGRAFIE

„Eu, grănicerul Radu A. Ion,
Când moi creionul chimic în gură
Simt bunii mei din leatul lor de sgură
Cum se apleacă peste foaia de hârtie,
Căci primul sunt din şirul lor ce ştiu a scrie.

Şi toţi apasă'n plumbul meu, să spună
De câte-au tras prin neagra lor furtună
Când sângerăţi de legea cea neroadă,
Viaţa şi-o târau ca pe-o corvoadă.

Şi n'or ajunge coale, cărţi întregi
Să spună câte-au tras sub domni şi regi,
Şi n'ai să poţi pe toţi să-i socoteşti
Căţi au căzut prin ocnele domneşti...

Deaceea eu — fost ultimul argat
Şi primul ce în viaţă am intrat —
Ştiu ce înseamnă liber să trăieşti
Să fii stăpân pe rodul ce-l munceşti.

Acum, când la hotar de strajă-s dat,
Cu pumnii mei cei aspri de soldat
Prind arma zdravăn şi pândesc la cei
Plătiţi de domni să'ntoarcă anii grei,

Soli din Wall-Street ce vor ca şi la noi
Să bată'n poarta ţării cu război,
Vor să ucidă pruncul, bucuria,
Eu voi veghea...”

Aici,
A întrerupt autobiografia.
O'mpături cu grijă în ziar,
Cu drag la piept îl încălzea hârtia
Când a pornit în postu-i pe hotar.

Călca tăcut, așa cum altădată
Tăcut mergea să smulgă'n câmp neghina,
Ș'ntocmai cum strângea cândva lopata
Strângea în pumni acuma carabina.

Veghea și pentru pruncul lui cel mic
Cu păr bălai și cu surâsul bun,
Ca mâini să crească mare și voinic
Să nu ajungă sfârtecat de tun.
Privea la plop... Aliniați pe mal
Păreau și ei de sentinelă,
Privind de veacuri mișcătorul val
Pe sub frunzar, ca sub capelă.
Cum se târa, abia simțit de in, —
Loc îi făceau flori aromate,
Și-i ascundeau cu foșnetul lor lin
Bătaia inimii de frate.
Un greer țârâia ca un semnal
Și Calea Laptelui părea vipușcă...
Sst! Două umbre chiar aici, pe mal...
Iși strânse pumnii tari pe pușcă.
Doi titoiști... Ce plănuiau acum?
Spioni mârșavi să lase-aici în țară?

Cu crima lor să-și facă'n noapte drum.
Să pregătească înrobirea iară?
Și-au tras cei doi călăi. Din guri de foc
Plumbii lui Tito au țâșnit.
Rănit, se prăbuși... Alți plumbi în loc...
Gemea doar lanul, nesfârșit.
Dar n'or scăpa! El îi ura pe drept,
Se războia cu ei din buni, străbuni.
Nu l'or opri nici rănile din piept
Ce sub veston îi încingeau cărbuni.
— „Ii voiu opri!“ Și-a strâns arma vârtos.
Acelaș zâmbet liniștit pe gură.

Se rezemă de dâmbul zgrunțuros
 Și trase primul foc, cu ură.
 Simți puteri de parcă toată țara
 Ținea de arma lui, vânjos.
 Alt glonț, și alt... Auzi cum urlă fiara?
 Și-a doua, zvârcolindu-se pe jos?
 Zâmbi din nou. Se aplecă pe lan
 Și-și rezemă fruntea jilavă.
 Așa cum ieri o răcorea pe geam.
 Ultimul glonț rămase'n țeavă...
 — „Gata!“ Lumini în fața lui jucau.
 Copilul și-l vedea pe pernă
 Dormind. Obrajii rumeni îi zâmbeau
 Ca macii'n valul de lucernă.
 Veni și comandantul de ploton.
 I-a strâns la piept trupul rănit.
 Ca unui frate raportă Ion:
 — „Tovarășe... eu... i-am... oprit!“
 Apoi bătaia inimii, ușor,
 S'a scurs în lan ca roua plină.
 Dar pumnul lui veghea necruțător
 Strâns încheștat pe carabină.
 I-au scos apoi de sus, dela veston,
 De sânge plină, autobiografia.
 Și prins-a comandantul de ploton
 Să le citească tuturor hârtia.

— „Eu voiu veghea...“
 El n'a pus punct în autobiografie.
 Dar noi vom scrie'n loțu-i, pe hârtie,
 Cum a căzut erou la datorie
 Cu fața la dușman, că a vegheat
 Așa cum țării noastre a jurat,
 Și a căzut lovind dușmanu'n față,
 luptând, cu arma'n mână, pentru viață.

Și-au iscălit, în locul lui Ion,
 ostașii toți, întregul său ploton,
 ce azi îi poartă numele iubit
 Ca semn că grănicerul n'a murit.

GENERALUL NOSTRU

Se năpusteau pe București,
Se bucurau de crime triste,
Călăi din tragice povești —
Stârnite fiare hitleriste!

Cum se răzbună, cum ucid
Imi arătă, strivită, viața:
Sta — jumătate prins sub zid —
Copilul, la pământ cu fața...

Era cu fața la pământ —
Părea că adormise-oleacă.
Părea că mângâiat de vânt
De-a v'ați-ascunselea se joacă !

...Un cartier de muncitori.
Sub bombe. În ruini, o casă.
Zăceau, sub zid, doi pantofiori:
Ei nu au mai putut să iasă !

Pe jos, alături, un jurnal
Cu'ndoituri nenumărate,
Boțit era și fără hal...
Fusese-o jucărie poate !

Să-i fac din el un vapuraș ?
Un turcaleț ? O jucărie ?
Să chem copiii din oraș ?
...Uitam că nimeni n'o să vie !

De-acel copil de muncitor
Mereu ne vom aduce-aminte.
Mereu, în fața ochilor,
Doi pantofiori merg înainte.

Cu-obrajii 'n palme, la pământ,
Părea copilu-ascuns de moarte.
Văd colțul de jurnal, în vânt:
Se joacă, singur, mai departe...

A joacă flutură, hai-hui,
Acolo... Ce putea să fie?
Fusesse poate coiful lui,
Un coif, cuminte, de hârtie.

De pace nu scria'n jurnal
Pe-atunci!... Nici că vei duce, iată,
Tu, coif de tânăr general,
Nebiruita ei armată.

În fața ochilor mereu
Copilul merge înainte...
De tine, generalul meu,
Mereu ne vom aduce-aminte.

Călăii tăi — și azi ucid!
Și azi, la moarte'mping pământul!
Dar lumea păcii crește, zid —
Și zidul ăsta, li-i mormântul...

NICOLAI TIHONOV

P A K - D E N - A I

Cum să descrii prea simpla bucurie?
Ce foşnet coardelor — în vers — să dai?
...că sala s'a clintit din temelie
când coborî dela tribună Pak-Den-Ai.

Sărirăm toţi — pe scaune, pe mese
Femeile din Orient suiră
spre Pak-Den-Ai. Flu larmă'n rânduri dese
de parcă'n sală mările vuiră.

Şi o femeie prinse să sărute,
îngenunchind, podeaua, 'n faţa ei.
Şi parcă brazda'nsângerată a Coreii
o săruta cu buze de văpăi.

Pe umerii lui Pak-Den-Ai, cu toate,
tunicile atunci şi le-aruncară.
Şi parcă însuşiri nebănuite
● tunicile acelea căpătară.

Ii sărutau pioase poala rochii,
grumajii, mâna, buzele şi faţa.
Foşneau drapele coreene. Ochii
se îmbătau de soare dimineaţa.

Garoafele cu roşul lor sălbatec
deasupra ei căzură cu grămada —
încât ardeau ca rană de jăratec
peste vestmântu-i alb precum zăpada.

*) Din ciclul scris după cel de al doilea Congres al partizanilor păcii dela Varşovia.

Plângeam. Râdeam. O singură văpaie!
o singură familie unită.
Și o purtau scăldând-o ca'ntr'o baie
de nevăzută dragoste, nestăpănită.

Și o slăveau ca pe o ziuă nouă.
Au pus-o în prezidiu. Cântec. Floare.
Cu mâinile'nălțate amândouă
părea un rug aprins din depărtare.

Pe alb vestmânt — garoafele ca focul..
De-atâtea inime înconjurată!..
Cu'ntregul trup, svâcnind întreg mijlocul,
s'a închinat popoarelor deodată.

În sală vuetul ca o cascadă
părea că sparge zidul și tavanul.
Și ochii tuturor știau să vadă
de-unde-amenință, perfid, dușmanul!

Pândește tot ce viață se numește.
E'n foc, în sânge, țara'ndepărtată.
Stă vie, dârză, crunt de vitejește
în Pak-Den-Ai, Coreea încercată.

A coborât apoi, în sala plină,
cu pași ușori, atât de luminoasă!
Cu ea, tăcerea coborî deplină,
învăluindu-i umeri de mătăasă.

Și ne-am trezit mai dârji în dreapta ură
cu inimile neînduplecate.
Din aer de sorbeam o'nghițitură —
chiar aerul avea o greutate.

În românește de Victor Tulbure

PABLO NERUDA

RECABARREN *)

(1921)

Se numea Recabarren.

Blând, trupeș, lat în umeri,
privire limpede, frunte puternică:
statura lui masivă-adăpostea
— asemenea nisipului imens —
marile zăcămintele ale forței.

Te uită peste pampa-americană
(zăpezii lucind și fluvii rămuroase,
feruginoase falii), —
iată: Chili.
cu trupu-i ca o creangă smulsă,
sau ca o mână cu falangele
împrăștiate de vârtejul vijeliilor.

Pe'tinderile frământate
ale metalelor și-ale nitratului
Pe crestele uriașe — ale aramei,
extrase de curând, —
trăește-aici bietul locuitor,
înconjurat de prunci în zdrențe
împrăștiați în marele deșert
ce scapără de sare.

Acesta-i chilianul: nu stă'n loc
decât oprit de moarte sau șomaj.

Acesta-i chilianul, ce rezistă,
ce supraviețuiește muncilor
sau cade'nmormântat sub stâncile de sare.

*) Fragment din „Canto general” (1950).

Și-acel conducător al celor mulți
veni'ntre ei,
cu scrierile sale.
Cu singuratecul stătu de vorbă, cu-obiditul,
cu cel ce-și învelea flămânzii prunci
în păturile numai găuri;
cu cel care'ndura
cumplite nedreptăți, — și-i spuse:
„Unește-ți glasul tău cu alte glasuri!“
„Unește-ți mâna ta cu alte mâini!“

Se duse'n blestematele cotloane
ale salpetrului și'ntreaga pampă
o străbătu în părinteștile-i colinzi:
întreaga mină l-a văzut
venind în nevăzuta ei ascunzătoare.

Sosiră asupriții toți.
Sosiră vaetele toate:
năluci cu glasurile sugrumate —
și s'au înapoiat din mâinile lui calde
cu-o demnitate nouă.

Se auzi de-aceasta'n toată pampa.
El străbătu întreaga noastră patrie,
unind poporul, ridicând
inimile sfărâmate:
De-abia ieșite din mașini, ziarele-i
sburară'n munți, în minele de-aramă.
Poporul sărută coloanele
ce, pentru prima dată, susțineau
vocile obidiților.

El strânse laolaltă singuraticii.
Aduse cărțile și cântecele
până sub meterezele terorii:
strânse la plângeri după plângeri; —
și robul fără glas și fără gură,
și marea suferință
ajunseră un nume și s'au numit Popor,
și Proletariat, și Sindicat
și-au devenit prezență și mândrie.

Iar omul renăscut:
 cel care se căli în luptă;
 acest puternic organism fără de preț;
 acest metal care nu rugineste;
 această unitate-a suferințelor;
 această fortăreață-a omului;
 drumul acesta înspre viitor;
 șirul acesta nesfârșit de munți;
 această primăvară-adânc zămisliitoare;
 această înarmare a săracilor, —
 pornind din suferințe,
 din tot ce-i mai adânc în patrie,
 mai tare, mai lovit,
 și mai înalt, și veșnic, —
 luă numele Partid.

*Partidul
 Comunist*

Acesta-i fu numele.
 Mare a fost lupta: -l asaltară
 stăpânii aurului, păsări prădătoare.
 Svârliră'n luptă calomnia:
 „Partidul Comunist (spuneau)
 este plătit de Peru și Bolivia,
 este plătit de cei străini.“
 Și atacă-ră-apoi tipografia,
 înfiripată ceas cu ceas,
 din stropii de sudoare-ai luptătorilor.
 Luară cu asalt și-au sfărâmat,
 au ars și-au nimicit
 tiparnița poporului.
 Il prigoniră pe Recabarren.
 Vzură să-i curme drumul. Însă el
 își adună pe-ai săi
 în subteranele pustii:
 și apărare bastionul.
 Atunci, stăpânii nord-americi
 și-englezi,
 cu avocații lor și senatorii,
 cu deputații și cu președinții lor
 făcură să se verse sângele'n nisip.

Uciseră,
ne-asasinară oamenii
adâncă vlagă chiliană;
au semănat cu cruci potecile
imensei pampe galbene,
cu cruci și cu morminte
de muncitori uciși, cu leșurile
învăluite'n cutele nisipului.

Intr'o zi, la Iquique, pe coastă,
chemară oamenii
care cereau școală și pâine.
Pe toți i'nghesuiră într'o curte,
împrejmuiindu-i, și-i aliniară
la zid.
Cu mare grijă
își rânduiră
armele,
și-apoi înspre grămada muncitorilor
țintiră focul
din mitralieră.
Ca un fluviu, sângele umplu
albul nisip din Iquique.
Sângele curs nu s'a șters,
arde și-acum, peste ani,
ca o corolă neiertătoare.

Dar rezistența supraviețui.
Lumina 'nmănunchiată de mâinile lui Recabarren,
flamurile roșii,
sburară din fundul minelor la sate,
sburară'n orașe, înaintară
cu căile-ferate, cuceriră
piețele și străzile, și fermele,
uzinele de praf încetoșate,
câmpiile primăvăratece,
Totul luptă, totul cântă spre-a învinge
în unitatea timpului ce'ncepe.

De-atuncea, câte se'ntâmplară...
 Cât sânge peste sânge,
 și câte lupte pe pământ,
 mărețe ceasuri de izbânzi,
 triumfuri smulse strop cu strop,
 drumuri amare depășite,
 tărâmurii negre ca tunelurile:
 trădarea ce părea
 c'o să reteze cu tăișu-i viața:
 represiunile armate ale urii
 și în sfârșit, armata.

Părea cum că pământul se scufundă.

Dar lupta merge mai departe.

In românește de E. Pietraru

LUI MIGUEL HERNANDEZ *)

— asasinat în închisorile Spaniei —

Mi-ai răsărit în cale deodată.
 Intreaga ta ființă respira
 O patimă curată,
 Înțelepciunea filelor străvechi,
 Mireasma florilor de portocali
 Și-a baligilor arse sus, pe munte.¹⁾
 Din funerara-ți mască, lângă frunte,
 Creșteau sălbatic fire de ovăz
 Și'n ochii tăi — o miere fără seamăn
 De luminoasă, măsura pământul.

*) Miguel Hernandez a fost unul din cei mai mari poeți revoluționari ai Spaniei. Luptând pe baricadele forțelor republicane, sub steagul partidului comunist spaniol, Hernandez a căzut la datorie. Prins de hoardele franchiste și aruncat în închisoare, poetul a murit, torturat, la vârsta de 28 ani. Cântecurile lui înflăcărâte însufleteșc și azi poporul spaniol în lupta pe care o duce împotriva călăului Franco și a stăpânilor săi imperialiști.

1) aluzie la faptul că Hernandez a fost păstor.

Ți se sbătea în gură o privighetoare,
Un fir de cântec aprig.
Băete drag, te-a podidit mormântul,
S'a sfărâmat lumina sub greul prafului de pușcă;
Iar tu, te-ai dus departe,
Dincolo de lună
Și dincolo de-al băătăiei soare.

Acuma, fiul meu, tu știi
Ce n'am putut să fac.
Acuma știi că pentru mine,
Erai a poeziei flacăra albastră.
Imi culc urechea la pământ
Ca să te-ascult, ca să te-aud pe tine,
Tu, sânge, muzică și fagure ucis.

- Nu știu să fi văzut o seminție
Mai limpede decât a ta,
Nici rădăcini atât de dârze,
Nici mâini mai luptătoare.
Nu știu să fi văzut o inimă mai vie,
Arzând în purpura celui mai drag,
A propriului meu uriaș și darnic steag.

Tu, tinerețe fără bătrânețe,
Om liber, răsvrătit, ne'nduplecă,
Sămânța grâului și-a primăverii
Te-au năpădit și stai întunecat
Ca un metal ce-așteaptă, calm,
Să se prefacă'ntr'o armură.

De când te-ai stins, nu-s singur,
Sunt printre cei care te caută,

Cu cei care, în dreaptă ură,
Te-or răsbuna curând.
Imi vei cunoaște pașii, printre pașii lor,
Ce se vor revărsa pe pieptul Spaniei,
Pentru-a strivi pe Cain.
Și pentruca să ni se dea'napoi,
Atâtea chipuri astăzi îngropate.

Să știe cei ce te-au ucis,
Că vor plăti cu sânge.
Să știe cei care te-au schingiuit,
Că vor avea de-aface cu mine cândva.
Să știe cei care ți-au pângărit
Memoria, că suferința ta, n'a fost în van.
Iar cei ce pe pământ american
Te-au înjosit,
Lasă-i pe seama mea, căci ei au vrut,
Să mă ciuntească pe mine, prin absența ta.

Miguel, departe de temnița Osuna,
Departe de cruzime; Mao Tse Dun
Învinge pentru tine. Iar sgomotoasa Pragă,
Îți făurește fagurele dulce pe care îl cântai.
Ungaria însorită, dansează
Pe țărmul fluviului trezit din somn.
Varșovia se deșteaptă, cu vindecate răni,
Și-așa, mereu, se'ntinde fără margini,
Pământul cântecului tău.
Oțelul care-a apărat și țara ta,
E dur și strălucește de dârzenia
Lui Stalin și a generației sale.
De pe acum lumina,
Se răspândește cald, spre locul tău de veci.

Miguel al Spaniei, ştea
A unei țări asasinate,
Eu nu te uit. Nu, nu te uit!
Din moartea ta, am învățat viața.
Ții minte, ochii mei,
Porniseră să plângă,
Când am descoperit la mine,
Nu lacrimi,
Ci arme neînduplicate!
Așteaptă-le! Așteaptă-mă!

In românește de Petre Solomon

NICOLAS GUILLEN

E X E C U Ț I E

Vor împușca
un om cu pumnii legați.
Sunt patru soldați,
gata să tragă în el.
Sunt patru soldați
cu chipuri amare,
ca omul pe care
îl vor împușca.
— Poți, oare, scăpa?
— Nu pot alerga!
— Iată, vor trage!
— Vai, ce-aș putea face?!
— Mai știi, poate, armele n'or fi'ncărcate...
— Șase gloanțe au și-s toate de fier!
— Mai știi, soldații n'or trage, poate...
— Nătărău ești, cu capul în cer!

Au tras.
(Cum a fost cu putință să tragă?)
Au ucis.
(Cum a fost cu putință să ucidă?)
Au fost patru recruți,
tăcuți —
și le-a făcut un semn coborându-și sabia de fier,
un domn ofițer;
au fost patru soldați
și ei legați,
întocmai ca omul la chip mohorît,
pe care toți patru l-au omorît.

NU ȘTIU DECE AI CREDE TU...

Nu știu dece ai crede tu,
că te-aș urî, soldate, eu,
de vreme ce suntem tot una,
eu,
tu.

Tu ești sărac, la fel și eu;
eu sunt de jos, la fel și tu;
de unde oare-ai scos-o tu,
că te-aș urî, soldate, eu?

Mă doare că, uneori, tu
prea lesne uiți cine sunt eu;
la naiba! doară eu sunt tu,
întocmai cum și tu ești eu.

Dar, crede, nu de asta eu,
nu te-aș iubi; căci știi, doar tu
cu mine suntem una,
eu,
tu,
nu știu dece ai crede tu,
că te-aș urî, soldate, eu.

Ne vom vedea și eu și tu,
uniți pe-aceeaș cale,
umăr la umăr, eu și tu;
nu ne-om urî nici eu, nici tu,
știind prea bine, tu și eu,
care ni-i calea, eu și tu...
Nu știu dece ai crede tu,
că te-aș urî, soldate, eu!

Traduceri din limba spaniolă de Petre Iosif

KOSTAS YANNOPULOS *)

ULTIMUL CÂNTEC

Te uită: dimineța! A trâmbițat cocoșul:
E primul sol. Din inimi, sbucnește viu lumina. Noaptea-și risipește
Mantia fumegândă. Norii negri
Se duc, — o să răsară aurora...
Soarele încă n'a urcat în zare. Noi n'o să mai vedem
Decât aceste zori ce-alungă norii nopții.
Doar zorile... De soare, nu ne-om mai bucura.

Ascultă... Ca o goarnă ce sună'n depărtare,
Crescând din adâncimea pământurilor noastre,
Te cheamă dimineța la lupta mării jertfe.
Și inima, și viața, în tine se trezesc.
Da, totul se deșteaptă — și-i treaz și viu în mine.
Și -acum — ușor și ager — m'arunc în foc, sălbatec;

În el deprins'am înțelesul vieții,
Prin el sorbit-am vinul bun și tare, —
Ca armăsarii ce, trăgând pe nări, mirosul sângelui curgând pâraie,
Se'nalță, gata de atac.
La fel și inimile noastre-și pun aripi și se avântă
C'un mare strigăt împotriva morții,
Un strigăt înfricoșător ca vijelia,
Un strigăt ce cuprinde'ntreg pământul.

Tot înainte, fraților! Nainte! Prindeți-vă'n danțul
Jucat întâia oară de fetele din Zalongo;
Trecut-a timpul, însă pașii lor
Și-acu i-aud în vuetul pădurii.
Ia-ți sborul, tinerețe, și poartă-ne sub cer,
Căci n'am văzut vre-odată un cer mai uriaș.

*) Poet grec, asasinat de monarho-fasciști la 6 Mai 1948. Această poezie, scrisă cu câteva ore înainte de execuție, a fost distinsă cu premiul I, în cadrul Festivalului mondial al tineretului și studenților dela Berlin.

Noi nu mai suntem slabii, nevolnicii. Niciunul
Nu-și simte inima strângându-i-se.
Niciunul dintre noi nu-i laș și nu'ngenunche.
Intrăm, cu fruntea sus, dârji, în cetatea morții.

Modești, dar neînfrânți, sburând ca vulturii,
Am năruit, cutezători, cetatea.
Și dupăce ne-am mistuit în flăcări
Și au trecut și chinurile, —
Cu moartea noastră, iată, 'nfrânt-am moartea.

In românește de Eugen Jebeleanu

persoană

KURT BARTHEL

THÄLMAN

Ești liberă astăzi o, țară:
slăvește cu drag acest an!
Măreț stă în fața ta iarăși,
și mândru precum îl știam.

El glas fost-a: 'ntăiu 'ntre 'ntăii,
și pumn al poporului viu:
Nu, n'a căzut falnicul Thälman
trăiește-al poporului fiu!

Amar încercat multă vreme,
a stat lângă noi neclintit.
O, țară, prin el azi curată,
tu lupta i-o du la sfârșit!

Ai grije, mileniul al treilea
Mileniu de pace să fie!
Jos lanțul... ca Rinul, iar slobod,
să-și poarte spre mări apa vie.

O, țară, scăpată de ghiare,
e timpu'njosirea să-ți speli!
Nu, n'a căzut falnicul Thälman
să lupti, să trăiești ca și el!

In românește de T. Măinescu

OGIOARE NOUI

PARTEA I-a

I

1

Pe Bărăgan, primăvara aceea venise mai de timpuriu. Spre sfârșitul lui Februarie, cele din urmă peticuțe de omăt se înmuiaseră și terciuiseră glodul, desgolind negrul pământului într'o singură zi. Gălăgioase, apele crescură furioase până'n buza șanțurilor. Năvăleau din curți, de pe drumuri și din grădini, pe firele unei întinse rețele de pârâiașe, vii și dese, iscate parcă de un repezit, dar îndelung ropot de ploaie neașteptată. Din loc în loc, pe lângă porți și garduri, pe marginile ogrăzilor golașe, zăpada slotuită le ridica mici zăgazuri, oprindu-le rostogolirea. Dar adunate într'un clipocit de molcomă cântare, ele se repezeau în ea și răbufneau în gol cu freamătul reînoit. Goneau către șanțuri și de acolo afară din sat, pe albiile vâlcelor pierdute în câmp. Clocoteau înfundat, ca într'o fierbere a pământului amorțit până acum. Undele lor tremurau sfioase în soare, jucau, mișcându-și grăbit văpaia de lumini murdare, ieșită parcă din adânc. Susurau îngânându-se, săltând sau coborându-și glasul, învolburându-se, — când ascuțit, când dulce și ruginit — ca un ciripit sglobiu de vrăbii gureșe mereu întăritate. Tremurau. Ca o coardă sub arcuș, cu cântecul pe buze. Ca un licărit nestăpânit de viață a luminilor prinse în oglinda lor. Cântau. Era cântecul primăverii nou sosite, cântecul vieții renăscute.

Nourii treceau din ce în ce mai rari către soare-apune. Se îngărmădeau în zare, înegurând într'una partea aceea de cer, parcă prevestind furtuna. Dispăreau. În urma lor, nemărginirea albastrului cristalin se întindea sticloasă-azurie — spre zărilor fără hotar. Orizonturile se depărtau, creșteau, iar înălțimile se adânceau din ce în ce mai limpezi și mai pline de lumină. Largul văzduhului se întindea străveziu, măbind bătaia ochilor. Cerul nu se mai sprijinea acum pe umerii caselor sau pe vârfurile cioturoase ale salcâmlor înegriți, ci parcă plutea undeva, pe sus, din ce în ce mai sus. Încă greoi, soarele strălucea și încălzea mai cu putere săltând neîncetat fumegarea pământurilor.

Dinspre miază-zi, vântul se iscase dintr'odată mai mângâe'or, mai călduț, aducând din depărtări aroma câmpiilor și a așezărilor din părțile de jos, scăpate mai curând de sub omăt. Suflarea-i leneșă sbicea locurile

mai ridicate, scurse de apă, mușca cu sete din albul zăpezilor uitate de iarna fugărită, sau purta agale spre geana zărilor plumburii aburii pă-mântului. Prin curți, usca fața grămezilor de paie și de ogrinji pregătite de foc, răscolea în șagă putreziciunea stufului din streășini, iar prin grădini mișca frunzarul mort, înghesuindu-l în colțuri dosite și întărea cărăruile părăsite de oameni încă de cu toamnă.

În alte zile însă, tot el purta și nourii lungi și grei dintr'o parte în alta a cerului, tot el îi ducea, îi aducea sau îi rotea pe loc, acoperind fața soarelui după pofta lui. Uneori, diminețile erau călduțe și limpezi, soarele ardea și primele găze băteau încet în geam, zumzuind în forfota luminilor; dar deodată cerul se înegreă, văzduhul se umbrea sub perdeaua norilor scâmoși, vântul devenea tăios și rece și ploaia începea să bată pieziș, într'o spulberare mărunță și deasă, purtată în valuri plutitoare pe deasupra satului, plină de fulguri și sloată. Parcă vremea a iarnă. Noroiul ulițelor creștea, apăraia deasemenea. Amăgiți, oamenii se adunau din nou înapoia ferestrelor, așteptând tăcuți sfârșitul învolburării.

Totuși, zilele fugeau gonite de apropierea echinoxului și tot mai frumoasă părea ivirea fiecărei dimineți. Februarie își desferecase înainte de timp apele și vremea bună, și'n așteptarea primăverii își îndulcea cu dărnicie ultimele-i după-amiezi. Soarele strălucea acum până'n seară, când coborând grăbit spre asfințit, înroșea băltoacele și anina în ramele ferestrelor câte un steag de purpură strălucitoare.

Într'o astfel de după amiază pătrundeau în Podeni doi tractoriști dela Stațiunea de Mașini și Tractoare din Bădeni. Satul îi primise scăldat în lumina amurgului, cu ferestrele arzând, cu rănila ascunse până acuma sub omăt, descoperite, cu goliciunea nedesmințită a unei vieți destul de grele.

— Ii sărăcie mare și aici! — grăi Zaharia, plimbându-și ochii prin curțile oamenilor.

— Păi ce, numai aicea, crezi? — adăogă celălalt. — N'ai văzut, că-i tot una și la Adâncata și la Năieni, și la Bojdeanca...

Mergeau îngândurați, săltându-și cu greu bocancii din glodul clisos, adânc, până la glezne. Pe deasupra salopetelor strânse cu cordonul pe mijloc, își purtau cojoacele unsuroase, încheate cu un șir de cheutori întinse pe latul pieptului. Pe cap aveau șepci muncitorești, înegrite de motorină, lucioase, ca de piele lustruită. Toată iarna trecuseră pe aici mai în fiecare săptămână. Măriseră întovărășirea de lângă sat, făcută astă toamnă și închegaseră o alta și mai mare, la Plopșor. Acum aduceau contractele. Până într'o săptămână, vor veni și cu tractoarele. Timpul n'așteaptă, odată se svântă locurile și dacă nu intră plugul să le răstoarne cât is buretoase, apoi tot degeaba.

Mihai Zaharia, brigadierul, urmărea din mers așezările Podenilor. Când trecuse ultima dată pe aici, toate erau ascunse sub omăt. Acum satul i se părea și mai pustii. Joase și sărăcăcioase, casele erau risipite pe laturile ulițelor, parcă la întâmplare. Multe din ele nu aveau nici o înprejmuire. Strâmbe, plecate într'o rână, cu pereții borșiți de apa scursă din streășinile mâncate de ploi, parcă nu așteptau nimic altceva decât prăbușirea. Lutul galben cu care erau lipite se cojise pe alocuri, iar acolo perișurile de stuf și de coceni strânse spre vârf ca un moț de căciulă răsucită, își arătau spărturile întunecate și ciolanele alburii ale căpriorilor

subțiri. Câteva case numai, mai arătoase, ale mijlocașilor; vre-o două, trei cu pereții de zid, învelite cu fier și țărците de grădini, la-alde Velicu și Filică.

Așezările Podenilor răsăriseră cândva, de multă vreme, aici în mijlocul Bărăganului, pe moșia boerilor ce stăpâniseră pământurile din partea locului, înaintea lui Pănoiu. Satul nu avea în apropiere nici umezirea unui firicel de apă, nici văioage sau ascunzișuri prielnice vieții tihnite, nici adăposturile pădurilor sau ale grădinilor de pomi, nimic. De jur împrejur, până în vinețiul orizonturilor largi, îndepărtate, numai câmp întins, asemenea pustului. Vânturile îl băteau dușmănoase aducând secetă sau nouri de zăpadă, și numai arareori ploi și umezeală. Drumurile care ajungeau până la el, se înfundau primăvara și toamna în noroaie adânci și vâscoase, iar vara într'un val de praf mărunț și lipicios, ca pulberea. Până la apa Ialomiței era o cale de o zi cu căruța, iar până la Bădenii de pe drumul de fier al Constanței, de o altă jumătate de zi. Nici că se putea mai rău; zici au vrut boerii să facă sat și l-au făcut.

Până acum, mai înaintea anilor din urmă. Podenii n'au cunoscut o altă viață, decât aceea a robiei la boer. Puțini dintre ei s'au ridicat, prin jaful și obida aduse celorlalți. Dar de când vremurile lui Pănoiu au apus și lucrurile au prins a se schimba, și viața oamenilor a luat o altă față și un alt îndemn.

Tractoriștii cunoșteau toate aceste lucruri din toamna trecută, când ei înjghebaseră aici, prima întovărășire: cea de lângă sat. Mai toată iarna, bătuseră cu îndârjire pragurile țăranilor, încheind lista întovărășirii noi, dela Plopșor. Pentru jumătate din campania de primăvară vor avea aicea ce ara. Pe urmă, vor trece poate la Adâncata, sau la Bojdeanca și vor ajuta brigăzilor de acolo care-or avea mai mult.

De pe prispele scunde, umezite, din ogrăzi sau din cadra porților, sătenii priveau bănuitori, până ce soseau în dreptul lor. Atunci, unii le răspundeau salutului cu zâmbete și fluturări de mână, bucurându-se; alții însă se întorceau pe loc și intrau în casă sau se îndreptau grăbiți spre fundul curților. Cu ochii ascunși, îi urmăreau apoi până ce treceau de casa lor.

Aproape de sediul Comitetului provizoriu le sări în drum Ilie Zăganu. El intrase în întovărășire încă de cu toamnă, printre cei dintâi.

— Noroc, fraților! — le spuse el cu toată gura, cu toată inima.

— Veniră-ți iar?

— Iar, — răspunse Buciu și-i strânseseră pe rând mâna.

— Noroc, tovarășe Ilie! — grăi și Mihai.

Ilie Zăganu intra între ei; își potrivi pasul cu al lor; călca puternic și mândru. Râdea într'una arătându-și dinții lați și galbeni, cli-pind des, ca într'un licărit de soare; din când în când, se mai uita prin case și prin ogrăzi, foindu-se. Era ceva, să mergi în rând cu tractoriștii! Dar, când îl întâlniră pe Vasile Glonț, zâmbetul îi pieri de pe față și din priviri. Se opri și le apucă mâinile, parcă ferindu-i de înec.

— Na, că nu vă spusei! Sau poate, știți?

— Ce? — îl întrebă scurt brigadierul.

— S'a spart întovărășirea dela Plopșor!

Cuvintele lui căzură greu, ca o piatră în măr. Tractoriștii schimbă priviri nedumerite, întrebătoare.

— Pe dracu ! Cum se poate ? Dece ? — grăi 'neîncrezător Buciu.

Zăganu își întinse mâinile în lături și-și ridică umerii, neputincios.

— Cine știe ? Până la urmă tot o'să dibăcim noi ceva. Mai acum o săpfămână, a început să fiarbă satul : că-i minciună cu tractoarele, că tractorul nu-i bun decât de spart în țelină, că îneacă sământa și d'aia n'a răsărit grâul celor ce s'au înscris în toamnă și câte și mai câte. E, după asta, numai ce s'au sucit oamenii și-au bulucit la Comitet de s'au șters. Primul, ăsta a fost, Vasile Glonț.

— Câți au ieșit... mulți ?

— Păi, mulți ! — răspunse Zăganu, trist și îngândurat. — Să tot fie jumătate din toți.

Brigadierul și tractoristul amuțiră. Rămaseră toți trei pironiți în mijlocul uliței. Mihai Zaharia își împinse șapca spre ceafă și-și desgoli fruntea lucioasă, nepătată încă de motorină spre rădăcina părului. Ii trecea prin minte fel de fel de gânduri, toate îndreptate la întovărășirea spartă, la ajutorarea țărănimii din Podeni, la campania de primăvară care bătea la ușă.

Porni după ceilalți cu pumnii strânși, vârați adânc în buzunarele salopetei, cu ochii în pământ, ca sub obidă. Parcă tot nu-i venea să creadă.

Dar într'adevăr, așa era ; la sediul Sfatului Popular, Leahu, membru în Comitetul provizoriu, le arată listele sfârtecate. Din întovărășirea dela Plopșor ieșiseră mulți țărani și câțiva chiar dintre cei noi intrați în întovărășirea de lângă sat ; printre aceștia era și Vasile Glonț.

— Da' bine, mă fraților, — izbucni Traian Buciu — voi ce păziți aici ? De ce nu i-ați oprit ? De ce nu le-ați vorbit ?

— Ei, tovarășilor, — începu Leahu, — voi spuneți că de ce nu i-am oprit, că de ce nu le-am vorbit ? Phă ! Da' ce-a fost glumă, când au năvălit aici și au cerut listele de s'au șters singuri de pe ele ? Cine-i mai putea opri ?

Ion Leahu își svârli întrebarea în tăcerea încăperii, ca pe un cuțit. Brigadierul se ridică, îl privi cu semeție dintr'o parte, măsurându-l din creștet până'n tălpi și-apoi, frământându-se, porni să calce podeaua de la o fereastră la alta, ca un urs. Tractoristul privea afară, bătând darabana pe un colț de masă. Numai Ilie Zăganu părea mai liniștit.

— Uite, — reîncepu Leahu, — păi să spună și Zăganu, ce puteai face ? Dacă nu vor oamenii, nu vor și pace. Poți să-i ții cu sila ? Doamne ferește ! Partidul nu-i cu asta !

Dintru început, Ilie Zăganu nu răspunse ; se uita când la brigadier, când la tractorist ; dar nu întâlnește privirea niciunuia dintre ei. Mihai Zaharia privea pe fereastră pe deasupra satului, spre nemărginita întindere a Bărăganului pustiu. Gândea la pământurile pline de suc și zăpezilor, care vor aștepta în curând fierul plugurilor. În câteva zile vor trebui să fie cu tractoarele aici, în brazdă ; campania trebuie începută cu orice preț. Dar cui să are ? Celor care-au rămas ? Intr'o săptămână, două, nici n'au ce-alege din pământul lor... și-atunci ?

Traian Buciu se ridică și el și trecu la cealaltă fereastră, privind în ulița noroioasă. Se frământa mișcându-și picioarele pe loc, de parcă-l pătrunsese frigul. El era cel mai neliniștit. Abia într'un târziu răspunse și Zăganu, scurt și neașteptat :

— Da' bine, mă, Leahule; ei ca ei, da' tu de ce te-ai șters ?

Tractoriștii se întoarseră, amândoi deodată, cu spatele spre geam. Luat pe neașteptate, Ion Leahu făcea fețe-fețe. Pentru o clipă încremeni sub ochii celor trei. Apoi începu să râdă repezit, ca o morișcă:

— Ei, parcă-i vorba de mine ! Nu-s listele aici, în mâna mea ? Eu mă scriu oricând... Iacă-tă ! Vrei acum, acuma mă scriu în fruntea tu-turor. Și adunând listele răvășite, își trecu numele pe cea dintâi, dictându-și tare : — Ion Leahu, patru hectare, unul lângă sat, trei la Plopșor.

În acelaș timp intra în încăpere Lică Mătase, președintele Comitetului provizoriu și Voiculeasa, membră în comitet. Erau gloduiți până mai sus de glesne, de parc'ar fi bătut ogoarele zemuite de apa primăverii, în lung și'n lat.

— Uite, — strigă Mătase către Voiculeasa, înveselit și mândru, — Nu-ți spuneam eu, că trebuie să pice ? — Apoi se îndreptă spre tractoriști : — Tocmai la timp ați sosit, tovarășilor. Hai, noroc !

— Ați auzit, ce-a fost, — grăi Voiculeasa, pe când le strângea și ea mâinile. — Știm, că nu ne face cinste !

— Venim din sat, — se grăbi să adauge președintele, — am mai vorbit cu oamenii ; am hotărât împreună o adunare pe mâine dimineață. Trebuie să le (mai spunem încăodată, ce-i cu întovărășirea, cu tractoarele, cu lucrul mașinilor și cu contractele... Ce bine c'ați venit, vor auzi despre toate acestea chiar de la voi !

— Eu nu mai înțeleg nimic, — începu Buciu. — De ce n'ați vorbit cu oamenii atunci, când au ieșit ?

Țăranii tăceau. Brigadierul făcu un pas spre ei și zise apăsător :

— Ar fi fost mai bine, dacă se păstrau toate înscrierile... Așa însă, trebuie să o luăm de la început.

Cumpănit în vorbă, președintele răspunse îngândurat, cu ochii la brigadier :

— Leahu spune, că n'a fost chip. Alaltăeri rămăsese singur, noi eram plecați : eu după sămânță, tovarășa Voicu la plasă, la ufedere.

— Ce puteam face, mă tovarășe ? — se desvinovăța Leahu. — „Ne-ați mințit — și voi și ăia de la stație ! — Așa mi-au strigat. — Nu mai vrem !” Și n'au plecat de aici, până ce nu s'au văzut scoși de pe liste.

În cameră, pătrunsese cenușiul înserării. Dulapul, masa și scaunele, oamenii, păreau niște umbre mai tari, mai pline. Numai albul tului și întunecat al ferestrelor își mai păstra pojghița de lumină.

— ...poate că nu-i cine știe ce, nici asta, continuă Ion Leahu. Mâine s'or întoarce toți... și-or mai veni și alții. Am să mai trec și eu prin sat, ca să mai spun și altora despre adunare. Să știe, c'ați venit.

Brigadierul își scoase șapca și-o lăsă tăcut pe unul din colțurile mesei. Își netezi părul negru întors peste cap și rămase multă vreme cu ochii la Leahu. Privirile-i adânci și vii, pătrunzătoare, sclipătură pupilelor măslinii, păreau a spune celuilalt : — O să vedem, dacă-i chiar așa !

— Lasă, tovarășe Zaharia, c'o să fie bine ! — căută să-l liniștească Leahu. — Acuma plec ; mâine, satul întreg va fi aici, la adunare.

— Merg și eu, — se oferi Zăganu, — o să ne împărțim ulițele, între noi.

În urma lor, tăcerea domni apăsătoare timp îndelungat. Mai apoi,

brigadierul se lăsă în scaun cu fața spre geam, uitând de ceilalți. Traian Buciu se opri din mersu-i neliniștit în fața președintelui, cu palmele lipite de piept:

— Zău, dacă pot să înțeleg, tovarășe Mătase; orice mi-ai spune, dar tot n'am să înțeleg!

— Uite, că n'am fost destul de tari, d'aia! — sări Voiculeasa de-alături. — Acuma tot degeaba; mâine s'alege într'un fel.

Tăcură iar. Buciu rămase la fereastră cu bărbia sprijinită în pumn. Târziu, Mihai Zaharia își întoarse ochii în geam, către ceilalți doi și zise:

— Grăul e chiar așa de prost?

— Prost, mă băte; prost de tot! — răspunse Lică Mătase. — Ogorul cât e de larg și de frumos, tot negru a rămas.

— Ei, chiar așa nu! — adăugă Voiculeasa. — A mai răsărit el pe ici, pe colo; s'a mai ridicat în unele părți în smocuri mai stufoase, dar tot n'are față bună.

Brigadierul se ridică, își puse șapca și dădu să plece.

— Dracu știe, ce-o fi la mijloc! — șopti el cu amărăciune. — Sămânța, înghețurile alea dinainte de crăciun, sau poate chiar munca noastră? Ai, ce ziceți?

— Până mai încolo, mai în primăvară, tot n'o să putem ști, — grăi Mătase. — Dar uite, că tocmai semănătura asta ne-a întors și oamenii; ea i-a fugărit.

Leșiră apoi în uliță. Voiculeasa o luă în sus, către casă, iar tractoriștii plecară cu Lică Mătase, în ospeția lui.

2

La Lică Mătase cinară tăcuți și pe îndelete ceea ce se găsea: niște cartofi fierți cu pâine de secară și lapte cu mămăligă. De masa lor se îngrijise Frusinica, fata președintelui, de cum îi văzuse trecând spre sediul sfatului popular. Tot ea încălzise în grabă și camera de-aici, din față. Acum stătea liniștită pe pat, urmărindu-le mișcările domoale ale mâinilor. Buciu mânca preocupat, cu ochii în strachină, parcă ferindu-se de privirile ei. Brigadierul însă, aproape cu mișcarea fiecărei lingure ridicate la gură, privea și la ea. Zâmbea. Luminile ochilor lui o învăluiau calde și prietenoase, cu o drăgăstoasă și sinceră mândrie.

Frusinica nu se sfia, cu toate că uneori obrazii i se înroșeau neașteptat. Atunci, Mihai izbucnea în râs, cu bănuite înțelesuri, iar Buciu se uita nelămurit când la unul, când la altul. Când sfârșiră masa, Frusinica se ridică să strângă blidele. De sub sprâncenele-i groase, stufoase și negre, ochii de agată îi străluceau aprins, cu o întunecime sticloasă. Nu erau mari, dar vii și ageri, pătrunzători și totuși calzi: ca de lăstun. Da, Frusinica avea câte ceva din toate însușirile lăstunului. Avea și iuțeala cu care el svăcnea ca o săgeată din gura hornului, și agerimea cu care se avânta în văzduh, și sobrietatea-i caldă și singuratică a rarelui clipe când poposea pe sârmele telegrafului, dar și ciripitul sglobiu și plin de viață al cântecelor neîntrerupte, cântate pe margine de cuib. Toate acestea i se vedeau cu deosebire în oglinda ochilor. Viața Frusini-căi, cu toate dorințele, cu toate năzuințele, cu toată dragostea și ura

inimei sale, cu toată pătrunderea și adâncimea minții ei, o aflai din viața ochilor, din umbrele sau luminile care se ridicau din întunecimea lor. Căutătura ei te putea repezi sau apropia, te putea împietri sau mângâia. Deaceea, nu greșise brigadierul, când îi spusese în toamnă, că ea „gândește și vorbește cu ochii”.

Urmărindu-i mișcările mâinilor, Mihai îi simți și mai puternic răsuflarea-i caldă și vie, apoi își ridică ochii spre fața-i albă, cu nasul liniar și fin, cu buzele întinse într'un zâmbet ascuns, dar luminos. Părul negru îi cădea pe spate liber, ondulat către ceafă și umeri. Pieptu-i plin mișca ritmic, cu bumbii sânilor împinși în bluza-i strâmtă ca niște muguri tari, gata să plesnească.

— Când oi veni pe la stație, te-om ospăta și noi la fel, — glăsuie Buciu zâmbind.

Frusinica nu-i răspunse; în treacăt numai, își purtă focul privirilor șagălnice spre dânsul. Apoi ieși grăbită, cu tot ce strânsese după masa lor. Când închise ușa, lumina lămpii din perete pâlpâi scurt, întrerupându-și sfârșitul. Brigadierul, rămase cu ochii întorși în urma ei, plini de strălucire lăuntrică. Buciu se ridică, își scoase țigările și-și aprinse una la dogoarea lămpii.

— Eu mă duc dincolo, la tovarășul Mătase, — vorbi el. — I-oi mai da o țigară și-om mai discuta și despre situația asta.

Tractoristul ieși și trecu prin tindă în cealaltă încăpere.

Când se întoarse, Frusinica se apropie tăcută de brigadier. Își alătură trupu-i svelt de spătarul scaunului, își lăsă o mână pe umărul lui, iar cu cealaltă îi mângâia îngrijorată fruntea și părul.

— Mihai, tu ești îngândurat... de ce te-ai întristat?

Brigadierul își ridică privirile spre ochii ei negrii. Și-o aminti acum, așa cum o văzuse astă toamnă, când pentru întâiaș dată o întâlnise tot aici. Ii răspunse destul de liniștit dar glasul îi trăda frământarea din gândurile lui:

— Poți să nu fii? Noi am venit cu contractele, iar întovărășirea-i spartă. Treabă e asta?

— Dar mâine-i adunarea; vei vorbi oamenilor și vor înțelege, c'am fost mințiți de-alde Filică. Se vor strânge din nou și ceata va crește și se va întări și mai mult... lasă, acum.

Cu mâinile împreunate pe sub bărbia lui, îi trase capul pe spate, privindu-l drept în ochi. Mihai se lăsă pe spătar. Ii apucă umerii rotunzi în căușul pumnilor; dar Frusinica îl împinse înlături, îndepărtându-l prefăcută.

— Uf, fugi... fugi, că miroși ca un găzar... și inima o să-ți miroasă a motorină.

Brigadierul se ridică și-i cuprinse mijlocul. Privirile Frusinicăi scăpărau. Dar zâmbetu-i luminos nu licări decât o clipă, până ce îmbrățișarea lor se stinse într'o înlănțuire pătimașă. Mihai îi simți mai întâi moliciunea pieptului, svâcnetul inimei și mângâierea ispititoare a părului revărsat. Apoi și simțirea i se topi în apropierea buzelor.

Când s'au desprins, Frusinica se întoarse supărată într'o altă parte.

— Lasă, că nu mai venim la voi, — căută s'o îmbuneze brigadierul.

— Ei, și? Mare pagubă! — i-o reteză Frusinica, smucindu-se. —

D'aia n'ai dat pe la noi când ai trecut spre comitet; nici nu te-ai uitat măcar!

— Bineee! — glăsui prelung și târăgănat Mihai. — Am înțeles acum, cât de mult mă așteptai.

— Dar cine ți-a spus, că te-am așteptat? — i se împotriivi Frusinica.

Ochii ei însă ardeau și mai aprins. Mihai simți chemarea lor și-o cuprinse iar în brațele-i vânjoase, pe deasupra mâinilor strânse la piept. După o sărutare fugară, mai mult furată, Frusinica se smulse îmbufnată.

— Mă, răule, — izbucni ea, — de mâine să nu mai veniți la noi.

— Găsim noi unde, că doar nu-i satul pustiu, — răspunse Mihai, stăpânindu-și râsul.

Grăbită, Frusinica pregăti așternutul și ieși. Din prag însă, îi aruncă din nou priviri răscolitoare. Inchise ușa încet, scuturându-și amănătoare pletele-i bogate. După ce dispăru. Mihai se desbracă și se vâri sub cerga groasă, întinzându-și oasele oboseite de drum. Curând, se întoarse și Buciu; făcu și el același lucru. Ridicat într'un cot, brigadierul suflă în lampă. Întunericul năvăli dintr'odată în toată camera, îmbiindu-i la somn.

Dar Mihai nu putea dormi; rămase cu ochii deschiși pentru multă vreme. Amintirea îmbrățișării ei îi aduse în trup ușoare și plăcute furticării. Îi vedea prin întuneric, aveau, ochii de lăstun și zâmbetul de lumină. Îi simțea înfiorarea sărutului până'n cele mai uitate colțuri ale inimii. Se întinse în liniște, cât toată lungimea patului, răsucindu-se.

— Nici tu nu dormi, Mihai? — îl întreabă surprins Traian Buciu.

— Nu.

— Auzi, tovarășul Mătase crede că vom putea înscrie mâine încă vreo cincizeci-șaizeci de oameni, cu aproape o sută cincizeci de hectare. Ar fi ceva, nu?

Gânduri noi se ridicară acum în mintea brigadierului. Planul brigăzii lor prevedea pentru întreaga campanie lucrul a șase sute de hantri; ori, pământul țăranilor rămași în asociație nu atingea nici două sute. Să zicem, că mâine se vor mai alătura o sută de hantri *).

— Ce zici, Mihai?

Așternutul foi și brigadierul se întoarse cu fața în sus. Vorbi:

— Tot nu-i de ajuns. Ce facem până la șase sute?

Tractoristul se răsuci și el și i se alătură umăr la umăr. Șopti îngândurat:

— Păi, o sută de hectare le-avem contractate cu „Drum Nou” încă de cu toamnă.

— Chiar dacă le socotim și p'astea, tot ne mai trebuie o sută. O sută cincizeci... De unde le iei?

— E, o să le facem noi. Spre sfârșitul campaniei ne-om împărți pe la celelalte brigăzi și'n câteva zile suntem gata cu planul.

— Nu-i drept, Buciule! Simpla îndeplinire a planului pe brigadă nu este suficientă. Dacă va trebui să arăm pe la alte brigăzi pentru a ne complecta planul nostru, atunci volumul de lucrări al întregii stațiuni suferă... Îndeplinim noi planul; dar stațiunea, nu!

*) Hantru = un hectar de arătură normală.

Buciu se mai gândi un timp: — Mihai vede totdeauna mai larg, mai îndepărtat. Apoi adăugă cu glas tare:

— Atunci, totul depinde de ce vom face mâine!

— Cam așa, încuviință Zaharia. Oricum ar fi însă, noi trebuie să înjghebăm aici o întovărire puternică, din care să se nască repede colectivă. Să avem ce ara cât mai multă vreme.

Tăcură. Liniștea nopții stăpânea acum și camera lor, deopotrivă cu întinericul. Somnul îi prinse pe nesimțite. Buciu rămase nemișcat, întins pe o parte, cu spatele la perete. Mihai Zaharia însă, deși dormea se tot sucea, mișcându-și din când în când o mână sau un picior. Visa. Se făcea, că era la volanul primului tractor al brigăzii sale. În dreapta și înapoia lor, arătura se întindea neîntreruptă până'n marginea Podenilor. Dar și mai nesfârșită părea întinderea pământurilor ce le-aveau în față. Oamenii își alăturaseră toate ogorașele, până'n apa Ialomiței. Erau mii și mii de hectare. Atâta întindere de pământ nu mai arase niciodată. Deaceea surădea acuma mulțumit, urmărind în desfășurarea visului, încrâncenarea dârză și nestăvilă a tractoarelor care-l urmau.

3

Oameni se adunaseră în uliță, în fața sediului Comitetului provizoriu. În Podeni nu se găseau nici săli mai mari, nici locuri mai ferite, potrivite unor astfel de chemări. Dela un gard la celălalt, toată lățimea uliței era înțesată de bărbați, femei și copii. Picioarele încărcate de glod, terciuiau vatra drumului desfundat, șanțurile și trotuarele în parte sbicite de soare și de vânt. Unii se ridicaseră pe garduri, alții în pomii din jur; cei mai mulți însă se împingeau într-o parte și alta, căutându-și un loc mai bun, ferit de umezeală. Nici nu se putea asculta în liniște ceeace se vorbea. Se auzeau mai multe strigăte, chiotele și murmurul unora dintre ei. Parcă fremăta un uriaș stup de albine, zădărit de nuiua unui copil neastâmpărat. Și hărmălaia creștea, odată cu numărul celor ce veneau mereu.

Dimineața era frumoasă, limpede, soarele de primăvară călduț, dar totuși gălbui și încă neputincios. Un vânt ușor adia din largul câmpurilor, pișcând în treacăt fețele oamenilor.

În millocul lor, pe o masă adusă pe deasupra capetelor, se ridicară doi inși: Lică Mătase și Mihai Zaharia. Buciu și cu Voiculeasa, sprijineau din părți colțurile mesei. Vorbea Mihai Zaharia; rar și cu căldură, pe înțelesul tuturor, așa cum vorbise de atâtea alte ori despre asociații și tractoare, țărânimii de pe Bărăgan. Fiecare nou cuvânt mai însemnat, era întărit de mișcarea hotărâtă a pumnului strâns, ridicat spre piept. Le arăta, care sunt foloasele pe care le vor avea țărânii muncitori întovăriți pentru lucrul pământului cu tractoarele și mașinile Stațiunii. Le mai citi încă odată contractul. Într'un timp, se făcuse ceva mai multă liniște și Mihai parcă vedea mulțimea mâinilor ce se vor ridica după aceea, pentru reînscirerea pe liste. Se înfierbântă și mai mult; vorbea și mai limpede și mai hotărât. Zări în ochii lui Zăganu, ai lui Gheorghe Soare, ai lui Vârlan și ai altora din cei ce-l ascultau cu dragoste, scipiri aprinse, hotărâri tăcute, drepte, de neclintit. Când întâlnește și ochii Frusinicăi, le simți îndemnul nemărturisit, dar și mândria cu care îl asculta.

— Noi vă întindem mâna, — continuă brigadierul, — să vă ridicăm pe un drum mai neted ce duce la fericire și la belșug. Tractorul desfundă și răstoarnă, îți face câmpul ca grădina; plugul răcâe și trebue tras de vite în putere, hrănite din timp cu boabe și nutreț de soi. Și dacă n'ai nici vite, cine ți le dă? Unul de-alde Velicu și Filică, ce v'au jefuit atâta...

Un început de hărmălaie pornită dinspre margini fu scurt oprit de mâna lui Lică, întinsă pentru liniștire. Cei din jurul mesei se uitară înapoi, înciudați și acru, încruntați, muștrându-i mutește pe cei ridicați împotriva. Ochii Frusinicăi își întunecară deodată privirile, ca o noapte între două fulgurații.

Curând, sfârși și Mihai. Lică Mătase ridică mâna și își roti privirile în jur, așteptând să se facă liniște deplină. Apoi întrebă tare și răspicat :

— Ei, oameni buni, cine se mai înscrie în întovărășire ?

Pe deasupra capetelor apăru doar o singură mână, aproape de masa lor. Ceilalți se uitau unii la alții, așteptând, parcă îndemnându-se din priviri.

— Zi-i, neică Ioane ! — îl zori Mătase pe cel cu mâna ridicată.

— Eu mă înscriu, tovarășilor, cu cele două pogoane de la Ploșor.

Președintele îl însemnă mulțumit pe lista ce-o ținea în mână. Apoi întrebă din nou :

— Altcineva ?

Mulțimea capetelor se întoarse de la cel ce se scrisese, spre dânsul. Mai dintr'o parte, cam din dreapta lor se auzi glas repezit de femeie.

— Mă înscriu și eu, mă Lică; am pogonul aci, lângă sat.

Pe lista sa, Lică Mătase o trecu și pe văduva lui Trică. Cu ochi întrebători cercetă apoi grupurile celorlalți, dar toți așteptau tăcuți, de parcă amuțiseră. Numai pe margine, câțiva copii se hârțoneau în șagă.

Brigadierul începu să se frământa; privi neliniștit masa oamenilor. Unii așteptau încă neîncredători, cu ochii mici, cu frunțile încrunțate. Și doar le vorbise acum și mai pe larg, cum se vor face contractele, cum li se va lucra pământul, cum vor plăti lucrul tractoarelor și al mașinilor la toamnă... Ce mai vor ? De ce nu se înscriu ? — se întrebă el în gând.

— Altcineva ? — întrebă lung, pentru a treia oară, Lică Mătase.

Nu răspunse nimeni și nici o mână nu se mai ridică. Traian Buciu își frământa grăbit o buză între dinți, căutând privirile brigadierului. Când le întâlni, îi făcu semn să sară jos, în mijlocul oamenilor. Dar dintr'o parte se auzi glasul lui Ilie Gănete, unul de-ai lui Mocanu și cam de aceeași vârstă cu tractoristul :

— Mă, tovarășe, eu tot nu m'am dumirit; cum îi cu asociația asta ?

Până să apuce brigadierul să-i răspundă, din mulțime izbucniră nenumărate voci :

— Da' pân'acū, unde-ai fost ?

— Trezește-l, mă, Vârlane !

— Popa nu toacă de două ori pentru o babă surdă.

— Și ce dacă întreabă, mă? Vrea omul să știe mai bine.

— Lăsați-l bă, că-i tare de dovreac!

— Păi, d'aia ne-am adunat... să vedem ce, și cum, — strigă flăcăiașul, înroșit ca para focului.

— Sigur că da, Gănete; zi-i, zi-i, mă!

Mihai Zaharia reuși în sfârșit să ia cuvântul:

— Măi, frate Gănete, cum vă treerați voi grânele?

Cel întrebat rămase încurcat. Se uita când la brigadier, când la cei din jurul său. „De ce m'o fi întrebat un lucru de nimica?” — gândea el.

— Răspunde, mă, că tu ai întrebat! — îl ghionti cineva din spate.

— Păi, cum să treerăm, tovarășe? Cu mașina.

— Bine, bine, dar ai treerat vreodată singur?

— Eu, niciodată! Numai alde Filică și Velicu treerau singuri, că munca le-o făceam noi și argații. Ei țineau mașina câte-o săptămână. Ce, noi aveam cine știe cât? Câte puțin fiecare; d'aia ne luneam mai mulți, câte douăzeci, treizeci de inși și formam o ceată.

— De ce? — îl întreabă scurt, brigadierul.

— Păi, ca să ne fie mai ușor și să nu fățăm mașina pe rând, cu câte-o căruță de snopi pe care-o aveam eu sau altul.

— Ei, așa e și cu arătura, tovarășe. Putem noi să ne plimbăm cu tractorul de la un locșor la altul?... Nu! Ca să fie mai ușor și pentru voi și pentru tractoare, e nevoie să vă uniți, să formați cete mari, de sute de oameni și de hectare, în care să între tractoarele deodată și să țină la brazdă lungă, cât tot răstavul dela Plopșor.

— Așa-i! — strigă cu tărie Ilie Zăganu.

— E mai bine așa! — își arătară alți câțiva, părerea.

Ilie Gănete rămase pentru scurt timp gânditor. Apoi își ridică și el mâna, cu destulă hotărâre:

— Nea Lică, scrie-mă și pe mine... și pe taica; avem pământurile la Plopșor, câte trei pogoane.

— Și pe mine, mă, Lică... și pe mine... — cerură pe rând mâinile fluturate ale altora. Cu aceștia se înscrisese și Gheorghe Cucu.

Dar în timp ce președintele trecea numele celor noi înscrși pe listă, Nică Crețu — cel care se înscrisese și se ștersese de două ori până acum, înaintă până lângă masă, strecurându-se cu greu printre oameni.

— Măi Lică, eu m'am înscris cu ale trei pogoane de la Plopșor, a-tuncea; dar acum, vreau să mă scoți de pe listă!

O parte din oameni, cei mai din față, se întoarseră mirați spre Nică Crețu; alții, din spatele lui, se ridicară pe vârfuri, ca să-l vadă mai bine; numai puțini, din cei risipiți pe margine, isbucniră într'un râs forțat a dușmănie.

Brigadierul îl cunoștea pe Nică Crețu, ca om de-al lui Filică; dar aștepta totuși tăcut, ca să răspundă Mătase.

Traian Buciu se înroși până'n vârful urechilor. El bătea nerăbdător glodul drumului, de parc'ar fi vrut să sară asupra lui. După ce se făcuse liniște, îl întreabă mirat:

— Dece, mă, Nică?

Celălalt se uită mai întâi spre laturi și-apoi răspunse scurt:

— Dacă nu mai vreau !

Niște chicoteli neașteptate produsese învălmășeală și fierbere între oameni. Cele mai tari râsete veneau tot dinspre margini. Între cei din jurul mesei, se schimbau vederi întrebătoare. Lică Mătase nu mai găsi nici un răspuns. Calm, sigur de sine, Mihai Zaharia coborî de pe masă și pătrunse între rîndurile strânse ale oamenilor.

Hărmălaia se curmă, ca prin minune.

— Tovarăși, — își ridică el glasul, — fără voia fiecărui dintre dumneavoastră noi nu facem nici întovărășirea, nici contractul ; dar poate că Nică Crețu a uitat : el se șterge iar de pe listă, pentru a treia oară. Dece ? — și privi în jur, atât pînă unde îi puteau pătrunde vederile. — Păi, să vă spun eu : pentru că e mai aproape de alde Velicu și Filică, decât de noi. Ast'toamnă, o parte dintre dumneavoastră ați băgat tractoarele aici, lângă sat. Nică Crețu a rămas și și-a sgâriat pămîntul toamna târziu, cu plugul și cu vitele lui Filică... Este ?

— Nu-i nicio pagubă... să iasă !

— Este ! — răspunseră cei de pe lângă el.

— Tăceți, măă... tăceți, s'auzim !

— Apoi, Nică stă mai mult în bătaura chiaburului decât între noi ! — strigă puternic, pe deasupra mulțimii, Ilie Zăganu. — Să plece !

În jurul lui Nică Crețu se iscă o învălmășeală neașteptată. Brigadierul se întoarse grăbit la masă și se urcă pe ea. De sus, văzu cum din spatele lui Nică spre margine, se deschise dintr'odată, — prin toată mulțimea — o cale liberă, potrivită pentru isgonirea lui.

Luat din scurt, Nică Crețu se fâstăci și se vedea cum se muncește să-și caute răspunsul. Când, întoarse capul, văzu înapoia lui un drum deschis pînă în mijlocul uliței. Cu mîna ridicată încercă să se opună mișcării din jurul lui, dar nu mai avusese timp. Marginile mulțimii se foiră, fremătără, ca o involburare de pădure răscolită de vînt, nesocotind semnele și strigătele lui Lică, repetate de multe ori pentru liniștire. De acolo, dintre cei rămași pe lângă garduri, se auzi un fluer scurt, rupt din buze ; ca la o comandă nevăzută, dintr'odată, o bună parte din oameni făcură stînga 'mprejur și-o șterseră grăbiți, parcă suflați de vînt. Lică Mătase și Mihai Zaharia priveau neputincioși neașteptata lor plecare. Printre cei dintre primele rînduri se aflau Vasile Glonț, Nică Crețu și cea mai mare parte dintre țărani.

Tăcerea deveni grea, apăsătoare. Cei mai apropiați de masă se uitau în ochii brigadierului, așteptînd cu încordare cuvîntul lui. Privirile celor mai mulți, arătau încredere și siguranță, putere și deplină hotărîre. Și Voiculeasa, și Ilie Zăganu, și-al lui Gănete, și văduva lui Trică, și Ion Vîrlan și încă mulți alții, înaintau spre dîșii strîngându-și rîndurile. Cu toate acestea, între timp începuse să mai plece și câțiva dintre cei rămași. Din drum, cei mai îndoiți în inimă se mai uitau — din când în când — în urmă, peste umăr, la pîlcul tot mai mic al acelor rămași în uliță. Dar când vedeau că vin și alții după ei, mergeau mai departe, nestîngerîți, nelămuriți. Înaintea lor, se mai auzeau încă chiotele și râsetele celor plecați dintru început.

Mihai Zaharia își roti înc'odată privirile-i severe pe deasupra oamenilor. Printre ei o zări și pe Frusinica, cu pumnii strânși, cu ochii ful-

gerând. Era în mijlocul unui grup de femei, alături de Voiculeasa. Lică Mătase își mișca picioarele neliniștit, bocănind în lemnul mesei. Dar cel mai nerăbdător devenise Traian Buciu; el tot smucea pantalonul lui Mihai și-i făcea semne disperate, arătându-i ceva cu neputință de înțeles. Brigadierul îl opri cu palma întinsă și se plecă la urechea lui, spunându-i: Nu te grăbi, nu e momentul să ne fâstâcim! — Apoi se îndreptă spre grupul celor ce nu se clintiră din jurul lor.

— Tovarăși, uitați-vă acum la cei rămași pe loc: numai oameni lipsiți și nevoiași și prea puțini dintre cei de mijloc... Păi, statul pentru dumneavoastră a făcut tractoare, nu pentru chiaburi. Partidul vrea să vă ușureze munca și viața dumneavoastră, nu la alde Filică și Velicu.

În afară de vre-o câțiva, toți cei rămași, vre-o patruzeci-cincoizeci de oameni, s'au înscris bucuroși pe listă; cea mai mare parte dintre ei nu mai fusese trecuți niciodată până acum. Erau mulți țărani săraci, văduve, iar dintre mijlocași, Udrea și Rădoi. Hotărîră împreună, ca până'n seară să semneze și contractele. Cei care mai voiau să intre în întovărire puteau să treacă în timpul după amiezii pe la sediul Comitetului prozivoriu. După aceasta, tractoriștii cu cei din Comitet și cu vre-o alți câțiva intrară înăuntru. În urma lor, adunarea se risipi pe îndelete. Cei neînscriși nu se îndurau nici să plece, nici să se treacă pe liste. Cumpăna hotărîrii le bătea pe loc, într-o dureroasă și crâncenă frământare de gânduri. Discutau, strânsi în mijlocul uliței. Așteptau. Ilie Zăganu pătrunse între ei, zâmbindu-le:

— Ce-i așa de greu, mă, fraților?

În loc de răspuns, oamenii clătinară din cap, la fel de neîncrezători. Le vorbi și el despre greutățile și nevoile lor, despre sămânță, despre vite, despre arăturile făcute de tractoare și despre câte și mai câte. În sinea lor, oamenii-i dădeau dreptate, dar până la urmă, numai unul a plecat după brigadier și ceilalți, în sediu, să se înscrie. Ilie Zăganu se apropie atunci de Lazăr Lungu, vecin de gard cu dânsul.

— Ei, ce faci?

— Dracu' știe, ce! — îi răspunse Lazăr Lungu îngândurat. Apoi adăugă: — Tu ești în partid, frate Ilie... ce mă înveți?

— Păi, cu ce-o să ari? Cu caii și plugul lui Filică, sau ai să dai pământul tot la al lui Goangă, să-ți ia jumătate din rod?... Intră!

Lazăr Lungu privea nehotărît în jos, la noroiul ce căuta să-i treacă peste opincile-i subțiri, ca de meșină. Ceva tot îl mai ținea pe loc, dar nici înăuntru nu-i venea să intre. Grăi apoi, târziu, parcă cu glas strein:

— Eu zic, să mai aștept, să văd ce-o mai fi! Poate la toamnă! — și porni spre casă.

Ilie Zăganu însă se ținu' scai de dânsul. I se alătură în mers și-i tot vorbea despre fericirea ce le vor aduce și lor tractoarele, despre lanurile ce-au să crească pe pământul răscolit de ele.

Pe drum, cei plecați mai înainte către casele lor mergeau îngândurați, nesocotind noroiul. Deși se trecuseră pe liste, unii mai erau încă îndoșiți în suflete. Îi cunoșteai după mersul tăragănat, după picioarele mișcate mai mult în silă. Alții însă, erau destul de hotărîți. În porți, se întâlneau cu o parte din cei ce nu veniseră la sfat și le spuneau, că s'au

înscriș și ei și că este mai bine așa. Câte unul dintre aceștia, muncit de gânduri, pleca tăcut spre Comitetul provizoriu. Să mai vadă odată... de, poate tot e mai bine la tractor, decât cum a dus-o până acum.

4

Vădana lui Costin pătrunse în sediul Comitetului provizoriu, încet și temătoare, târșindu-și cipicii de postav pe podeaua cimentată. Înăuntru, nu găsi decât pe Lică Mătase cu cei doi tractoriști. Se apropie de Lică, pe care-l cunoștea mai bine. I se puteau ceti pe față îndoiala și oboseala unei nopți de nesomn și frământări.

— Măi, Lică, — începu ea împletindu-și degetele, — ce faceți, mă, cu pământurile celor scriși?

Lică Mătase o privi încurcat, parcă neștiind ce să răspundă.

— Cum, ce? — grăi el cu ochii spre tractoriști. — Tovarășii dela Stație le ară și le seamănă... ce mai vrei?

Neîncrezătoare, femeia-i privi tăcută, gânditoare. Se adresă tot lui Lică, mai cu curaj acum.

— Mă, voi vreți să ne luați pământurile!

Traian Buciu nu mai putu răbda, se ridică de pe scaun, ocoli masa și în fața femeii se opri:

— Fa, țafo, matala ne vezi pe noi? — (și-și arată straiile pline de unsori și sgură, palmele bătucite de muncă. — Ne cunoști din toamnă, decând tot aicea am arat și-am semănat. Pământurile ălor de-au intrat atunci, tot ale lor au rămas. Il știi pe tovarășul Mătase, că-i de-aicea, dintre dumneavoastră. Suntem noi, niște d'ăia, ce veneau să-ți vânture minciuna?... Nu!

— Știu eu, cum ziceți, c'o să-l arați și-o să-l semănați, că doar am văzut ast'toamnă și-am tot ascultat și de dimineață, dar... Vorba i se frânse gâtuită de îndoială. Iși lipi o palmă de obraz și se legăna pe loc, în pragul hotărârii. O lumină mult prea îndepărtată îi bătea sfioasă în ochi-i de cicoare. Buzele-i subțiri se strânseseră încet, într'o împotrivire mută, și grea. Se gândea la ogoarele celor ce și le uniseră în toamnă, ieșite negre de sub omăt; dar nu îndrăsnea să ridice vorbă despre starea lor. Murmură:

— M'oi mai gândi, că nu-i foc și tot aicea vă găsesc.

Se întoarse ușor și plecă fruntea în pământ.

În urma ei, Mătase și cu Buciu se așezară tăcuți, precumpăniți în cugete. Mihai Zaharia își reîncepu plimbarea întreruptă, călcând rar și apăsător, în ciudă parcă. După linia îngroșată a sprâncenelor se simțea frământarea ce mocnea în el, dar și voința de neclintit. Tractoristul îi urmărea mișcarea neliniștit. Cu toate acestea, privirea ochilor lui albaștri, era încă limpede, copilăroasă.

— Ce facem, Mihai? — răsună într'un timp întrebarea lui.

Brigadierul se opri în fața lor, săltând mirat din umeri.

— Cum, ce? Mergem înainte; până nu contractăm întreaga noastră sarcină de plan, nu plecăm.

Cuvintelor lui, le urmă o altă perioadă de liniște. Brigadierul porni să se plimbe iar, și mai îngândurat. Lică Mătase și cu Buciu tăceau

mai departe, parcă neputincioși în fața acestei situații noi. Curând, Zaharia continuă:

— E mâna chiaburului la mijloc; vor să ne dea peste cap. — Rămase o clipă cu ochii pe fereastră, se întoarse apoi și adăugă: — Trebuie altfel lucrat. — Se opri în dreptul lor, alături de masă: — Așa cum am făcut, n'a fost bine!

În timpul acesta, ușa se deschise și înăuntru întră Gheorghe Soare, om bătrân, trecut de șazecișicinci de ani. Tractoriștii îl cunoșteau încă de pe iarnă, căci îi bătuseră și lui pragul de mai multe ori, ca să intre în asociație. Degeaba, însă; nu reușiră să-l clintească din hotărîrea lui în niciun fel. Moșul ținea la legea haturilor apucate din bătrâni ca la ochii din cap. Mai îndărătnic ca dânsul în apărarea îngustimii peticuțelor lor de pământ, nu mai întâlniseră un altul pe tot întinsul Bărăganului.

Bătrânul se uită din ușă întrebător, parcă măsurându-i cu privirile-i blajine. Brigadierul îi arată unul din scaune, și-l îmbie:

— Stai, moș Gheorghe!

Gheorghe Soare primi bucuros invitația lui Mihai. După ce-și lăsă bățul în colț cu căciula în vârful lui, se așeză pe scaun sprijinindu-și coatele de masă. Mihai Zaharia își trase alt scaun alături de dânsul și se așeză și el. Ii plăcea sfătoșenia moșneagului și de multe ori și Gheorghe Soare se mândrise printre ceilalți țărani cu timpul petrecut împreună.

— Ce-ți mai face calul, unchiule? — îl întrebă brigadierul dintr'odată.

Moșul își schimbă căutătura ochilor; trăsăturile feței bătrâne se împlineau văzând cu ochi, ca sub o mângâiere. Tot ce avea el mai bun, era calul. Il scăpase odată, astă iarnă, pe lunecuş și din joacă își sucise piciorul dela chișiță. Ce nu-i făcuse, cu ce nu-l oblojise, adusesese fel și fel de oameni de prin împrejurimi, dar tot degeaba. Se stingea cu viață.

— Tot așa, tovarășe! Ba încă, de când cu sloata asta, parcă-i și mai rău. Ce pot să-i fac? Imi vine câte-odată să-i bag un cuțit în gât, să nu se mai chinuiască. Ceasul rău! — și-și clătină capul amărît și trist.

Buciu se ridică și vorbi cu bună voință:

— Când o să ne'ntoarcem la Bădeni, o să-ți trimitem doctorul, să-l vadă și el.

— De, mă băiete, bine-ar fi; poate-l scapă, atâta mai am.

Brigadierul schimbă grăbit vorba începută, întrebându-l cu oarecare îngrijorare în glas:

— Și-acum cu ce-o să ari, moș Gheorghe?

Gheorghe Soare se suci pe scaun, privi afară, în perete și apoi spre Zaharia.

— Nu știu... până la urmă, oi vedea eu.

Lică Mătase simți însă, că moșul tocmai de aceea venise, ca să se înscrie în întovărășire; dar bănuia, că-i era încă greu să ceară aceasta.

— Neică Gheorghe, — grăi el, apropiindu-se peste masă de dânsul, — la adunare s'a înscris și noru-ta, Ilinca, cu pogonul de aici, de lângă sat.

Nu-i răspunse. Își ridică numai umerii și-i coborî apoi ușor, oftând. I se simțea povara grea a gândurilor ce-l răscoleau. Se uită spre ușă și apoi la ei. Se ridică, sprijinindu-se de colțul mesei.

— Mă, Lică... și dumneavoastră, tovarășilor! — începu dânsul cu vocea scăzută, caldă și prietenoasă. — Păi, ce, mă? E lucru ușor să zici da? — Își saltă mâna cu palma desfăcută de parcă ar fi întins-o cuiva. Rămase un timp așa, nemișcat. Gândea. Când își întoarse iarăși fruntea spre Mihai, rosti și mai încet: — Știu eu, că-i mai bine așa? De unde să știu, că spuneți voi? Hei, dar câte mi-au auzit mie urechile până azi... mai poți să crezi? Și câte-am pătimit eu cu pământul acesta! Două zeci de ani m'au judicat pentru haturile lui!

Și tractoriștii și Lică Mătase tăceau.

— Mă, — continuă moș Gheorghe și bătu ușor cu pumnul în masă, — toate ar fi, cum ar fi... e bine ce faceți voi, statul, partidul ăsta nou. Că uitate, când s'a mai pomenit la noi, de tractoare? Odată și-a adus Pănoiu de nu știu unde, unul, de și-a spart țelina. Noi însă, ne-am tot sgârșit, ogorașele cu rarița și plugulețul... Dar ceeace nu-mi place mie, mă, este, că voi stricați rânduiala noastră veche... de ce?

— Care rânduială, moș Gheorghe? — sări Buciu.

— Ei, care... ăsta a haturilor. De ce le întoarceți, mă?

— Of! — își începu Buciu răspunsul, trecându-și în acelaș timp cu ciudă mâna prin păr; — ai matale ce ai cu haturile și pace bună!

— Ia, uitate la 'el! — se oțărî bătrânul. — Dar cum să n'am, mă, băiete? Ce, e puțin ceeace vreți să faceți voi, să arăți în devălmășie?

— Moș Gheorghe, ai fost și la adunare și-ai auzit și de ce-i mai bine, așa, — vorbi Zaharia.

— Am fost și știu, că mi-ați mai spus-o de atâtea ori, dar...

Gheorghe Soare își plecă iar fața-i suptă, plină de sbârcituri adânci, și-și mișcă picioarele-i sgârcite pe linia câtorva pași mărunți, nesiguri. Ii venea încă greu să recunoască până la capăt, că tot îi mai bine, la tractor.

— Ei, neică Gheorghe, — reîntră în vorbă Lică, — se schimbă lumea, bre. Oamenii trag mereu spre bine și nu se mai uită îndărăt. Că și hatul, tot robie se chiamă. Ară mai bine tractorul?... Ară! Dar cum o să-l învârti pe-un petecuț de loc? N'am dreptate?

— Da! ce-am zis eu, că nu? — reîncepu bătrânul gânditor. — Ai; sigur, că se schimbă lumea; că uitate, niciodată n'a mai venit cineva să ne roage cu binele, — dac'o fi așa precum spuneți voi, — sau să ne dea sămânță, cum ni s'a dat, sau pământ din cel al lui Pănoiu, cum a primit Ilinca.

Brigadierul înțelese, că îndoiala moșului fusese înfrântă. Se întoarse la masa la care sta și-și sprijini capul în palmă. Gheorghe Soare mai făcu un pas spre ei și grăi învins:

— Da, dacă ziceți voi, să fie! Te mai uiți și la fața și'n sufletele oamenilor... Scrie-mă și pe mine, mă Lică!

Cercetară apoi listele; cu pământurile celor înscriși astăzi, întinderea de arat se ridica la trei sute de hectare. Nu era de ajuns; dar totuși, puteau începe. Aveau deocamdată în ce băga tractoarele. Însă greutatea și mai mare era aceea, că prea puține dintre locuri erau ală-

țurate. Cele mai multe răspândite în lungul și în latul celor trei răstavuri dela Ploșor și de aici, de lângă sat. Brigadierul își arată și celorlalți, nemulțumirea :

— Cu asta nu facem mare lucru ; trebuie să mai înscriu și pe alții. Dar dacă ne-or mai prinde chiaburii la fel de nepregătiți, tot nu vom face cine știe ce. N'a fost bine, trebuia să mobilizăm oamenii de-aseară pentru adunare.

În acelaș timp, intră pe ușă Sandu Alexe, secretarul organizației de partid din Podeni, adus de Ilie Zăganu. Sandu Alexe era numai un pui de om, mărunțel, dar ager la minte, vânos și iute în mișcări, ca o svârlugă. Avea ochii vii, oțeloși, fața rotundă cu obrazul smead și aspru, părul scurt și negru, cârlionțat în sus. Își lăsă căciula pe masă și-și deschise surtucul de abă surie, vorbind :

— Ei, cum stăm tovarășilor ?... Noroc, Mihai ! Noroc, Buciule ! — strânse apoi și mâna lui Gheorghe Soare și a președintelui și se opri în mijlocul încăperii.

— Cam prost — răspunse Lică, privind listele.

— Cum să nu stăm prost, dacă ne-au luat-o chiaburii înainte ? vorbi iute și înțepat Alexe. — Comitetul provizoriu convoacă oamenii fără să pregătească adunarea, fără să ne anunțe și pe noi, să-i dăm o mână de ajutor. Și apoi, nici organizația de partid n'a făcut mai mult ! Am vorbit noi cu oamenii, să vedem ce-i în sufletul lor, ce gânduri le mai cerne mintea ?... Nu ! — se uită apoi grăbit prin încăpere și întrebă : — Da' Leahu, unde-i ?

— A trimis vorbă că-i bolnav, — zise Mătase.

— Mai zilele trecute, l-am întrebat ce-i cu întovărășirea. Este, spunea el, n'ai nici o grijă ! Era pe hârtie numai ! Sau dacă au ieșit oamenii, întrebându-i-am noi de ce nu mai vor, care li-i dorința. Ne-am pus noi pe urmele chiaburilor ?... Nu ! Satul fierbe și noi așteptăm înscrieri la sediul comitetului... Păi, se poate asta, mă, Mihai ?

Tăcu un timp, așteptând răspunsul. Tractoriștii însă, Lică Mătase, Zăganu și moș Gheorghe rămaseră gânditori. Avea dreptate Alexe ! Trebuia altfel lucrat, mai cu cap ; că uite, chiaburii atâta au așteptat.

— D'aia zic, reîncepu Alexe, — să ne sfătuim diseară aici, la comitet, mai pe îndelete. Vor veni și câțiva comuniști, comitetul provizoriu, câteva ufederiste și apoi și câțiva dintre ceilalți oameni. Uite, moș Gheorghe, Marinică, Cristea și alții. Împreună, vom vedea mai bine ce-avem de făcut. Iată, de pildă, voi încă nu v'ați gândit la cei care-au primit pământ la reformă, din moșia lui Pănoiu. Il au cu toții strâns dela o margine la alta ; șapte-opt sute de pogoane numai la o brazdă. Ce-i puțin ? Și-i numai sărăcime ; mulți dintre ei n'au nici un fel de atelaje. Toți intră !

Mihai Zaharia gândea îndepărtat, la ținta ce le-o arătase acum Sandu Alexe. „Șapte-opt sute de pogoane... pământ, cât toată întinderea din răsărit a vetrei Podenilor. Întovărășirea trebuie cu orice preț încheată, mărită și cu pământul ăsta. Vom avea atuncea ce ara până în luna lui Mai“. Traian Buciuc strângea listele de pe masă, iar Lică Mătase căuta într'un dulap registrul celor împrumutări pe moșia lui Pănoiu. Ceilalți tăceau, rumegând parcă, înțelesul cuvintelor aruncate

de Sandu Alexe. După câțva timp, Gheorghe Soare își luă bățul și căciula din colț și-i zori să iasă :

— Dacă-i așa, să pornim după oameni, c'acu se face seară !

5

În ferestrele căsuțelor din Podeni, apăreau ici și colo lumini tremurătoare. La început, gemulețele prindeau 'a clipi fugar, ca o scânteie sub amnar : luminița lor pâlăia sfioasă, gonind întunericul, și deodată ochii le străluceau gălbui, plini în toată puterea lor. Din ele razele înmănușate băteau scurt și slab peste vârful ulucilor, noroiul și băltoacele ulițelor. Până într'un ceas, la toate casele se iviră luminile serii. Satul părea că trăiește cu adevărat o sărbătoare. Și cei înscriși și cei neînscriși încă, discutau cu ai casei mai pe larg, mai aprins despre rostitura asta nouă a lucrului pământurilor cu tractoarele.

Numai la Filică și la Velicu nu ardea nici o lumină. Casele lor, cât niște magazii, parcă erau pustii. Garduri înalte și desișuri uscate de pometuri le păzeau în taină tăcerea și întunericul. Viața celorlalte case o vedeai din mijlocul uliței prin cadrele luminate ale ferestrelor. La chiaburi însă, nu știai niciodată de-s treji sau adormiți, 'acasă sau plecați. Doar fumegarea hornurilor mai amintea uneori, că și înapoia ferestrelor lor oblonite se mai trăiește.

Ferind luminile, furișându-se pe lângă gard, o umbră trecea grăbită în josul drumului. Uneori, când liniștea se destrăma, împietrea sub adăpostul salcânilor și aștepta. Apoi o pornea din nou, uitându-se speriată în toate părțile. Trecea ca o vedenie. Nu se opri decât în poarta lui Filică.

Era Ion Velicu.

— Deschide, — șopti el.

Poarta se crăpă ușor, trasă pe dinăuntru de o mână nevăzută. Pătrunse încet, de parcă nici n'ar fi fost. Numai clănțănitul încuietorii trosni sec, aproape neobservat.

— Ai adus ? — îl întreabă Filică, de cum pășiră spre ogrăzi.

— Adus, — răspunse scurt celălalt.

Când trecură de colțul casei, către maghernițele din fund, Filică întreabă iar, îngrijorat și temător.

— Cât a cerut ?

— Mult, încă odată pe atât ! — îi răspunse Velicu, gândindu-se ca tot Filică să plătească și partea lui.

Tăcură. Intrară pe rând într'un soi de căsuță, cât un bordei. Vara, aici făcea mâncare femeia lui Filică, iarna, tremura de frig arătatul. Din toamnă nu-l mai 'avea ; plecase, se săturase de traiul ce-l dusesse la chiabur. Înăuntru, lumina unui felinar de câmp se sbătea să moară, sugrumată din feștilă. Geamul era oblonit cu o pulpană veche de suman, groasă ca o scândură. Ion Velicu se așeză pe laiță, lângă plita înfierbântată. Alătura de el, Filică.

— Ceilalți ?

— Vin pe din dos ; știu ei, cum ! — îi răspunse gazda.

Un timp nu mai scoaseră nici un cuvânt. Se auzea cum trosneau în vatră gătejele de salcâm. Târziu, tot Filică reîncepu :

— Ce-a mai fost ?

— S'au mai scris ceva, dar tot puțini și nu din cei care ne-au mai lucrat și nouă.

Desfăcându-și haina, Ion Velicu își arată pieptul lat, puternic, de om tânăr crescut în trai bun și din prisosința a toate. În lumina felinarului, obrazul alb, subțire și curat, lucea gălbui, nebrăzdat de nici o sbârcitură. Avea ochii negri, șterși, de culoarea cărbunelui învechit, dar pătrunzători; sprâncenele groase, fruntea înaltă, părul întors spre ceafă, tuns mărunț pe lângă urechi, cu îngrijire. Cu brațele-i vânjoase putea răpune ursul. Era bărbat frumos Ion Velicu; avea și avere pământ și case, acareturi și vite, ca puțini alții; nu degeaba își dase Filică fata după el. Pe lângă, cele douăzeci de pogoane ale lui, îi mai dăruise asta bătrânul, încă treizeci — toate, în fruntea locurilor dela Ploșor spre dreapta, până'n hotarul fostei moșii a lui Pănoiu.

Cu o mână, Velicu și întoarse o latură a hainei cu mândrie și siguranță. Din buzunarul de sub căptușeală se vedea capătul unui sul de hârtii răsucite strâns.

— Le-a scris acum, pe seară, mai înainte de-a'ncepe ședința, — îl lămurii el pe Filică.

— Sunt toți... și cei de azi ?

— Toți, până la unul ! — îi răspunse el, bătându-se cu palma pe piept, în dreptul hârtiilor.

Filică se ridică și mai vâri niște lemnișoare în vatra plitei. Îmbătrânise de tot ; se uscaseră la față și se cocârjaseră la trup, aplecat înainte, de parcă tot mereu stătea să fugă. Barba sură îi acoperise sbârciturile ca o perie tunsă scurt, te poasă și rară. Capul, cât o tărtăcuță. Gol pe creștet, cu pielea întinsă pe țigva țuguiață, cu firioșoare de păr alb, uitat de foarte, pe lângă urechi și ceafă. Ochii ascunși în orbite sclipeau cenușiu, parcă în derădere. Cu mâinile-i osoase, dungate de vinele roșietice întinse până'n lungul degetelor, rupea din când în când câte un vârf de cracă și-l arunca în gura flăcărilor.

— E, altceva ? — îl întrebă el pe celălalt.

— Ha, ha... să fi văzut ! — reîncepu Ion Velicu. — Când le era lumea mai dragă și se îmbulzea sărăcimea la scris, dintr'odată — flit —, (fluerase scurt prin despărțitura buzelor strânse'n rotocol) și jumătate din cei chemați le-au întors spatele. Ca la o sută de oameni au luat-o tăcuți din loc... și duși au fost. Au rămas ciocănarii cu buza umflată.

Râsul lui îl făcu și pe Filică să dea într'un rânjet tâmp și acru.

— Da, da' tot s'au scris și așa ! — îi aminti acesta.

— He, câți ? Treizeci, patruzeci... din două sute ; o sută plecați, șaptezeci rămași în cumpănă, până mâine.

După ce mai gândi un timp, Filică întrebă iar :

— Și-acum, ce spui că vor să facă ?

— Vor să-i hotărască și pe cei rămași afară și pe cei cu pământurile la Pănoiu, să intre. D'aia i-a strâns iar stârpitura aia de Alexe. Dacă or face și asta, apăi vor avea unite patru-cinci-sute de hectare.

— Lasă, că n'apucă el să-l păstreze nici p'ăștia de-au intrat !

Un mârâit de câine, le întrerupse socoteala. Velicu tresări. Filică și luă haina pe umeri și ieși afară tușind cu înțeles. Din fundul ogrăzii se apropiau doi, unul după altul. Filică flueră încet câinelui, potolindu-l.

— Intrați, — le șopti el, arătându-le prin întuneric ușa.

După ce aceștia pășiră pragul cușmeliei, Filică închise ușa în urma lor și se întoarse de ciocăni în geamul dinspre ogradă al casei. Apoi, intra și el la cei dinăuntru.

— Afară ? — îl întrebă încet Velicu.

Filică nu-i răspunse ; își plecă numai pleoapele prelung odată cu capul, arătând că totul e în regulă. După aceea, se îndreptă spre ceilalți și-i întrebă :

— Da' pe Lazăr de ce nu l-ai adus, cumetre Nică ?

— N'a fost chip, — răspunse sec Nică Crețu. — Zice, c'așa i-ai spus și astă toamnă și tot toloacă i-a rămas pământul.

— Ei, și el ! — grăi, parcă spre a se desvinovăți, Filică ; — era să-mi trimit calul beteag să-i are lui. Imj lua el altul ?

— Vezi bine, că nu ! — răspunse în locul celorlalți, Velicu.

Nică își ridică doar umerii ; Vasile Glonț însă, rămase gânditor. Nu se simțea prea bine în cușmelia chiaburului. Ce căuta aici ? El era mijloc : avea pământ cai, cărută și plug, și acira la colacul lui Filică. Dece ?

Velicu îi simți îndoiala. Se alătură de el și vorbindu-i mios, îl bătu prietenește pe umăr :

— Lasă, frate Vasilică ; vin ele iar, timpurile alea, înapoi. Să ai colea — pământ, și vite, și hambare, multe — cum a avut taica la vremea lui ! — și-l arată pe Filică. — Cât o să stea și ăștia ? Primăvara asta ! Și-o să-i vedem atuncea pe al de Alexe, pe Zăganu, pe Mătase și pe toți cei de-au intrat în cârdășie... pe unde-or să scoată cămașa ?

Vasile Glonț tăcea. Întâmplarea asta caldă a lui Velicu parcă-l mai mângâia. Își scoase căciula, își descheie sumanul și se așază mai bine pe lăicer.

— Parcă tot ai sta la îndoială, mă ! Ce, n'ai cu ce să ari ?

— Ba, am.

— Atunci dece să intri ? Vrei să-ți rămâie pământul negru, ca al ălor care-au intrat în toamnă ? — interveni Filică.

Glonț oftă, mestecând în silă. O parte din gânduri îl mânau spre întovărașirea ce se închea din nou, acum, la comitetul provizoriu. Căii erau slăbiți, nutreț și grăunțe nu prea mai avea. Și-apoi și arătura de tractor !... Cealaltă parte însă, îngreuiată de otrava vorbelor șoptite cu ură de chiabur, îl ținea pe loc, înfipt în sărăcie, cu gândul la pământul pe care nu voia să-l piardă.

Filică își mută umbra de trup mai lângă el. Cu degetele-i sgârcite îi tot făcea semne puțin înțelese, însoțite de vorba-i sâsăită, întoarsă cu dibăcie într-o ușoară și prietenească muștrare :

— Vezi de treabă, mă ! Ce te pui tu cu sărăntocii ? Ai nevoie de ceva, vino la noi ! Nu te costă nici atât ! — și unghia acestuia îi sună în dinte, nimicul făgăduielilor. — Te-auzeam mai ieri, că n'ai grăunțe ; peste câteva zile o să batem noi porumbul și-o să-ți dăm un sac-doi, că n'o fi foc.

Vasile Glonț era un om spre patruzeci de ani, potrivit de stat, dar vlăguit de puteri ca unul abia scăpat de boală. Avea părul castaniu, ochii căprui, fața lungă, cu bărbia puțin ieșită în afară. Era un om posac de felul lui ; întotdeauna spunea prea puțin din ceea ce gândea. Ii plăcea să aibă lucrurile și rostul lui, să se sbată singur în prisosul sau lipsurile gospodăriei lui. Se ridicase dintre săracani. Avusese el două pogoane,

femeia trei. În cei cincisprezece ani trudiți împreună, cu vitele și copiii, mai cumpărară încă cinci. Cu câtă greutate! Il sleise de tot lăcomia de pământ. Muncea cu ai lui câinește, de cum se lua zăpada și până cădea din nou. Trăiau cu te miri ce; restul îl puneau deoparte. După un an, doi, băgau tot acest prisos strâns din sgârcenie și sudoare, în altă bucățică de pământ. Viața nu i se schimbaseră cu nimic în toți acești ani; mana ei i-o suga pământul. De-aceia îi slăbise și puterile atât de timpuriu, de-aceia îi era și femeia beteagă de muncă, iar copiii gălbejiți. Ținea la pământul lui, mai mult decât la orice, căci îi dăruise vlaga și gândurile vieții de până acum. Filică-l tot chema pe la dânsul, promițându-i mereu alte pogoane din pământul lui sau sperându-l că odată intrat în ceată, își va pierde locurile. Dece să le dea? Nu! Dacă Filică-i drept și-l va mai și ajuta, se va putea strecura și el, pe ici — pe colo, până'ntr'un an. Apoi, va vedea ce-o mai fi!

— Io-te, la Nică! — zise Filică, întorcându-se spre Nică Crețu. De ce să se scrie la tractoare? Să-i rămână copiii pe drumuri? N'ai cu ce să ari, nu?

— N'am!

— Phă! — sări Ion Velicu. — Păi, ne-ai cerut tu nouă și nu ți-am dat? Spune! Niciodată! Când ai nevoie, mâine? Mâine îți dăm, câte pluguri vrei!

Nică Crețu zâmbi mulțumit, fără nici o împotrivire. El era cu trup și suflet de-al chiaburilor. Se aciuiseră în Podeni, acuma, de curând, de când cu războiul. Nimeni nu știa de unde. Apăruse mai întâi cu o căruță trasă de-un cal costeliv, vânzând stămburi, cumpărând găini și ouă. Pe vremea secetei, aducea mălai și-l vindea cu strachina, cântărindu-l cu grijă până la un gram; lua în schimb până și inima oamenilor. Mai apoi, începuse să-și poarte iarăși trupu-i de buhai, în căruța în care aducea lumânări, tămâie, chibrituri, sticle de lampă și gaz. Se spunea, că mai mult fura și înșela decât neguțătorea. De vr'un an, doi, însă, tevatura nu i-a mai mers. S'a tot sucit, s'a tot învățit, s'a lipit de Ioana Năstăsoaiei cu bărbatul mort pe front, în Ucraina. Și aici a rămas. De atunci, învăte fumul zărilor și joacă'n ușă la chiaburi, ca ursul.

Într'un timp, în cușmelie pătrunse înfiorarea. Sloboziți, câinii alergau spre uliță, lătrând întărâtați. Vasile Glonț se sperie cel mai mult; fața începu să-i albească, trupu-i să tresară sub un fior. Filică micșoră lumina, cât un licărit de stea îndepărtată și ieși afară.

— Ce e, mă? — întrebă el pe fiu-său, Mitu, pus ca să păzească.

— Ei, ce e? Nimic! — răspunse acesta apropiindu-se. — Trec cio-cănarii la Mătase.

— Și pentru asta a trebuit să asmuți câinii? Neghiobule! Tot cu gândul la sărăcia aia, stai!

Filică flueră îngrijorat câinilor, îmblânzindu-i. Celor ce-l înconjură le mângăie spinările late și le bătu în tăcere cefile de lup. Apoi își lăsă afară căutătura rea, vicleană și se întoarse înăuntru liniștit, zâmbind ca o mumie. Săltă fitilul și se așază nestingherit pe acelaș loc.

— Se dau la drum, la trecători; nu-i nimic! După câteva clipe se îndreptă spre Velicu și-l îndemnă: — Mă, Ioane, vezi că aveam un șip după cuptor; adă-l, ca să mai cinstim o țără.

Ion Velicu scoase șipul și le turnă pe rând, câte-un păhăruț, înce-

pând cu Vasile Glonț. Țuica alb-gălbuie ardea ; era tare și pipărată. Nică Crețu își mângâia gâtul, plesnindu-și limba de coroana dinților. Ii plăcea. Cu gura căscată, Vasile Glonț îi alunga duhoarea ; parcă sufla foc. Păhărelul se mai plimbă încăodată, din mână în mână. La al treilea rând, Vasile Glonț nu mai primi.

— E dinainte de război, — îi lămuri Filică. — Mai am o leacă pentru câte o seară ca asta, când îmi cinstesc prietenii.

Curând, pentru Vasile Glonț, lampa își ascundea lumina după un sul de ceață fumurie, tare jucăușă. Plita încinsă îi bătea tâmplele ca un cuptor. În cușmelie se făcuse cald și bine. Nică Crețu rămase cu păhăruțul în mână, după ce scursese din șip și ultimele picături, groase, ca untdelemnul. Privindu-l, chiaburii se înțeleseseră din ochi, că sosise vremea s'aducă vorba și despre tractoare. Se repezi Ion Velicu :

— Mă, mâine, o să se strângă iar, sau vor aștepta cu scrisul tot la primărie, sau cine știe ce-or mai vrea să facă. Să nu-i lăsăm ! — și chiaburul tăie aerul cu degetul întins într'o împotrivire categorică. — Nu !... mama lor de ciocănari ! Ce-au ei cu satul nostru, mă ? Ce, noi nu știm, nu ne pricepem ? Cărdășia ce vor s'o facă ei duce la colhoz. Vreți colhoz ?

— Nu ! răspunse Nică Crețu. — Ce ne trebuie nouă colhoz ?

Filică se ridică de pe lăicer și se întoarse spre ei, înfierbântat. Privirea-i cenușie se întunecase și mai mult. O vână a tâmplei drepte se umflase, se învinețise, iar încutările frunții i se adânceau mereu.

— Voi n'ați văzut. E, să vedeți pământul celor ce-au intrat în toamnă : e negru și tare, ca aici... — și bătu cu piciorul de mai multe ori în pomosteala cușmeliei. — Păi, altă dată, bă, la vremea asta, băgau oile'n el, să-l mai reteze. Pe când al lor, nici n'a răsărit măcar. Tractorul nu-i bun, bă, la noi ; el îneacă sămânța ; scoate pământ viu, neroditor și rece.

Din sâsăitul vorbelor lui, Glonț nu auzea decât frânturi îndepărtate al căror înțeles se oprea la ușa cușmeliei. Dar totuși, își plecă și el capul, împins de băutură. Nică Crețu însă, se ridică înfierbântat cu păhăruțul în mână, clătînându-se :

— S'a terminat... n'avem nevoie de tractoare ! — apoi înaintă spre Filică, icnind. — Mai dă-mi !... Ich... Nici o cărdășie n'au să facă aici... tămăia lor !... Ich !... O să-i duc pe sărântoci de nas, ca de mânuțe... Ich !... Țuică !

— Mâine seară, — căută să-l îmbuneze Filică. — Trebuie să scoatem de unde-i ascunsă, și durează mult... mâine seară.

— Mâine seară bem alta ; dar acu ? Am venit degeaba atunci. Nu'mai un păhăruț, bre... unicul, că-mi arde inima... — și-i tot vâra păhăruțul golit pe sub ochi și nas.

Ion Velicu sări între ei și-l trase pe Nică de pulpana hainei până ce-l așeză lângă Glonț. Acesta închidea și deschidea ochii fără să mai priceapă ceva.

— ... nu vreți să mai scoateți, asta e ! Dar ceață tot n'o să se facă. Cum o să se facă, mă ? Mâine o să-i dăm afară din cătun ! — Deodată se opri, parcă amintindu-și de ceva. Își purtă vederile peste pereții afumați ai cușmeliei, peste chipurile celor trei. Când îl văzu pe Glonț cum moțăie, își duse degetul la buze ascultând tăcerea.

Liniştea aceasta neaşteptată îl trezi şi pe Vasile Glonţ. Deschise ochii mari şi întrebători, aproape miraţi. Legă în silă câteva cuvinte, dar c'un înţeles anume rumegat :

— Bine... bine, da' acum ? Azi s'au mai înscris şi alţii ; pe cine să opreşti, pe cine să întorci ? De unde să ştim noi ?

Tăcu apoi. Glonţ privi la chiaburi parcă pornit pe sfadă. Când ochii-i obosiră, pleoapele i se plecară din nou, iar capul îi alunecă până ce i se opri cu bărbia în piept.

Nică Creţu îşi coborî mâna gânditor. Se ridică şi se întoarse iar spre Filică.

— Ei, vezi ? De unde să-i ştim, ai ? — şi se repezi în el cu mâinile svârlite înapoi, răstindu-se : — Spune !

— Gura ! — rosti Velicu, oprindu-l cu mâna întinsă între dâşii. — Stai ! — şi-l aşeză din nou pe scaun.

Speriat, Filică trecu în spatele lui Ion Velicu. Răceala fiorului cel pătrunsese se risipise pe nesimţite. Ion Velicu se scotoci în buzunarul dela piept al hainei şi trase în sus sulul hârtiilor lungi, mărunţ împestritate. Le desfăcu cu grijă, cu ochii scânteind, plini de ură dar şi de mulţumire. Prinse apoi palma lui Nică Creţu şi i le trânti în ea, spre uimirea ochilor lui holbaţi şi însângeraţi :

— Iată listele !... Ce mai vrei ?

6

Cu coatele sprijinite de lemnul ferestrei, cu fruntea lipită de geamul rece, Frusinica privea întristată în uliţă. Întunericul nopţii parcă se mai destrămasese. Pe o parte de cer, sclipeau acum stele proaspăt ieşite după perdeaua norilor fugăreşti de vânt. Liniştea, adâncă şi întinsă peste întreaga aşezare a Podenilor, nu era întreruptă decât de sgomotul sec al clenciurilor de prun lovite între ele. Uneori, acestea se plecau până aproape de fereastră, ca nişte mâini întinse pentru mângâiere. Din sat, nu se mai auzeau acum nici lătrăturile întârziate ale câinilor, nici scârţâitul singuratic al cumpenelor de fântâni. Luminile casuţelor de peste drum se stinseseră pe rând, una câte una, de multă vreme.

„Nu mai vine”, — gândi Frusinica. „Să ştii, că dacă eu am glumit şi i-am spus să nu mai dea pe la noi, el chiar asta face”. — „Ei şi ce ?” — se răzgândi mai apoi ; — „Ce-am eu cu el ?” Totuşi, nu se deslipi de lângă fereastră. Întoarse numai ochii spre întunericul din casă şi zări lucind lingurile, cana cu apă, şi cele ce mai erau pe masa cu care-l aştepta.

Dela şedinţa ținută la sediul comitetului provizoriu, la care participase din partea ufedereului, împreună cu Voiculeasa, venise acasă tot într'un suflet. Mai aruncase în grabă un braţ de paie în soba care se răcise, încălzise mâncarea, schimbase faţa de masă, adusese apă proaspătă şi aranjase pentru cină. Toate acestea în câteva clipe numai. Degeaba, însă ; nici Mihai, nici măcar Buclu nu se întorsese. De-atunci îi aştepta. Pe uliţă trecuse mai întâi Voica lui Goglează cu-al lui Fluieraş, apoi toţi cei care stau în partea aceasta a satului şi cei din urmă, taică-su cu moş Gheorghe Soare. — Băieţii-ăia au mai rămas cu Alexe, — îi spusese dânsul, când văzuse că-i aştepta cu masa.

„Of, şi Alexe ăsta... cât i-o mai ţine, doamne ? C'apoi şi la şedinţă,

zicea, că și Mihai e vinovat ! De ce ? C'a stat la comitet în loc să meargă prin sat ? Dar cum era să facă ei singuri, ceea ce n'am făcut noi toți ? Lasă, că de mâine..." — Tresări. Un sgomot ușor o făcu să-și îndrepte privirile în lungul uliței. Din sus, parcă se apropiau niște umbre. — Ei sunt ! — îi șopti gândul. Dar umbrele dispărură într'o vârtejuire a întunericului, după care ulița reapăru la fel de goală și de liniștită. Nu fusese nimeni. O creangă a prunului din fața casei bătea acum drept în geam. Măhnirea o cuprinse iar și îndoiala îi pătrundea încet în inimă.

Deodată însă, ușa trosni. Intrase maică-sa.

— Frusinico, maică, da' tu nu te culci ?

— Nu mi-e somn, mamă ! — îi răspunse ea.

— Ți-am făcut patul la noi...

— Am să viu !

Curând după asta, Frusinica își trase un scaun, se așează și-și plecă fruntea pe palmele întinse peste lemnul ferestrei. Adormi cu gândul la Mihai. Afară, limpezimea cerului crescuse peste aproape toată bolta. De dincolo de umbrele satului, se ridicase alburii și rece, un colț de lună târzie. Sus, pulberea luminoasă a drumului robilor plutea nemișcată, ca o cale veșnic deschisă între cele două părți de cer.

— Hai, luați tovarășilor !... îi îndemnă Alexe pe tractoriști ; — asta avem : uite, niște fasole bună, cum numai Măria știe s'o facă (și le făcu din ochi zâmbind), și niște murături cum tot numai la noi o să găsiți... Ei, lasă, Mărie, — continuă el, întorcându-se spre nevastă-sa — deacum încolo, am să te anunț ; n'am să mai pic așa, pe negândite, niciodată ! — și iarăși zâmbi.

— Tii, de câte ori mi-ai spus tu asta !

— Ei, gata ; acum s'a terminat, ai și martori ! — zise Alexe cu ochii la Mihai și Buciu.

Măria le tăia murăturile tari în felioare subțiri, cu miezul galben-verzui, zemos și acru. Avea fața îmbujorată, rotundă și plină, ochii albaștri, părul blond. — prins cu îngrijire într'o băsmăluță roșie. La trup, parcă părea mai plină și puțin mai înălțuță decât Alexe. Când sfârși cu murăturile, le aduse apă rece într'o cană de lut ars, frumos înflorată. Apoi se așează pe pat, ferind lumina lămpii din perete.

— Chiar că-s bune, — glăsui Mihai, mâncând într'adevăr cu poftă.

— Mai ales murăturile, — grăi și Buciu ; — sunt neîntrecute.

Alexe deveni dintr'odată grav :

— Ia, uite, la ei ! Ce, voi credeți că glumesc ?

Dar când își întoarse capul spre Măria și-i clipi șiret din colțul pleoapelor, izbucniră cu toții în râs. Măria sări lângă scaunul lui și-î ghiontea ușor, abia stăpânindu-se :

— Tu, Alexe... de ce, nu ești serios și acasă ?

— E, ați văzut ? — se adresă Alexe tractoriștilor, după ce-i prinse mâna care-l ghiontea ; — asta înseamnă egalitate în drepturi, — și întorcându-se spre Măria, întrebă : — Nu ?

— Vai, Alexe, tu mă faci de rușine ! — îi răspunse Măria, cu palma lipită de obraz.

Mai apoi, continuă să mănânce mulțumiți și plini de voie bună. Măria se îngrijea să le aducă toate cele ce mai trebuiau. Mihai îi povestea

lui Alexe încăodată despre felul cum se desfășurase adunarea de dimineață. Traian Buciu, își rotea ochii prin încăperea micuță și scundă, cu oarecare interes.

Alexe cu Măria nu aveau aici, decât căsuța asta cu două încăperi; camera în care stăteau acum și tinda. Ograda, împrejmuită în față și pe delături cu gard din tulpini de floarea soarelui, se prelungea în spate cu pogonul ce-l avusese Măria. La reformă, Alexe promise ca și ceilalți țărani săraci, patru pogoane din moșia lui Pănoiu. Mai înainte, nu avusese nici o brazdă de loc. Fusese pâlmaș și el, ca și taică-su, ca și toți ceilalți patru frați ai săi, pe pământul boerului. Până la armată, în toamna lui '43, nu se alesese cu nimic; toată truda celor apoape trei ani, muncii la hapsâni, îi fusese numărată în palmă, în câteva zeci de băncuțe. Înțelesese atunci, că a muncit numai pentru ca Pănoiu să se poată bucura de toate roadele pământului său, întins pe aria celor nouă sate. În iarna și primăvara lui '44 făcuse armata la Constanța. Vara, călăii nu mai apucaseră să-l trimită și pe el în Moldova. Se'ntorsese tot frontul împotriva nemților. Regimentul său intrase în luptă chiar dela Constanța. Îi urmărisese apoi pe hitleriști prin Ardeal, Ungaria și Cehoslovacia, până la Banská-Bistritza, unde căzuse rănit. Toată primăvara lui '45, zăcuse în spital. Abia în Iunie se întorsese la Podeni, pe deplin vindecat. Aici, îl așteptau cele patru pogoane, date prin legea din Martie, din pământul lui Pănoiu.

În toamna lui '45 intrase în Partid. În '47 se luase cu Măria și tot în anul acela își duraseră căsuța asta pe locul ei, din pământ bătut și lemnele câtorva salcâmi tăiați din curtea lui socru-său. Din '48 era secretarul organizației de Partid din Podeni.

Aveau și un copil, pe Răducu; împlinise anul chiar acum, în primăvară. Cea mai mândră de el, era Măria, căci îi semăna aidoma lui Alexe: avea acelaș nas mic și rotund, aceiași ochi ageri, acelaș păr cârlionțat. Acum, Răducu dormea nestingherit în leagănul de lângă sobă, împletit din nuielușe de răchită, de Alexe.

Traian Buciu fusese uimit de curățenia odăii. Dela pereții albi ca laptele și dela tavanul înflorat cu albastru își purtase privirile la patul scund, la dulăpiorul din colț, și apoi la mica etajeră cu patru policioare, făcută de Alexe tot din răchiți, pentru cărți și ziare. Printre cărțile din primul rând, zări *Istoria Partidului Bolșevic* și *Scurta biografie* a lui I. V. Stalin. Deasupra ei, pe un ștergar de borangic prins de perete, singurul pe care-l aveau, se afla frumos înrămat, chipul lui Stalin.

— În primăvara asta. — își continuă Alexe discuția cu Mihai, — va trebui să înjghebăm aici și gospodăria colectivă. Trebuie să ne ajutați și voi... în primul rând, printr'o arătură bună.

— M'am gândit de multe ori, frate Alexe, mărturisi Mihai, — că poate chiar pe locul întovăririi de aici de lângă sat, încheată astă toamnă, vor fi și ogoarele noi ale gospodăriei. Cu asta să începem; așa au început și cei dela „*Drum nou*”, cu puțin. Și acum, trebuie să le dăm numai lor două tractoare, pe aproape două săptămâni.

Măria-i asculta tăcută, urmărind cu interes înțelesul vorbirii lor. Dela chipul lui Stalin, Buciu își întoarse privirile la leagănul copilului; Răducu se trezise. Scâncea încet, miscându-și mânuțele albe și grăsuțe, pe deasupra scutecelor. Cel dintâi care sărise lângă leagăn, fu Alexe.

Sosiră apoi și Măria, și Mihai și Buciu. Copilul tăcu; se uită speriat la cele patru capete plecate asupra lui.

— Ce faci, mă, Răducule? — îl întrebă Alexe zâmbind. — Păi, se poate să plângi?

Cu multă îndemânare, Măria își vârî palmele pe sub căpșorul lui și-l ridică între două perne sprijinite de marginile leagănelui. La început, copilul îi privi încruntat; în ochi avea într'adevăr agerimea lui Alexe. Curând însă, răspunse și el zâmbetului celorlalți, cu un zâmbet întretăiat de răsuflarea-i scurtă, adâncindu-și gropițele din obrajii bucălați.

— Așa mă, tată, mă! — grăi Alexe, mândru și mulțumit.

Îl lăsară apoi în grija Măriei. După ce mai schimbă câteva cuvinte, tractoriștii mulțumiră gazdei și dădură să plece. Alexe deschise ușa, iar Măria îi urmă cu lampa în mână, luminându-le drumul. În tindă se opri. Tractoriștii rămaseră cu ochii ațintiți asupra unui schelet din nuele de răchită, neobișnuit de mare.

— Ce mai lucrezi, Alexe? — îl întreabă brigadierul.

— Un pătuț pentru Răducu, Mihai, că'n leagăn nu mai are loc.

Măria apropie lampa de tăblia din față, terminată până sus. Mihai și cu Buciu se plecară până în dreptul împletiturii și începură s'o pipăie cu degetele lor negricioase. Țesătura nuelușelor spintecate se prinsese într'un desen mărunț, îmbinat cu pricepere de artist.

— Frumos! — murmură Buciu.

— Vreau să-l termin acum, cât mai e de stat în casă, c'apoi dac'om începe campania, aleluia! — îi lămuri Alexe.

Tractoriștii îl ocoliră cercetători, îi încercară tăria și-apoi ieșiră. Alexe merse cu ei până la porțiță. Aici le strânse mâinele și le aminti de munca ce-i așteaptă a doua zi.

Afară, noaptea se luminase. Se vedea destul de bine căraruia de pe marginea uliței. Tractoriștii o luară în sus, spre mijlocul satului. Mergeau să doarmă tot la Lică Mătase, căci avea loc mai mult. Pe drum, nu întâlneau pe nimeni. Satul întreg se scufundase în semi-obscuritatea și liniștea nopții. Numai câinii lui Filică îi lătrară cu îndârjire până ce trecură de casa lui. La Lică Mătase, intrară fără să-l mai deștepte, căci își cunoșteau camera lor.

Înăuntru, Mihai se opri în mijlocul încăperii întors spre geam. Nu-i venea să creadă, dar așa era: Frusinica dormea cu capul plecat pe marginea ferestrei. „Cât m'a așteptat!” — gândi Mihai, muștrându-se. Îi făcu semn lui Buciu să rămână locului. Apoi se apropie tiptil, până lângă ea. Părul Frusinicăi era desfăcut deoparte și alta a gâtului, descoperindu-i ceafa albă și catifelată. Razele lunii îi cădeu pieziș pe creștet, dând părului o scânteiere ascunsă, ca'n cernerea unei pulbere de argint. Brigadierul se plecă și-i sărută gâtul desgolit.

Frusinica tresări; când își întoarse capul și-l zări, se ridică și i se agăță de gât ca o salbă.

— Credeam că nu mai vii, Mihai! — îi șopti ea, cu capul lăsat pe pieptul lui.

— Am fost și pe la Alexe... Iartă-ne, dar nu trebuia să ne aștepti!

Frusinica își dădu seama, că e și Buciu lângă dâșii și se desprinsese grăbită dela pieptul lui. Îl împinse apoi cu mâinele moi într'o parte și-și făcu loc spre ușă.

— Fugi, să nu mai veniți la noi ! Ai auzit Mihai ? Cu tine vorbesc ! Buciu începu să rădă ; apoi își aprinse prin întuneric o țigară.

Frusinica ieși, dar se întoarse repede înapoi. Cu capul vârît pe ușa, îi întrebă îngrijorată :

— Ați mâncat ?

— Da, ne-a dat Măria lui Alexe, — îi răspunse Buciu, — și încă ce mâncăruri !

— Bine, ale noastre nu sunt bune, nu ?

Nu mai avură timp să-i răspundă, căci dispăru iar. Dar tot așa de repede se reîntoarse în prag :

— Vedeți, că patul e făcut; intrați numai sub așternut. Noapte bună !

— Noapte bună ! — răspunseră ei, amândoi deodată.

Mihai nu închisese ochii aproape tot restul nopții. Gândul întovăririi amenințată cu destrămarea, nu-l slăbea deloc. Avusese dreptate Alexe : ei stăteau închiși la sediul comitetului provizoriu și așteptau cu scrisul, pe când în sat, minciunile chiaburilor purtate de oamenii lor din gură'n gură, sucise mințile țăranilor. Scăpase frăele ; și unde, tocmai în Podeni, unde lucraseră parcă mai liniștiți în toamnă. Dar, lasă ! Măine, toți cei cu care se sfătuiseră în seara asta vor împânzi satul odată cu lumina zorilor. Vor arăta binele arăturii cu tractoarele pe toate fețele lui... Grăbit și nerăbdător, își duse mâna la ochi, parcă dorind să alunge întunericul. Nu-l mai suferă ! Cât o mai fi până'n zori ?

Când își ridică mâna, ochii Frusinicăi îi apărură în față, clipind, parcă la fel de îngrijorați, într-o lumină dulce, mângâietoare. Găsi în ei curaj și încredere, imbold/prietenesc la luptă. — „Vom izbândi, Frusinică !” — Își strânse pumnii sub așternut și-i mișcă până ce dădu cu ei de spatele lui Buciu. Mai apoi, o moleșală îi îngreună pleoapele și-i slăbi încordarea mușchilor. Adormi pe nesimțite.

Povestea vieții lui Mihai începe cu amintirea unei copilării trăite în nevoi și lipsuri. Părinții săi nu avuseseră decât o palmă de loc la marginea Țătaranilor, pe care era și casa. În colo, de nici unele. Muncea însă la boier, cu brațele. Toamna, se'ntorceau acasă, goi și ruți, flămânzi, cu câțiva saci de porumb, care nu le ajungeau decât până'n mijlocul iernii.

Terminase școala din satul său în fruntea celorlalți copii. Se dovedise a fi cu mintea ageră, cu tragere de inimă la învățătură, isteț și cu judecata limpede. — „trebuie dus la școală, la oraș !” — spusese dascălul tatălui său. — Trebuie... dar cu ce ? — și Mihai a rămas acasă ; adică nu acasă, ci a intrat la muncă la Pănoiu, împreună cu părinții săi. Avea trei-sprezece ani atunci.

În 1942, tatăl său fusese trimis pe front. Nu s'a mai întors. Mihai deveni la 16 ani bărbatul de sprijin al familiei. Pe lângă dânsul și mai-că-sa a trebuit să intre în robia boerului și unul din ceilalți doi frați : Culai.

Dar în vara lui 1944 se schimbă și cursul vieții lor. Scăpară de sub harapnicul boerului. În primăvară au primit și ei pământ. Partea moșiei lui Pănoiu din vatra Țătaranilor a fost împărțită de comuniști, sărăcimii. Vara însă, începuse seceta. Se simțea și lipsa mâinei de lucru, și a atelajelor, și a vitelor. Ogoarele primite la reformă erau amenințate să rămână pârloagă. Țăranii se uitau la cer și scui-pau în pământ cu ciudă.

Țarina se usca, crăpa și încet, încet, o cuprindea păragina. Ici și colo, cei care mai aveau câte-un căluț, își sgâriau pământul de-un deget numai în adânc. Degeaba din umbra zilelor așteptate rânjea nerăbdătoare, foamea.

În vremea asta, au apărut atuncea în Tătărani, trei tractoare. Erau ale unităților armatei sovietice staționate la Bădeni. Le conduceau trei ostași sovietici, tractoriști în stațiunile de mașini și tractoare de acolo, din țara lor dinspre soare-răsare. Pe negrul straielor pătate de unsori și motorină, doar stelutele roșii de pe piept și dela chipiu le mai luceau aprins, ca flăcăriuia. Intrară cu plugurile în pământurile sărăcimii, primite la reformă. Un asemenea tractor le-a arat și locurile lor. Pe tractorist îl chema Vania Petrov. Mihai s'a ținut zile întregi pe urmele tractorului; îi plăcea meseria asta. Mai apoi, văzându-i stăruința nemărturisită, Vania Petrov l-a luat să lucreze pe lângă dânsul. La început, îl ajuta la uns, la șters sau alimentat, desfacea sau puneă fiarele plugurilor. După aceea, învățase măruntaiele motorului, rostul fiecărei piese și articulații. Vara, Vania îi arătase și cum se conduce un asemenea motor.

Toamna însă, tractoarele se mutară pe ogoarele țărănimii din Bădeni. Mihai rămase cu gândul la Vania și la meseria asta nouă. A mai așteptat el câteva săptămâni; într-una din nopți însă, când tăia cocenii de porumb împreună cu maică-sa, n'a mai putut răbda. Iși înfipse secera într'un snop și-și desvălui gândurile:

— Mamă, eu plec la meserie; la Bădeni!

— Unde, la ruși?

— Da, la Vania!

Maică-sa nu-l oprise, dar nici nu-l îndemnase; știa c'o să-i ducă lipsa. Il îmbrățișase numai, plângând. Tot cu lacrimi în ochi a plecat și Mihai.

În zori, ajunse la Bădeni așa cum era, desculț, cu pantalonii rupți și peticiți, tremurând în flanelul destrămat, sgribulit de răceala brumei. Porni pe câmp, urmărind tunetul tractoarelor. Le dibuise odată cu răsăritul soarelui. Vania era plecat pe drumul primelor brazde. Il așteptase la capătul locului, cu inima svâcnind. Când tractorul se întoarse pe cealaltă margine, îl întâmpină strigând:

— Vania!

De sus, de pe tractor, Vania îi întinse mâna zâmbind:

— A, Mișa... Mișa!

— Am venit să mă înveți meseria, Vania!

Ochii lui Mihai ardeau. Mâna lui mângâia șenila tractorului ca pe un lucru drag. Nu se înșelase. Vania tot îl va învăța meseria.

— Haide, Mișa... sus!

Mihai se urcă lângă dânsul. Și-așa au arat în toamna aceia până târziu, când veniră înghețurile și omătul. Iarna lucra tot pe lângă Vania în atelierele din Bădeni. Învățase astfel, bună și frumoasă meserie. Tot acum fusese primit și în Partid.

Se despărțiră în primăvara lui 1946; Vania plecă în țara lui, să-și conducă tractorul pe nemărginitele ei ogoare, iar Mihai fu chemat la armată. Se întoarse acasă în toamna lui 1948. Tocmai atunci apăruse decretul pentru înființarea stațiunilor de mașini și tractoare și se angajase ca tractorist la stațiunea din Bădeni.

Fuseseră puțini la început : directorul, — Ștefan Turcu, secretarul organizației de partid, — Andrei Hurdea, el și vre-o alți câțiva tractoriști. Nici treaba nu mergea tocmai bine ; aveau tractoare puține și de diferite tipuri, lipseau piesele de rezervă, remizele, mijloacele de transport, vagoarele de dormit și câte și mai câte. În campania din primăvară, lucrase în echipa lui Andrei Hurdea. Toamna, devenise șeful brigăzii pe care o conducea și acum.

În acest timp se schimbaseră și situația de acasă. Maică-sa, Tinca lui Zaharia — cum i se spunea în sat, își muncea acum pământul ei, primit dela reformă. În fiecare an, i-l arau tractoarele. Celelalte lucrări le făcea și singură. Cului, era plecat la armată, încă din toamnă ; îi scrisese, că acolo învață și el meseria de șofer. Cel mai mic, Petre, urma școala la Călărași, cu bursă dela stat.

Traian Buciu era fiu de țăran mijlocăș, de fel din Adâncata. Până la optsprezece ani, când începuse să joace în horă, nu ieșise din sat și nici nu văzuse tractor. În toamna lui '48, stațiunea din Bădeni arase și câtorva zeci de țărani din Adâncata, pământurile. Atunci se lipise Buciu de tractor ; îi plăcuse și lui meseria asta. Iarna fusese primit la stațiune ca ucenic, pe lângă Mihai Zaharia. Prinsese repede meșteșugul ; era mai mare decât. toți ceilalți ucenici, destul de copt la minte și tare doritor de a învăța. Primăvara fusese primit în organizația de U.T.M. a stațiunii. În toamnă, devenise tractorist în brigada lui Zaharia.

De atunci, lucraseră numai împreună.

Soarele bătea destul de puternic în geamul ferestrelor. Ziua se arăta frumoasă și caldă, liniștită, de adevărată primăvară. Cerul era lipsit de nori, limpezit în toată adâncimea lui. Pe uliță, începuse mișcarea fiecărei dimineți. Mihai și cu Buciu însă, încă mai dormeau.

Frusinica îi așteptase un timp, gata de plecare, dar văzând că totuși ei întârzie, le bătă în ușă. O deschise larg și le strigă din prag :

— Hei, tractoriștilor, v'apucă amiaza în pat ! — Și începu să râdă din plin.

Cel dintâiu, se trezi Buciu ; se uită speriat la ea, la ferestrele luminate, la soarele de-afară. Când înțelese totul, îl mișcă și pe Mihai, cu grabă și îngrijorare :

— Mihai... scoală, Mihai. E ziuă !

Mai înainte de a deschide ochii, Mihai auzise râsul atât de cunoscut al Frusinicăi. O văzu apoi în prag, cum își scutura pletele în freamătul aceluiaș răs neîntrerupt.

I — Păi cu voi, ne rămân ogoarele pârlăoagă !

Râsul ei se auzi la fel de puternic și după ce închise ușa și-i lăsă să se îmbrace.

7

Lazăr Lungu fu sculat cu noaptea'n cap, de Filică. Chiaburul îi bătă cu bățul în stăpul prispei, de parc'ar fi vrut să între într'un schit. Când îl zări prin geam, Lazăr se minună și se întrebă în gând, ce l-ar fi putut aduce pe chiabur la dânsul ? Când mai venise Filică la el ? Niciodată ! Așa, că trebuie să fie ceva de l-a împins nevoia până'n pragul lui !

— Noroc, mă Lazăre ! — îl întâmpină Filică de cum îi deschise ușa.

— Noroc! — răspunse dânsul sec, așteptând.

— N'ai mai venit pe la noi, mă, deloc, — reîncepu Filică întristat; — parcă n'ai fi de-aici, din sat. Ți-am trimes și vorbă și tot degeaba.

Lazăr tăcu; ce să-i spună, că s'a săturat de slugărit la dânsul? Că vrea de acum să-și muncească pământul singur și să-și facă un rost al lui, sau că îl tot bat gândurile, să intre și el la tractor?

— M'am tot gândit, mă, — grăi chiaburul, când îi simți cugetarea; — am făcut rău, că nu ți-am dat dreptul tău, la vreme. Mă luai și eu după a bătrână, — și se uită în jur, în sus, oriunde, dar numai în ochii lui — nu. Apoi reîncepu, cu capul în pământ: — Cum o mai duci, ai?

— De! — răspunse Lazăr, întrebându-se cum de l-a prins milostivirea pe chiabur, tocmai acum.

Filică mai făcu un pas spre dânsul și se apucă să răcâe prispa umezită cu vârful bățului. După câteva clipe, își ridică ochii și îi șopti mios:

— Am auzit, că ai nevoie; nu te las, mă, oameni suntem! Zilele-astea, batem o parte din porumb; vine și Vasile de peste drum și Nică Crețu. O să-ți dau și ție ceva, să ai pentru copii... vii?

— De, eu știu?! — grăi el.

Pentru un timp tăcerea coborî între ei ca un zid.

— Noi am socotit, că să intri iar la noi, — reîncepu Filică. — Hai, și nu te mai gândi și tu la pământ; când o fi de plug, ți-oi da și plugul și caii. Primele zile de arătură, ție-ți dau. Ne-om înțelege noi!

Proptit în stâlpul prispei, Lazăr Lungu rămase încurcat, de parcă vântul vântuia prin gândurile lui. Nu dormise toată noaptea. Se întorsese de la adunarea de ieri cu inima îndoită, pradă frământărilor. De-abia primise și el pământul, — în primăvara asta sunt cinci ani, — și-acum, să intre la tractor? De unde știa el, că e mai bine așa? Că spune Zăganu?... Eh, frumos vorbise el, despre fericirea vieții ce-or clădi-o comuniștii și la noi! Dar uite, că-l înbia acum și chiaburul și-i promitea și porumb și plug.

Filică îi simți frământarea și înțelese, că nu trebuie să-l zorească.

— Așa, mă, Lazăre, tu te mai gândești... faci ce vrei, dar să știi, că noi tot te așteptăm; — și se depărtă cu mersu-i de cocor hăit, ca o arătare fugărită de copii și oameni.

Lazăr Lungu rămase mult timp pe prispa însorită a căsuței sale; privi în gol, pe deasupra satului, departe, până acolo unde dunga străvezie a nouriilor alburii se întâlnea cu orizontul și lumina dimineții. Pe fața-i gălbejită și în perii scurți și rari ai bărbii, razele se jucau sfioase, parcă mângâindu-l. În ochii-i triști, încălziți de soare, bucuria vieții lucea, sticlea, aprinsă de-o lumină lăuntrică, vie, nebiruită. — „Ce larg e cerul!” — gândi el. Și începu să clipească des, cu mintea clăbucită de visări.

Cu mâinile vărâte în buzunarele pantalonilor peticiți, coborî mai apoi pragul prispei, agale, legănându-se. Își aruncă privirea iștearsă pe întinsul curții și'n creștetul căsuței. Amărăciunea îi cuprinse sufletul dintr'odată. Ograda îi era pustie, neîmprejmuită, cu nici o altă așezare pe ea. Ogradă de om sărac. Numai într'un colț, un braț de pae și o grămăjoară de ciocălăi de păpușoi abureau încălziți de soare, svântându-se. Casa i se proptea în doi drugi de lemn cu un colț de streășină lăsat. Avea acoperișul spart, cu snopii de coceni așezați pe coamă — desfăcuți, tocați de ploii și întorși de vânturi. Pe lângă coș, paiele putrezite se lăsaseră în jos, deschizând apelor drum spre gura podului. Oftă. Amărăciunea îi crescuse în suflet, pătrunzându-l ca un iz puhav de duhoare încinsă. — Nu, și nu! Oricum

ar fi, scăparea, tot dela Filică va veni ! — gândi el mai departe. — Dacă îmi dă să ar, pot să mai aştept... poate la toamnă !

O porni apoi spre fundul ogrăzii, cu capul plecat, ca pe o cale lungă dela al cărei sfârşit aştepta izbăvirea. Se opri cu ochii îndreptaţi spre albul depărtărilor, pe deasupra întinderilor nemărginite ale câmpurilor fumegânde. Prin aer, plutea aroma pământului reavăn, dospit de apă şi bătut de soare, deschis vieţii ce mocnea în el. Se simţea pretutindenea gustul amărui al mugurilor umflaţi în coajă, al sevei ce bătea în lăstărişul ce va înverzi în curând grădinile. Din sat venea miros de bălegar proaspăt răscolit, dăruit pământului, iar din câmp o boare plăcută, plină de parfumul crud al grânelor şi ierburilor încolţite.

Gândurile lui Lazăr Lungu se opriră tocmai la pământul lui. Dincolo de dunga zării cenuşii, primise la reformă patru pogoane din moşia lui Pănoiu. Până mai an, le muncise împreună cu al lui Goangă, care avea şi cai, şi căruţă şi plug. El primea numai o parte din rod, care nu-i ajungea nici pentru casă mai mult de mijlocul iernii. Deaceea, de fiecare dată alergase la Filică, căruia-i argăţise până spre crăciun. Primea ceva, un căuş-două, şi-i argăţea un an. În toamnă însă, se rupse de chiabur. Nu mai putea. Ii muncise degeaba, ani şi ani, fără de niciun rost al lui, fără de nici o mulţumire. Şi tot din pricina lui nu arase în toamnă nici măcar o brazdă din pământ. Avea aceea, la Plopşor, un petecuţ de loc de la nevastă şi nici pe asta nu-l întorsese. Ii promisese Filică plugul şi caii lui, dar uite-aşa îl dusesese cu vorba, — zi de zi — până ce căzuse neaua. — De ce să intri în întovărăşire, mă, Lazăre, — îi grăise chiaburul, — să-ţi pierzi pământul ? Că de-ai intrat, s'a dus ; nu mai eşti tu stăpânul lui. Ei ţi-l ară, ţi-l seamănă, aşa cum vor. De ce să nu ţi-l munceşti tu singur ? O să-ţi dau eu cai şi plugul, şi'n două zile n'ai ce face !... — Bine ! — a zis şi el. Şi n'a intrat în întovărăşire, dar nici Filică nu i-a dat cai şi plugul. Pământul i-a rămas tolocă, tare ca o bătătură, de-a stat zăpada toată iarna pe el, ca pe piatră.

De aci, de lângă dânsul, i-au intrat vecinii amândoi : Ilie Zăganu din dreapta şi văduva lui Voicu din stânga ; oameni la fel de săraci. Numai Vasile Glonţ de peste drum nu s'a îmbulzit, nici în toamnă şi nici acum. Mai încolo însă, pe uliţa lui Mătase, aproape toţi, la rând, ca unul au intrat. El rămăsese singur împotriva mersului asta nou ! Pentru ce ? Şi Zăganu, şi Voiculeasa, vor avea acum grâne de soi, puse pe toată întinderea locurilor întoarse de tractor. El, nu ! Îşi vedea aveau petecuţul său de loc, gloduros, rămas stingher în inima câmpului. Nici nu l-a arat, nici nu l-a semănat ; nici la al lui Goangă nu l-a mai dat... din pricina lui Filică ! Pentru ce ?

Îşi amintea acum de rânjetul lui strâmb şi ascuns, umbrît de ciudă şi duşmănie. Ce să facă ? Să intre la tractor ? Băieţii ăia de la tractoare, mai trecuseră pe la el, dar nu-l putuseră smulge nehotărîrii... că nici fără pământ nu putea rămâne ! Copiii-s mici, cei mare abia are paisprezece ani. Cunoaşte el inima-i de viperă ? Eh ! Poate-o vedea vre-un bob şi plugul lui. Nici un ajutor din partea lor. Să intre atuncea la chiabur ! Dar ce, nu-i o zi pe câmp !... mai mult, ferit-a sfântul ! Şi să-i muncească pentru asta până la zăpada ce-o veni ? Ce să facă ? Amarnic îl părpăleau acum gândurile ! Ei de-ar avea şi el caii lui, plugul şi căruţa lui, roşul munculiţei lui — ar fi alta... altă viaţă şi-ar clădi ! Insa, nici vorbele lui Filică nu s'au adevărit ; toate au fost minciuni. Cei de-au intrat în toamnă îşi stă-

pânesc și-acum pământurile. Și-apoi și pe contracte scrie, că-i vorba numai de aratul pământului cu tractoarele. Văzuse unui la Zăganu și li-l citise și brigadierul ieri, la adunare.

— Tată... tătuță!

Un pumn de față, 'năltuță cât un dop, tremura lângă el. Purta o cămășuică subțire, scurtă, până deasupra genunchilor învineții. Picioarele-i desculțe glodulau pământul rece, zemos, ridicându-se pe rând în boarea primăverii. Cu o mână îi apucase pantalonul scortșos și-l smucea grăbită, iar cu alta îi prinsese degetele-i noduroase.

— Tătuță, te cheamă mama; zice, că să vii acum.

Lazăr Lungu își întoarse privirile-i pierdute, din largul câmpului spre ea. Cărlionții părului auriu îi fluturau pe frunte. În ochii-i viorii regăsi tot seninul cerului îndepărtat și toată setea de viață pe care primăvara aceasta i le strecurase în sânge. Doar buzele-i livide, supte și uscate, îi amintiseră, că astăzi nu-i putuse da mai mult decât un colț uscat de mă-măligă rece.

— Unde e, Marie? — o întrebă el, cald, aproape rugător.

Copilul se răsuci pe picioarele-i subțiri și cu bărbia ridicată îi arătă casa. Mai întâiu, Lazăr Lungu o privi cum tremură; apoi o apucă de mijloc și o prinse în subsuoara dreptei, ca pe un snop de grâu. Se întoarse cu ea, purtând-o pe sus, ferind băltoacele și glodul.

În casă, Lazăr Lungu se așeză pe pat, cu ochii pe fereastră. Pe lutul de jos îi rămase urmele bontuite ale opincilor, sub forma unor pete sure de noroi. Înăuntru, nu avea decât o masă cu'n scaun din scândură de brad, patul, o găleată cu apă'n colț și-o ciotie de dușap după ușă. Pe peretele dela răsărit icoana, c'un ștergar afumat de lampă. Incolo, nimic altceva.

Ioana îl așteptase, șezând tăcută și gânditoare pe marginea patului. Era o femeie puțintică la trup, trasă la față, îmbătrânită înainte de vreme. Ochi-i căprui priveau îngrijorați, neîncrezători. Avea capul acoperit cu o basma neagră, de sub care nu se vedea decât ovalul alb al feței.

— Mă, Lazăre, — începu ea sătându-și privirile spre dânsul, — tu vezi, că Filică te-a mințit. Pământurile celor scriși din toamnă au rămas tot ale oamenilor și nici caii și plugul nu ți-a dat. Ce-l doare pe el de noi, mă?

Lazăr Lungu își întoarse ochii din fereastră și se ridică. Iși vâri palmele întinse pe sub betelia pantalonilor, de parcă-și ținea măruntaele. Câteva clipe își privi îmbufnat femeia și apoi murmură stins, aproape înăbușit:

— Și, ce? Parcă-l doare pe careva de noi? Pe nimeni!

Femeia tresări; încercă să-i răspundă, dar parcă i se opri vorba'n gât. Simți că în mintea lui fiecare gând își flutura acum o aripă îndoliată. Ii urmări cu durere mersul împovărat, pornit către fereastră. Parcă se temea de hotărîrea lui. Lazăr Lungu gândea însă, că până la urmă, tot o să-i dea Filică plugul și caii, și că încet, încet, tot o va scoate la un capăt și fără să intre în întovărașire. În schimb, de pământul lui nu se va atinge nimeni. Se întoarse și vorbi cu capul în podea:

— Nu intrăm; mai așteptăm o toamnă.

Femeia-și strânse buzele și-și încruntă sprâncenele, oftând. Cu mâna, făcu semn copiilor să stea locului. Fetița se cuibări în poala ei, tăcută și înțeleghătoare.

— De ce să robești tu, la câinele de Filică? Dacă ni le ară acuma

cu tractoarele, de ce să nu ne muncim noi pământul nostru și-om avea la toamnă rod bogat, de două ori pe-atât ?

Lazăr rămase în mijlocul casei, cu mâinile încrucișate sub piept, cu ochii îndreptați în uliță.

— Dacă a intrat și Voiculeasa și Zăganu, de-acî de lângă noi, noi de ce să nu intrăm ? De ce să ne luăm după Filică și după Vasile Glont, care-i joacă'n strună ?

Rugămintea femeii parcă-i înmuiase inima ; parcă avea și ea dreptate. De cînd se știe, numai a robit : ba la unul — ba la altul. Cu ce s'a ales ? Cu nimic ! Copiii goi, hambarul gol, ograda goală ! — Tare-i greu, să zici odată, da ! — gîndi el și oftă.

— Eu zic că tot îi mai bine la tractor, — continuă Ioana ; — că și Voiculeasa și fata lui Lică Mătase care-au trecut acuma pe aici, spuneau asta... că Filică numai te amăgește, dar el e dușmănos, că doar îl știi ! Și chiar dacă ți-o da plugul într'o zi, îți ia și sufletul pentru asta și tot cu nimica te-ai ales... Că tractorul ară adînc, și bine, și repede, și nici n'o să ne coste cine știe ce.

Cu pași ușori, Lazăr Lungu se apropie din nou la fereastră. Din cînd în cînd, câte un țaran urca ulița în sus, spre inima satului. Il urmărea cu privirea, pînă ce-l pierdea din bătaia vederilor lui și cădea apoi din nou pe gînduri.

— Nu vezi ? Oamenii trec mereu spre Comitet și noi stăm, așteptăm, că o să ne pice mana din cer !

Era dreptă mustrarea ei ; îi simțea și căldura și tăișul, deopotrivă ; dar și îndemnul nemărturisit. Să-și scrie și el locurile... i le vor întoarce plugurile pînă'n fund. Va semăna orz, fasole și porumb. Ii vor crește holdele, așa cum nu le-a mai avut vreodată. Și-o să facă rod bogat și l-o scuipa în față pe chiabur.

— Te duci și tu ? — îl mână femeea.

Lazăr Lungu își lăsă mâinile în jos, își luă căciula de pe pat și o porni tăcut, la fel de îngîndurat. Pe urmele lui ieșise și femeia cu copiii prinși de mâini. Ea se opri pe prispa însořită, mîngîind creștelele micuților. Lazăr sări șanțul și o luă în sus, pe marginea uliței. Cînd nu-l mai zăriră, cele trei perechi de ochi se întoarseră spre cer. Dinspre miază-zi, din largul zării străvezii, pluteau spre dînșii șiruri lungi de puncte negricioase. Unghiurile lor se apropiau mărindu-se, mișcându-și laturile subțiri, ca două fășii înguste de flamură sfărtecătă. Erau primele cîrduri de cooare. Veneau din alte țări, în care înstrăinate, își purtasera pribegia unei părți de an. Pe aripile lor, soarele scîntea viu, într'o licărire ușoară, alb-argintie. Toți își ridicară palmele streășină ochilor, urmărindu-le drumul întins spre înălțimi și zări.

— Mamă, — scânci încet Maria, — vin cocoarele !

În sat, oamenii se strînseseră grupuri, grupuri, pe la capetele ulițelor. Auziseră atâtea în dimineața asta, că nu mai știa niciunul care încotro s'o ia. Ii zăpăciseră zvonurile. Și le spuneau unii altora, întrebându-se totodată, de unde și cine le aduseseră. Uneori, chiar unele dintre aceste știri ivite peste noapte, se băteau cap în cap. Atunci, îngrijorarea și nesiguranța creștea și mai mult, îndoinind inimile țaranilor.

Cei mai mulți se opriră la răscrucea ulițelor din dreptul fostei cârciumi a lui Velicu al bătrân. Stăteau în cerc, cu mâinele în buzunare sau încrucișate sub piept, cu țigările fumegânde în colțurile gurilor; ascultau tăcuți, bătând noroiul în neștire, furați de nesiguranță și neîncredere.

— Ce-i, mă? — îl opri unul dintre țărani pe un băetan care urca de pe uliță în sus, spre comitet.

— Cum, ce... n'ați auzit?

Țăranii se uitară unul la altul și apoi la băetanul împietrit în fața lor. Cercul lor își deschise laturile și-l prinseră și pe dânsul în acelaș grup.

— Nu spui? — îl întreabă un altul.

— De-acuma, tot degeaba! — își arată flăcăușul amărăciunea. S'au dus! L-a pus dracu pe taica de s'a înscris cu locurile de la Pănoiu la tractor. Gata. Toate pământurile de-acolo trec înapoi la stat, se unesc cu cele dela „Frăția”.

— Ce spui, mă? — sări un țăran între două vârste, pe nume Ceaușu. — Da' de unde știi?

— Păi, maica a auzit aseară, de la unul care zicea că vine de la Adâncata; acolo, așa a fost.

Ceaușu tăcu; se uita când la băetan, când în lungul uliței ce ducea spre comitet. Oamenii gândeau numai, fără de cuvânt. Unul dintre ei mor-măi îndoelnic:

— Da' ce să facă statu' cu-atâta pământ? Are acolo la „Frăția” destul, chiar din inima fostei moșii... Sunt vorbe astea!

Băetanul nu-i răspunse; ridică umerii, se întoarse și plecă spre comitet. După dânsul se mai luară vreo câțiva. Ceaușu porni și el, dar după câțiva pași se opri. Nu știa ce să facă. Nu-i venea nici să meargă mai departe, nici să se întoarcă înapoi, în grupul celorlalți. Gândurile îi băteau pe loc, neluminate încă. Oftă odată prelung, se mai uită în lungul uliței și după ce-și împinse căciula spre ceafă, plecă. Dar n'ajunse până la comitet; se opri la primul grup ce-l întâlni în cale, atras de zumzăitul vorbelor ce se vânturau și aici.

— Da' dece să rămână comuniștii cu locurile tocmai în fruntea pământurilor și pe noi să ne svârle la margine? — De ce? — striga unul infuriat.

— Am intrat la tractor să ni se are țarina, nu să se facă hoții! — Nu, nu trebuie să ne lăsăm!

Ceaușu rămase locului încruntat, măsurându-i cu privirea pe cei care țipau. Între dânsii, pași agale un bătrân, care ceru socoteală celui ce-adusese știrea:

— Ție, cine ți-a spus?

— Nică Crețu, bre, unchiule; trecea încolo spre cumnată-sa. Zicea că i-a spus, și lui nu știu cine.

— Asta-i de-al chiaburilor, — strigă o voce.

— Este, da' până nu faci foc, fum nu iese! — adăugă un altul.

În clipa asta, în spatele lui se auziră alte glasuri. De pe ulița ce venea din câmp, înainta spre dânsii Vasile Glonț. În dreptul lor, el oprise alți trei țărani care mergeau întinși spre comitet.

— Un' vă mai duceți, mă, fraților? — îi întreabă el.

Țăranii se opriră, uitându-se mirați când la dânsii, când la Vasile Glonț. Unul întreabă, sfielnic, parcă neîndrăznind:

— Da' ce-i bre?

Vasile Glonț era năclăit de glod până la glesne. Trecu pe lângă ei răsuflând greoi și se opri în mijlocul oamenilor :

— De-acolo vin, de unde au arat tractoarele astă-toamnă, — începu el. — Am fost să văd eu, cu ochii mei. De ce să mint ? E negru pământul ; n'a răsărit nici-un bob. Tractoarele desfundă locul și înecă sămânța. Nu-s pentru noi. Bat ogorul tocmai acum, în primăvară. Tot vita săraca, e mai bună, pentrucă ea ca'că ici-colo, nici nu se cunoaște unde.

Spusele lui Glonț fură întărite și de alți țărani, care susțineau că văzuseră și ei ogorul, în ajun.

Oamenii rămaseră în drum cu privirile ochilor încețoșate întoarse când spre casă, când spre sediul comitetului. O parte din cei înscriși, îndoiți acum de lucrul tractoarelor, ar fi vrut să iasă din asociație. Câte unul, câte doi, plecau într'acolo, să se șteargă de pe liste. Cei care porniseră spre comitet, ca să se înscrie, stătură locului ; printreăștia se aflau și frații Cioacă. Erau și dintre cei intrați în întovărașire, ca alde Gănete, Mirică și alții, care rămaseră la hotărîrea ce-o luaseră dintru început. Ceașu se mai codi un timp și apoi plecă spre casă cu capul în pământ.

Cei neînscriși știau, că astăzi se vor semna contractele. Dacă nu s'or duce acum, cine-i va primi mai târziu ? Dar cum să se ducă, dacă alții ies și satul fierbe de fel și fel de vesti ? Rar, câte unul dintre cei mai împinși de nevoi, supt până la sânge de chiaburi și cu urechile surde svonurilor, trecea tăcut spre comitet, ocolind ușița mare, intrând în sediu pe din dos.

...Tot în acest ceas al dimineții colinda neobosit și Nică Crețu. El trecea pe la căsuțele cele mai mărginașe vetrei satului, împinse de sărăcie în buza câmpului ; pe-aici era mai ferit și de ochii comuniștilor și de-ai celor din comitet. La fântâna lui Maței, — ăluia de-i murise fata pe locul acela, lovită de dambla, — Nică se întâlnește cu Gherghina Cucului.

Plecată deasupra ghizdurilor, nevasta lui Gheorghe Cucu își scotea liniștită ciutura cu apă. Era o femeie guralivă, repezită și puțin gânditoare. O puteai ușor hotărî într'un fel sau altul. Se prindea din te miri ce, și până nu făceai ca ea, nu se lăsa. Nică păși ușor gardul de nule, așteptând-o să-și toarne apa în găleată. — „Amarnică femeie — cugetă el ; — îl ține pe Cucu numai sub papuc ; de-oi porni-o p'asta, răstorn satul cu ea !“.

— Fa, Gherghino, îmi dai și mie apă ? — îi ceru el cu glas mîeros.

— Da' bea, că doar n'am dat bani pe ea !

Nică Crețu își întinse botul în căldare, cu buzele strânse. Când se ridică, își șterse gura cu dosul palmelor, mari cât niște lopeți, întorcându-le pe rând. O privi pe sub sprâncene cu ochi cărcotași și-o întrebă cu interes :

— Da' de ce ești supărată, fa ?

— Ia, cu ăsta al meu, — începu Gherghina cu vocea-i spartă, ca de strigătoare'n bălci. — L-a pus dracu să se înscrie la tractor. Ce nevoie avem ? Pământul nostru ni-l ară naș' Velicu. I-om munci pentru asta, la secerat, la treer... Mai știi, poți să rămâi fără pământ din asta !

Nică Crețu își saltă sprâncenele ca unul pe care nu-l privea necazurile lor și dădu să plece. După un pas însă, se întoarse și rosti sec, cumpănindu-și vorbele :

— Are el vre-o socoteală, așa degeaba nu s'a înscris.

— Are, pe dracu' ; că nu se gîndește la copii. O s'ajungă slugă pe pământul lui.

— Dac'o mai avea la ce! — răspunse el, în doi peri, dar c'un înțeleș anume ticluit.

— De ce, mă! — îl opri femeia, proptită în cobiliță.

Nică deveni gânditor, ca și când cineva l-ar fi împiedecat să spună. Se apropie apoi de ea și-și șopti cuvintele ca pe o taină:

— Păi, d'aia treceam încoace, spre cumnată-mea Sița. N'ai fost în sus?... Fierbe satul! Cei care s'au scris, au pus cruce pământului. Li-l ia statul pe tot. Mă duc, că mă împinse nevastă-mea către soru-sa, să vedem ce gânduri are și ea. — Se întoarse și plecă grăbit, drept pe mijlocul drumului.

Atât i-a trebuit Gherghinei Cucului. Intr'o clipă a și fost acasă, cu ălețile mai mult goale, scuturate și vărsate în mersu-i trăpaș. Le trânti în mijlocul tinzii, de hlădui apa în ele ca într'o fierbătoare.

— Stai aici, — se repezi ea, cu gura în bărbat; — ce-ți pasă! Toată lumea se'ntoarce de la tractor; numai tu te-ai legat de el, ca să-răcia de noi. Satul vuește și tu... stai, că-ți vine dela moșie!

Cucu își văzu de treabă mai departe, spintecând cu degetele niște fuștei de papură. Pregătea bățatură pentru o rogojină urzită în ajun. Se obișnuise de multă vreme cu ciocănitul vorbelor ei.

— N'auzi, mă? Să te duci și să te ștergi de pe listă, că de nu, îmi iau boccelușa și plec... te las!

El însă nici nu se sinchisi; parcă nici n'o auzise. Dar aceasta o îndârji și mai mult. Apucă snopul de papură dela un cap și-l trăgea spre ușă, ca să i-l svârle afară. De la celălalt capăt însă, ținea și mai strâns bărbatul.

— Te duci? — îl întrebă ea, smucindu-l.

— Da' termină odată, fa, smintito, ce-ai căpiat? — isbucni Gheorghe Cucu supărat.

— Nu te duci, mă? — și-l tot smucea mereu din ce în ce cu mai multă putere.

— Nu! — răspunse el, ținând snopul și mai strâns.

Infuriată, femeia trase vârtos, de parc'ar fi vrut să-i smulgă păpușul din mâini. Ea într'o parte, el în alta; până când mănunchiul cuprins în mâinile ei ieșise din snop și-o repezi înapoi, lipind-o de perete. Icnî sec, speriată; căzătura însă, n'o liniștise nicidecum. Se ridică mai oțărâtă și aruncă asupra lui toată papura stâlcită.

— Da' lasă, că știu și eu unde-i comitetul, și am și eu gură să-i porcesc p'ăia de țiau sucit mințile. Bărbat ești tu, mă?... Cărpă!

— Te cred în stare... — grăi Gheorghe Cucu temător.

Dar Gherghina nu-l mai auzi. Ieși, ca o furtună. În urma ei, prin ușile deschise, Gheorghe Cucu îi auzi vorbele pițigăiate, strigate din uliță. Se ridică la geam mormăind:

— Ce, te pui cu nebuna?... Mai mare râsul!

Gherghina Cucului trecu prin sat țipând, parcă era fugărită. Iși blestema, când bărbatul — când pe cei care-au venit să le ia pământul. Oamenii se uitau la ea ca la urs; unii râdeau și-l căinau în derădere pe Cucu; în alții însă, îndoiala se cuibărea și mai adânc. Gândeau, că de-geaba nu urlă ea așa. Dintre aceștia, cei care plecaseră să se înscrie, se opreau; cei înscriși, fără să se mai gândească, se luau după ea, ca să iasă și ei dela tractor.

În drum spre comitet, Lazăr Lungu trecuse dela un grup la altul; ascultase fel de fel de vorbe, spuse când în gura mare — când ferit, șoptite mai mult. Dacă un grup îl făcea să treacă mai departe, următorul îl oprea. Aici pierdea încrederea păstrată până acum, — chiar așa mică cum fusese, cât un bob — pentru ca la celălalt capăt de uliță, s'o recâștige iar. Îl trecuseră sudorile de sucitura asta a gândurilor și a inimii. În ultimul timp, se alătură câtorva mai de nădejde care mergeau întinși spre sediu. Îl întârșise și pe dânsul hotărîrea lor. Dar tocmai în poarta fostei primării, îi ajunse din urmă Gherghina Cucului. Striga și bălăcărea de-o auzea poate și bietul Cucu din cealaltă margine de sat. Nu le fu greu să înțeleagă, că era vorba tot despre pământul pe care și ei vroiau să-l scrie. Îi făcură loc să treacă ea mai departe. Apoi, porniră după dânsa. Mai mult picioarele îi mânau înainte, decât limpezimea minții.

— Mă, o fi ceva! — se opri cel din cap, îngrijorat. — Degeaba nu țipă nici asta, așa!

Dac'ar mai fi zis încă unul doar o vorbă îndoelnică, nu mai mergeau. Se îndemnară însă mutește, grăbind pașii, mărindu-și încordarea.

În ușa sediului îi întâmpină și pe ei și pe Gherghina Cucului, Ion Leahu. Femeia-i tot toca din gură și se scilifosea la el, de parc'ar fi vrut să-l bată.

— Da' ho, fa, izăltato!... Ce, ai înnebunit?

Lazăr Lungu și cu ceilalți se opriră mai într'o parte, așteptând. Gherghina însă, îi dădea cu gura, turuind ca o morișcă. Leahu înțelese însfârșit, că-i caută pe tractoriști.

— Nu mai sunt aicea, fă! — îi strigă el răstit. — Au plecat cu Lică prin sat. Da'mai duceți-vă și după ei, că-mi ține capul d'atăta balamuc. Ei drăcie! Asta mi-a trebuit mie, să-mi sară satul în cap? — și irânti ușa, de-i zăngăniră geamurile ca după tunet.

Atunci sosi și Cucu, cu rușinea în nas, cu capul în pământ. Era negru de supărat. Îi străluceau ochii a mânie oarbă și-i tremurau mâinile de ciudă. Totuși, o apucă liniștit de-o mână și-a trase după dânsul, smucind-o. Scrâșni:

— Hai acasă, fa, nebuno, că m'ai făcut de răs!

Femeia înțelese, că nu e de glumit. Se lăsă dusă fără nici o împotrivire. Când ieșiră afară din curtea sediului, Cucu o trecu înainte; porni apoi după ea, suduind. De pe ulițe și din curți, oamenii îi priveau cu ochi întrebători.

Lazăr Lungu se mai uită încăodată în dreapta, în stânga, fără de nici un gând. Trecuse un timp. Nehotărîrea se simțea și în ochii celorlalți. Se deslipi încet de ei și o porni tăcut spre casă, fără să se mai uite înapoi.

Se împărțiră câte doi, trei, pe fiecare uliță. Mihai Zaharia cu Lică Mătase și Ilie Zăganu. Primul la care intrară fu Ion Vârlan. Îl găsiră în bătătură, împrăștiind găinilor boabe dintr'un căuș. Când îi văzu, Ion Vârlan le răspunse la salut, fără să se oprească din risipit.

Curând, găinile curățară locul până la cel din urmă bob. Acum se îngrămădeau pe el, cotcodăcind; cereau altele. Ion Vârlan se uită în căușul

gol și se repezi în ele, scuturându-și brațele și hușnind. Păsările săriră speriate în lături și fugiră tipând prelung și ascuțit. Se întoarse apoi spre ei, cu ochi bănuitori. De la Lică Mătase își mută privirea asupra brigadierului, iar dela acesta la Zăganu.

— Neică Ioane, — începu Zăganu, — matale știi de ce-am venit ?

— Știu, — răspunse Ion Vârlan.

Ceilalți îl priviră tăcuți, zâmbindu-i cu bunăvoință.

— Ei, ce ne spui ? — îl întrebă brigadierul.

Ion Vârlan tăcea. Gândea. I se vedea fruntea umbrită de griji, brădată. — „Asemenea îi e și inima” — cugetă Zaharia.

— Iarna a trecut, — începu și Lică, — pământul matale a rămas pârloagă și mâine, poimâine, vin tractoarele... ți-or face tovarășii un ogor, cum n'ai mai avut niciodată.

Dar Vârlan gândea la fel de adânc; parcă nici nu-l auzise. Își lăsă capul în jos, privindu-și opincile subțiri și păroase, făcute din piele crudă de porc. După un timp, își ridică ochii către brigadier, aproape îmbufnat:

— Cum o să intru, mă tovarășe ? Păi, Leahu e în comitet și cunoaște și ce mi-ați spus mie până acum ! El de ce-a ieșit ?

— N'a ieșit, neică Ioane ! — sări Lică, — Uite lista, bre ! Cine-i în cap ? Alexe, Zăganu, eu, Voiculeasa, Leahu... Este ? — și-i vără încet lista celor înscrși, până sub ochi.

Ion Vârlan luă lista cu neîncredere, o privi și silabisii încet numele căutat : I-on Lea-hu. Se uită la el bănuitor și apoi răspunse sec, săltând sprâncenele :

— Este.

Brigadierul îi simți împotrivirea sdruncinată și-i spuse mai mult prietenește :

— O să ai și matale locul arat de tractor ; o să intrăm cu plugurile'n el pân'om da de pământul viu... o să-ți facem o arătură clasa'ntăia. Și ce-o să te coste ? Mai nimic; plata ne-o scoatem noi, din roada culeasă de pe lățimea haturilor răsturnate.

— Da' gloabele pentru ce să le țin ? D'aia le am, să le muncesc ! Plug ? Oiu lua unul cu chirie dela cooperativă, că pentru noi le-a adus. Nu intru ! Mi-oi face singur treaba și'n ăst an !

Mihai Zaharia și cu Lică Mătase își și vedeau încercarea zădărnici. Ilie Zăganu însă, nu ! El se așeză pe prispa casei cu o încăpățănare din care nu se vedea decât hotărîrea de a nu pleca din ograda lui Vârlan, fără a-l fi trecut pe listă. Grăi apoi, ca pentru nimeni :

— Atunci, au dreptate alde Filică și Ion Velicu ! Minciunile lor le credeți mai repede. Uite, satul întreg se dă'n vânt după ele. Pe când tu, vii și-i spui omului cu cugetul curat, cu inima deschisă, ca la un frate de care te doare că l'or fura chiaburii : — ha !, mă tovarășe, la tractor, că asta e scăparea și fericirea noastră... mașina și întinderea. Și ce primești ? Sudalme ! Tu ce-i spui ? Măi frate, mă, trebuie să ne unim pământurile până'n zarea câmpului, să intre tovarășii cu tractoarele'n ele, ca corăbiile în apa mărilor... să scoatem rod bogat pentru belșugul și fericirea noastră și-a copiilor nostri și să lovim cu sete în de-alde Filică și Velicu. Să-i stălcim ca pe niște ploșnițe. Și când colo, cum îți răspund ?... cu spațele întors !

Ilie Zăganu se ridică deodată și se îndreptă spre poartă supărat. După el porniră și Mihai Zaharia și Lică Mătase.

— Da' stai, mă! Stați, tovarășilor! — îi opri Ion Vârlan. — Tot repezit ai rămas, mă, Ilie!

Se opriră toți trei pe jumătate întorși către Vârlan; acesta venea cu ochii ațintiți asupra lui Zăganu.

— Tu crezi, că poți face asta așa, dintr'odată, cum ai bate din palme? — îi spuse el, parcă muștrându-l. — Trebuie să te gândești, că doar de pământ ni-i legată viața!

Ion Vârlan intră între Lică și Mihai. Când își ridică privirile-i îndolnice, grăi abătut către brigadier:

— Dracu' știe, ce să mai crezi, tovarășe! C'atâtea vorbe ce-auzi, te fac de nu știi nici încotro s'o mai apuci! Zău așa!

Brigadierul îi prinse brațul și-i spuse râzând, aproape șoptit:

— Acolo unde te trage așa, tovarășe Vârlan, unde-ți simți în palme sufletul și inima!

Dar Ilie Zăganu nu-l slăbi deloc, și-l întrebă scurt, ca la armată:

— Cât pământ zici că ai, neică Ioane?

— Trei pogoane, — răspunse tot așa de scurt și Ion Vârlan, — toate la Plopșor.

După plecarea lor, Vârlan rămase în poartă cu căușul în mână, gânditor.

Pe Ceașu de peste drum de dânsul, nu l-au putut îndupleca cu nici un chip. El o ținea una și bună — că nu intră și pace! și că, — dece vreți voi, să-mi faceți binele cu sila? Da' n'am nevoie! Trăiesc eu la fel ca și până acum. — Ceașu nu era om rău și nici hapsân; se prinsese însă minciuna de el, ca scaiul de oae. Deveni încă și înțepat: — Vă bateți gura degeaba; nu-mi trebuie tractor! — Când brigadierul vru să-i arate foloasele arătării cu tractorul, el începu să rădă silit: — Am mai auzit eu d'astea, tovarășe! Era tare încăpățânat, în hotărîrea ce-o luase, de neclintit.

Dela Ceașu ieșiră apoi în capul uliței. Aici, întâlniră un grup de cinci-șase inși, în care se discuta aprins tot despre tractoare. Printre ei era și Ilie Gănete, care se scrisese în ajun cu locurile dela Plopșor. Toți trei se alăturară grupului. Lică Mătase intră chiar în mijlocul lor.

— Ei, dece vă certăți? — îi întrebă el, zâmbind.

— Nea Lică, — începu al lui Gănete cu glasul ridicat, parcă cerându-i socoteală, — matale ai arat și-ai semănat în toamnă tot cu tractoru', ca și tovarășu' Zăganu... Așa-i?

— Așa-i! răspunse Zăganu, apropiindu-se de el.

— V'a răsărit vr'un bob?... niciunul! Ii negru pământul, ca aici! — și le-arătă noroiul uliței.

Ceilalți așteptau cu ochii holbați răspunsul lor.

— Apoi, n'o fi răsărit el tot, tot! — grăi Lică. — Dar nu-i timpul trecut. Și nici la noi, nu-i încă, ca la stația Academiei, unde muncesc numai agronomi și-i toarnă îngrășăminte cu lopata!

— Nici zăpada nu s'a luat bine după el, — îi înfruntă Zăganu, — și voi sunteți gata... vreți să și ieșiți la secerat.

— Bine, bre, — li se împotrivi Gănete, — dar la timpul ăsta, câmpul trebuie să fie cât de cât, o leacă măcar, mai înverzit de cum este.

Mihai Zaharia socoti, că trebuie să arate oamenilor mai pe larg cum toate aceste svonuri pornesc dela chiaburi, că trebuie să pue odată în discuție problema grâului care încă n'a răsărit.

— Asta cam așa e, tovarășe, — începu el, — grâul n'a prea răsărit. Și cine-i de vină? Poate sămânța, semănătoarea, vom vedea noi cine! Dar ce-au făcut chiaburii? Au văzut asta și-au și început cu minciunile și zarva prin sat: că tractoarele nu-s bune, că semănătura e rea și câte altele. Să spunem că grâul de anul acesta va fi slab. Poate-o fi degerat în parte, atuncea prin Decembrie, când îl prinsese înghețul desgolit, sau poate chiar noi am greșit. Dar poți spune, numai din pricina asta, că tractorul nu-i bun? Că-i mai bine să rămâneți în afara celor intrați în ceată? Că plugulețul tras de vite ară mai bine decât dihania aia de oțel?... Nu, asta niciodată!

Oamenii își plecară capetele aprobându-l: rămaseră totuși tăcuți, la fel de gânditori. Nu puteau întoarce în niciun fel judecata dreaptă a brigadierului, dar nici prea lămurii nu se arătau.

Convorbirea lor fu întreruptă de femeia lui Zamfir Fieraru, care trecuse grăbită drumul către grupul lor.

— Ce vrei, fa? — o întâmpină Lică Mătase.

— Nea Lică, eu la matale vreau să-l scriu pe Zamfir, că te cunosc mai bine!

— Ce spui, fă? — îi întoarse Mătase vorba, râzând.

— Zău, nea Lică!

Ca s'o mai amărăscă, Lică Mătase se întoarse către Mihai Zaharia, prefăcându-se încurcat.

— Ce facem, tovarășe Zaharia? O scrim?

— Zi da, tovarășe! — se rugă ea de brigadier. — Cal n'avem, plug nu, căruță nu! Cine să se ducă tocmai la Pănoiu și să-l are? Anul trecut ni l-a arat Velicu, dar toată vara a bătut Zamfir la nicovală numai pentru el!... Zi, bre, și matale, ceva! — se întoarse iarăși către Lică. — Că de știam asta așa, nu mai veneam degeaba.

Gănete și ceilalți începură să zâmbească. Femeia aștepta stingherită și nerăbdătoare răspunsul lui Mihai.

— Spui, că la Pănoiu aveți pământul? — o întrebă Zaharia.

— Acolo, tovarășe! Da', ce-avem altul? L-am primit acum, când cu reforma.

Când îl văzu pe Lică Mătase că-l trece și pe Zamfir pe listă, femeia plecă mulțumită, fără să se mai uite înapoi.

În urma ei, frații Cioacă se tot priveau întrebători, unul pe altul. Erau din sărăcime, gălbejiți și ruși, slabi și cu ochii stinși, ca nimeni alții.

— Ei, ce faceți, mă, Gheorghe, — îl întrebă Zăganu pe cel mai mare, — vă scrim?

Gheorghe Cioacă își întoarse ochii către Tudose și-apoi grăi destul de hotărât:

— Scrie-ne, bre; ce-o fi, o fi!

Aveau câte patru pogoane alăturate, primite tot în '45, din moșia lui Pănoiu.

Dintre ceilalți, nu se mai înscrise niciunul.

Spre prânz, toate echipele se întâlniră la sediul comitetului provi-

zoriu. Veniseră și Alexe, și Voiculeasa, și Frusinica, și Gheorghe Soare, toți de pe toate ulițele. Ion Leahu strânse listele și făcu pe loc totalul. Pentru întovărășirea de lângă sat, pornită în toamnă, se mai înscrieseră încă douăzeci și șapte de inși cu optzeci și unu de pogoane. La Plopșor, cu cei înscriși pe iarnă și cu cei de acum, erau optzeci și trei — cu trei sute zece pogoane, iar pe moșia lui Pănoiu, se înscrieseră numai zilele astea șaptezeci și opt, cu trei sute optzeci de pogoane. Mulți dintre aceștia aveau locuri înscrise și în întovărășirea dela Plopșor și în cea dela Pănoiu. În total, se strânseseră până la aproape patru sute de hectare.

— Este, ceva ! — își arată Leahu mulțumirea, iluturând în fața celorlalți, tabelul centralizator.

— Dar nu pe cât ar trebui. — îl înfruntă Alexe ; — mulți au rămas în afara întovărășirilor. Pentru aceștia trebuie să luptăm, acum !

Brigadierul cercetă listele celor înscriși, alături de planul întinderii pământurilor dela Plopșor și Pănoiu.

— Nouă, tot o să ne fie greu Alexe ! — își arată și el fața gândurilor. — Prea puțini dintre cei înscriși au locurile alăturate. Întovărășirile sunt întrerupte de fâșiile de pământ ale celor rămași în afara lor. Așa nu vom putea ! Tractorul nu trebuie să meargă în gol, rătăcind pe drumuri. El ține la brazdă lungă cu ocol larg... trebuie să spargem haturile ! — se plecă apoi din nou asupra hârtiilor, odată cu Sandu Alexe.

Secretarul socoti în gând, câți dintre cei neînscriși împiedică închegarea definitivă a întovărășirilor. Când se ridică, se adresa tuturor celorlalți :

— Asta-i numai începutul. Noi nu am făcut nimic altceva, decât am croit întinderea și așezarea viitoarelor întovărășiri. Pe scheletul acesta le vom clădi în primăvara asta în întregime. Munca noastră continuă și după ce-or pleca tovarășii dela S. M. T. și după ce s'or întoarce cu tractoarele... în tot timpul campaniei. Nea Lică, să faci acum o listă cu toți cei care au pământurile risipite printre locurile întovărășiților. De mâine încolo, să trecem iarăși pe la ei.

Semnără apoi contractele : din partea Stațiunii, Mihai Zaharia; din partea țăranilor întovărășiți, Lică Mătase, Gheorghe Soare și Ilie Zăganu.

Se pregătiră apoi să plece.

— Până'ntr'o săptămână, suntem înapoi, cu tractoarele ! — îi asigură brigadierul.

Mihai împături contractele și le vârî pe sub salopetă în buzunarul dela piept al hainei. Ieșiră, cu toți ceilalți după dâșii. Afară, îi aștepta Ilie Zăganu cu cărucioara cu un cal pe care-o avea. Până'n seară, îi va repezi el la Gospodăria agricolă colectivă „Drum Nou”, pe la care trebuiau să dea la întoarcere.

Urcară, urmăriți de privirile celorlați. Moș Gheorghe Soare și cu Frusinica îi conduseră până lângă roțile căruții.

— Măi, taică, — îi sfătui moș Gheorghe cu ruginită sfătoșenie în glas, — vedeți, că timpul merge spre bine. Eu zic, că în câteva zile pământurile-s tocmai bune de arat. Să nu întârziati !

— Nici o grijă, moș Gheorghe ! — îi răspunse Buciu cu destulă hotărîre.

Brigadierul nici nu-l auzise. Plecat pe marginea căruței, vorbea grăbit cu Frusinica, privind-o pe sub sprâncene cu dragoste și mândrie.

Când căruța se urni, îi strânse cu putere mâna trăgând-o câțiva pași după dâșii.

— Mihai, auzi Mihai... când vă întoarceți cu tractoarele să trageți tot la noi. V'așteptăm!

Privirile ochilor de lăstun și zâmbetul luminos al Frusinicăi îl urmăriseră pe brigadier, până dincolo de împrejurimile singuratice ale Podenilor.

II

I

Mai aveau de mers ca la un ceas până la gospodăria agricolă colectivă „*Drum nou*”. Dar nici seara nu era prea departe. În fața căruții, se ridicaseră nouri mari, scămoși, întinși pe toată linia orizontului într-o îngrămădire albicioasă, ca o arătare îndepărtată a munților. Tot de acolo, dinspre răsărit, bătea și vântul: rece și tăios, cu miros proaspăt de zăpadă vânturată.

— Se întoarce iarna, — murmură Zăganu către tractoriști.

— Se sburlește numai, — grăi Buciu cu ochii pe cer, — și-o mai scutura o leacă sitele.

Ilie Zăganu își strunî căluțul, sfărцуindu-l cu biciul pe o parte a greabănuului. Sub îndemnul lui, animalul își întinse trupu-i liniștit, încordându-și crupele și pieptul. Vântul îi flutură smocul de păr de pe frunte, ca pe o batistă, ridicându-i-l între urechi. Roibul simți înfiorarea vremii și trăgea cu nădejde.

În spatele lui Zăganu, Mihai și Buciu stăteau pe un snop de coceni frânt pe mijloc și pus deacurmezișul, cu picloarele îngropate în paie curate. Își încheiară găicile cojoacelor până sus, ca pe ale unui pleptar popesc și-si săltară guleretele hainelor. Îi luase frigul fără veste, înțepându-i cu mil și mii de ace.

Întors spre dâșii, Zăganu își continuă povestirea întreruptă:

— ...pe roib îl am din '45; când am primit pământul, l-am luat de mînz, dela tata. L-am crescut cu mare caznă; pe timpul secetei l-am dat să mănânce mai mult frunze și ierburî pîrjolite, adunate cu brațul de prin grădini și șanțuri. L-am pus la căruța de doi ani; la plug, n'am apucat: de-atunci îmi ară tractoarele.

Vântul se întărise; rar, din când în când aducea cu el picături de apă, mărunț spulberate. Zăganu smuci din nou hăturile și se suci într-o parte, ferindu-și pieptul și fața de ploaie. Tractoriștii își mutară snopul de coceni lângă dâșul și i se alăturară cu spatele întors. Ploaia se îndesise și în curînd începură să cadă fulgi mari și apoși de zăpadă, care se topeau îndată ce atingeau pământul. Văzduhul devenise cenușiu, întunecat, ca sub începutul unei viscoliri neașteptate.

Zăganu își trase căciula pe frunte și se ghemui și mai mult în coșul căruței. Cu dosul palmelor își șterse mustăcioara blondă, tăiată scurt, cât o frunzișoară de salcăm ruginită de toamnă. Smuci iar hățul calului și-l lăsă apoi să meargă în voia lui. De sus, venea acum numai zăpadă; câmpul deveni suriu. Îmbrăcat într-o plasă rădă, albicioasă. Dar se porni din nou pe ploaie și toată întinderea fu iarăși spălată de apă.

Dela un timp, căruța nu-i mai scutura. Orbit de apa ce-l lovea

pieziș, roiul își încetinise pasul. Nici Zăganu nu-l mai struni. Curând, intrară în sat. Furia vântului era îndulcită de împotrivirea tăcută a caselor și a pomilor rânduiți pe marginile ulițelor. Parcă și ploaia mai stătuse. Acum nu mai venea decât un praf mărunț și plutitor de zăpadă uscată, înțărîtă de frigul ce se lăsa odată cu apropierea serii.

După ce tractoriștii coborîră în fața clădirii administrației, Zăganu se îndreptă spre grajdul gospodăriei. Intrase cu căruța sub un șopron făcut în prelungirea zidurilor. Sări jos, luă un șomoig de paie și-și șterse căluțul pe-o parte și pe alta, pornind dela culmea spinării în jos, spre burtă și picioare. Apoi îi puse dinainte snopul de coceni pe care stătuseră tractoriștii.

În ușa grajdului apărură un țăran mai în vârstă, pe care Zăganu îl cunoștea de când mai fusese pe aici, ca să vadă rosturile gospodăriei.

— Bagă-l înăuntru, mă, Ilie! — zise el.

— N'am vreme, măi frate! — îi răspunse Zăganu mulțumit de grija celui alt; — îl las, să-și mai tragă o țără sufletul și poate s'o mai îndulci și vremuirea asta.

— Ei, oricât! Nu vezi? E frig calului, să nu se îmboinăvească!

Intr'adevăr, roiul începuse să tremure; sgârcit și cu coada între picioare, cu părul umed, arăta de parcă fusese spălat.

Îl deshmăară împreună, lăsându-i fiecare câte o hulubă, ridicându-i pe spinare câte un ștreang. Mardare îl apucă de hăț și-l trase după dânsul în grajd. Îl legă la o iesle în care se găsea fân bun și aruncă peste dânsul o pătură groasă.

— Eh, roiule, aici e de tine! — murmură Zăganu, bătându-i crupa.

Privi apoi prin toată încăperea grajdului; era lung și înalt, făcut din zid gros, lat, cu ciment pe jos și cu podină de lemn pe margini. Aveau înăuntru ca la șaizeci-șaptezeci de cai, frumoși și curați, cu așternutul gros, cu ieslea plină de fân. Se plimbă pe poteca dintre rândurile lor, dela un capăt la altul al grajdului, minunându-se.

— Frumoasă treabă ați făcut, neică Mardare! — grăi Zăganu într'un târziu către colectivist.

— Voi ce faceți?

— La noi se mișcă lumea mai încet, — răspunse Zăganu cu părere de rău. — Dar în primăvara asta îi punem și noi temelia.

Se întoarseră apoi în ușa grajdului. Ninsorea stătuse; se domolise și vântul; dar se lăsase un frig, ca de iarnă. Peste așezările Gospodăriei, coborau ușoare umbrele serii. Cu mâna întinsă, Mardare începu să-i vorbească lui Zăganu despre flecare colțișor al curții:

— Acolo, avem grajdul de vite; dincolo remiza de căruțe, mașini și unelte, în prelungire cu atelierale. Aici, în dreapta, hambarele de grâu, orz și ovăz; în spatele lor, cele de porumb. Incoace, în curte, avem șirele de coceni, de paie și de fân; iar în față, administrația cu birourile, clubul, biblioteca și celelalte.

Ilie Zăganu rămase pe gânduri. Își mai roti odată privirile pe unde i le purtase mâna lui Mardare și-l întrebă apoi cu interes:

— Cât pământ, zici c'aveți?

— Șase sute cincizeci de pogoane; două sute, le-avem puse încă din toamnă, numai cu grâu... vino, vino să-ți arăt!

Mardare îi prinse mâna și-l conduse până la colțul grajdului. Îi arată apoi, în depărtare, întinderea arăturii cu grâu. În faptul înserării,

Ilie Zăganu zări o nesfârșită pată verzie care se întindea până'n fund, până acolo unde marginile ei negricioase se uneau cu noaptea care venea. O asemenea revărsare de lan nu mai văzuse niciodată. Grăi, pe deasupra gândurilor :

— O să fiți fericiți, mă, fraților !

Tăcură. Zăganu cugeta adânc, cu gândul la viața asta nouă a celor intrați în colectiv. Mardare privea mândru în jur, la toate așezările ce și le rostuiseră aici, împreună.

Se înserase deabinelea, când Ilie Zăganu își scoase calul din grajd.

— Hai acasă, roibule, în sărăcia noastră. — După ce-i prinse hulele, îi mângâie ușor părul încălțat al coamei și-i vorbi, încurajându-se mai mult pe sine : — Da' lasă, mă, că la toamnă o să trăim și noi la fel !

Strânse apoi mâna colectivistului, se urcă în căruță și plecă.

În limpezimea unei spărturi de nori, ieșise prima stea, când Ilie Zăganu își opri cărucioara la crucea drumurilor dinspre Podeni și Adâncata. Vântul rece îi înghețase spatele. Coborî. Își mișcă picioarele, mâinile, și tropăi scurt în jurul căluțului. Îi frecă apoi și lui ochii și-l trase sdravăn de urechi. Roibu însă întindea grăbit către fântână; simțise șipotul apei.

— Ți-e sete, ai ? — îl întrebă Zăganu. — E, puțină pot să-i dau.

Îi apucă dârlogii și-l trase până lângă pietrele fântânii. Noroiul din jurul ghizdurilor prinsese o crustă subțire, slab înghețată, care se sfărâma ușor sub picioare. Ilie Zăganu apucă lanțul rece ca un scut și-l afundă în adânc. După ce scoase găleata, o potrive pe genunchi, sub botul roibului. Calul își întinse gâtul, își înmuie buzele în apă și'ncepu s'o sugă, gâl-gâind. Curând însă, își ridică botul din care picurii de apă se scurgeau lucind. Se scutură și-și întoarse capul spre drum.

— Doar pofta-i mare, roibule ! — murmură Zăganu, muștrându-și mnet căluțul.

Așază apoi găleata pe piatra fântânii și se plecă să bea și dânsul. După câteva înghițituri, se ridică. Dinspre Adâncata pe drumul care merge la gară se auzi tropot îndepărtat de copite. Sgomotul creștea și se apropia într-o alergare neîntreruptă. În fund, se și vedea umbra călărețului. — „Pleacă dela trenul de noapte”, — gândi Zăganu. Și în timp ce-și ștergea părul mustăcioarei cu doșul palmelor, așteptă trecerea celui alt drumet.

Peste câteva clipe, călărețul trecu prin fața sa în galopul calului. Tropotul sună înfundat peste drumul amorțit și se pierdu în noapte, către drumul de fier. — „Era arapul lui Durbac, — cugetă Zăganu, amintindu-și de calul chiaburului din Adâncata. — Sigur ! Ce drac' o căuta la gară acum, în puterea nopții ?”

Se întoarse apoi spre cal și-l scoase la drum. Urcă în căruță, se cocoloși în paie și-și lipi spatele de peretele-i de scânduri. Mișcă hățurile din scurt, de câteva ori. Roibu smuci și o porni într'un trap întins, așternându-se drumului spre casă.

Înăuntru, tractoriștii găsiseră pe lângă președintele gospodăriei, Iorgu State și alți câțiva colectiviști și pe agronomul de sector al stațiunii, Lungeanu. El răspundea de îndrumarea agrotehnică a celor patru

brigazi care lucrau în partea aceasta. După ce-i salutară, Mihai și cu Buciș își desbrăcară cojoacele și hainele, rămânând numai în salopete. Se așezară în jurul aceleași mese mari, deoparte și alta a agronomului.

Ceialți discutau planul de cultură.

— Așa rămâne, tovarășilor, — continuă Lungeanu, — din cele trei sute douăzeci și cinci de hectare pe care le aveți, o sută sunt numai cu grâu; de astea, nu ne atingem. Din rest, o sută douăzecișicinci de hectare sunt ogorite de astă-toamnă; pe ele vom pune mazăre, fasole, borceag, orz și ovăz. Pe celelalte o sută de hectare vom pune porumb, floarea soarelui, bumbac și bostănărie.

— E bine așa, tovarășe agronom! — acceptă președintele.

— Atunci să trecem pe plan, — reluă agronomul, — și să stabilim unde și cât punem din fiecare.

În fața sa, Lungeanu avea o schiță cu toate întinderile pământurilor gospodăriei. După ce se sfătuiau asupra locului și suprafeței culturilor, el însemna aceasta cu creioane diferite colorate și pe plan. Sub ochii lor, lanurile de porumb și fasole, orz și ovăz, borceag și bumbac, creșteau aievea, întinse și regulate, cum nu văzuseră decât la stația Academiei dela Mărculești.

Virgil Lungeanu, agronomul, era cam de aceeași vârstă cu brigadierul. Puțin slăbuț la trup, tras la față, dar inimos și vesel, plin de vigoarea tinereții. Absolvise Institutul Agronomic, abia acum în toamnă. Vara își făcuse ultimul stagiul de practică la stațiunea din Baden. După ce-și luă diploma, la cererea sa, fusese repartizat tot aici.

Curând, Lungeanu se ridică, cu planul frumos executat în mâini. Îl întinse în fața celorlalți cam în dreptul ochilor și-l privi cu mândrie.

— Cu asta am terminat, — grăi el. Apoi adăugă. — Acum, trecem mai departe; trebuie să vedem ce lucrări cere fiecare cultură în parte, când și cum trebuie făcute.

— Adică, trebuie alt plan?! — întrebă îndoielnic un țăran mai în vârstă.

— Altul, unchiule, — îi răspunse Lungeanu zăbind; — Și încă n'am terminat, tot mai avem. Asta, se numește plan de lucrări; în el o să scriem așa, de pildă — la porumb: cum și când vom ara, când vom semăna, câtă sămânță punem la hectar, de câte ori îl vom prăși, și altele. Așa și la fasole, și la mazăre, și la floarea soarelui, și la grâu, orz, ovăz și toate celelalte.

— Trebuie să știm, de pe acum ce-o să facem în Martie, în Aprilie și chiar în August! — glăsui mai mult pentru sine colectivitul.

— Trebuie, — îl aprobă președintele; — altfel, cum vom lucra?

Trecură apoi la discutarea tuturor lucrărilor pentru toate soiurile de culturi, începând dela arat și pregătirea semințelor până la culesul și căratul roadei în hambar. Țăranii arătau și ei ceea ce știau din munca atâtor ani, fapte și date legate de sorocul fiecărei lucrări, de felul vremii de prin partea locului. Agronomul potrivea datele științei la pământul și timpul de aici.

— De obicei, când semănați porumbul? — îi întreba Lungeanu, cu ochii în hârtii.

— Asta-i știut, tovarășe agronom; când înfloresc porumbele, — răspunse sigur de sine, al mai bătrân.

— Da' anul trecut ne-am păcălit, nu? — îl întrebă președintele.
 — Păi mai e și după cum o nimerești, după noroc, — glăsui colectivul.

Agronomul începu să râdă; după el se porniră pe râs și tractoriștii și apoi ceilalți.

— Nu mai merge cu nimereala, unchiule! — grăi Lungeanu. — Aici vom scrie precis: în cutare zile vom semăna porumbul.

Țăranul ridică umerii și cedă:

— Atunci așa să facem, că dumneata ai școală, trebuie să știi mai bine!

Se așternură iar pe lucru. Iorgu State săltă fitilul lămpii de pe masă înviorând lumina. Din mahoarca fumată se ridică spre tavan un fum gros înegrindu-i albeața, iar din straele ude ale tractoriștilor duhnea mirosul de cârpă umedă, încinsă. Mihai Zaharia se ridică și deschise pentru un timp fereastra. Aerul rece al nopții năvăli dintr'odată, aburind.

Când se întoarse de la fereastră, brigadierul se aplecă la urechea lui Buciu și-i șopti ceva. Tractoristul își clătină de câteva ori capul și se ridică. Începură amândoi să se îmbrace sub privirile mirate ale celorlalți.

— Până o să ajungeți să socotiți și lucrul tractoarelor, suntem înapoi, — căută să-i liniștească Zaharia.

Afară, ieșiseră stelele. Noaptea era rece, aerul asprit de suflarea vântului. Trecură încet prin curtea gospodăriei, mișcându-și cu greu picioarele amortite. La colțul grajdului, se opriră. În fața lor, nemărginirea lanului de grâu se întrezărea ca o umbră deasupra căreia întunericul se îndesise. De acolo, vântul aducea un miros proaspăt de ierbărie crudă, de grâne răscolite. Simțiră din aer puterea și mândrețea semănăturii.

În spatele lor, răsări o luminiță și se auziră pași. Mihai se întoarse:

— Cum e, grăul, tovarășe Mardare?

După ce săltă felinarul ca să le vadă fața, Țăranul răspunse apăsător:

— Bun, tovarășe brigadier: al mai prima de pe tot întinsul Bărăganului. Acum, nu are încă cine știe ce putere, că doar a ieșit din mustul zăpezii, dar să-l vezi mai încolo... ehei! Vin cei din sat, care încă n'au intrat la colectiv și-l tot privesc și se minunează. Il smulg, îl pipăie, ne întreabă de soi, le place. Numai după ce s'a luat zăpada, am primit încă douăzeci de cereri: mâine, la adunare, le judecăm și p'astea.

Tăcu; Mardare rămase cu felinarul în mână, întors spre pata negricioasă a lanului. Tractoriștii gândeau. Tot ei îl semănară și pe acesta și cam în același timp. De ce nu este și cel de la Podeni la fel? Mihai Zaharia făcu câțiva pași în direcția lanului și se opri. Cercul luminei îi bătea slab spatele, deosebindu-l cu greu din umbrele nopții. Vocea brigadierului răsună în liniște, plină de frământări:

— Tovarășe Mardare, hai până acolo, să-l vedem!

Porniră; Mihai înainta, plin de nerăbdare; venea mai apoi Buciu. iar în urma lor, Mardare, cu felinarul ridicat. Picioarele li se înfundară în glod de cum pășiră pe ogoare. Țarina zemuia ca un burete. Gonind din largul stepei, vântul trecea pe lângă dâșii șuerând, înțepându-le obraji. Dar tot mai puternică și mai plăcută creștea aroma câmpului înverzit. Mai largă și mai negricioasă le apărea în față pânza semănăturii.

Se opriră în capătul lanului. Pentru o clipă, privirile lor căutară

zadarnic să-i cuprindă marginile pierdute în Bărăgan și noapte. După aceea, pătrunseră adânc în inima semănăturii. 'Mardare lăsă felinarul jos și la lumina lui, se plecă să mângâie peria firelor 'reci, înrouate. Alături de dânsul, se ghemuiră și tractoriștii. 'Mihai își înfundă mâna caldă prin grâu, lăsând să i-o cuprindă umezeala. Apoi își înfipse degetele în pământ și scoase la lumină un pumn de țărână cu zeci de fire răsărite din ea. Le cercetă cu grijă mustățile subțiri ale rădăcinuților gălbui și fragede, desprinse câteva firioare pipirii și le apropie de sticla felinarului. Totul era în bună stare; 'grâului îi mergea, cum nu se putea mai bine.

— Ei, ce ziceți? — vorbi Mardare, cu ochii strălucind.

— Da, într'adevăr că e bun, — murmură Zaharia.

Traian Buciu și cu Mardare se ridicară. 'Mihai lăsă pe locul lui răsadul din pumn și începu să-și spele mâna de noroiu, trecând-o peste sămănătura plină de apă. În cealaltă 'mână își opri totuși câteva fire; apoi se ridică și dânsul. Când ieșiră la drum, își scutură picioarele de glod și o porniră înapoi.

Tăcerea ce se lăsase între dâșii fu întreruptă de Buciu.

— O să vă facem și-acum o arătură, nea Mardare... și mai și!

— Să ne faceți, că'n voi ne e nădejdea, — răspunse din mers țărânul. — Altfel, ne-ar fi fost tare greu.

Tăcură iar. Buciu prinse brațul lui Mardare și trecură înainte pe drumul luminat de felinar. În urma lor, 'Mihai Zaharia venea abătut, cu gândurile toate la sămănătura proastă a întovărășiților din Podeni.

În dreptul grajdului se despărțiră. 'Mardare rămase să vegheze odihna vitelor, iar tractoriștii trecură spre birou. În pragul acestuia se întâlniră cu toți ceilalți care ieșeau tropăind.

— Uite-i; — sări înveselit Iorgu State. — V'a ținut cam mult, ai? — continuă el și le clipi șiret din ochi.

— Ei, măcar de s'ar lipi vreuna de dâșii, — vorbi cu subînțeles bătrânul pe care-l năuciseră atâtea planuri, — și să-i aducă'n colectiv, c'avem nevoie de tractoriști, de mecanici de oameni de meserie grea.

Toți ceilalți isbucniră în râs; tractoriștii însă, zâmbiră fugar, mai mult așa, de hațărul țărănilor.

După asta, brigadierul se alătură președintelui și-l întrebă:

— Ei nouă ce ne-ați dat de lucru?

— Ce-avem contractat — răspunse președintele, — o sută de hectare de arătură.

— Unde le-aveți?

— Sunt toate la o brazdă, de la salcâmmi până la care ați arat în toamnă, spre dreapta.

Agronomul ivit între dâșii, interveni:

— Așa am aranjat, 'Mihai. Lucrările de cultivație și semănat la toate cele o sută douăzeci și cinci de hectare pe care le-ați ogorit astă toamnă, le vor face tovarășii cu atelajele pe care le au. Am băgat tractoarele numai în pământ neîntors, unde le este dumnealor mai greu.

— E bine, — încuviință 'Mihai.

După alți câțiva pași, brigadierul se opri, întors către țărani:

— Și când credeți, că ne putem întoarce cu tractoarele?

Aici, părerile fură diferite. Bătrânul, și cu ceilalți colectiviști sus-

țineau, că s'ar putea ara de-a doua, sau a treia zi; președintele, că numai peste o săptămână, după 1 Martie.

— Mă Iorgule, se împotrivi bătrânul, — tu să nu te uiți la sloata ce-i afară; asta n'a fost decât așa, o pospăială; mâine nu mai e.

Ceilalți se uitau nehotărâți unul la altul.

— Dumneata ce zici, tovarășe agronom? — îl întrebă Buciu pe Lungeanu.

Agronomul rămase o clipă gânditor, cu bărbia prinsă în pumn. Apoi, răspunse:

— Eu zic, așa: azi e miercuri; cel mai de vreme puteți veni duminică, pentru ca de luni să fiți cu tractoarele în brazdă. Cel mai târziu, joi.

— Atunci, așa rămâne! — încheie Iorgu State.

Se despărțiră strângându-și mâinile. Președintele conduse pe agronom și pe tractoriști la camera pe care o aveau în față, pentru oaspeți. După plecarea lui, brigadierul se apropie cu pumnul desfăcut de Virgil Lungeanu.

— Tovarășe agronom, — zise el, — iată grâul de-aicea, de la „Drum Nou”.

Agronomul luă grâul de la tractorist și-l desfăcu pe masă, fir cu fir. Cu degetele lungi și albe, subțiri, le pipăia cu pricepere și răbdare, cu dragoste. Le cercetă rădăcinuțele, frunzișoarele, numărul fraților ieșiți dintr'un bob, le cercetă tăria.

— La vremea asta e destul de bun, — vorbi el entuziasmat.

Mihai Zaharia îl întrebă iar :

— Dece nu este cel de la Podeni, așa; că doar știi, la fel l-am lucrat.

— Tot slab a rămas ?

— Aproape neschimbat; a mai răsărit ceva, dar prea puțin... foarte puțin.

— Ne 'ngreunează și munca printre țărani, — adăogă Buciu. — Toți sunt cu ochii numai pe el. Dracu știe ce-om face !

Virgil Lungeanu strânse firișoarele de pe masă și-apoi răspunse încet, îndoelnic:

— Desigur c'ar fi, trebuie să fie mult mai bun, dar să știți că nu-i timpul trecut. În opt-zece zile încă se mai poate împlini. Apă are din destul, dă acum și de căldură și-odată ți-apare covorul din pământ, într'o singură zi... Trebuie să mai așteptăm, să nu ne pripim!

Cu toată explicația agronomului, brigadierul tot nu se liniști. Adormi cu greu, cu gândul la grâul slab răsărit al întovărășiților din Podeni.

În zori, tractoriștii plecară la stațiune. Lungeanu rămase să îndrumeze mai departe curățirea și tratarea semințelor, lucrare pe care o începuse în ajun și să ajute lui Iorgu State la expunerea și explicarea planurilor de culturi și de lucrări, în adunarea generală a membrilor gospodăriei.

Mihai Zaharia și cu Traian Buciu ajunseră la stațiune înainte de prânz. Soarele primăvăratec se oglindea cu toată strălucirea sa în tabla de pe acoperișul remizelor și atelierelor. La depozitul de motorină se descărcau două cisterne noi. Zidul clădirii care se construia pentru școala de trac-

toriști fusese ridicată deasupra fundației de beton, ca de-o palmă. Când plecaseră se mai lucra încă la săpături. Dar și în curtea stațiunii se mai schimbaseră multe: era mai altfel decât o lăsasera ei.

Stațiunea ieșise din iarnă cu toată curtea desfundată, cu aleele astupate, scormonite până'n fund de pintenii tractoarelor. După desgheț, glodul se adâncise până mai sus de glesne. Intr'un colț, stătuseră aruncate la întâmplare, noroite și amestecate cu de toate, mădulare vechi și ruginite, îngrămădite sub cerul liber. O parte din ele, fuseseră găsite aici, rămase de la fostul moșier; celelalte au fost aduse din tot cuprinsul plășii Martie '49, de pe la conacurile boerilor isgoniți. Peste toate, mai aruncaseră și cei din stațiune altele mai proaspete. La pompa de apă, până la zece metri în jur erau băltoace mari, verzui, noroiul niciodată uscat. Lângă depozitul de motorină, deasemenea. Butoaiele stăteau pe jos, pe pietre, lovite și mociorlite, așa cum fuseseră lăsate din căruța sau camion.

Tractoriștii se opriră în mijlocul curții și-și rotiră privirile în jur.

Aleele erau refăcute, nivelate cu tăvălugul. Pe lângă pompă se curățase și se pietruise cu pantă de scurgere; la fel, pe lângă depozitul de motorină. Butoaiele se ridicaseră pe suporturi de lemn, frumos aliniate. Pomii, plantați în cele cinci, șase rânduri — de o parte și de alta a drumului, erau curățiți și stropiți, pământul dintre ei arat și bine grăpat. Fierăria din curte dispăruse.

— S'a schimbat ceva, — spuse Buciu.

— Da, — grăi și Mihai. — E mai frumos așa; se vede, că s'a terminat reparatul tuturor tractoarelor.

Intrară apoi la director. Înăuntru, era și secretarul organizației de partid, Andrei Hurdea. Discutau despre camionul și tractorul rutier trimise în reparație la Centrul Mecanic.

— Numai c'un rutier n'o să putem face față prea bine, nici măcar începutului, — spuse secretarul.

— Desigur, — îl aprobă Turcu; — uite, chiar după amiază voiu pleca la Centrul Mecanic; am să-l rog pe Grigore să grăbească reparația lor.

Așezat la biroul său, Ștefan Turcu răsfoia în același timp câteva hârtii. Avea gâtul puternic, pieptul lat, brațele vânjoase. Din umbra pleoapelor, ochii căprui i se mișcară cu vioiciune dela hârtii, spre tractoriștii abia intrați. După ce le răspunse la salut, își purtă mâna prin părul negru, în parte răvășit, înflorit în câteva firișoare alburii pe lângă urechi. Fruntea îi era lată, puțin colțuroasă, senină. Venise la stațiune dela înființarea ei din 1948. Până atunci, fusese mecanic la „Vulcan”.

— Hai, spuneți, ce-ați făcut! — ceru el tractoriștilor, ridicându-se din scaun și părăsindu-și hârtiile.

Brigadierul le povesti pe larg felul cum se desfășurase munca lor la Podeni.

— ...prea bine, nu stăm! — arătă Zaharia spre sfârșit. — Nici una dintre cele două întovărășiri nu sunt complet încheiate. Cele patru sute de hectare înscrise, sunt mai mult loturi individuale, despărțite între ele de altele neînscrise încă. Dar, așa cum sunt începute acum, întovărășirile vor cuprinde la un loc cel puțin opt-nouă sute de hectare...

dacă nu o mie! Va trebui, să hotărîm și restul oamenilor să intre și vom face asta în tot timpul campaniei.

Directorul care se plimbuse până atunci, se opri cu fața spre dânșii. Incepu să vorbească dintr'odată, repezit, cu glasul înțepat:

— Eu nu înțeleg, ce vă trebuia vouă să vă întindeți mai mult decât era nevoie! Brigada voastră are planificat pentru întreaga campanie șase sute de hantri. Voi trebuia să luptați acolo, la Podeni, pentru una sau două întovărășiri bine încheiate...

Tractoriștii își întunecară privirile, încă nelămuriți de ieșirea directorului. Ștefan Turcu mai merse câțiva pași și apoi se opri din nou în fața lor:

— Dar așa, ce-ați făcut?... Un lucru neterminat! Ați alergat după suprafață și ne găsim acum, la începutul campaniei, fără contractările necesare. Destul de rău! Dacă nu vom reuși să completăm întovărășirile, va trebui să plimbați tractoarele în lung și'n lat, dela un loc la altul. Ce-o să realizăm? Combustibil risipit, uzaj la motoare, îndeplinirea volumului de lucrări al stațiunii amenințată. Dacă vom completa întovărășirile, sarcina brigăzii va crește la opt-nouă sute de hantri de arătură... mai adăugați și pe cele dela „*Drum nou*”, și lucrările de cultivație și semănat, și iată, că brigada va trebui să facă față la peste o mie de hantri... Cu ce? Cum îi va îndeplini?

Ștefan Turcu își reîncepu plimbarea cu ochii în podea. Secretarul și brigadierul gândeau cu bărbile sprijinite în podul palmelor. Numai Buciu sări nerăbdător, opunându-se dintr'odată:

— Tovarășe director, eu cred, că vom reuși să închegăm întovărășirile și să respectăm și contractele.

Turcu se opri în fața lui, clătinându-și capul mustător:

— Uite, Buciu, e bun și entuziasmul, dar acolo unde este merit. Nu poți conta pe îndeplinirea angajamentelor prea mult mărite, dând unei brigăzi două sarcini de plan, așa cum vreți să luați voi. Stațiunea răspunde de executarea la timp a lucrărilor contractate... și așa nu merge. Presupunem, că voi vreți să contractați acum două mii de hectare. Ce, noi trebuie să vă lăsăm? Nicidecum! Păi, nu e numai numele vostru în joc, e numele stațiunii, mă, al tuturor S.M.T.-urilor din întreaga țară!

Mihai Zaharia tăcea mai departe. Secretarul aștepta. Ștefan Turcu rămase cu o mână întinsă către Buciu, într'o hotărîită împotrivire. Apoi continuă:

— Cred, că la Podeni va trebui să ne oprim la o soluție de mijloc: vom respecta contractările făcute, dar nu vom mai primi înscrieri decât pentru una din cele două întovărășiri... aceea care va putea fi completată mai repede. Mai târziu, dacă vom putea, vom merge și mai departe.

Brigadierul își resocoti în gând puterea tractoarelor, zilele de lucru, forța vie a oamenilor. Se gândi apoi la ideea lui Alexe de a cuprinde și pe cei de la Pănoiu în întovărășire, la toată țărâtimea săracă din Podeni... Nu! Nu vor trebui să se oprească acolo unde le cerea Ștefan Turcu! Se ridică:

— Tovarășe director, și eu cred, că vom reuși să închegăm com-

plect întovărăşirile, că vom putea întoarce la timp, toate pământurile contractate.

— Bine, bine, dar cum ? — sări Turcu.

— Vom vedea noi, cum; — răspunse Zaharia.

— Dar trebuie să înţelegi odată, — reîncepu şi mai supărat directorul, — că nu merge aşa : *vom* vedea, *vom* putea, *vom...* *vom...* Planu-i plan. Voi nu aţi contractat nici măcar suprafaţa prevăzută de el şi v'aţi şi repezit la ... dracu ! Auzi, la o mie de hantri !

Tractoriştii tăcură. Ochii lor se îndreptară întrebători către Andrei Hurdea. Aşteptau cuvintele lui cu încordare.

— Va trebui, să mai discutăm această problemă, — începu să vorbească Andrei, liniştit şi blând. — Şi deasemenea, Mihai, e necesar să discutaţi mai întâiu voi între voi, toţi oamenii brigăzii, pentru că până la urmă, voi hotărâţi. Aş vrea să vă spun totuşi, că nu e deloc uşor ceea ce vreţi să faceţi voi. Dar şi eu cred, că veţi reuşi.

Directorul îi privi încurcat ; tractoriştii schimbă priviri întrebătoare.

— Cred, că puteţi pleca. Nu, tovarăşe Turcu ? întrebă Andrei.

— Da, — răspunse Turcu mormăind. — Mergeţi şi vă terminaţi pregătirile ; dacă timpul nu se schimbă, duminică-i dăm drumul !

Mihai şi cu Buciu se ridicară şi ieşiră.

În urma lor, Ştefan Turcu se așază pe scaun, își scoase tabacherea cu mișcări încete, gândite, și-și aprinse o țigară. Lăsa tabacherea pe birou și-i făcu semn secretarului să se servească singur.

— Aici, n'ai dreptate, — începu Andrei, alegându-și țigara ; — cred, că te-ai pripit. Care-i sarcina noastră ? Să facem cât mai multe arături de bună calitate. Cunoști *hotărîrea* din toamnă. Ce ni se cere ? Să asigurăm extinderea continuă a volumului de lucrări mecanizate ! Uite, ei vor să facă asta. Dece să-i oprim ? Că ne temem, că nu-și vor putea îndeplini angajamentele ? Vom vedea...

— Andrei, — îl întrerupse directorul, — nici tu nu înţelegi, că nu e posibil asta. Uite, vreau să transport vagonul de motorină pe care-l avem în gară cu un singur camion, într'un singur ceas. Pot ? Desigur, că nu ! Nu-mi permite maşina... factorul tehnic ni se impune în socotelile noastre. Acelaş lucru e şi cu ceea ce vor ei să facă. Ce-o să iasă din asta ? Lucrări neexecutate la timp, de calitate îndoelnică, ajutor grăbit şi slab dat tovarăşilor dela „*Drum nou*”. Ne putem noi permite aceasta, fără ca mai întâi să avem siguranţa îndeplinirii obişnuitelor noastre sarcini de plan ?... Nu !

Andrei Hurdea își lăsase țigara aprinsă pe marginea scrumierei și-l asculta liniştit. Fumul se ridica ușor, într'o șuviță dreaptă și subțire, care înflorea la înălțimea capetelor lor, într'un nourăș vinețiu, scămos. Când răsuflarea lui Turcu îl lovea din plin, nourășul se destrăma, risipindu-se. Secretarul urmărea iar firul fumului, formarea nourășului, de parcă și uitase de director.

Directorul terminase apăsând pe ultimul cuvânt, privind cu hotărîre în ochii lui Andrei, mari și albaștri, limpezi, parcă tăiați din pânza cerului. Andrei Hurdea își ridică țigarea, trase un fum și după ce se așază în fața lui Turcu, reîncepu :

— Greșești, Ștefane... și iată de ce: n'aș putea spune, că n'aș calculat just puterea tractoarelor, termenul lucrărilor, sarcinile stațiunii, importanța factorului tehnic, a mașinilor, în munca noastră. Dar de unde ai scos tu procentele astea maxime ale posibilității de depășire a planului? Ți le-ar da, desigur, numai *factorul tehnic* de care ai pomenit. Tu însă, nu ai pomenit și nu ai socotit un singur factor, cel mai principal... *oamenii*. Ai văzut elanul lui Buciu, ai auzit angajamentele gândite de Mihai. Cine s'ar putea opune dorinței și hotărârii lor? Cum poți măsura sau prinde în cifrele planului acesta, credința lor în victorie? Cum poți nesocoti faptul că ei vor putea smulge motoarelor, odată, de două ori, de trei ori mai multă putere?... Da, îți repet: cred, că ei vor putea să-și îndeplinească aceste angajamente sporite. Va trebui desigur, să-i ajutăm!

Andrei Hurdea își ridică țigara stinsă, și-o aprinse dela jarul țigării lui Turcu. Trase alte câteva fumuri și apoi continuă:

— Tu te sperii, că măbind volumul lucrărilor contractate nu vom putea face față executării lor la termen și în bune condițiuni; vrei să ai siguranța liniștitoare, că acest lucru nu se va întâmpla... și atunci vrei să te oprești la litera planului, închizând astfel posibilitățile de desvoltare și de largire a activității noastre... Dece? Pentrucă n'ai suficientă încredere în oameni, Ștefane... uiți, că în spatele cifrelor și sarcinilor planului nostru de lucrări, stă forța lor vie, dragostea lor de patrie, de partid... Nu te supăra, dar trebuie să te gândești mai serios la asta!

Andrei se ridică, renunțând la țigara care se stinse din nou. Se îndreptă îngândurat spre fereastră. Ziua era limpede și frumoasă. Soarele mai puternic decât în ajun. În fața atelierelor, câțiva tractoriști se învârtteau pe lângă un tractor, schimbându-se pe rând la manivelă. Se întoarse iar către director:

— Atunci, ce se va întâmpla peste un an, doi, când va trebui să facem față nu celor cinci-șase mii de hectare de acum, ci la zece, la cinsprezece mii, sau poate și mai mult? Volumul lucrărilor deabia începe să crească. Țăranii au văzut rezultatele primilor ani de lucru cu tractoarele. Se vor înscrie mai mulți, acum, și încă și mai mulți la toamnă, la cealaltă primăvară. Vom primi tractoare noi, de două ori, de trei ori pe câte avem. Se vor înființa și alte stațiuni... Dacă după indicele tehnic al tractoarelor, tu nu vei putea înscrie decât optzeci dintr-o sută de țărani, ce vei face cu ceilalți douăzeci? Ii părăsești? Nu! Va trebui ca toate brigăzile să facă ceea ce face acum a șaptea. Ii vom putea primi pe toți, pentrucă în mod sigur, tractoriștii nu-i vor părăsi.

Ștefan Turcu rămase nemișcat în scaun, privind gânditor și șters la hârtiile de pe masă. Se părea că nu-l mai interesau vorbele secretarului. În cugetarea lui însă, căuta înțelesul lor cel mai adânc.

După câțva timp, Andrei Hurdea reveni cu tonul schimbat.

— Hai, să mergem, să vedem cum merg pregătirile.

— Eu mai rămân, Andrei, — răspunse Turcu. — După amiază voi lipsi și trebuie să rezolv acuma chestiile astea.

— Da, da. Să nu-l slăbești deloc pe Grigore; arată-i că dacă nu ni le repară la timp, ne dă campania peste cap. — Andrei își luă șapca

din cuier și se îndreptă spre ușă. În prag, se opri iar : — Auzi, Ștefane, amintește-ți și de generator, doar ni l-a promis !

Andrei ieși. În urma lui, Ștefan Turcu se apropie de fereastră. Cu o singură privire îmbrățișă toată curtea stațiunii, cu alți ochi.

4

Până la prânz, Ștefan Turcu nu mai putea face nimic deosebit. Era frământat mereu de aceleași gânduri, iscate din discuția ce-o avu-
sesse cu Andrei. Știa, că secretarul are dreptate; își recunoștea greșala. Dar nu asta îi rodea mintea. El se întreba, cum de a putut ajunge aici. — „Te-ai rupt de oameni, de viață... își spunea în gând, continuând parcă observațiile lui Andrei. — Privește înainte, larg, la suși! care ne stă în față și nu te speria. Oamenii au în inimă și în suflet imaginea acestui nesfârșit și luminos suș. Ei nu se tem de înălțimea lui”... Se scutură apoi de gânduri și se ridică hotărît în picioare. Ieși grăbit cu șapca în mână, lăsând ușa dată de perete. Afară, Bunea îl aștepta.

— Ai mâncat ?

— Nu, — îi răspunse șoferul.

— Mănâncă, fă plinul și hai; mergem la Centrul Mecanic.

Curând după aceasta, mașina galbenă a stațiunii alerga pe drumul de lângă calea ferată cu parbrizul lăsat. Ștefan Turcu își încheiase până sub gât haina vătuită și sta acum întors spre Bunea, spintecând cu umărul drept, năvala aerului. Pe alături, stâlpii de telegraf fugeau înapoi, trași de sforile sârmelor. Drumul încă umed, noroit din loc în loc sălta sau cobora, se depărta sau se apropia — față de linia șinelor, șerpuind larg și neîncetat pe marginea ogoarelor.

Deoparte și alta a căii de fier, se întindea până spre orizonturi câmpia Bărăganului. Nu se mai vedea nici un petecut de zăpadă pe ea. Fața netedă a pământurilor era când negricioasă — ca a ogoarelor făcute din toamnă, când slab verzue — ca a grânelor ce-și ridicaseră colțul, când arsă sau gălbuie — ca a miriștilor și porumbiștilor rămase nearate. Tăcut și gol, câmpul își păstra pustietatea primelor zile de primăvară. Undeva, spre stânga, unde locurile coborau într-o văioagă dulce, zări în fuga mașinii albeața unei ușoare fumegări.

În dreptul unui canton, drumul sărea peste linie, desfășurându-se apoi la fel de lung pe lângă celălalt șir de stâlpi. Mașina își încetini fuga, traversă și smuci vioaie, reintrând în aceiași viteză.

Într'un timp, Ștefan Turcu își întoarse privirile din câmp asupra șoferului. Cu o mișcare înceată, îi prinse brațul îndoit pe volan și-i făcu semn să oprească.

— Stai puțin, să vedem cum arată pământul.

Coborîră, întâi directorul și apoi Bunea. Înaintară pe ogor destul de mult, cu pașii măriți și anume apăsăți. Piciorul nu se mai înfunda în pământ, urmele bocancilor rămăneau îngropate, cu liniile precise. Ștefan Turcu se plecă și ridică un bulgăre de țărână pe care-l strânse în pumn. Pământul rămase sub forma unui cocoloș pe care locul fiecărui deget se vedea destul de clar.

— Eu cred, că putem începe, tovarășe director, — grăi Bunea.

— Da, de luni se poate ara, — încuviință Ștefan Turcu. — Hai !

După ce urcară, mașinuța porni în fugă de pe loc, smucindu-i. În zăre, se și vedea clădirea Centrului Mecanic.

Pe Grigore Grigore, directorul Centrului Mecanic, îl găsiră în hala mare a atelierelor. Cerceta un nou tip de vagon de dormit, construit de muncitorii și tehnicienii centrului. Pe lângă sobă și un dulap de scule cu instalație de banc de lucru deasupra, pe lângă dulapul pentru îmbrăcăminte și hrana tractoriștilor, avea ceva cu totul nou: câte un pat pentru fiecare tractorist, care se ridica și se prindea pe lat, de pereții vagonului, cu așternut cu tot. În felul acesta, spațiul dinăuntru putea fi folosit în întregime.

— Ți place ? — îl întrebă Grigore Grigore pe Ștefan Turcu.

— Da, chiar avem nevoie de unul, — îi răspunse zâmbind Turcu.

— Ia, uite la el ! Altceva nu mai dorești ? Poate ai nevoie și de o limuzină ZISS ? !

Așa era Grigore Grigore, mai întotdeauna te ciupea întâiu cu o ironie cât de mică, nu te ierta. În spatele ei însă, avea judecata limpede, sufletul deschis, inima bună. Era potolit, dar hotărât și în vorbă și în acțiune. Gândea încet și adânc, larg, dar odată pentru totdeauna când hotăra ceva. Privindu-l pe Ștefan Turcu, își mișcă mirat sprâncenele groase, ținându-și ochii căprui, cu adâncimi neobișnuite, drept în ochii lui.

— Te pomenești, că ai venit să-ți iei mașinile ? !

Ștefan Turcu începu să zâmbească, cunoscându-i gluma; dar spuse totuși cu seriozitate :

— Te cred și eu ! După atâta timp, ar fi cazul să te ocupi și de Bădeni.

— Iar te grăbești, Turcule... Ei, hai, să ți le arăt !

Grigore Grigore îi prinse brațul și-l conduse afară, în curte. Aici, autocamionul stațiunii era ocupat la un tractor pentru rodaj.

— Peste o oră e gata ; poți să-l iei. Dar, ia, ascultă ! — Motorul bătea cu o regularitate și într'un ritm surprinzător. Parcă-i ceas... ți place ?

— L'om vedea noi, la drum, — răspunse Turcu, ascunzându-și mulțumirea.

— Vasăzică, nu-ți place, nu ?

— N'am spus asta, — reveni Turcu.

— Bine, acum hai, să-ți arăt și Fordson-ul.

Se întoarse prin hală în sala de montaj. Motorul tractorului era prins în macara cu măruntaiele scoase pe banc.

— Asta mai durează, abia săptămâna viitoare e gata.

Doar îl auzi, că Ștefan Turcu și sări, ca înțepat.

— Nu se poate; zău, nu se poate, Grigore ! Gândește-te și tu, începem campania...

— Stai, nu te mai văicări ! Când începeți ?

— Luni.

— Precis ?

— Precis.

Grigore Grigore își întoarse privirea spre șeful atelierelor și-l întrebă din ochi. Când primi încuviințarea acestuia, răspunse :

— Atunci, luni seara poți trimite după el. E bine?

— Este... să trăești, Grigore. Știam eu, că n'o să mă lași! — și-l bātu pe umeri, pe deplin mulțumit.

Ieșiră iar afară. Șoferul remorcase mașinuța din scurt, de autocamion.

— Știi ce, Grigore? — începu Turcu, parcă amintindu-și de ceva.

— Tot plec eu acum, cu autocamionul; dă-mi, mă, și grupul electrogen... îl punem în el și gata. Peste o săptămână te invităm să ne vezi stațiunea luminată.

Grigore Grigore făcu un pas spre dreapta și-l măsură de jos în sus, privindu-l pe sub sprâncene:

— Ai hârtia?

— Vine.

— Ei, când o veni... altfel, nu pot.

Grupul electrogen servise ca sursă de energie electrică pentru Centrul Mecanic până mai acum, spre iarnă, când îi veniseră mașini noi, mai puternice. Pentru stațiune el era tare potrivit.

Turcu se apropie de Grigore și-l întrebă încet, parcă ferindu-se.

— Dar nu l-ai mai promis la nimeni?

— Nu.

— Pe cuvântul tău?

— Pe...

Bunea se și sui în camion și-i tot întărita motorul. Cei doi directori își strânseră mâinile cu căldură. Turcu se urcă în cabină, se așează și trase portiera cu putere. Când mașina porni, își ridică mâna dreaptă salutându-l încă odată pe Grigore.

5

În ajun, Lazăr Lungu se întorsese din nou în argăție la Filică. Se gândise și se răzgândise. Cercetase și o față și alta a lucrurilor. Dela tractoare, parcă totuși nu-și luase gândul și nici la chiabur nu intrase cu inima deschisă. Dar i se părea lui, că n'are altceva mai bun de făcut. Mai ales, că Filică îi promisese că-i va da și porumbul pe care i-l datora din toamnă.

Prea multe nu se schimbaseră în curtea chiaburului în timpul lipsei sale. Așezările erau aceleași: în față, casa mare, largă și înaltă, cu zidurile alb-gălbui, curate. În spate, curtea închisă pe o latură de cușmelie, cu magazinele-cămări și cu pivnița, iar pe cealaltă latură de hambarele de grâne și de porumb. În fund, se ridicau de-acurmezișul grajdurile de vite și de cai și șopronul sub care erau adăpostite căruțele, plugurile, grapele și celelalte unelte de inventar agricol. În felul acesta, curtea mică era apărută de jur împrejur de ziduri, ascunsă de privirile celor de afară și păstrătoare a sgomotelor dinăuntru. Înapoia grajdurilor se întindea ograda în care se găseau cotețele de porci și de păsări și saiaua oilor. Locul cel mai mare de aici era ocupat de șirele de paie, de coceni și de fânețuri, de stivele de lemne de salcie aduse tocmai dela balta Dunării. Ograda se prelungea apoi cu douăzeci-treizeci de rânduri de salcâmi, deși și înalți, ca o pădure. Dincolo de ei, se

ridica un gard de scânduri, cu sârmă ghimpată trasă ca la o palmă de creștetul ulucilor.

Din toate acestea, șirele de paie și de nutrețuri erau mai mici de cum le lăsase, salcâmi desfrunziți, porci și păsări mai puține, iar în saiaua oilor începură să apară mieii. Singurii din curtea lui Filică, care se bucuraseră într'adevăr de întoarcerea lui Lazăr, au fost câinii și caii. Când îl văzuseră, dulăii săriră în lanțuri de bucurie, scheunând supuși. Caii necheză încet și prelung, tremurându-și pânțele cu capetele întoarse către el.

— Ți-o fi sete, șargule! — vorbi Lazăr cu cel din dreapta. — Tu ce mai faci, pintoago? — întrebă iapa, a doua din margine, — Ia să-ți văd piciorul? Aha, ți-a trecut, e bine atunci!

— Tii, că murdar mai ești murgule, nu-mi place cum arăți, m'auzi?

În grajdul vitelor se opri mai mult la Sâmbotina: vaca mare, alb-roșatică, de soi bun. Primăvara dădea până la două vedre de lapte și de când o cunoștea Lazăr, nu rămăsese niciodată stearpă. Și acum era plină, gata de soroc. Vita mugii, îndreptându-și cornițele spre el.

— Ți-e greu, Sâmbotino, ai? — și-o mângâie în vârtejul alb al frunții.

Seara, când slobozi câinii, aceștia săriră buluc pe dânsul, mârâind în joacă. Trei dintre cei mai mari își și aruncară labelle de dinaintea pe umerii și pe pieptul lui. Lungu le apucă laolaltă capetele, îi privi în ochii umezi și apoi îi îndepărtă, împingându-i pe spate.

— La oi, dulăilor!

Totuși, nu scăpă de ei. Se ținură cârde de dânsul, până ce cărase fân în ieslea cailor, coceni la vite, paie pentru așternut, grăunțe și ogrinji la oi, tărâte porcilor. Cel mai mare îl urmărea în capul șirului; ceilalți, vreo cinci-șase, înșirați în urma lui după înălțime și puteri. Când Lazăr Lungu se oprea și se întorcea spre ei, înțepeneau pe loc cu ochii scânteind, scăpând pe rând câte-un lătrat sec și stinger.

Seara vremui; cele mai multe și mai curate paie de așternut le duse Sâmbotinei. Inchise mieii în țărcoșorul lor, căptușit cu trestie și coceni. Căra nutreț la adăpost și încheie în fugă glugile de coceni și șirele de fân, pentruca să nu le pătrundă umezeala.

Se întoarse acasă târziu, cu trei duble de porumb și o zdreanță de cămașă, dată de Filică. Le lăsa în mijlocul casei și se așeză tăcut, pe marginea patului, privindu-le. Copiii săriră pe sac și-l călăreau bucurându-se. Incet, Lazăr Lungu își ridică ochii blânzi către Ioana. Era plânsă, dar nu supărată. Femeia vorbi supusă:

— O să-i muncești acuma iarăși lui Filică, pe când ai putea să muncești și mai bine pentru tine, pentru noi.

Liniștit, Lazăr își plecă fruntea, apoi șopti:

— Vorbești și tu, ca să n'adormi. Apoi își ridică iar privirile spre ea, întrebător: — Ce să fac acasă, să tai frunză câinilor pe care nici măcar nu-i am?

Pentru un timp tăcură. Copiii înțelesesă că e mai nimerit să se urce în pat și să aștepte liniștiți. Lazăr Lungu se uita când la ei, când la sac. Ioana se ridică și după ce târî sacul într'un colț, se întoarse cu alte gânduri:

— În sat, se vorbește și de comun. Noi ce-o să facem, iar o să stăm deoparte ?

Lazăr o privi pieziș, parcă îmbufnat. O întrebă pe neocolite :

— A fost iar Voiculeasa pe aici ?

— A fost, — răspunse femeia. — A venit împreună cu fata lui Lică. Știi, mai putem intra și astăzi la tractor. Listele nu se închid niciodată.

Lazăr Lungu se ridică și-și începu o plimbare frământată între pat și ușă. Dacă'ar fi avut scânduri sub picioare și nu pământ bătut, acelea ar fi scârțâit ca sub o apăsare de urs. Așa, se auzea numai târșăietura-i întreruptă, adânc înăbușită. Se opri dintr'odată, cu ochii spre Ioana, cu palmele întinse ca de obicei pe sub betelia pantalonilor :

— Voiculeasa ar face mai bine să-și vadă de casa ei. Să ne lase pe noi, să trăim în sărăcia noastră, așa cum vrem.

Vorbise cu hotărîre în glas, ca despre ceva pentru totdeauna hotărît. Dealtfel, pentru nimic în lume nu ar fi ridicat el nici măcar glasul împotriva cuiva. Ioana știa aceasta și de aceea, deși îi simțise turburarea, totuși nu se sfii să adauge :

— ...femeia ne vrea binele, altfel, ce interes ar avea ?

Lazăr nu-i mai răspunse. Se desbracă liniștit, atârîndu-și haina și bondița în ciulele de după ușă. Tot acolo, în colț, lângă sac, își lăsă și opincile. Pe ciotia de dulap găsi o cărțulie, cam cât palma, cu scoarțele roșietice.

— Ce-i cu asta ?

— Ne-au lăsat-o nouă, s'o citim.

— Cine ?

— Ele... fata lui Lică mi-a dat-o.

Lazăr Lungu luă cărțulia și se întoarse de se așează în pat, sub lampă, cu spatele lipit de perete. Incepu s'o răsfoiască cu neîncredere, lipsit de interes. Înăuntru, scria tot despre tractoare:

6

A doua zi, spre seară, Filică ajută lui Lazăr Lungu să-și termine mai degrabă pregătirile pentru noapte. El se ocupă de cai; când veni fiu-său din sat, îl trimise la vite, iar Lazăr rămase să se îngrijească numai de orășaniile din ograda mare: de porci și de oi.

— Să nu te apuce iarăși vremuirea, — își motiva chiaburii neobișnuitul său ajutor.

De fapt, Filică urmărea să zorescă plecarea lui Lazăr. Deaceia, doar că terminase împărțirea cocenilor la oi și slobozise căinii că îl și îndemnă să plece :

— Da' mai lasă-le, că n'or muri până mâine; toată ziua au ros. Hai, să încuiem porțile.

Lazăr Lungu plecă, vrînd-nevrînd. Peste Podeni, întinericul abia-și risipise negurile nopții. Se aprindeau luminițe noi în sat. Fumul de paie și de ogrinji plutea liniștit deasupra caselor, sprijinit pe coloanele înălțate neașteptat din hornuri. Se îndreptă spre casă, gândind mai puțin la graba chiaburului.

În urma lui, Filică zăvorî porțile, cercetă intrarea din fundul ogră-

zii și intră în cușmelie. Pe laița de aici, așteptau rânduile, șeaua, coșburii, pătura și frâul. Mișcă felinarul atârnat de tavanul scund și-i săltă fitilul. Lumina licări crescând. Agăță și celălalt colț al pulpanei de suman de cuiul din fereastră și se așează apoi pe un capăt al laiței. Din buzunărașul cojocului de sub haină, scoase o hârtiuță pe care erau așternute stângaciu câteva rânduri. O ridică spre lumină și o reciti pe îndelete cu încrețiturile frunții adâncite. Pe bilet scria: „*Nene Filică, în seara asta vino neapărat la trenul de Constanța. A.P. trece spre București. Are destule noutăți. Te-așteptăm. N. D.*”

Cel care-i scrisese era Nelu Durbac, chiabur din Adâncata. Il înștiința de sosirea lui Alecu Pănoiu, feciorul moșierului izgonit. Deobiceiu, Alecu trăgea la unul dintre dânșii pentru o zi sau două. Aici, se întâlnea cu câțiva dintre chiaburii cei mai de încredere, din cele nouă sate pe care împreună cu taică-su le stăpâniseră cândva. Se vede, că acum nu mai are timp nici pentru asta și deaceia era chemat la gară.

Filică se ridică, trase cu un bețișor o rotiță dela plită și lăsă ca bilețelul să-i cadă peste jar. Ii urmări fugara-i pâlpare până ce și scrumul hârtiei se topi în dogoarea focului. Acoperi apoi plita și se așează iar pe laiță, cu spatele lângă cuptor. Până la gară, făcea în trapul neîntrerupt al calului două ceasuri. Acolo trebuia să fie cu puțin înainte de miezul nopții; așa că, mai avea de așteptat timp de alte două ceasuri. Cum sta, tăcut și gânditor, dormitând ca un motan în atmosfera caldă-roasă și imbiitoare la somn a cușmeliei, pe Filică îl năpădiră amintirile... Ei, ce era mai înainte în Podeni! El și cu Velicu erau stăpâni... la Adâncata, Durbac, la Năieni, la Bodonea, iar peste toate satele din jur, Pănoiu. Sărăcimea le lucra și lor și boerului. N'aveau decât grija ogoarelor și a câștigului. Când nu era el primar, era Velicu. Se schimbau odată cu partidele din care făceau parte. Plecase la drum cu cincisprezece pogoane; avusese o zece, iar nevastă-sa, cinci. Până'n '44 făcuseră în total patruzeci de hectare. Pe timpul secetei, mai pusese el mâna pe încă zece hectare, pământ bun, mănos, în răstaturile dela Plopșor. Dar n'a avut încotro; cu legiuirea asta nouă, a comuniștilor, a trebuit să le dea înapoi... ducă-se... l'ar fi fript și mai rău acum, povara lor. Dealtfel, nici la primărie n'are declarate decât treizeci și cinci de hectare... Cine-o să-i măsoare lui pământul? Abia mai scapă și el de colectare câte douăzeci-treizeci de saci de grâu, îi ține ascunși până primăvara; și-acum, când îi crapă buza omului nevoiaș, îi dă în sat pentru muncă, sau îi neguțato-rește la oraș. Și totuși, parcă tot ar mai fi mers până anul acesta... mai ciupea de ici, de colo, se mai strecura neobservat, făcea el, ce făcea. De câțva timp însă, toate-i merg dea'ndoaselea. Și lui, și lui Velicu. Stau comuniștii și săracimea numai cu ochii pe ei. C'ai dracului s'au mai făcut și ăștia! Nu e chip să te abați nici cât negru sub unghie... cum te prind, cum te jugănesc. Of, nu-i vor cădea în mână, când s'o întoarce roata... cât o să mai stea? Un an, doi; doar n'o să se prăpădească pământul până atunci... și-apoi, lasă!

Mult nu mai e, că uite, nu degeaba pică tocmai acum conu Aleculăeș... trebuie să fie ceva! E. câte-au mai îndurat și ei! Dar tot o mai duc! Trăesc din vechi, desigur, și-apoi mai au și legături... știu ei cum să se strecoare. Eh, păi dac'ar fi mers lucrurile ca înainte, mult nu mai

avea nici el, prinsese chiag destul; în câțiva ani sălta, ca din pământ. N'ar fi ajuns el ca Pănoiu... dar oricât !

Ușa trosni și în cușmelie intră Mitu. Era un flăcău sdravăn, frumos, cu ochii căprui, puternic sprâncenați. Se opri în fața lui și-l întrebă :

— Ce faci, nu te mai duci?

— Cum? — sări Filică. — Cine-a zis?

— Nimeni, zic eu așa, văd, că stai!

Filică se reazează liniștit; își întoarse palmele spre ceafă și-și trosni oasele înțepenite. Incercă zadarnic să-și readune gândurile. Acum nu mai avea în minte decât trăsăturile lui Aleculăeș...

— Cu care te duci, cu șargu? — îl întrebă Mitu, privind șeaua de pe laiță.

— Cu care-o fi. Dă-i lupilor, că toți sunt odihniți.

— Eu pun șeaua.

— Pune-o!

Mitu luă frâul, pătura și coburii într'o mână, iar cu cealaltă ridică șeaua pe umăr. Ieși lăsând ușa deschisă, aerul rece pătrunse în cușmelie ca'n rostogolirea unui val de ceață. Încăperea se răci dintr'odată. Filică închise grăbit ușa și apoi își îmbracă surtucul gros și scurt până mai jos de șolduri. Iși puse căciula, luă de după cuptor două sticle cu rachiu vechi, gălbui ca mierea, păstrat ani de zile în butoaie de dud și plecă.

Calul îl aștepta înșeuat, cu frâul pus, în ușa grajdului. Dinspre hambare, Mitu se întorcea cu coburii plini de ovăz. Filică îl întâmpină, șoptindu-i :

— Mai varsă din ovăz în ieslea cailor și înfundă sticlele astea în ei.

Mitu luă sticlele și se întoarse apoi cu coburii încheiați; îi legă în cataramă de șea. Cu asta, totul era pregătit. Calul fu tras afară pe mutește. Mitu apucă piciorul întors al lui Filică și dintr'o singură opintire îl aruncă drept în șea. Îi potrivi apoi scărițele sub etichetele picioarelor, controlând în același timp lungimea curelelor.

— E gata ! — spuse el.

Filică se ridică în scări și încercă strânsura chingii; șeaua nu se lăsă în nici o parte. Prinse frâul și-și strânse picioarele sgârcite pe lângă burta calului, împintenându-l. Sargul porni. Mitu se repezi și-l prinse de zăbăluță. Îl conduse prin întuneric printre șirele de paie din ogradă și printre rândurile salcâmlor până la poarta din dos. Aici se opriră. Ascultară, pentru un timp tăcerea nopții. Liniște deplină. Mitu deschise porțița, se uită în părți și apoi pe drumul ce ducea în stepă. Nu era nimeni. La semnul lui, Filică smuci frâul și porni cu calul la pas. Luase drumul câmpului. Curând, tropotele copitelor băteau într'un trap regulat, îndepărtat și din ce în ce mai stins. Umbra lui Filică fu înghițită de nemărginirea nopții întunecoase, cu mult înainte de reîntregirea tăcerilor câmpiei.

Când totul se liniști, Mitu închise porțița și se întoarse în ogradă. Stinse lumina în cușmelie și intră în casă. Casa, hambarele, grajdurile, curtea și ograda chiaburului rămaseră în paza zăvozielor cu urechile ciulite, cu colții pregătiți să rupă. Dincolo de zidurile lor însă, satul se scu-

fundase de multă vreme într'un somn adânc, de parcă nu dorea să se deştepte decât în plină primăvară.

...Aproape de gară, Filică părăsi drumul care ducea drept la şină. Făcu un ocol larg spre dreapta şi căzu apoi chiar în spatele gării, în capătul şirului de salcâmi. Descălecă. Apucă frâul de scurt şi se apropie în pasul calului de rariştea salcâmlor. Pătrunse în umbra lor pe nesimţite. După câţiva paşi, îi ieşi înainte Nelu Durbac şi-l trase după dânsul într'un loc ferit, cu umbre şi mai groase. Acolo îl găsiră pe Alecu, lipit de trunchiul unui salcâm. Alături, călul celui alt chiabur. În jur, linişte. Prin întuneric, Filică deosebi cu greu faţa boernaşului. Işi scoase mai întâiu căciula şi-apoi îi întinse mâna, şoptindu-i:

— Să ne trăeşti, coane Aleculăeş!

— Credeam, că nu mai vii! — îl luă din scurt Alecu.

Filică-şi holbă ochii şi-şi întoarse o mână spre piept, împotrivindu-se:

— Vai, da se poate?!

Alecu tăcu.

— Ce fac boerii, vorbi din nou Filică şi mai supus, — sănătoşi?

— Da, aşa cum poţi să fii pe timpuri ca astea.

Filică oftă.

Aşa se întâmpla de fiecare dată; mai întâiu vorbeau despre cine ştie ce şi-abia apoi îşi spunea Alecu noutăţile. Dar Filică era copoi bătrân, îl mai întrebă despre câte ceva neînsemnat şi începu să-l descoasă pe ocolite... Mai ştii în ce te poate vârî asta? — cugeta el. Îţi arvuneşti capul fără să gândeşti!

— Da, matală, ce mai învârteşti? Adică, vreau să spun — reveni grăbit Filică — ce-ai făcut cu şcoala, ţi-ai găsit vreo slujbuliţă, sau ce?

Din întuneric, Alecu îl fulgeră pentru o clipă cu privirea şi tot atât de repede dădu într'un râs forţat şi reţinut:

— Ei şi la dumneata... Ce-mi trebuie?

— Adică, da, — recunoscu Filică, — ce vă mai trebuie...

În sinea lui însă, chiaburul cugeta altfel: — E dat dracului! Uite-aşa ne ia mereu şi nu poţi afla mai mult decât ne-a spus prima dată. Nu c'ar fi cine ştie ce, că doar n'or trebui să stăm cu mâinele 'n sân şi să 'ntindem gâtul în ştreangul ăstora. Da de, om eşti... te mai şi temi câteodată!

Între timp, Durbac făcuse un ocol prin jur, până în faţa gării. Totul era pustiu. Nu mai era nici un alt călător pentru Bucureşti. Înăuntru, la biroul de mişcare, împiegatul moţăia în faţa telegrafului. Se întoarse cu paşi de pisică, fără nici un cuvânt.

Alecu le făcu semn să se apropie. Chiaburii veniră până lângă dânsul, cu caii de dârlogi. Filică îi întrezări acum faţa albă, obrajii rotunzi, gura mică şi nasul cârn, ca de copil. Numai ochii cenuşii îi păreau şi mai întunecaţi, ascunşi.

— A venit şi rândul nostru, — vorbi Alecu. Aştia au început acum cu asociaţiile pentru tractor, vor da drumul şi mai mult colhozurilor. Încă puţin şi vă pune şi vouă mâna'n gât... şi harşt! — Boernaşul îşi purtă palma pe sub bărbie, scurt, ca un tăiş. Chiaburii pâliră. Pentru o clipă,

nu se auzi decât trecerea vântului printre salcâmi și răsuflarea cailor. Mai apoi, clopoțelul stației sună de câteva ori sec și stingher, ca un prevestitor al timpului.

Alecu reîncepu :

— Comuniștii nu trebuie să mai închege nici o asociație. Țăranii să fugă de tractor. Faceți orice ; oricum, împiedicați-i. Acum, în primăvara asta, totul împotriva lor... că mult nu mai avem, greul a trecut. În toamnă, ne-om vedea din nou stăpâni !

La un semn al lui Alecu, chiaburii se apropiară și mai mult. Vorba boernașului deveni un murmur neînterupt, pierdut în liniștea câmpiei, acoperit de vânt.

Când sosi în zori la Filică, Lazăr Lungu găsi calul learcă de sudoare. Picioarele îi erau pline de noroi până mai sus de chișiță. Burta și coada, deasemenea. Șargul stătea abătut, cu capul nemișcat, lăsat deasupra icslei. Nu mânca. Și nici ochii nu și-i întorsese, când îi bătu cu bunătate crupa.

— Pe unde mi te-ai plimbat, șargule ?

Lazăr își desbracă haina și-și sumese mânecile cămășii până peste coate. Își răsuci un șomoilog mare din fânul cel mai moale și începu să-l bușoneze cu toată puterea. Calul se lăsă mulțumit sub apăsarea mâinilor lui, arcuindu-și spinarea și lungindu-și crupa. Din când în când, întorcea și capul și-l privea cu ochii blânzi și prietenoși. Când sfârși, Lazăr îi aruncă pe spate un țol, iar dedesubt, paie curate pentru așternut.

— Bine faci, Lazăre, — îi strigă din ușa grajdului, Mitu. — Că dacă l'ar fi văzut taica așa, iar mă lua la rost. Azi noapte, am fost cu el la fata aia, din Bojdeanca.

Argatul tăcu.

— Să nu cumva, să-i spui lui taica ! — îi șopti Mitu rugător.

— Nu, răspunse argatul.

Lazăr nădușise frecându-l pe șarg. Își scoase cămașa din pantaloni și cu poalele ei se șterse pe frunte și pe față, plecându-se. Apoi și-o vâri la loc și-și îmbracă haina, potrivit cu greutate căptușeala ruptă a mânecilor.

— Da' p'a lui Mătase, cui o lași ? — îl întrebă el pe Mitu, iscodindu-l.

— Phă ! Dar ce-am lăsat-o, mă ? Asta-i cea de inimă... aia de acolo, are pământ, nu glumă !

Lazăr Lungu nu-i mai auzi ultimele cuvinte. Plecă cu furca în subțioară după fân. În ogradă, câinii îl așteptau tăcuți, fiecare lângă lanțul lui. Lăsă furca sprijinită de o căpiță și trecu de le prinse pe rând, zgardele de gât. Dar îl simțiră și porcii, și oile, și păsările. Se iscă dintr'odată o hărmălaie de nedescris. Cel mai ascuțit, guițau porcii, cel mai plângăreț zbierau mieii închiși la adăpost ; oile behăiau prelung, ca o goarnă a zorilor. Pe aceștia îi mai liniști, vorbindu-le. De păsări însă, nu scăpă ; se țineau cârd după dânsul, din ogradă până în ușa grajdului și iarăși înapoi și așa în toată curtea. Intră în magazie și ieși cu un sac

de grăunțe pe care-l așează la picioare, cu marginile resfrânte. Se plecă și începu să le svârle semințele departe, pe deasupra lor, ca pentru semănat.

7

Două zile în șir se frământă Mihai, pradă acelorași gânduri, dar nu găsisese încă nici o scăpare. N'ar fi putut înțelege pentru nimic în lume, de ce susținuse cu atâta tărie Ștefan Turcu, să se oprească contractările peste plan. În minte, puneă în cumpănă dreaptă — pe deoparte necesitatea de a se asigura executarea întregului volum de lucrări angajate — iar pe de alta, sarcina nouă care se ridicase în fața bri-găzii sale la Podeni, viitoarea înfățișare a marilor întovărășiri ce se vor încheia. Era adevărat, că țăranii nu trebuiau amăgiți, că oricum ar fi fost, contractele trebuiau cu sfințenie respectate; dar uite, dacă vor ajunge să facă de fiecare tractor câte cinci hantri pe zi, în toată campania vor întoarce exact o mie de hantri. Sigur, că se va putea. Însă, ceva tot îl mai oprea să treacă la fapte; parcă și Turcu avea, cât-decât, dreptate. Se hotărî să mai vorbească și cu Andrei. Cu acest gând se deșteptă în a treia dimineață. El mai rămăsese în pat și după ce tractoriștii părăsiseră dormitorul. Cugeta încă, privind în tavan, când Buciu i se așează pe marginea patului.

— Ce facem Mihai... nu vorbim cu oamenii?

Brigadierul rămase nemișcat, de parcă nici nu l'ar fi auzit. O vreme privi nestingherit tavanul, apoi se ridică și ieși de sub pătură. Începu să se îmbrace cu mișcări încete, făcute parcă în silă.

— Eu cred, că vom putea răsturna chiar și o mie de hantri, — adăugă tractoristul.

— Vreau să mai vorbesc odată cu Andrei, Buciu.

Ieșiră afară împreună. În prag, Buciu îl întrebă din nou.

— Atunci, când ne sfătuim și cu ceilalți?

— Măine... sau poate după amiază. Timp este.

Se despărțiră. Traian Buciu se îndreptă spre atelier, unde brigada se pregătea de plecare, iar Mihai porni să colinde birourile, remizele și curtea, căutându-l pe Andrei. Secretarul însă era plecat de eri seară spre Bojdeanca și Năceni, pentru că delegații stațiunii trimiși să încheie contractele cu țăranii întovărășiți nu se întorseseră nici până acum, în ultima zi.

Un timp, Mihai Zaharia mai rătăci prin stațiune, încă nehotărît. Nu-i ușor să-ți iei răspunderea unei campanii pentru un sat întreg! Sunt pământuri nesfârșite de întors, semănături noi, de făcut, grija deosebită pentru pâinea unui an întreg. Dar, cu trecerea fiecărei clipe, vedea că nu se poate altfel. Da, așa va rămâne: vor lupta pentru o mie de hantri.

Se întoarse din nou în dormitor și-și scoase de sub pernă un caet în care avea trecută toată activitatea brigăzii sale din campania de astă toamnă. Il cercetă cu atenție, pe îndelete, gânditor. Pe marginea lui, făcu un șir de socoteli noi, de două, de mai multe ori. Da, vor putea face și o mie de hantri de arătură, dacă fiecare tractor ar întoarce zilnic nu 3,8 hantri — cât le era norma, ci peste 5 hantri. Se

gândi la fiecare dintre tractoriștii brigăzii: Buciu va putea cu siguranță să-i facă... și Guju... și Marin Oproiu. Se opri la al patrulea: Pitcoace era venit nou în brigadă, de numai câteva zile, mutat disciplinar dela o stațiune depe Vlașca. Încă nu-l cunoștea; dar până la urmă va lucra cu dânsul pe tractor și tot o vor scoate la căpăt.

Răsfoind caietul, găsi într'însul o scrisoare pentru maică-sa, scrisă din ajun. O luă și plecă s'o ducă la poștă. Pe drum, se gândi să-i pună și ceva bani, că de-acum încolo, după ce va începe campania, cu greu și-ar mai face timp și pentru asta. Acolo, mai scrise câte o carte poștală și lui Culae, la unitate și lui Petre, — la școală, la Călărași.

După asta, se întoarse mai împăcat la stațiune. Îi găsi pe tractoriști în fața atelierelor, fiecare pe lângă tractorul lui. În primul rând erau aliniate cele patru tractoare I. A. R. curățate, unse și lustruite, de parcă acum eșiseră din fabrică, dela Sovromtractor. Pe al doilea rând, stăteau la fel rânduite plugurile, cu fiare noi, cu aripile cormanelor lucind, cu automatele reparate. Și însfârșit, după ele așteptau vagonul de dormit și cisterna mobilă pe care erau așezate și legate și cele patru foi de grapă.

Brigadierul îi salută pe tractoriști cu mâna, dusă scurt la șapcă și începu apoi verificarea, însoțit de normator. La tractorul lui Buciu nu găsi nimic în neregulă: nici la al lui Guju. La al lui Marin Oproiu numai cureaua dela ventilator trebuia schimbată. La al lui Pitcoace însă, se părea că radiatorul curge. Apa nu picura, dar era umed în toată partea de jos. Tot lui Pitcoace îi găsi lipsă și un șurub la al treilea brăzdar dela plug și deasemenea, cârligul de care se agață plugul, pe jumătate rupt. Moise Coman notase toate acestea și plecă împreună cu Pitcoace la magazie și fierărie ca să le înlocuiască sau să le repare.

Traian Buciu privi în urma lor o vreme și apoi se apropie de brigadier și zise:

— Dar p'asta cine mi l'a mai trimis pe cap?

— Despre cine vorbești? — îl întrebă Mihai.

— Ia, despre Pitcoace! Nu-l vezi? Uită-te la el, cum merge! Pe Iliuță dacă-l punem alături, — și Buciu arată spre ucenicul său, se vede în el omul de meserie, dragostea de muncă, de tractor. Pe când Pitcoace, nu numai că lucrează în silă, dar chiar așa și trăește.

Ceilalți tractoriști se strânseseră toți în jurul lor. Mihai Zaharia se mai uită odată după Pitcoace și răspunse:

— Să presupunem, că-i așa, cum spui tu. Și ce-i cu asta?

— Cum, ce? sări Buciu. Foarte simplu: brigada nu este un lucru mort, și tu știi asta mai bine ca mine! Ea trăește și luptă prin membrii săi, prin noi. Ca și un om, Mihai! Lucrezi cu amândouă mâinile, treaba merge; dar când una nu te mai poate ajuta cum trebuie, nu mai poți să răsbați. Noi ne gândim să ne angajăm la o mie de hantri; de un sfert din aceștia trebuie să răspundă Pitcoace. Dar el nu e omul care să se poată ține de noi, ne va încurca. Eu cred, că trebuia să ceri să ni-l schimbe, acum, când încă nu-i târziu.

Brigadierul privi și în ochii celorlalți tractoriști. Se părea, că și ei cred la fel. Se apropie mai mult de Buciu și spuse:

— Vezi, Buciu, tu privești încă lucrurile dintr'un punct de vedere personal, al tău adică...

— Cum al meu ? — se repezi Buciu. — Al brigăzii !

— Da, al brigăzii; adică al cercului nostru strâmt de aicea. Să ne fie nouă bine, să n'avem greutăți, să ne îndeplinim angajamentele numai cu tractoriști de mână întâia. Celelalte brigăzi, facă ce-or ști; stațiu-unea, deasemenea! Numai noi s'o ducem ușor, ca să eșim în frunte. Celorlalți, toate greutățile... Dece l'am primit? Pentrucă oricum, Pitcoace trebuie să fie la o brigadă. Și atunci dacă-i așa precum spui tu, planul va fi amenințat acolo și mare lucru tot n'am făcut !

— Dar nu uita, Mihai, că el a fost mutat disciplinar la noi...

— Și ce, trebuie să facem o brigadă numai cu de-alde ei ?

Nu-i răspunse nimeni.

— Asta e, Buciule ! — continuă Mihai. — Tu judeci încă lucrurile numai după interesele brigăzii noastre. Tu n'ai văzut în Pitcoace ceea ce este mai important să vezi : omul, creșterea lui. Deopotrivă cu toate celelalte sarcini, stă în fața noastră și datoria de a scoate din Pitcoace un tractorist bun. Și vom face asta ; îl vom învăța și să are, și să-și iubească tractorul, să-l îngrijească, și să se poarte și tot ce vom putea... îl vom învăța să fie om.

Brigadierul tăcu. Tractoriștii urmăriseră discuția cu mare interes. Fiecare gândea acum, că într'adevăr, Mihai are dreptate. Și Buciu înțelesese aceasta, deși primise mustrarea brigadierului cu o ușoară strângere de inimă. Tras de Iliuță, plecă liniștit la tractorul lui. După el, se împrăștiară și ceilalți. Mihai Zaharia se mai uită încăodată, în treacăt, la tractoare și apoi strigă la Buciu.

— Buciule, hai să mergem, să alegem niște cărți pentru brigadă ! Porniră alături, ca și când nu s'ar fi întâmplat nimic.

La bibliotecă, cercetară îndelung catalogul tuturor cărților și revistelor și aleseră împreună vreo douăzeci de cărți. Printre ele erau : „Scurta biografie a lui I. V. Stalin“, „Istoria Partidului bolșevic“, „Din experiența stațiunilor de mașini și tractoare din U.R.S.S.“ „Brigada de tractoare în luptă pentru o recoltă bogată“, câteva cărți de literatură, un catalog tehnic al tractorului I. A. R. și altele. Făcu un tablou de ele, îl iscăliură și-l dădură bibliotecarei.

— Tovarășă, fii bună, — zise Zaharia parcurgând cu degetul de sus în jos lista cărților ; — pregătește-ne asta pentru brigada a șaptea. Măine, trecem să le ridicăm.

Bibliotecara, o fată din personalul administrativ, își plimbă ochii în fugă peste toată lista. După aceea se adresă brigadierului, cu o voce plăcută și caldă :

— Pot să mai adaug și eu câteva ?

— Da, — răspunse bucuros Mihai ; — numai să-i intereseze pe băieți, că altfel ți le întoarcem necitite.

— Nici o grijă ; mă pricep eu la asta.

— O să vedem, noi, — zise Buciu și-i zâmbi.

Bibliotecara își văzu de treburile ei, iar Mihai cu Buciu se îndreptară spre masa de cetit. Pe ea erau ziare, reviste, planșe tehnice, românești și sovietice. Brigadierul se așeză tăcut, căutând în acelaș timp cu privirea ceva ca să citească.

— Mihai, — zise Buciu rămas în picioare, — eu mă reped până

la cantină să vedem cum stăm cu pregătirea hranei, și să dau și efectivul !

— E, vezi... uitarăm ; desigur, du-te ! Cred, că altceva nu ne-a mai scăpat !

După plecarea tractoristului, Mihai trase dintre ziare revista „Veac Nou”. O răsfoi cu atenție până ce se opri asupra articolului „*In regiunea Rostov, tractoarele au pornit să tragă brazdele belșugului*”. Dar abia începu să-l citească și bibliotecara îi și aduse o altă revistă.

— Iată, tovarășe brigadier, ai aici și suplimentul ilustrat.

Pentru un moment, Mihai părăsi articolul și răsfoi noua revistă. În ea, erau numeroase fotografii care arătau munca și viața oamenilor din Țara Socialismului. Găsi astfel, chipuri luminoase de oțelari, de minieri, de colhoznici, de ingineri, de artiști, de tractoriști... — Ei, uite, gândi brigadierul, — o pagină întreagă numai cu tractoriști. — Se opri mai mult asupra ei. În stânga, un tractor „S.T.Z.” trăgea două pluguri puternice a câte cinci brazde. În dreapta, alt tractor trăgea deodată un agregat de cinci semănători. Intre aceste fotografii, chipul unui tractorist. Ochii lui Mihai își ațintiră privirile asupra lui. Se plecă și mai mult peste revistă. Chipul începu să-i joace, ochii să-i clipească des, să i se întunece. Pe buzele și pe fața lui Mihai apăru un zâmbet neobișnuit. Luminos și cald, plin de dragoste și sinceritate. — El este, — gândi dânsul ; — e Vania !

— Vania ! — strigă tare, neașteptat și prietenos, desfăcându-și larg arcul brațelor de parcă chiar acum i-ar fi apărut în prag. — Vania !

— Ce s'a întâmplat ? — sări bibliotecara speriată.

Mihai o cuprinse cu un braț de după gât și o trase asupra revistei.

— Ia uite, frate, l-am găsit... el este... e Vania Petrov ! Și-i tot arăta fotografia, bătând în ea ușor cu degetul : — Il vezi el m'a învățat meseria.

Ochii brigadierului străluceau de bucurie. Glasul îi tremura. Chipul lui Vania îi deveni ceșos, mare și îndepărtat, prins în plasa de argint a luminilor ce-i licăreau în față. Un timp, nu mai zări nimic. În cadra ascunsă, dar luminoasă a gândurilor, îi apăru aievea chipul lui Vania din amintirea sa. Anii războiului... el pâlmaș la boer... orfan... anii secetei..., greutăți și foamete... pământuri uscate, pârjolite de zăduf. Un suspin greu fu cu hotărîre oprit chiar când îi ajunse în gât. Acum, Mihai auzea numai ceea ce citea bibliotecara : — *Tractoristul Ivan Ivanovici Petrov, dela Stațiunea de Mașini și Tractoare Jukovski din regiunea Rostov, erou al muncii socialiste, a obținut pe ogoarele lucrate de dânsul 3200 kg. grâu la hectar. El seamănă odată cu cinci semănători, sau ară cu câte două pluguri.*

Brigadierul smulse revista din mâinile bibliotecarei și ieși, fugind afară. Purta chipul lui Vania prin toată stațiunea, vorbind fiecăruia despre el ; trecu astfel pe la ateliere, pe la magazie, birouri și remize, peste tot.

— Auzi, măi frate !... Erou al muncii socialiste ! Ară cu două pluguri, seamănă cu cinci semănători. El e ; Vania Petrov ; dela dânsul am învățat meseria.

Până'ntr'un ceas, toată stațiunea află de eroul muncii socialiste — Ivan Ivanovici Petrov — și știa deasemenea și povestea lui Mihai. Brigadierul se întoarse la bibliotecă târziu, cu pașii rar și apăsați, gânditor. Iși amintea fiecă clipă a zilelor petrecute cu Vania.

Uneori, încerci zadarnic să retrăiești măcar pentru o clipă amintirile ce le-ai dori. Se pare, că timpul ce a trecut le-a cimentat într'un ungher al sufletului, de unde nici odată nu le vei mai putea desprinde. Sau, că vântul neîntrerupt al vieții nou trăite, le-a spulberat din căușul inimii, și-ai rămas cu sufletul pustiu, lipsit de amintiri și de visuri. Sau, parcă ești asemenea unei bolți de cer întunecate, pe care aștepti să răsară stelele.

Altele însă, un lucru cât de mic, neînsemnat, ți-aduce cântec luminos în suflet, rupt din viața amintirilor. Un zâmbet, sau o strângere de mână, îți răscolește jarul inimii și toată viața ți se pare plină de chipul cuiva, păstrat cu zgârcenie atâta timp. Deaceea cea mai frumoasă retrăire a amintirilor celor mai dragi și mai scumpe, este asemenea unui neîntrerupt răsărit de stele. Undeva, departe, mică și tremurătoare, apare o primă stea, o primă amintire. După ea, alta; tot așa de mică, tot așa de îndepărtată, apoi, altele și altele, din ce în ce mai apropiate, din ce în ce mai mari, din ce în ce mai vii... și-ți cresc dintr'odată în suflet, puternice, în toată măreția lor... Așa îi apăruse lui Mihai amintirea lui Vania.

8

Consfătuirea cu oamenii brigăzii se ținu pe neașteptate, chiar în aceeași zi. De la bibliotecă, Mihai se întoarse în mijlocul tractoriștilor, care-și făceau numai de lucru prin atelier. Totul fusese pregătit pentru plecare; de la ultimul și cel mai neînsemnat șurub al plugului, până la reparațiile minuțioase ale motorului, la pregătirea combustibilului, a hranei și a cărților de citit... Campania de primăvară! Hei, câte griji și câte răspunderi nu ridică ea în fața tractoriștilor! O piuliță dacă-ți lipsește pe câmp, în mijlocul Bărăganului, stai cu tractorul în brazdă. Aștepti și primăvara trece, fuge, pământul rămâne nearat, pustiu. În hambare, la toamnă, vor fi atâtea tone de pâine mai puțin... Deaceea, din când în când, tractoriștii ieșeau tăcuți din atelier cu înfrigurarea acestui sentiment în inimă. Urcau din nou în scaunele tractoarelor, încercau pentru a zecea oară motoarele, mișcau plugurile, strângeau câte un șurub slăbit, ștergeau cu cârpa sau pur și simplu mângâiau cu mâna, pieptul de oțel al tractorului. De azi înainte, zile și săptămâni, luni întregi, vor trăi împreună om și mașină, mașină și om, prin vânturile, prin ploaia, prin praful și prin soarele primăverii de pe Bărăgan.

Traian Buciș, știa, că nu mai avea ce să mai facă la tractor. Totuși nu-i venea să se deslășească de lângă el. Ridicase capota din stânga motorului și-i cerceta nestingherit pompa de injecție scoasă ca din cutie. Aici era buba; cele mai multe tracoare cădeau pe brazdă din cauza ei și a injectoarelor. Va trebui desigur, să le apere ca pe un ceasornic, de praf și de murdărie. Când s'or reîntoarce la sfârșitul campaniei în stațiune, motorul să fie la fel ca acum.

În spatele lui se opri Iliuță:

— Neică Buciule, hai în atelier, te cheamă tovarășul Mihai.

Pleacă împreună. Buciș își petrecu o mână pe după gâtul ucenicului și începu să-i frământa încet sfârșul urechii. Iliuță își ridică fața îmbujorată către dânsul și cu ochii strălucind îl întrebă:

— Ce facem, neică Buciule, cerem pentru noi trei sute?

Tractoristul își clătină capul aprobându-l:

— Cerem, Iliuță ; dacă zici tu, cerem !

Zâmbiră. Aseară, vorbiseră ei între ei, și deasemenea cu Costică Roibu, despre lucrul acesta. Din cei o mie de hantri cât avea de întors brigada în întreaga campanie, vor cere pentru tractorul unu, trei sute.

Când intrară în atelier, Mihai aștepta lângă dulapul de scule, făcut din foi de tablă negricioasă și cu ușile din plasă de sârmă. În jurul său, așezați pe mesele de lucru, pe un butoi răsturnat și pe o bancă cu lemnul îmbâcsit de unsori, stăteau tractoriștii. Traian Buciu trecu în față, în rând cu șefii tractoriști : cu Guju, cu Oproiu și cu Pitcoace. Aproape de dânsul, se așezară și Iliuță cu Costică Roibu.

Primul care a luat cuvântul a fost Mihai. El povesti tractoriștilor tot ceea ce făcuseră ei la Podeni. Trecu apoi la expunerea sarcinilor care așteptau pe tractoriști în campania aceasta.

— ...Noi am prevăzut în planul de producție al stațiunii, pentru întreaga brigadă, un volum de lucrări de șasesute de hantri. Până în prezent avem contractate cincisute de hantri : o sută la „*Drum Nou*” și patru sute la Podeni. Dar întovărășirile de acolo nu sunt încă încheiate ; tocmai pentru acest lucru va trebui să luptăm acuma, când ne întoarcem în sat. Cele două întovărășiri vor crește astfel, la nouă sute de hectare... Deaceia, cred, că până la urmă, cam așa va fi adevăratul volum al lucrărilor ce ne așteaptă : o mie de hantri... Întrebarea care se pune este simplă : putem sau nu, să ne luăm angajament ? Asta e !

Ochii lui Mihai Zaharia rămaseră ațintiți asupra tractoriștilor. Aștepta. Nu se mai auzea nici o mișcare, nici un zgomot ; parcă nici nu mai răsuflau. Înțelegea, că oamenii își fac fel de fel de socoteli în gând, că-și cumpănesc bine hotărîrea — cum de altfel făcuse și dânsul atâta timp. Mai apoi, capetele unora începură să se clatine întrebătoare, alții priviră șters în golul încăperii, parcă îndoelnici.

Primul care ceru cuvântul, fu Traian Buciu :

— Mă, tovarășilor, eu cred că putem. Închegarea întovărășirilor o vom face cu ajutorul celor din sat. Pe noi ne privește mai mult mănătur tractoarelor... Păi, numai să vrei, dar tot faci cinci hantri pe zi ! — Buciu vorbi înflăcărat, ca de obicei, mai mult din pornirea inimii. — Eu îmi iau angajamentul pentru treisute de hantri !

— O-ho ! — sări Guju. — Așa, dintr'odată, cioc-poc, treisute de hantri ! Prea te-ai aprins repede, Buciule !

— Am spus, — repetă cu hotărîre Buciu ; — eu fac, împreună cu Roibu și Iliuță, treisute de hantri... ne-am gândit noi !

Mircea Guju tăcu.

Dacă Traian Buciu era nervul brigăzii, antrenând-o în manifestări furtunoase și năvalnice, împingând-o în desfășurarea nestăvilită a elanului ei tineresc, gonind întotdeauna pentru obținerea necondiționată a succesei — Mircea Guju era dimpotrivă, cel care judeca în timp și metodic, acțiunile ei. Tăcut, calm și gânditor, tenace, adânc și de nezdruccinat în hotărîri. Nu se grăbea niciodată, dar acționa cu o siguranță uimitoare. Chibzuia cu seriozitate lucrurile, cu răspundere și devotament. Guju își doza elanul, ca o mașină mișcările și energia... și pe deasupra tuturor Guju avea în el ceva din personalitatea și atitudinile unui creator.

Trecuse un timp ; dar liniștea nu fusese de nimeni tulburată. Problema ce trebuia s'o rezolve acum era destul de grea și de importantă.

Cu angajamentele nu te poți juca. Pe baza lor se vor mări sau nu, contractările.

Buciu nu mai putu răbda :

— Ei, hai odată ! Tu ce spui Gujule ?

Mircea Guju își sălță capul și ochii albaștri, liniștiți ca apa unui lac într'un amurg de vară. Vorbi, trecându-și în acelaș timp degetele prin părul castaniu :

— Dacă socotim zilele lucrătoare la cel mult cincizeci, iar de fiecare tractor în medie câte cinci hantri zilnic, însemnează că ne putem angaja la maximum o mie de hantri.

— Deci, ești de acord ? — sări Buciu.

— Sunt ; eu mă înscriu cu două sute cincizeci de hantri.

Pe fața brigadierului creștea o vădită mulțumire. De îndeplinirea angajamentelor lui Guju avea cea mai mare siguranță. Il cunoștea din primăvara lui 1949, când venise la stațiune direct din armată. Acolo învățase meseria, în timpul stagiului militar.

Începu apoi să vorbească Marin Oproiu :

— Eu îmi amintesc, că într'o primăvară, pe când eram la Pănoiu, cu un „Lanz”...

— Fără amintiri, nea Marine ! — îl întrerupsese Buciu cu mâinele ridicate. — Ce crezi, cât faci ? Asta e !

...Marin Oproiu, șef tractorist pe tractorul trei, era „bătrânul brigăzii”. El era mai în vârstă decât toți ceilalți ; să tot fi avut patruzeci de ani. Cea mai mare parte a vieții lui și-o petrecuse pribegind pe tot întinsul Bărăganului. Lucrase fie ca mecanic pe la mori, pe la prese de ulei, mașini de dărăcit lâna sau bumbacul, — fie pe tractoarele boerilor și chiaburilor mai înstăriți. În fiecare an trecuse dintr'un sat într'altul, dela un stăpân la altul. — Care de care era mai al dracului, — spunea acum Marin Oproiu : — toți aveau inima de câine... le munceai în dreptate și ei îți plăteau în strâmbătate... sau chiar deloc. — În timpul războiului ajunsese și pe moșia lui Pănoiu. În afară de tractoarele luate cu japca din Uniunea Sovietică, șnapanul își mai adusese și câteva tractoare mai ușoare, dela nemți. Le băgase în trupul moșiei dela Bojdeanca, unde pământul era mai puțin argilos. Aici lucrase și Marin Oproiu. N'ar fi rămas el prea mult timp nici la Pănoiu, că era și mai hapsân. — ...ăsta avea cerul gurii și mai negru, — povestise Oproiu altădată, tractoriștilor. Dar aici, fusese mobilizat pe loc, de asta se îngrijise boerul. Scăpase astfel de focul războiului. Numai că, de câte ori îl atingea la salariu sau la tain, tot Pănoiu ridica clonțul : — Ce, nu-ți place ? Te trimit la Don !

În '45 însă, când toate pământurile boerului s'au dat sărăcimii celor nouă sate, oamenii lui Pănoiu, trimiși dela Podeni, unde era curtea mare, au vrut să fure tractoarele și să le facă nevăzute. Atunci s'a ridicat împotriva lor Oproiu. A strâns în jurul său și pe ceilalți tractoriști și o săptămână întreagă au dormit în ușa remizelor, cu răngile la cap. Nu s'a putut apropia nimeni de tractoare. Trimisiții lui Pănoiu n'au putut ridica nici măcar un cui. Pe doi dintre dâșii i-au pus la pământ fără milă. Ceilalți făcură calea întoarsă. Când a apărut legea, a deschis larg ușile remizelor, i-a urcat pe tractoriști în scaune și în fruntea lor a pornit cu tractoarele la Bădeni.

Oproiu era și un bun meseriaș. Cunoștea aproape toată felurimea

tractoarelor, precum și rostul fiecărei părți a mădurelor lor. Îți găsea dintr'odată pricina oricărei nereguli și cu tot atâta pricepere o înlătura. Dar ceace-l învățase cu deosebire experiența atâtor ani, era grija sfântă pe care el o avea față de mașini, dragostea pentru tractor. — Tractoru-i ca omul, — spunea el, — dacă nu-l cureți, nu-l îngrijești, nu-l hrănești cum trebuie, se strică! Și cine-l are în grijă? Tractoristul! Tractoristu-i medicul: îl apără, îl îngrijește, îl ferește de boli. Când s'a întâmplat ceva, îl cercetează și-i pune diagnosticul... precis, fără bâjbâeli. Pe urmă-i aplică în mod rapid tratamentul.

— Cum fără amintiri, mă? — îl întrebă Oproiu pe Traian Buciu. — Eh, ce știți voi, ăștia, care v'ați ridicat acum și n'ați simțit decât gustul pâinii regimului nostru!... Păi, să vă spun eu, cum am dus-o ca tractorist la Pănoiu, la Dodé, la generalul Pavlache... Voi o boeriți acum. Noi dormeam pe brazdă cu bruma pe noi, sub ploaie și vânt și mâncam porumb fiert.

— Bine, știam astea, nea Marine, — strigă unul din spate; — treci la angajamente!

„Bătrânul” întoarse capul spre cel care vorbise, îl privi o clipă și pe el, și pe ceilalți tractoriști, și zise:

— Trec, da' să'nchidă Iliuță gura... Da, așa a fost înainte, mă țacă! Hei, tu ești fericit acuma!

Iliuță se îmbujoră la față și închise gura. Ucenicul se gândea deopotrivă și la angajamentele care se discutau și la viața grea și lipsită pe care o dusesse nea Marin, mai 'nainte. Ceilalți îl zoriră iarăși pe Oproiu:

— Cât faci?

— Ei, uite, am să vă spun... pe puțin... — Oproiu gândea; tractoriștii așteptau cu răsuflatul întrerupt; — pe puțin, douăsutecincizeci de hantri.

— E bine, — grăi Guju.

— Bravo, nea Marine! Asta e: ne angajăm la o mie de hantri! — strigă un altul.

— Mihai, eu mai am ceva, — zise Marin Oproiu ridicându-se.

— Știm, — îl întrerupse Buciu râzând, — îngrijirea tractoarelor!

Brigadierul, care lăsase până atunci ca discuția să decurgă cât mai liberă, fu nevoit să intervină:

— Așteaptă, Buciu!... spune, nea Marine!

— Da, chiar despre asta vreau să vorbesc. Să știi, Buciu!... că îngrijirea tractoarelor nu-i lucru mic. Degeaba ne luăm noi angajamente, degeaba vrem să le îndeplinim, dacă peste o săptămână, două ne-or cădea tractoarele pe brazdă. Putem să vrem noi, oricât... dacă nu vrea și mașina, nu facem nimic. — Se întoarse din nou spre Mihai: — Noi am scos acum tractoarele din reparație sau din revizie, ca dela fabrică. Merg ca ceasul... ca să țină la o mie de hantri, trebuie să le păstrăm așa.

Marin Oproiu se așază. Cum sta pe scaun, se deosebea dintr'o dată dintre ceilalți. Avea capul mic, acoperit cu păr scurt, rar și moale, suriu; obrații scofâlciți, culoarea pielii stinsă. Ochii însă îi avea destul de vii, privirile calde, prietenoase. Sub nas, își păstrase mustața cu aripile retezate pieziș în dreptul colțurilor gurii. Vorbea acum liniștit cu ajutorul său.

Tractoriștii se întoarseră nerăbdători spre Pitcoace, care răspundea de cel de al patrulea tractor. Lui nu-i mai rămăsese decât să se angajeze

la restul de două sute de hantri... sau poate la mai mult.. și atunci depășesc mia.

— Ți-a venit rândul Pitcoace! — vorbi Mihai. — Ce spui?

— Eu, nu cunosc încă terenul, tovarășe brigadier! grăi Pitcoace, parcă desvinovățindu-se de ceva.

Ceilalți tractoriști se încruntară.

— Uite, — grăi atunci Mihai, — eu o să-l ajut pe tovarășul Pitcoace Pitcoace să facă restul de două sute de hantri... Este bine, așa?

— Este! — îi răspunse Pitcoace, cu jumătate de gură.

În timpul acesta, Iliuță vorbea pe șoptite lui Buci, aprins la față ca de obicei, cu gura aproape de urechea tractoristului. Când termină, Buci îi apucă mâna și-l ridică în picioare,

— Spune... spune tare! îl îndemnă el.

— Ce-i, Iliuță? — întrebă Mihai.

Iliuță își lăsă șapca pe scaun, mâinile pe lângă corp și vorbi cu curaj:

— Tovarășe brigadier, eu întreb, dacă nu se poate să facem și mai mult?

Dar tractoriștii izbucniră mai înainte ca Mihai să-i poată răspunde:

— Ia, uite la el!

— Bravo, Iliuță!

— Mă, tu poate vrei să mergem la două mii?

— Phă, parc'am bate din palme...

Brigadierul le făcu semn să tacă.

— Lasă, că facem noi cu neica Buci, nu trei, dar cinci sute!
— răspunse Iliuță cu mândrie și siguranță.

Iliuță venise în stațiune în toamna lui 1949, către sfârșitul campaniei. El era chiar din Bădeni; băiat orfan; tatăl său căzuse în luptele din munții Tatra. Fusesse adus în stațiune de Andrei Hurdea. Secretarul îl găsisse pe câmp, toamna târziu, pascând vitele chiaburilor prin rariștea porumburilor. Oprise mașina în drum să pună un petec camerei sparte. De unde era, Iliuță trecuse peste locuri și venise lângă dânsul. Andrei intrase în vorbă cu el și-i cunoscuse situația de acasă. La plecare, îl întrebă scurt: — Mă, tu vrei să fii tractorist? — Vreau, nene! — răspunse istețul Iliuță. — Știi, unde e stațiunea? — Știu! — Vino mâine pe la noi; să'ntrebi de tovarășul Andrei! — Așa a ajuns Iliuță elev în brigada lui Zaharia.

Tractoriștii se pregăteau să plece, când Mihai își scoase de sub salopetă revista în care îl descoperise pe Vania. Era îndoită în lung, așa cum stătuse în buzunar. O desfăcu la pagina căutată. Din fotografie, Vania zâmbea cald și prietenos, cum numai el știa să zâmbească.

— Încă o clipă tovarăși — ceru el tractoriștilor care se ridicaseră. — Noi ne-am angajat să facem lucrări pentru o mie de hantri... depășirea va fi de aproape șaptezeci de procente... și asta nu-i ușor. Dar numai să vrei, nu este de ajuns; trebuie să și știi, cum să faci, ca să obții dela mașină maximum de randament și asta depinde de noi!... Iată, ați

auzit poate de prietenul meu, Vania Petrov — erou al muncii socialiste — tractorist, dela care am învățat meseria.

O parte din tractoriști îl cunoștea pe Vania dinainte de prânz, de când Mihai alergase cu revista prin stațiune. Ceilalți rămăseseră cu ochii holbați, când întrebători, când mirați.

Începând să citească, brigadierul fu asaltat; măsura la care sta, înconjurată; tractoriștii se îngrămădiră pe el, cu capetele plecate asupra revistei.

— Să-l văd și eu !

— Și eu, tovarășe Mihai !

— Tovarășe brigadier, eu nu văd nimic ! se plânse Iliuță.

— Face-ți-i loc ! — ceru Mihai.

— Hai, treci !

Iliuță fu împins în primele rânduri. Aici însă, trebuia să îndure toată apăsarea celor din spate. Dar tăcu chitic : astfel nu ar fi putut să-l vadă pe Vania, așa cum îl vedea acum.

Mihai ceti cu ochii pe revistă :

— *Tractoristul Ivan Ivanovici Petrov, dela Stațiunea de Mașini și Tractoare Iukovski din regiunea Rostov, erou al muncii socialiste, a obținut pe ogoarele lucrate de dânsul 3200 kg. grâu la hectar. El seamănă odată cu cinci semănători, sau ară cu câte două pluguri...*

— E, asta mai zic și eu, — își arată Iliuță mulțumirea.

— ...el seamănă, — continuă Mihai, — *în medie, treizeci de hectare pe zi.*

— Cât ară ? — întrebă Buciu.

— Asta nu scrie, — răspunse cu părere de rău brigadierul.

— Apăi, c'un Stalineț, el face precis 12-15 hantri, — socoti Guju.

Tractoriștii tăcură. Gândurile lor se ațintiră acum tocmai la ceea ce nu scria revista. Cât ară Vania ? Atât cât socotise Guju ? Dar acum ? În mijlocul acestei liniști, vorbi sfătos și așezat Marin Oproiu :

— Tovarăși, eu propun să-i scrim lui Vania... să-l întrebăm.

— Așa, — strigă Buciu, — să-i scrim !

— Hăi, să-i spunem, că vrem să facem o mie de hantri...

Cu mare greutate reuși Mihai să-i liniștească. Până când o parte dintre ei se așezară pe primele scaune, Iliuță fugi la birouri și aduse hârtie, cerneală și toc. Tractoriștii începură să vorbească cu voioșie, entuziasmați, despre Ivan Ivanovici Petrov.

— Liniște ! — strigă Marin Oproiu.

— Scrie, Mihai !

Brigadierul își desfăcu hârtia împăturită, o întinse pe masă peste revista deschisă și o netezi cu dosul palmei. În așteptarea cuvintelor lui, tractoriștii amuțiră. Erau numai ochi și urechi. Lumina din fereastră-i lovea drept în față, învăpăindu-le obrajii. În această liniște, glasul lui Mihai răsună ușor, plin de căldură : — *Iubite Vania...* și se aplecă să scrie.

— Da, e bine !

— Tăceți, măi !

— Mai departe, Mihai...

Brigadierul se uită un timp la dânsii și apoi se aplecă din nou

asupra hârtiei, dictându-și: ...*Am aflat cu bucurie de, cinstea ce ți s'a făcut. Noi te felicităm și-ți strângem mâna din toată inima...*

Lui Mihai îi apărură în minte iar luminițele miilor de stele, mulțimea amintirilor ce-i licăriră în gând în tot cursul dimineții. Zâmbea. Hârtia și rândurile îi tremurau în față într'un joc de raze neobișnuit de frumos. Scria totuși grăbit, în timp ce vorbea rar și tremurat: ...*De astăzi, începem campania de primăvară, Vania. Brigada noastră și-a luat angajamentul să execute lucrări cu un volum total de 1.000 de hantri. Aceasta înseamnă, după puterea tractoarelor noastre, o depășire de plan de aproape șaptezeci de procente. Știm că nu ne va fi ușor și deaceia îți cerem sfatul tău...*

— Așa, așa!

— Liniște!

— Măi, ce oameni!... Hai, Mihai!

Dar brigadierul scria fără să se mai oprească. Ajunse astfel, aproape de sfârșit. Ultimele cuvinte și le dicta și mai aprins: ...*Realizarea celor o mie de hantri o socotim, ca o piatră pusă la temelia luptei poporului nostru pentru socialism, pentru pace... Ție și tovarășilor tăi, vă urăm un succes deplin... În numele brigăzii a șaptea de tractoare, Mihai Zaharia.*

Brigadierul rămase cu scrisoarea în mână, cu privirile în fereastră, îndreptate parcă spre țara lui Vania. Tractoriștii tăceau. Gândurile fiecăruia sburau acum, ca un stol de lăstuni, pe drumul ce va trebui să-l facă scrisoarea lor. Da, da; cuvintele, oricât de frumoase ar fi ele — nu pot arăta singure dragostea pe care ca și Mihai, și ei o aveau pentru Vania. Pentru că mai mult decât cântecul lor, ei aveau săpate în inimi înțelesul lor adânc, înțeles plin de simțământul neîntrecut al dragostei și al prieteniei.

Așa îi găsisese Andrei Hurdea. Secretarul se opri mai întâi în prag, și cu o singură privire îmbrățișă toată încăperea. — „Aha, — gândi el; — Mihai își pregătește oamenii înainte de plecare!” — Păși pragul.

— Ei, da, asta este într'adevăr o ședință disciplinată... toată lumea tace.

Tractoriștii începură să râdă. Il urmăriră cu privirile până ce se opri lângă Iliuță. Andrei se așeză, făcând semn lui Zaharia să continue. Apoi mângâie ceafa și gâtul viitorului tractorist, zâmbindu-i. Ucenicul se înroși și-și întoarse privirile-i adânci, sincere și mulțumite, spre cerul din ochii secretarului.

Neînțelegând tăcerea din jurul său, Andrei Hurdea se întoarse spre tractoriști și-i întrebă:

— Ei, ce-ați hotărât?

— Mergem la o mie de hantri! — răspunse cu mândrie, Mihai.

— Stai, stai! — îl opri secretarul. — Tocmai de aceea am venit la voi... Cum ați socotit?

Brigadierul îi arată pe scurt angajamentele luate de tractoriști. Andrei Hurdea rămase gânditor. Socoti procentajul depășirii cu ochii plecați. Când și-i ridică, vorbi cu seriozitate:

— Știți că asta înseamnă o depășire de șaptezeci de procente?

— Știm.

Răspunsul hotărât al tractoriștilor îi plăcu lui Andrei. Se vedea

aceasta din felul cum îi privea pe rând, din glasul nemărturisit al ochilor. Parcă le-ar fi spus : — Buni băeți !

În acelaș timp, Mihai se ridică, ocoli dulăpiorul la care stătuse și-i întinse scrisoarea :

— Citește, tovarășe Andrei !

Andrei luă hârtia și-o ridică mai aproape de ochi. La început, fața și privirile secretarului păreau nedumerite. Dar cu cât parcurgea rândurile scrisorii, cu atât lumina din ochii săi albaștri și mari, creștea și se prindea treptat într'un zâmbet neobișnuit de larg. Ridicați împrejurul său, cu ochii ațintiți în ochii lui, tăcuți și nerăbdători, tractoriștii așteptau... fiecare își auzea bătăile nestăpânite ale inimei... și acestea creșteau, odată cu zâmbetul lui Andrei.

9

Lică Mătase se întorcea dela Comitet destul de mulțumit. Dimineăța fusese pe câmp, împreună cu Alexe ; găsiseră pământurile tocmai bune de arat. Dar ceeace îi bucura și mai mult, era noua stare a semănăturilor. Căldura acestor prime zile de primăvară ridicase dintr'odată grâul din pământ. Lanul se mai îndesise. Se împlinise dela o margine la alta a tarlalei, ca o apă verzuie, subțire și tremurătoare. Pământul își acoperise fața-i negricioasă cu o mulțime de alte fire, de curând răsărite. Puterea tractoarelor abia de acum încolo se arăta.

Așa cum mergea, președintele observă că și fața satului se mai schimbă. Cărrile erau bătute și uscate, ulițele aveau noroful învârtoșat și erau pe alocuri sbicite. Peste gard, într'o curte, văzu în straturile din fața casei primele zăbile. Pe alătura de ele, pământul fusese întors la casma, adânc, până la doi pași de zid. Satul era luminat mai puternic, mai viu, de soarele primăverii.

Ajuns acasă, Mătase trecu mai întâi pe la grajd și-și văzu căluții. Îi scosese frumosi din iarnă : grași, odihniți, cu șoldurile împlinite. De câteva săptămâni le mai drămuia și fânul, cocenii ; trebuia să-i ajungă până s'o face iarba de păscut și de cosit. Cu toate acestea, nu-l lăsa inima și le mai aruncă în iesle o mână de lucernă amestecată cu mei și paie. Atât avea : doi căluți, căruța și plugulețul. În țarină, opt pogoane : trei ale lui și cinci dela nevastă-sa. Dar viața pe care o dusesese în trecut nu se deosebise prea mult de cea a lui Zăganu, a fraților Cioacă, a văduvei lui Trică. Voiculesei sau a altora dintre săraci. Pământul îi rodea puțin ; deabia îi ajungea pentru casă. Veneau însă pe deasupra, dările, prestația, greutatea vieții sub boeri. Trăgea din greu, doar — doar, o ieși la liman. Dar întotdeauna se găsisse numai pe marginea lui. Dincolo de dânsul erau alde Filică și Velicu ; înapoia lui, sărăcimea. Războiul îl împinse și mai mult spre tabăra celor nevoiași. Cu toată truda sa, cu toată încrâncenarea cu care lupta cu greutatea, aluneca an de an spre sărăcime.

În primăvara lui 1945, țărănimea îl alesese și pe el în comisia înjghebată pentru împărțirea pământurilor. Îl știa om cinstit, drept și nepărtinitor : Și într'adevăr, așa a fost. El fusese sufletul comisiei și nici până astăzi nu s'a ivit vre-o plângere împotriva lucrărilor lui. În urma acestei munci, Lică a fost primit în partid. Din 1946, trei ani la rând, a condus cooperativa din Podeni cu mare pricepere. Pe timpul secetei, a

reuşit să aducă prin cooperativă, porumb, mălai, fasole şi cartofi, pentru cea mai mare parte din sărăcime. Se sbătea, alerga, făcea el ce făcea, că în fiecare lună, la cooperativă se împărţeau, cât de cât, bucatele care lipseau. De atunci căpătaseră ţăranii din Podeni încredere în el.

Din 1949, Lică Mătase era preşedintele Comitetului Provizoriu. Aici lucra cu Ion Leahu şi cu Voiculeasa. Dovedise aceeaşi pricepere şi aceeaşi tragere de inimă.

Mătase era om în puterea vârstei, cu puţin peste patruzeci de ani. La trup se arăta voinic, înalt şi spătos, bine legat. Faţa îi era smeadă, ochii negri; tot negre îi erau şi sprâncenele stufoase, şi mustaţa îngrijită, şi părul moale. În felul lui, părea un om obişnuit şi de fapt nici el nu căuta să fie altfel. Era însă inimos, cu mintea vioaie şi limpede.

În casă, Lică îşi găsi numai nevasta.

— Nici astăzi, duminică, nu vă mai astâmpăraţi! — îl primi ea cu vorba, de cum deschise uşa. — Nici tu, nici fata aia, nu mai ştiţi de casă, de masă, de sărbătoare.

Lică Mătase ştia că n'are de ce să-i răspundă. Aşa-i era nevasta: se mai oţăra din când în când, aprinzându-se repede, ca un foc de paie. Îşi desfăcu surtucul şi-l agăţă în cui, căciula peste dânsul. Se așeză apoi pe pat, cu ochii spre femeie:

— O să facem anul ăsta un grâu, ca niciodată! Ne-a pus Dumnezeu mâna'n cap.

— Of, m'aţi omorît cu grâul şi cu tractoarele... o să facem, o să dregem... Cum mă, dacă pământu-i negru?

— Ei, a fost aşa; da' ia să-l vezi acum!

— O fi!

— Este; zău, Leano! Chiar de-acolo vin.

Femeia tăcu. Ieşi şi apoi intră cu blidele pentru masă. Le lăsă pe dulăpiorul din colţ şi plecă şi după vasele cu mâncare. Când se întoarse, aburii calzi şi aromaţi ai bucatelor umplură încăperea.

— Hm!... da' ce-ai bucatărit?

— Am tăiat cocoşul, Lică! L-am tot ocolit până acum, dar...

— A, acum înţeleg; vin băieţii aia astăzi... e bine.

— Ei, uite că veni vorba, — zise femeia şi se așeză lângă dânsul — Ce facem, mă. Lică? Fata asta se cam dă în vânt după ei... să nu iasă cine ştie ce.

Rămase cu ochii întorşi spre el, aşteptându-i nerăbdătoare răspunsul. Lică Mătase vorbea prefăcut desinteresat, ridicându-şi sprâncenele negre şi stufoase:

— Ce-ar putea ieşi, decât să se ia... ai? Incolo, nici o grijă.

— Aoleu, — se minună femeia; — adică, tu chiar asta 'şi vrei!

— Păi, cum?

— Da' bine, mă, aşa ginere ne trebuie nouă, pribeag ca un cocor?... Vine primăvara, pleacă toamna. Şi-apoi şi meseria, Lică... să stai aşa, murat în motorină, o viaţă'n treagă!

Lică Mătase zâmbi:

— Nouă nu ne trebuie nimic, fetei îi trebuie... Ea să-şi aleagă.

— Adică, tu tot îi dai pinteni?

— Nu, da' nici n'am s'o opresc; facă ce o vrea!

Femeia se ridică îmbufnată.

— Păi tu ești de vină, că tu ți dai nas. Pe unde-mi umblă ea, mă, și acum în timpul prânzului ?

Mătase începu să râdă :

— În orice caz, nu după tractoriști. Ei încă n'au venit !

— Of, nu poate vorbi omul cu tine nici o vorbă serioasă — îl înfruntă nevastă-sa și ieși pe ușă

Leana lu' Lică, — așa-i spuneau femeile'n sat, — fusese fată de mil-locaș bine înstărit. Ea adusese în gospodărie cinci pogoane și tot calaba-lăcul casei. Și-acum, ea încă tot mai trăgea spre avuție și pământ, ca broaș-tele spre lac. Era o femeie mărunțică, dar în putere și iute, cu obraji albi și ochii albaștri. Frusinica nu semăna cu ea la nici o unghie măcar ; fata avea ochii lui Lică, ba încă și mai vii și mai strălucitori.

— Ce facem, mâncăm ? — întrebă Leana din prag.

— Eu zic, să mai așteptăm ; poate vine și Frusinica.

— Mâncăm, atunci, — încuviință Mătase. — Mi-e foame !

În acelaș timp intră și Frusinica. Era îmbrăcată într'o rochie groasă de culoarea vișinei, bogată, cu poalele largi și lungi. Pe deasupra, avea un pulover cu mâneci din lână pufoasă, vopsit în ruginiu cu frunze de gutui. Părul îi era bine strâns într'o băsmăluță roșie, legată sub bărbie. În mână avea câțiva ghiociei.

— Auzi, tată, — începu ea, îndreptându-și privirile negricioase și adânci spre Lică ; — am fost cu Voiculeasa pe la Gherghina Cucului... am mai vorbit cu ea despre tractoare, despre greutățile și nevoile de-acum, despre toate. Încă n'a zis ea ca noi, dar să știi că până la urmă, tot o să fie alături de Nea Gheorghe.

Coloana brigăzii a șaptea se opri pentru o clipă la întretăierea dru-murilor ce mergeau spre Podeni, spre Adâncata și spre „*Drum Nou*”. Din ea se desprinseseră două tractoare, al doilea și al treilea, mânate de Guju și de Oproiu — și luară drumul gospodăriei colective. Tractoriștii dela cele-lalte două, le urmăriră îndepărtarea până ce tunetul motoarelor lor se stinse. Brigadierul se întoarse îngândurat în vagonul de dormit și făcu semn primului tractor să pornească.

În cap, mergea tractorul lui Buciu, mânat de ajutorul său, Costică Roibu. Pe aripa din dreapta, stătea Iliuță. Ucenicul era tare nerăbdător.

— Mai avem mult ? — îl întrebă el pe Roibu.

— Ca la un ceas de mers ; când se aprind luminile, suntem în Podeni.

Iliuță ieșea acum în prima campanie. Lui i se părea, că întreg întinsul Bărăganului n'o să le ajungă când vor intra cu plugurile în brazdă. Drumul i se păruse deasemenea lung ; păcat că tractoarele n'au aripi ca să sboare într'o clipă la Podeni.

De tractorul lor erau remorcate cisterna mobilă și plugurile. Urma tractorul lui Pitcoace de care era legat vagonul de dormit. În ușa acestuia, stăteau în picioare trei inși : brigadierul, normatorul și cu Buciu. Ei priveau tăcuți întinderea câmpiei, urmărind apropierea dinspre orizonturi a negu-rilor înserării.

Smucit de tractor, vagonul se legăna pe drum ca un car, mare, lung și larg, prea mult încărcat cu paie sau fân. Din când în când, câte o pietri-cică scrășnea înfundat sub roți, împinsă în glod de apăsarea-i grea.

Curând, negurile serii se îndesiseră și mai mult. În fund, le apăruse ștearsă, întunecimea și mai grea a vetrei Podenilor. Depe tractorul din față, Iliuță îl chema neîncetat pe Buciu, făcându-i semn cu șapca. Tractoristul sări din mers în afara roților vagonului și o luă la fugă spre tractorul său.

Intrară în sat odată cu căderea nopții. Tractoarele duduiau tunau, clătinând șoseaua, izbind cu putere valuri de aer în sticlele ferestrelor. Zgomotul lor răzbătu satul în lung și'n lat, ca un cântec de început al noii primăveri.

— Vin tractoarele ! — se auzea spunându-se pe la porți.

— Gata, de mâine începem arăturile !

— Ia, ia, auziți cum bat !

Apărură deodată la capătul uliței mari. Prin negurile înserării pareau niște umbre greoaie, mătăhăloase, care se rostogoleau spre sat. Motoarele băteau întăritate, scânteind din când în când, prin plasa întunecimilor. Cei dintâi, le întâmpinără copiii. Fugeau înaintea lor, chiuind de bucurie ; se înșiruiau apoi pe trotuare, veneau cu ele într'un trap întins și voios.

Dintre tractoriști, cel mai agitat era Iliuță. Stătea în picioare, reze-mat de rama cabinei, țepos și mândru. Când hărmălaia copiilor cresc, se apropie de Buciu care conducea și-i șopti.

— Dă-i bătae, neică Buciule !

Traian Buciu zâmbi și grăbi mersul motorului. În urma lui, acelaș lucru făcu și Pitcoace.

La Lică Mătase, Frusinica îi aștepta cu porțile deschise. După un ocol larg, tractoarele pătrunseră în ograda lor, oprindu-se unul lângă altul. Brigadierul sări din vagon, tractoriștii — din scaune.

— Ei, bine v'am găsit, gospodari ! — grăi cu seriozitate Mihai în numele celorlalți.

În curte însă, în afară de Frusinica nu mai era nimeni. Fata începu să rădă și alergă neliniștită în întâmpinarea brigadierului.

— Auzi, Mihai... grăul a început să răsără !

— Ce spui ! ? — făcu uimit brigadierul.

— Zău ; să-l întrebi și pe tata.

De bucurie, Mihai Zaharia o cuprinse bărbătește de mijloc, o saltă dela pământ și începu s'o învâртеască în jurul său într'o mișcare grăbită, din ce în ce mai puternică, din care numai fusta și pletele fluturate ale fetei se mai vedeau.

III

1

Tăcut, Mihai Zaharia privea cu aceeași tristețe, desfășurarea țesăturilor câmpului. Și parcă abia acum îi apărea atât de pustie și de dureroasă priveliștea câmpiei sfâșiate. Ogoarele aliniate cu capetele în marginea drumului, rămăneau în urma lor ca straturile unei grădini părăsite. Curând însă, în fața mașinuței apăru întinderea neobișnuită a unui lan de grâu. Goneau spre el. Peste câteva clipe, Andrei Hurdea stopă mașina brusc, pe una din marginile lui. Lanul cuprindea aici zeci de ogoare largi, cât o revărsare în câmp, de ape negricioase.

— O sută de hectare de grâu, toate la o brazdă ! — grăi brigadierul.

Era lanul gospodăriei agricole colective „*Drum Nou*”, pe al cărei pământ două din tractoarele brigăzii lui Mihai arau din primele zile. Coborîră. Grâul răsărise des ca peria, în rânduri drepte și lungi, fără goluri și fără stricăciuni. Era viguros, de-un verde aspru și negricios, ridicat de aproape două, trei degete de la pământ. Se unduia în boarea primăverii, larg, într-un tremur neîntrerupt, aplecat sub mângâerea vântului.

— Frumos! — își arătă mulțumirea Andrei.

— Tot brigada a șaptea l-a arat și l-a semănat, — răspunse cu mândrie brigadierul. — E tot ce-am făcut mai bun în toamna trecută!

Suiră iar. Mașina porni întins, pe latura celor o sută de hectare de grâu, către cealaltă parte a pământului gospodăriei. Într'acolo se auzeau și tunetele tractoarelor. Se împlinise săptămâna de când Guju și cu Marin Oproiu arau pământul colectivizatorilor dela „*Drum Nou*”. Tractoarele apărură într-o parte și alta a drumului, fiecare pe câte o tarla. Andrei încetini mersul mașinii și o opri apoi în dreptul lor. Primul care ajunsese la capăt fu Mircea Guju. Cu el, pe lângă ajutor, mai era și un țăran, care avea grilă de grapă. O ridica din loc în loc, pentru că se'ncurca în buturii de porumb și se îngropa în pământul reavăn.

Își urară de binețe și-și strânseseră mâinile.

— Cum merge? — îl întreabă Zaharia pe tractorist.

— Bine, tovarășe brigadier!

— Să vedem, ce spun și tovarășii! zise — Andrei Hurdea îndreptându-se spre colectivist.

Acesta își scutură mâinile de țărâna lipicioasă și zâmbi.

— Cu ce arăm astăzi, depășim planul cu optesprezece hectare.

— Dar calitatea? — întreabă Hurdea.

— Cum o vedeți! — răspunse el.

Arătura era într'adevăr bine făcută. Adâncimea potrivită, brazdele drepte, întoarse deopotrivă, până'n făgașul drumului. Nici o limbă de pământ rămasă, nici un fund de brazdă neacoperit.

Între timp venise și celălalt tractorist, Marin Oproiu.

— Dar au și-un pământ, tovarășe Andrei, — își începu el vorba. — ca untul! Când intri odată în brazdă, o ții așa aproape un kilometru; din patru drumuri, gata un hectar.

Colectivistul zâmbea mulțumit, privind cu mândrie întinderea pământului strâns laolaltă sau dat în folosința lor pe vecie. I se citeau în ochi bucuria cu care lucra pentru îmbelșugata lor viață și credința ce-o avea în viitorul lor.

— A venit și vremea noastră, — vorbi el, ca pentru sine —; că prea mult ne robiseră și ne încălcaseră clăcile și dijma lui Pănoiu. El huzurea prin străinătăți și se scârnea în zaiafeturi, iar noi ne trudeam aici pe pământul lui, târându-ne sărăcia. Credeam că nu voi mai apuca să mă scutur de nevoi! — Ochii colectivistului scânteiau ca o cremene sub amnar. — Și uitați-vă acum la pământul ăsta — de la tufan, la dreapta, până'n vatra satului și acolo ici la noi, pe lângă grâul pe care l-ați văzut... îi tot al nostru!

Sosi și președintele gospodăriei, Iorgu State. Avea în mână pământ ridicat din brazdă, pe care-l frământa între degete, încercându-i fragezimea:

— Voi ne înnoiți ogoarele, — începu el cu ochii la Andrei și Zaharia —, le dați o altă putere, o viață a lor, din care cresc așa de mândre holdele... E mare lucru ce faceți voi !

Trecură pământul din mână în mână, ca pe o probă de grâu. Era reavăn, foios și moale, buretos, ca un miez de pâine proaspătă. Iși sculurară apoi mâinile, risipind țărâna pe ogor.

Andrei Hurdea răspunse mai târziu, cu ochii pe câmp :

— Pâine... pâine mai multă și mai bună — iată, pentruce trebuie să luptăm împreună !

După aceasta se îndreptară spre mașină. Aici mai discutară despre felul cum merg tractoarele, despre nevoile gospodăriei și despre câte alte lucruri legate de campanie. Apoi coborîră butoiul cu motorină pe care mașinuța îl avea la spate, alimentele pentru tractoriști și plecară. După ce ocoliră iarăși grâul colectiviştilor, se lăsară spre dreapta, luând drumul Podenilor.

La întovărășirea dela Plopșor ajunseră în mijlocul după amiezii. Aici erau celelalte două tractoare ale brigăzii, conduse de Traian Buciu și de Ionel Pitcoace. Pitcoace ara un petecuț de loc pe o latură a tarlalei, iar Traian Buciu, repezit cum era, se certa de zor cu șeful de tarla pe cealaltă latură.

— Mă, tovarășe, care zici, mă, că e locul văduvei lui Trică ?

— Eu zic, că ăsta ! răspunse îndoielnic șeful de tarla, arătând cu bățul o fâșie de pământ ca toate celelalte din jur ; mică, îngustă și lungă, cuprinsă strâns de haturi.

Traian Buciu făcu semn lui Costică Roibu, rămas mai în urma, să intre cu tractorul în ea. Până atunci, acesta așteptase cu tractorul oprit în drum, bătând în gol, irosind neîntrerupt timpul și motorina. Când ajunse în dreptul său, Traian Buciu sări pe tractor, luă loc în scaun și zori mașina.

Nici aici nu se putuse încheia întovărășirea, dela o margine la alta a celor trei răstavuri. Tractoarele brigăzii lui Mihai erau încă pe loturi individuale, risipite neregulat în largul pământului dela Plopșor. Pe ele, tractorul se învârtea prea mult pe loc, într'un circuit îngust, zăbreliț de haturi, ca un leu într'o cușcă. Capetele rămâneau neîntoarse, pe mijloc — arătura slab încheiată. Motorul mergea mai mult în gol, făcând risipă de motorină, benzină și ulei ; brigada înainta prea greu și prea încet. Jumătate din zi, tractoarele rătăceau pe drumuri în sus și în jos, la dreapta sau la stânga, până ce găseau fâșia căutată. Uneori, după ce erau un astfel de petecuț de loc, se întorceau înapoi să are și fâșia unui țăran uitat sau sărit de pe listă. Se pierdeau astfel timp și combustibil, muncă și energie irosită în zadar. Iar haturile rămâneau mai departe strajă sărăciei și înapoierii.

Brigadierul ceru normatorului lista celor înscrși aici și începu s'o cerceteze. Încercă să găsească o altă organizare a lucrului, dar împrăștierea neregulată și îndepărtată a locurilor, îl împiedica să facă aceasta.

— Degeaba, — vorbi el secretarului, — n'ai cum.

Rămaseră pe loc, urmărind din ochi mișcarea tractorului lui Buciu. Înapoia lor se auziră pași grăbiți și răsuflet întretăiat de fugă. Era ajutorul lui Pitcoace.

— Tovarășe brigadier, — zise el — am terminat și noi acolo...

De cum privea mâhnit la tractorul lui Buciu care întorsese și venea spre ei, Mihai Zaharia se suci spre dânsul, întristat.

— Cereți de arat, nu? — Se aplecă din nou asupra listei celor înscrși. Alături de el, acelaș lucru făcu și Andrei. După un timp brigadierul ridică ochii spre șeful de tarla și-l întrebă: — Dar locurile lui Rădoi, unde sunt, tovarășe?

Șeful de tarla se întoarse spre sat gânditor, căutând în minte locurile lui Rădoi.

— A. ale lui Rădoi... ăla de pe ulița mare, nu?

— Eu știu? Ilie Rădoi, îi spune.

— ăla de lângă cooperativă, bre! — încercă normatorul să i-l amintească.

Pentru o clipă numai, în mintea lui Mihai încolți un gând strein și îndoielnic: — Noi ne gândeam la o mie de hantri și iată, nici norma nu ne-o putem îndeplini.

— Ilie... Ilie Rădoi, — îngână șeful tarlalei, — mijlocașul, el e. Apoi, el are locurile tocmai în celălalt răstăv. Trebuie să merg eu, să le arăt băieților. Să vină pe aici; o luăm apoi pe drumul din stânga și ieșim pe linia locurilor lui. De-acolo mai e ceva și gata.

Brigadierul se scărpină în cap și mai cercetă lista încă odată. Ii ceti șeful de tarla și alte nume, dar toate locurile lor erau și mai îndepărtate. În acest timp, tractorul aștepta la capătul fășiei arate; bățiile lui parcă-i băteau piroane, pe rând, în fiecare tâmplă.

— Duceți-vă acolo, — hotărî Mihai.

Ajutorul de tractorist plecă îngândurat și nemulțumit.

— Așa, nu mai merge, zise Andrei Hurdea, care tăcuse până atunci. — Trebuie să facem ceva! Distrugem tractoarele fără folos. Și-apoi și munca oamenilor...

Rămaseră amândoi gânditori, privind șters zarea câmpurilor. Pe drumul ce dădea în locurile lui Ilie Rădoi, tractorul plecat devenise mic, și încă se mai depărta. Celălalt din fața lor, mai avea doar un drum de făcut și-și încheia arătura pe locul văduvei lui Trică. Va trebui apoi să plece și el, cine știe unde!

Între timp, dinspre ogoare se apropiase de ei un grup de oameni.

— Noroc, tovarășilor! — le strigă unul dintre dâșșii.

Erau câțiva țărani.

— Noi suntem din Podeni, — adăugă altul cu destul curaj — Toată dimineața ne-am ținut după tractoare... am văzut cum ară.

— Ei, vă place? — întrebă Andrei.

— Nu-i rău...

— Păi, au tot trecut pe la noi tovarășii dela partid și din comitet, — reîncepu să vorbească cel dintâiu, — ca să intrăm... da'am venit mai întâi, să vedem lucrul tractoarelor.

— Vrem să ne scrim și noi, își arăta dorința celălalt.

— Asta-i bine, — grăi secretarul. Apoi îi întrebă: — Până acum de ce nu v'ați înscris?

— De, tovarășe, răspunse cumpănit cel mai în vârstă dintre dâșșii — până nu vezi, nu crezi! Din câte vorbe au hăulit prin sat, puteai alege vre-una? Ne-am mai gândit... am mai așteptat. Acuma am văzut că-i bună arătura și ne convine și învoiala.

În mintea frământată dar limpede a lui Andrei încolțise un gând nou. Convorbirea cu grupul țăranilor din Podeni îl învățase ceva: agitația pe brazdă, iată ce trebuia neapărat făcut în clipa aceasta, pentru încheierea definitivă a întovărășirilor.

Văzându-l îngândurat, unul dintre țărani îi spuse :

— Ne scriți, tovarășe?

— Chiar acum! — răspunse secretarul. — Mergem cu mașina la comitetul provizoriu și iscălim contractele... Tovarășe Mihai — se adresă apoi brigadierului, — lasă lista și răspunderea tovarășului Coman și hai! Trebuie să trecem și pe la Alexe!

Cât timp vorbiseră ei, unul dintre țărani se apropiase de arătura pe care Traian Buciu tocmai o încheia. Privi în lungul ei, apoi peste locurile din dreapta și din stânga și rămase încurcat, minunându-se. Se mai uită odată în jur, pe drum și dincolo de el, dar tot nu se duminise. Mai trecu o vreme și izbucni apoi pe neașteptate:

— Io-te, bă, tovarășii ară și la chiaburi! Durbac stă pe cuptor acasă și nici nu-și bate capul... locurile lui se ară singure.

— Care Durbac... care Durbac? — sări Mihai.

— Al din Adâncata... ăsta e locul lui!

— Ce spui ,tovarășe!?

— Chiar al lui, — îi întări vorbele alt țăran, apropiat de arătură; — l-a cumpărat dela fratele lui Trică încă din timpul războiului, pe mălai... Voiati să arați la văduva lui Trică, nu?

Brigadierul își plecă numai capul și oftă.

— E, al ei e celălalt, de lângă dânsul.

Și brigadierul, și normatorul, și țăranii, priveau mâhniți fața arăturii. Întâmplarea aceasta dădu fiecăruia de gândit.

Normatorul Moise Coman, își arătă indignarea strigând :

— Apoi, dacă nici șeful de tarla, care-i de aici din sat, nu cunoaște locurile...

— Gata, Mihai, — strigă Andrei de la volan. Haide, urcați sus, tovarășilor!

Patru dintre țărani se îngrămădiră pe perna din fundul mașinii, codindu-se, încurcându-se în bețele lor lungi; ceilalți doi se urcară pe scări, ținându-se de parbriz. Mihai se așeză lângă Andrei. Mașinuța smuci și o porni zumzăind în liniștea câmpiei ca un bondar. Traian Buciu rămase în capătul arăturii cu mâna prinsă în păr, vârată pe sub șapca ridi-cată, cu inima plină de ciudă și de amărăciune... Așa, chiar că nu se mai putea lucra!

2

Pe Ștefan Turcu îl apucase inserarea în drum spre stațiune. Se întorcea după un ocol larg făcut pe la brigăzile din partea Năenilor. Mașina gonea pe ultimii kilometri cu farurile stinse. Bunea dibuia cu pricepere drumul, mărint în același timp viteza. Înaintea lor, deasupra stațiunii, fâl-fâia neîntrerupt pânza steagului. Vântul dinspre miază-zi le mângâia fețele cu o adiere caldă și ușoară, aducându-le din depărtări miresmele câmpiei.

În poarta stațiunii îi întâmpină moș Fane, paznicul. Mărunț, cu căciula trasă pe ochi și cu șuba până'n pământ, deschise grăbit porțile grele

și mari. După ce petrecu cu privirile svâcnetul mașinei, le închise și se întoarse în curtea stațiunii. Mașinuța oprise în fața birourilor. Directorul coborîse și-l aștepta să-i deschidă ușa, pregătindu-și o țigară. Bunea ridică învelitoarea prinzând-o de parbriz, închise portierele și plecă.

Paznicul descuie ușa birourilor nimerind dintr'odată cheia potrivită. Apoi se îndreaptă spre ateliere și remize, fluerând prelung, asemenea unui semnal de sentinelă rămas fără răspuns. Se opri pentru un timp în spațele fierăriei și ascultă. Doar fluturarea steagului svonea ușor, ca un murmur de ape frământate. Ocoli apoi remiza din care batozele își scoteau gâturile de cocostârc aliniate și reapăru la colț târându-și șuba. Il găsi pe Turcu în acelaș loc, trăgând din țigară.

— S'a întâmplat ceva, tovarășe director? — întreabă el îngrijorat.

— Nimic, adică destule, moș Fane! — răspunse Ștefan Turcu, gânditor.

Incurcat, paznicul dădu să plece. Directorul îl opri cu pachetul de țigări întins.

— Ia o țigară.

Moș Fane luă două, cu demnitate în mișcări. Una o vâri în buzunarul larg al șubei, iar pe cealaltă o aprinse dela țigarea directorului. După ce trase câteva fumuri, prinse glas:

— Acum, parcă-i pustie stațiunea, tovarășe director.

Ștefan Turcu supse prelung țigarea, suflă fumul și spuse:

— În schimb, s'a trezit Bărăganul la viață... duduie tractoarele noastre pe treizeci-patruzeci de kilometri în jur. Este ceva; nu, moș Fane?

— Este, tovarășe director, — recunosc paznicul.

Fumară apoi pe tăcute, trăgând încet fumul țigărilor împinse spre colțul buzelor. După ce-i simțeau dulceața, directorul îl sufla în sus, iar paznicul într-o parte, ferindu-se.

— Cum te mai simți, moș Fane? — îl întreabă Turcu după ce-și svârli țigara.

Moș Fane fusese mai toată viața lui slugă la boer; porcar. Îngrijise de sute și sute de porci, ani și ani dearându-l. Acolo avea boierul porcii, unde-i fierăria azi. Când toate astea de-aici, precum și pământul boierului au trecut la stat, el a rămas de noapte. Din slugăritul unei vieți întregi se alesese și dânsul cu ceva: cu mâinile și picioarele degerate, cu înjunghieturi la șale și la încheeturi.

— Parcă mai bine, tovarășe director. — își începu el răspunsul cu o vădită mulțumire — De cum trece umezeala, nu-mi mai pasă de mădular, nu le mai simt scârțâetura, întineresc... și răs lung și plin.

Ștefan Turcu împinse ușa și pași peste prag, cu ochii la paznic:

— Când vine tovarășul Andrei, mă găsește aici.

Intră apoi înăuntru. În urma sa, moș Fane își întări prezența printr'un nou fluerat.

Pe Ștefan Turcu îl cuprinse îngrijorarea. — „Brigăzile nu vor să știe de nimic, — gândea dânsul; — ele numai cer. Și trebuie să le dai, că altfel treaba nu merge. Planul de lucru al stațiunii este amenințat cu fiecare oră irosită în zadar, cu fiecare tractor scos din brazdă! — Stătu pe întineric, cu pieptul lăsat peste mâinile întinse pe lemnul ferestrei. Din când în când, se apleca și mai mult și privea în geamul captușit de întu-

neric, gândindu-se. Cum să facă ? Erau multe de rezolvat. Numai din datele culese de dânsul pe teren, ştia, că brigada a doua dela Cosmeni, nu mai are combustibil decât până a doua zi la prânz ; la Năeni un tractor avea radiatorul spart, iar la Bojdeanca un altul nu mai putea lucra din cauza rulmenţilor ce trebuiau schimbaţi. Deasemenea gara îi anunţase, că în zori le soseşte încă un vagon de motorină care trebuia transportat tot mâine. Ce să facă mai întâi ?

Rulmenţi n'avea în staţiune şi nici radiator de schimb. Se întoarse la masă, aprinse lampa, se aţeză şi ridică receptorul. Ceru Centrul Mecanic. În receptor desluşi repede vocea lui Grigore Grigore.

— Grigore, tu eşti ?... Noroc, mă ! La aparat, Turcu dela Bădeni !... Măi, frate Grigore, să nu zici că n'ai, că-i foc ! Uite, avem nevoie de un radiator şi de nişte rulmenţi pentru fuzetă. Trimite mâine echipa mobilă a centrului cu elc !

— În ce puncte ?

— Radiatorul la Năeni, iar rulmenţii la Bojdeanca...

Pe fir, domni pentru un moment liniştea.

— Ce spui ? — reveni nerăbdător Turcu.

— Ştii ce, mă Turculeţ, fiţi şi voi băieţi deştepti... luaţi radiatorul dela tractorul dela Bojdeanca şi-l schimbaţi cu cel spart dela Năeni... va merge astfel un tractor. Echipa mobilă-i deja pe teren ; mâine voiu îndrepta-o spre Bojdeanca, cu radiator şi rulmenţi. Eşti mulţumit ?

— Sunt... e bună şi ideia... să trăieşti !

Ştefan Turcu lăsa receptorul în furcă. Mâine dimineaţă, Bunea va trebui să facă această schimbare, plecând în zori cu maşinuţa. Problema cea mai grea de rezolvat rămânea aceea a transportului de combustibil. Unul dintre cele două rutiere nu va putea face nimic altceva, decât să transporte motorina dela gară. Celălalt va trebui să facă faţă întregii aprovizionări cu carburanţi, a brigăzilor.

Uşa trozni pe neaşteptate şi înăuntru pătrunse Andrei Hurdea. Işi agăţă grăbit şapca în cuier şi se îndreaptă spre director cu paşii mari. Nu se mai văzuseră din ajun.

— Am întârziat, Ştefane. Sunt drumurile încă grele, încă nebătute.

— Noutăţi ?

— Destule... multe greutăţi, nevoi şi lipsuri.

Andrei Hudrea se aţeză pe un scaun, la aceeaşi masă. Işi scoase din buzunarul salopetei carnetul, îl răsfoi şi-l desfăcu acolo unde-şi făcuse notările. Ştefan Turcu trase o linie sub însemnările ce şi le făcuse până acum şi aştepta comunicarea secretarului.

— La Podeni, la Zaharia, — începă acesta cu ochii pe carnet, — întovărăşirile încă nu-s încheiate ; sunt destui înscrişi, au ce ara ; dar locurile sunt răsleţe, mici şi îndepărtate. Am aranjat cu organizaţia de partid şi Comitetul provizoriu o întâlnire cu ţăranii încă neîtovărăşiţi sâmbătă, chiar pe brazdă... În noaptea asta sau mâine dimineaţă, tractoarele dela „Drum Nou“ se vor întoarce la brigadă. Mai aveau de întors cincişase hectare. Au făcut arături frumoase. Tot brigada a şaptea are nevoie urgentă de combustibil : după socoteala lor nu mai aveau în butoaie decât până mâine la prânz... Şi la Adâncata şi la Balta Seacă este nevoie deasemenea de combustibil...

— Toți cer, — grăi directorul. — Uite câte mai avem de îndeplinit. Privește!

Secretarul luă hârtia pe care Turcu își notase toate cererile brigăzilor. Din ea se vedea, că problema principală este aceea a organizării aprovizionării cu combustibil a tuturor brigăzilor. Celelalte se vor putea rezolva mai repede și mai cu ușurință.

— Da, — socoti el — s'au îngrămădit pentru mâine toate cererile de combustibil...

Deocamdată, Andrei Hurdea nu văzu decât o singură rezolvare:

— La Năeni, mă reped eu chiar acum, cu cisterna mobilă. Am faruri bune; în două-trei ceasuri sunt înapoi. În zori, celălalt tractor începe transportul motorinei de la gară, iar eu continui să aprovizionez celelalte brigăzi...

Andrei mai urmări un timp cele însemnate de Turcu pe hârtie și-apoi i-o împinse în față, ridicându-se. Vorbi:

— Să știi însă, că nu aceasta este rezolvarea cea mai potrivită. În fața noastră, stă problema planificării neîntârziată a aprovizionării brigăzilor cu carburanți. Va trebui să ne gândim în mod serios la asta, s'o discutăm și în ședința de sâmbătă seara. Șeful de atelier, brigadierii, ne vor putea ajuta... pregătește niște propuneri în acest sens. Să nu uiți, să convoci și pe contabilul șef și pe cantinier... oamenii se plâng de mâncare.

După ce își luă șapca din cuer, Andrei se întoarse din nou spre Turcu:

— Acolo, la Podeni... auzi, Ștefane? — acolo trebuie să lucrăm cu mare atenție. Zaharia și cu Buciu s'au orientat bine. Intovărașirile se pot mări și complecta până la nouă sute de hectare; desigur, nu așa de ușor. Va trebui să-i ajutăm în mod special... dă-i sarcina aceasta agronomului de sector... e tânăr, inimos, cu dragoste de muncă; o să-i placă. Și n'ar strica dacă mai trece și tu pe la ei: și prin sat, și pe la brigadă. Trebuie să mai vorbești și tu cu oamenii... chiaburii au împânzit satul cu minciuni...

Secretarul ieși grăbit, fără să mai aștepte răspunsul lui Ștefan Turcu. Rămas singur, directorul își aprinse o țigară și trăgea tăcut din ea, cu ochii în tavan. Gândea. „Andrei era ca însăși viața“, — își spunea el; tenace, nebiruit în inițierea și dezvoltarea acțiunilor, operativ ca gândul, cu inima deschisă nevoilor oamenilor, cu mintea înflăcărată de zorii viitorului. — Constată cu oarecare plăcere, cum munca din stațiune îi apropiase; se împrieteniseră fără să simtă, în ritmul desfășurării ei.

Când își termină țigara, Ștefan Turcu se așează liniștit la birou, își scoase hârtie și toc și începu să-și schițeze propunerile ce le avea de făcut pentru planificarea aprovizionării cu combustibil a tuturor brigăzilor. Își notă mai întâiu răspândirea lor pe aria celor unsprezece sate din raza de acțiune a stațiunii, fiecare cu volumul de lucrări care-l avea și care-i revenea din planul general al stațiunii, cu numărul tractoarelor, cu necesitatea proprie de carburanți, distanța până la ele și altele. Trecu apoi la schema de organizare a unui control permanent al muncii brigăzilor, cuprinzând în aceasta pe agronom pentru controlul respectării condițiilor agrotehnice ale lucrărilor, pe șeful mecanic și pe revizorul tehnic pentru controlul îngrijirii tractoarelor, și deasemenea pe dânsul, pe Andrei și pe responsabilul grupului sindical. Își fixă și datele consfătuirilor din producție, al căror șir începea cu ședința de sâmbăta aceasta.

În felul acesta, în fața sa creștea viitoarea desfășurare a activității stațiunii și parcă toți și toate trăiau în pânza tăcută a liniilor și cifrelor ce-i umpluseră hârtia. Gândurile îi aduseseră în minte viziunea nouă a muncii și vieții tractoriștilor, a câmpiilor întinse și liniștite, a pământului reavăn întors de fiarele plugurilor în brazde lungi și negricioase, a lanurilor ce se vor ridica în urma tractoarelor, a holdelor de pâine date în pârg și învolburate de boarea serilor de vară, a belșugului și a mulțumirii intrată pentru prima dată în casele miilor de țărani întovărășiți. Simțea, cum tăria stațiunii crește prin loviturile ce le vor da clicilor de hapsâni formate din de-alde Filică, Velicu și Durbac și cum în toată regiunea deservită de stațiune se vor ridica bogate și frumoase, alte noi gospodării agricole colective...

Îl trezi din gânduri un sgomot nou, venit din spre poartă. În curtea stațiunii intra hurducăind un tractor. Pocnea rar, suflând cu întrerupere fumul gazelor arse. Se ridică de la masă și ieși în fața birourilor cu tocul în mână. Lăsat peste aripă, tractoristul vorbea cu paznicul.

— Moș Fane, ai cheile de la remiză ?

— Dar, cei ? — îl întreabă directorul ajuns lângă dâșii.

Tractoristul sări sprinten între ei.

— Trebuie să schimb plugul, tovarășe director. Vreau să iau unul cu trei brăzdare, că-i mai ușor ; avem acolo vreo douăzeci de hectare joase, umede, cu pământ de luncă. Asta merge prea greu... și stric și arătura. — Apoi se întoarce iar spre paznic : — Ai bre, cheile ?

— Da' ho, mă, că nu dai pe foc ! — îi răspunse oțărît bătrânul.

— Nu dau, dar până la ziuă trebuie să fiu înapoi, cu el în brazdă. Și ce mai e ? Jumătate din noapte.

Primind încuviințarea directorului, paznicul o porni înainte fără să se grăbească. Tractorul își târî mădularele-i de fier spre remiză, într'un zăngănit ascuțit și rupt. În urma lor, Ștefan Turcu rămase gânditor. Târziu, văzând că ceilalți nu se mai întorc, se îndreptă și el într'acolo.

Îi găsi pe amândoi în mijlocul remizei, privind plugul căutat. Tractoristul, un tânăr blond năclăit de motorină până'n perii capului, înjura inciudat. Ștefan Turcu observă că polibrăzdarului îi lipsea roata din spate.

— Făcui drumul de pomană, tovarășe director ! — îl întâmpină el cu îndoială. Nu era greu, să-i vezi și mai ales să-i simți, amărăciunea din ochi și inimă. Directorul își aprinse o țigară și se apropie și mai mult de el.

— Scoate sculele ! Mutăm roata ăluia, la ăsta... mâine, i-om găsi și lui, o alta.

Și tractoristul și moș Fane zâmbiră mulțumiți. Ba încă, tânărul își trecu cu bucurie mâna unsuroasă prin păr, împingându-și bereta către ceafă. Sălta capul în sus și oftă prelung, ușurându-se de grijă. Puțin stingherit își aprinse și el o țigară. Turcu îl privea cu coada ochiului cum se strâmba după fiecare fum.

Se apucară amândoi de lucru. Moș Fane le ținea felinarul cât mai aproape, învârtindu-se în jurul lor stângaciu și greu. Era bucuros, că îi putea ajuta și dânsul cu ceva. Din când în când, ridica de jos câte o chee, câte un șurub, și le întindea cu grijă când unuia, când celuilalt.

Terminară repede. Plugurile au fost schimbate, tractorul pornit înainte de plecare. Turcu îl mai întreabă pe tractorist despre situația de acolo, despre viața oamenilor. Află de la el, că doi dintre tractoriști depă-

șiseră ieri, pentru prima dată norma de 3,8 hantri. Pe dânsul, plugul acesta greu îl încurcase, dar de mâine, cu siguranță că o va îndeplini.

Când și uruitul tractorului se stinse încet și îndepărtat, Ștefan Turcu o porni către casă. Carul Mare își îndreptase oiștea în sus, spre albastrul nemărginit al bolții înstelate. Vântul dinspre miază-zi se mai domolise. O liniște desăvârșită se întindea acum peste întreaga stațiune. Din poartă, el îmbrățișă cu o singură privire toate așezările ei. În stânga, se vedeau clădirile mici și joase, alburii, ale birourilor, magaziiilor și cantinei. În dreapta, șirul atelierelor, iar în fund, pe două rânduri, remizele largi și lungi ca niște hangare. Privirile lui Turcu zăboviră mai mult asupra construcției școlii pentru tractoriști. Zidul se înălțase până acum, cât un stat de om. Tăcut, trase porțița și plecă.

De undeva, din urmă, se auzea sgomotul unei căruțe, iar dintr-o parte, din inima câmpului, bubuiturile motorului mânat de Hurdea, creșteau. Se întorcea dela Năeni. Un nou fluierat prelung, amintea împrejurimilor de autoritatea lui moș Fane. Auzindu-l, Ștefan Turcu se întoarse și privi încă o dată fața stațiunii.

Sus în largul văzduhului, flutura neînterupt pânza steagului roșu.

3

În cușmelia lui Filică, oblonită și tăcută, era iarăși cald și aburii de țuică fiartă se ridicau din nou înspre tavan, ca într-o cârciumioară. Afară, burnița mărunț și rece, surd; apa venea în pulberi plutitoare purtate de vânt. Văzduhul întunecat, ca păcura; noaptea umedă și liniștită, tăcută ca mormântul. Satul întreg se cuibărise sub așternuturi ferindu-se de frig și ploaie, dormind și așteptând trecerea nopții. În cușmelie vorbea Filică:

— Când o începe, dela sârbi începe; dela ei vor porni ăia cu avioane multe, multe, unul lângă altul, de-au să împânzească cerul pe aicea, peste tot, dela Constanța până la București. Într'un ceas, totu-i la pământ! — Ochii săi cenușii priveau câinește în fața celui alt. — Mă, mă tot gândeam eu, ce-au așteptat ei până acum?... E, acum, în primăvară, vor începe. Numai să dea frunza și-atunci, să vezi. ...Ei și-apoi după asta, — și Filică își ridică mâna într-o mișcare legănată, ca'n trecerea anilor, —... atuncea viață, mă!

Celălalt își luă ceșcuța de lut depe colțul plitei și o întoarse deasupra gurei, scurgându-se încet pe limbă ultimele-i picături.

— Mai ieri noapte, — reîncepu chiaburul — mă miram eu, de unde venea uruitul ăla... n'ai auzit?

— Nu.

— Urla, mă, aici în partea asta, de te năucea. Uite așa o ținea, într'una : uuu, uuu...

Străinul răsuflă prelung și-și clătină capul. Ochi-i mici și reci, parcă fără culoare, — mai mult de-un vinețiu întunecat, ca al gheții murdare — îl priveau pe Filică uimiți și lingușitori. Și totuși, parcă erau acoperiți de-o umbră, sau așa ceva, dinapoia căreia nu puteai pătrunde.

— Ce spui, bre! — se minună el în fața chiaburului.

— Da' uite-așa... și-atunci de ce să mai arăm, mă? Să ne omorâm vitișoarele de pomană? Și pentru cine, pentru ăștia? — Filică își lăsă pieptul supt peste palmele întinse pe masă, parcă cerându-i socoteală celui alt.

— Da' bine bre, — socoti streinul încurcat, micșorându-și lumina ochilor de șobolan, — dacă spui că se termină așa de iute, înseamnă că tot al nostru-i rodu'... nu ?

Fruntea chiaburului se încruntă într-o umbră bosumflată. Cu mâna tremurândă ridică șipul și turnă în ceșcuțe de sus, într'un fir lung și subțire, sgomotos. Întrebarea trebuia gândită, bine rumegată. — „Asta-i drac împielit ! — gândi el — Și-o'ntoarce dintr-odată pe dos“.

— A, mai știi ? — grăi Filică îngrijorat, șoptind mai mult ; — Dece să n'așteptăm... dece să ne îmbulzim în jug, ca proștii ? Să vedem ce-o mai fi, că doar nu-i timpul trecut.

Chiaburul îmbie mutește și ridicară ceștile. El o răsturnă privind pe sub pleoapele-i plecate și uscate, mișcările celui din fața sa. Când și acesta termină, strânse ceștile, înfundă dopul șipului și le vâri pe toate după cuptor.

— Nu-i așa, că nu mai bei ? — întrebă el, parcă scârbit de băutură.

— Nu, — răspunse celălalt, silindu-se să pară mulțumit.

Stăteau pe câte un scaun alătura de plită. Tăcerea coborî între ei, gonindu-le haitele gândurilor spre cine știe unde. De afară se auzea și mai clar răpăitul îndesat al ploii. Parcă și înăuntru se făcuse mai frig. Filică se ridică, frânse mai scurt o mână de găteje, scormoni jarul și le aruncă în vatra plitei, peste el. Lemnișoarele trosniră și flăcăriua se iscă vioaie, pâlپând. Dogoarea ei lumina cușmelia înspre tavan, mai viu decât lumina fânarului. Pe fețele celor doi, umbrele se jucau sfioase, sbătându-se.

Târziu, chiaburul își întoarse fața în umbra dintre ei și întrebă :

— Ce mai e nou prin sat, pe la primărie ?

— Mai nimic... cu treburi, cu socoteli d'astea noi, cu *hotărîrea* de-acum despre însămânțări. Ce, mai e ca înainte, când erai matale primar ? Făceai ce vrei... cine-ți cerea socoteală ? Acuma, s'a dus, nu mai merge.

Își aminti și Filică, de vremurile când era el primar: oftă. Dar gândurile-i trecură deodată la *hotărîrea* pe care o citise și răscitise în ajun și simți cum un fior rece îi străbătu spinarea de sus în jos. De altfel, deaceia îl și chemase pe mototolul ăsta, să aranjeze împreună cu el, ceva.

Chiaburul îl privi șiret cu ochii mici și pleoapele întredeschise.

— Da' mașina ciocănarilor de ce-a bâzâit azi prin sat, ai ?

— A fost pe la partid... pe la Alexe. Zice, că să strângem oamenii ce n'au intrat în cârdășia lor, acolo la câmp, unde ară tractoarele.

— Și ce, asta-i nimic, mă ? — îl întrebă scurt Filică. Nepri-mind niciun răspuns, reveni apoi îngândurat : Și ce-ai de gând să faci ?

Celălalt se simți strâmtorat, nepregătit, când Filică-i ceru atât de repede socoteala. Ce să facă ? Cum să împiedece un sat întreg, ca să iasă să vadă, că arătura de tractor e mai bună decât zgârietura plugului ? Filică însă, se gândea cum va putea opri în sat, cât mai mulți dintre oameni. Se va sfătui și cu Velicu, să vadă ce-au de făcut. Va trebui însă, să se folosească și de oameni de-ai lor, care se vor ridica chiar acolo, în adunarea de pe câmp împotriva... Dar cu cine ? Pe Nică l'au mirosit, iar cârpa asta de lăngă dânsul nici nu se gândise la așa ceva.

— Păi, ce-o să facem, mă? — vorbi chiaburul răstindu-se. — O să stăm așa, cu brațele încrucișate? Treabă e asta, ce se chiamă că faci tu? Când ne-ai trimis atuncea listele a fost ceva... și nici degeaba nu te-ai ostenit; dar acum?

— Ce poți să faci, bre? Matala crezi, că se mai poate face chiar așa, fluerând?

— Ha, ce poți să faci! — îl zeflemisi Filică. — Dacă stai, sigur că n'ai să faci nimic!

De-afară, ploaia nu se mai auzea; stătuse. Liniștea nopții deveni și mai adâncă și pătrunse acum și în cușmelie. Cei doi căzură pe gânduri. Stăteau tăcuți, pe scaunele joase, plecați asupra plitei ce-și domolise dogoarea. Filică gândea la pericolul ce i l-ar putea aduce întovărsirea celor mulți; celălalt, la câștigul ce l-ar avea dela chiabur.

— Când faceți adunarea?

— Poimăine, sâmbătă, la Plopșor.

— De mâine dimineată, tu nu te mai scoli din pat; boleşti. Ii lași pe ei, să încerce singuri. Or vedea și oamenii, că nu ești cu aștia.

Se făcuse târziu. Chiaburul scutură felinarul pe loc, de mai multe ori; gazul plescăi pe fund, împrăștiind lumina. Săltă și fitilul. Când îl văzu pe celălalt că-și încheie haina. îl întrebă bănuitor. în glumă mai mult.

— Doar n'ai vrea să pleci? — După un timp reveni: — Pentru altceva te-am chemat eu; asta a fost numai așa...

Cel ce juca după voia și în folosul lui Filică, făcu ochii mari, cât niște cepe. Se gândise de mai multe ori, să se deslege de chiabur, să-l lase în plata lui și să-și vadă de muncă cinstit, fără aștepta hârțueli... Că uite, acum cine știe în ce încurcături mai vrea să-l vâre iar. Trăia ca epurele, tot cu frica în inimă. Fiecare pas pe care-l făcea pe-alătura, era socotit, gândit și cât mai ferit. De la un timp însă, Filică îl împingea, deadreptul — pe ușile temniței. Chiaburul se făcuse și mai furios și mai căinos; el se temea și mai mult. Nu că l-ar putea bănuși sau prinde cineva; pentru asta, încă nu se născuse omul acela... dar oricât. Și totuși, nici de părăsit, nu-l putea părăsi cu una, cu două, pe chiabur; ceva tot îl mai ținea legat de dânsul: câte un sac, doi, de porumb, câte un pumn de făină, ceva ulei și câteodată chiar și bani, numărați pe ascuns aici, în cușmelie, cu sâmburele luminiței micșorat.

— Mă, tu știi, cât pământ am eu: și-aici lângă sat, și pe vale, și la Plopșor, și dincolo la Pănoiu... asta fără de cel pe care-l am printre pământurile voastre. Pentru timpurile astea, e destul! Dar cu el vin și belelele... iată, pică acum *hotărîrea* ăstora, cu însămânțările. — Filică își întrerupse șirul vorbelor numai pentru o clipă, atât cât îi trebui, ca într'o fulgerare de gând să-și amintească de conu Aleculăeș. — „Cu foamea îi întorci și pe mârłani împotriva lor... cât mai puține semănături... cele care se fac, cât mai proaste...” — spusese boernașul.

„Ce dracu' mai vrea?” — se întreba în sine celălalt. Până ce Filică încerca să-și spună tot gândul, valuri trecătoare de frig și de căldură îi băteau în față, ca o suflare întretăiată de motor.

— Ce m'am gândit eu, — continuă Filică, — tot ești tu în comitet și nici ție nu ți-ar strica niște grâu sau niște porumb — de care vrei — poate, porumb să-ți dau, c'o să-l batem sâmbătă... sau făină...

ce vrei. Ce trebuie să faci? Hea, un fleac: când o fi să fixați planurile de cultură, pui o vorbă bună pentru mine.

— Chiar am început, de-o săptămână lucrăm la ele.

— Și de ce taci? — se rățoi Filică. — Ce-astepti, să-ți spun eu?... Ce-ați făcut? Ce mi-ați dat să seamăn?

— Pe-alde matale și pe Velicu v'am lăsat mai la urmă. Am văzut întâi ce poate semăna sărăcimea; ce-o mai rămâne, vi le-aruncăm în spate.

— E, atunci e bine! — grăi gânditor Filică. — Uite, ce e: când o fi să treceți la mine, să sari cu gura... Lu' ăsta, — să zici —, să-i dăm să pună nutrețuri pentru tot satul... și să-mi dați de semănat, borceag, mei, lucernă chiar și orz, ovăz și puțin porumb. Să nu cumva să mă pocniți cu humbac, floarea soarelui, ricin sau sfeclă! Mă, la astea trebuie să stai toată vara cu sapa'n ele. Le trebuiesc trei-patru prășituri. La fel și adunatul lor: cere oameni, timp, bătae de cap. Cine să le facă pe toate la atâta pământ? Și-apoi de ce să pun grâu, porumb, fasole? Pentru ăstia? Asta nu... vezi, stii tu, cum să le potrivești!

La început, cel din comitetul provizoriu își plecase capul în pământ. Se gândea, cum să facă asta. Cei din comitet și mai ales Alexe l-ar putea dibui. Și-ar întinde singur gâtul'n laț... asta nu-i joacă! Filică-i ca un drac, te-afundă din ce în ce mai mult!

— Ce, bă, ce-i așa de greu? Cap îți trebuie și vorbă sucită sau mieroasă. Asmuță-i pe mine în partea de unde fug... și d'asta nu te plâng eu: poți face, că te pricepi!

Chiaburul se ridică de lângă dânsul și începu să-și târșie pașii prin cușmelie. Făcu aceasta, ca și când ar fi vrut să-l lase să gândească singur. Celălalt socotea în gând nada ce i-o întinsese dânsul. — Porumb, făină... poți să le dai cu piciorul? Nu! Le iei, și ce nu-ți trebuie, le vinzi; capeți bani buni pe ele. Ceeace-i cerea Filică nu era peste putință, dar nici ușor... E, de n'ar fi dracu' ăla de Alexe!

— Hai, mă... parcă-ți cer să-l omori pe Dumnezeu, așa te gândești! — și Filică-și retrase scurt mâna cu care-i bătuse umărul... — Da' dacă nu poți, m'oi gândi la altul.

Se ridică și streinul. Rămase tăcut în picioare, în mijlocul cușmeliei. Filică se uita la dânsul hoțeste, pe sub sprâncenele-i umbrite. Când îl văzu încruntându-se, se apropie de el, cu fața prefăcut mirată:

— Sau poate nu-ți trebuie porumb, ai?

— Ba-mi trebuie... da'mi dai și niște făină.

— Ți-oi da, că nu te-oi lăsa eu să mori.

— Acum.

Filică rămase gânditor. — E dat dracului! — își zicea. Nu te iartă nici o clipă, imediat te execută. Trebuie să-i dau! — Dar nici celălalt nu gândea altfel despre dânsul: — Mama lui de șnapan și de sgârie brânză... ar fi vrut să facă totul, cu un singur pumn de boabe!

— In ce-o iei? — îl întrebă chiaburul dintr'odată.

Streinul își trase din buzunarul surtucului un săculeț larg, făcut din pânza subțire și neagră a unei basmale, și i-l întinse. Chiaburul se uită la sac cu strângere de inimă. Intra într'însul ca la două duble. Dar n'avea încotro! Ieși și după puțin timp se întoarse cu el umplut mai mult de jumătate. I-l dădu cu mâna tremurândă. Celălalt îl luă și-l

cântări, cumpănindu-l în mișcarea arcuită a brațelor. Apoi se ridică, își înfundă căciula peste urechi și ochi, își săltă gulerul hainei spre ceafă și sub nas și dădu să plece. Filică suflă în felinar și luă din geam pulpana de suman. Ascultară. Liniștea nopții nu era tulburată nici măcar de mișcarea crengilor de salcâm. Intunericul gros, de nu se vedea la doi pași de cușmelie. Filică crăpă ușa încet, c'o grijă de tâlhar. Streinul trecu pe lângă dânsul, pași în taină pragul și se furișă pe lângă zid, ca o umbră. Intunecimea și mai grea a salcânilor din fundul ogrăzii îl înghiți de parcă nici n'ar fi fost. Doar un câine mârâi pe înfundate în lanț, cu botul prins în pumnul lui Filică. Pe cer, departe — către dreapta, lumina stinger un sâmbure de stea.

Ieșit la drum, cel plecat din casa lui Filică se uită în lungul lui, într-o parte și alta — și apoi o apucă în sus, ca să cadă pe ulițe do-site în celălalt capăt la Podenilor. Mergea cu pași mărunți, mișcați grăbit, cu ochii scânteindu-i sfredelitori și ageri. Din când în când, privea din mers înlături sau înapoi și se oprea tăcut la colțul ulițelor, ascultând cu încordare liniștea nopții. Tăcere și întuneric. Nimic, nici un sgomot, nici măcar un hămăit de câine. Pornea iar, la fel de tăcut. Mergea, de parcă aluneca. Ajunse acasă nevăzut și neauzit de nimeni. Numai când porțița ogrăzii trosni scurt, câinii vecinilor lătrară adormiți ca după o arătare. Fugară, umbra lui se apropie de casă la fel de temătoare și dispăru înăuntru fără de nici o urmă.

Fusese Ion Leahu.

Despre adevărata viață din trecut a lui Ion Leahu se cam uitase în Podeni. Aici, apăruse acum vre-o douăzeci de ani, ca jandarm al stăpânirii boerești, și numai cei mai bătrâni ca dânsul își aminteau de căinoșenia lui.

Mai înainte de asta, Leahu fusese un pui de vâtaf pe la o moșie de prin părțile de unde spunea că este, de pe Valea Argeșului. Amarnic a mânat atuncea oamenii din spate, ca să robească la boer. Trei ani a slugărit așa. Din ce-a primit și-a mai ciupit dela țărani, a pus și el câte ceva, deoparte.

Anii militariei — tot trei — nu s'au deosebit prea mult de treaba de vâtaf. Doar unul a stat în regiment; ceilalți doi aicea, în Podeni. Îi servise cu credință pe Pănoiu, căci tot trăgea nădejde să rămână ca vechil la dânsul. Moșia era mult mai mare, se lucra cu mii și mii de hectare, socotelile erau mai întinse, controlul stăpânului mai greu. Ce era, dacă-și dosea pe-o vară rodul a zece hectare? Nici nu se cunoștea! Și-apoi, aicea nici țărani nu-l știau de unde-i, sau unde o să-l găsească, de va fi ceva. Numai, că nu s'a întâmplat chiar așa!

Intr'un an, făcuse Pănoiu grâu de nu-i mai încăpuse în hambare. Unde era să-l bage? L-a strâns în stive lungi, alăturate, chiar pe arie. L-a învelit cu trestie și paie, până i-o face vânt pe Dunăre în sus, la nemți. El tot pleca după cumpărături, când la Constanța — când la București. Cine era să-l păzească, cei dela curte? Un om strein și de dânsii și de stat! Omul acesta fusese Leahu. Dar nici el n'a fost mai prost! La început speriasă satul și curtea cu împușcături. Nu era chip să te apropii de arie sub două-trei sute de pași. După asta, într-o noapte când boerul era plecat, a tăiat dintr'odată vârful unei grâmezi mai măr-ginașe și l-a pus în opt căruțe bătrânești, mari, burtoase. Două din ele

le-a dus în sat la tatăl fetei căreia-i bătea pe atunci cărările; restul, la târg. Luase bani buni pe ele. Nu se știe cum, dar boerul mirosise ceva. După ce-a făcut târgul grâului și l-a urcat la tren, la plată nu i-a mai da nimic. „Dacă nu-ți ajunge cât ai luat, te leg!” — îi spusese el. Ce să facă? I-a întors spatele și-a plecat. Dar nu l-a uitat. I-a păstrat răzbunarea până acum, în 45, când Pănoiu i-a căzut grozav de bine în mână.

În sat, trăgea din când în când, la părinții fetei pe care o luase mai târziu de nevastă. Primea regulat dela ei câte-o pâine albă, plăcinte și scovergi, făcute din grâul ce li-l suise în pod. Azi așa, mâine așa, până când Leanca a rămas însărcinată. „S'o iei, că de nu te'ngrop aici!” — îi spusese socru-său, când l-a prins în casă. Cum s'o ia? Leanca era urâtă-foc și încă și deșelată de muncă, gata moartă. Deaceace, ceruse pentru asta opt pogoane. Putea să-i dea ăla numai fetei opt pogoane, când cu totul avea douăsprezece și încă un copil? Se împotrivișe la început, dar până la urmă tot i-a dat. Așa se însurase Leahu, de soldat, fără să vrea. Rămăsese în Podeni. Când s'a liberat, s'a dus de și-a adus și banii ce-i mai avea deoparte și și-a mai cum-părat cu ei, alte patru pogoane.

Nu prea s'a împăcat el multă vreme cu urâta în casă. Din primul an, a și vândut două din pogoanele ei; le băuse. Peste încă doi ani, a mai vândut două, dintr'ale lui; rămăseseră cu opt. Mai încolo nu mai avusese încotro; îl prinseseră și pe el grijile gospodăriei, nevoile familiei. Curând, și viața lui devenise asemănătoare cu a celorlalți; dar tot în șiretlicuri și fapte necinstite, în minciuni și vrajbă, își pusese nădejdea. Servise deopotrivă când pe un chiabur, când pe altul; acuma, în urmă, se lipise mai mult de Filică.

În primăvara lui '45 Leahu se strecurase cu pricepere printre cei care erau în fruntea sărăcimii în lupta ei pentru pământ. Umblase tot sfârșitul iernii prin sat, cetind țăranilor dintr'o gazetă a muncitorilor din târg, despre dreptul lor asupra pământurilor boerești. Și Leahu nu era prost; făcea și liste despre cine și de cât anume pământ are trebuință. Celor care se'nscriau cu mai puține pogoane, le mai dădea și el, — așa, ca de la dânsul —, alte două, trei. I se dusese astfel faima printre țăranii săraci și mijlocași. Când trecură apoi la împărțirea pământurilor, el era acela care striga oamenii pe rând, precum și suprafața lotului cuvenit. Pătrunsese și în comisie. Prea multe matrapaslăcuri nu putea face; ceilalți membri ai comisiei erau altfel de oameni. Ba încă, el refuzase să primească vreo bucată de pământ. Celé opt pogoane îi ajungeau. Dar făcuse astfel, ca fratele nevastă-său să primească pentru amândoi. Ceeace îl ridicase și mai mult în ochii țăranilor, a fost împotrivirea cu care el l-a primit pe Pănoiu, atunci când s'au dat pământurile. Găsise ocazia de a se răzbuna pe boer.

Începuse măsurătoarea și împărțirea moșiei. Pănoiu alergea nepu-tincios de la un sat la altul, turbând de mânie. La Podeni, găsise țăranii deadreptul pe pământul său. Atunci îi ieșise înainte Leahu și-i trimise în fălci pumni svârliți cu ură. Pănoiu fugise în râsul țăranilor și spre lauda și fala lui.

Cu aceasta, cu mintea ageră ce avea, cu vorba și minciuna, el se putuse strecura și mai departe, înșelând buna credință a oamenilor. Așa

ajunsesse și în comitet. De-aici, se pricepea el destul de bine, cum să-și facă treburile: și mai bănoase și mai ferite. Funcția-i din comitet servea deopotrivă și lui și chiaburilor...

Se prinsese greu și târziu somnul de Ion Leahu. Nici el nu se prea grăbea să adoarmă. Avea destul timp pentru asta, în cele două zile cât va fi bolnav. Judecase cu cap Filică; de ce să alerge el, — mâine prin sat, iar poimâine pe câmpuri, — cu oamenii după dânsul. Ce-i trebuie lui balamuc? Să facă Lică asta. Și-apoi, cu cât mai puțini s'or înscrie, cu atât mai bine. Ii va fi și lui și lui Filică mai ușor. Cât poate să mai frâneze avântul copiilor ăstora dela tractoare, de ce să n'o facă? Mâine de se va întoarce roata, el va fi primar! Nu-i promisese ră lui, Filică și ceilalți chiaburani, asta, încă decând primise să intre în comitet?

Leahu adormi în zori, visându-se primar al vremurilor lui Filică.

4

Tractorul lui Buciu se opri la numai câțiva zeci de pași de drumul câmpului. Motorul supsesse cu lăcomie până și ultima picătură de motorină. Tura ce și-o încheiase acum îi fusese mai mult smulsă de tractorist. Suflase din greu, cu pocnituri și răbufniri întrerupte, cu smucituri și încordări de fiare zăngănite. Buciu umblase destul de îngrijit cu el, potrivitându-i accelerația după răsuflatul lui mereu în scădere. Și totuși, nu ajunsesse să-și încheie ziua de lucru, numai cu motorina cu care își încărcase rezervorul. Motorul îl lăsase tocmai acum, când urmarea să treacă înainte de sfârșitul zilei, peste cinci hantri.

Traian Buciu se clătină în scaun fluerând a pagubă. Era tare mahnit. Lipsa motorinei îi gâtuisse stăruința cu care muncise peste zi, pentru îndeplinirea normei. În ultimul timp, el întorcea cu regularitate peste patru hectare zilnic. Astăzi, luptase cu îndârjire pentru atingerea normei mărite la care se angajaseră la începutul campaniei.

Costică Roibu, sărise jos și se tot suceea în jurul motorului, cu mâinile în buzunare. Pipăi apoi radiatorul; frigea.

— Mă, Iliuță, — grăi Buciu, — mai du-te odată; mai sucește butoaele, mai scurge-le și vezi, poate mai găsești o căldare de motorină cu care să încheem arătura asta.

De unde stătea, din stânga sa, Iliuță coborî grăbit și se îndreptă în trap spre baza de alimentare. Acolo erau butoaiile cu motorină, benzină și ulei, iar mai într'o parte vagonul de dormit și locul de parcare al tractoarelor.

Buciu rămase nemișcat; din scaun privea cum celelalte trei tractoare înaintau liniștite pe brazdă. Peste câteva locuri, în dreaptă sa, îl avea pe Ion Pitcoace cu tractorul numărul doi, iar în stânga pe Mircea Guju și pe Marin Oproiu, cu tractoarele trei și patru. Aceștia reveniseră în brigadă la timpul prânzului, întorși de la gospodăria agricolă colectivă „Drum Nou”, unde terminaseră aratul. Cântărind timpul zilei, Buciu se întoarse apoi spre jarul soarelui. Era aproape de pământ. Asfințitul îmbrăcase câmpul într'o culoare galben-aurie, sclipitoare, pierdută și întunecată spre orizont. Totuși, răcoarea serilor de Martie creștea, adusă de vânturile neogoite ale stepei.

Din spatele său, se auziră curând pașii lui Iliuță.

— Neică Buciule, tot ce-am putut să storc din fier, îi numai asta! — vorbi el întristat și-i arătă un fund de găleată în care scliepa o cană de motorină.

Nu era chip nici să pornești tractorul cu ea. Scârbit, Buciu își întoarse capul către drumurile câmpului. Nu vedea niciun semn din care să înțeleagă, că stațiunea le trimetea motorina cerută de aseară. Până la linia cea mai îndepărtată a pământurilor ascunse de zare, totul era pustiu. Clipele treceau încet, dureroase parcă. Se simțea totuși, grăbita așezare a serii de primăvară. Un cârd de cocori se îndrepta încet spre sud, țipând prelung și trist. Tăcerile creșteau; îngrijorarea lui Buciu, deasemnea. Scânteia unei neînțelegeri pripite, îl făcu să sară din scaun ca un arc. Iși prinse într-o mână șapca și-și desfăcu brațele de parcă se certa cu tot văzduhul.

— Da' cum să ari fără motorină? Poți pune apă în rezervor? Nu!... Dă-i, Buciule — drumul peste normă! Cu ce? Tractorul nu merge cu vânt!

Tăcuți, Roibu și Iliuță trecură deoparte și de alta a motorului și se apucară să-l șteargă cu șomoioage făcute din bumbac. Motorul dogorea; din zori mersese fără nici o întrerupere. Urmărindu-l cu ochii pe Buciu, și Iliuță fu cuprins de aceeași amărăciune. Sigur, nu se putea ara o mie de hectare fără ca aprovizionarea cu combustibil a brigăzii să fie asigurată. El știa, că Buciu are dreptate.

Dinspre celelalte două tractoare, tăind-o de-adreptul peste arături, venea spre ei Mihai Zaharia. Buciu îl întâmpină supărat, cu mâna întinsă spre tractor.

— Ară... poți să ari? De unde motorină?

Brigadierul bănuia frământarea lui Buciu și nici îngrijorarea sa nu era mai mică decât a tractoristului. Nu-și explicase încă, de ce întârziase atât de mult transportul motorinei. Dar avea încredere în priceperea conducerii stațiunii și bănuia, că numai ceva cu totul neobișnuit îi adusese în situația asta. Venise mai mult să-l liniștească pe Buciu, pentru că-l știa cum este: ca o coardă mereu întinsă, gata să sbârâne. Aștepta însă să se mai domolească singur. Tăcea.

Traian Buciu își întoarse privirile din câmp, și-l întrebă din nou, ceva mai liniștit:

— Spune și tu, Mihai, treabă e asta?

După ce-i cercetă mai atent ogorul, brigadierul răspunse scurt:

— Nu-i, dar nici dacă țipăm, nu vine motorina. Așteaptă! S'o fi întâmplat ceva; altfel nu se poate. Până'n seară vei avea tot timpul să-ți închei și arătura asta... și poate vei face-o și mai bună, că așa... — Și-i arătă cu degetul brazdele neregulat întoarse, strâmbe, încălecate, un fund de arătură neacoperită.

Buciu nu-i mai răspunse; dar observă și dânsul, că arătura nu se prea putea numi „de calitate”. Mihai îi arătă cu severitate lipsurile arăturii. O serie de brazde erau începute corect, din marginea drumului; altele însă, dela cinci-șase pași mai înăuntru. Pe-alocuri, pământul era desgolit, ras de fiare, tare și uscat ca o față negricioasă de piatră lustruită.

— Nu se poate așa, Buciule! De ce ești primul tractorist, numai ca să fii în frunte? Sau ai uitat, că trebuie să facem și lucru de cali-

tate? Tu singur ai depășit norma, până acum; dar așa nu merge... De mâine, la tine am să controlez în mod special calitatea arăturii. Să știi, că nu glumesc!

Brigadierul îi vorbise cu seriozitate, neașteptat de rece. Supărat, își întoarse fața într-o parte, spre largul Bărăganului. Mișcarea aerului îi flutura şuvițele părului negru, ieșite din șapcă pe lângă urechi și-i mângâia obrajii. Cu ochii întunecați privea încruntat în golul zărilor. Rămase nemișcat, cu gândurile risipite.

Traian Buciu tăcea; îl privea din spate, ridicându-și din când în când pleoapele plecate. Știa, că Mihai are dreptate, dar parcă nu știu cum îi venea; se împotrivea ceva în el, felului cum îi vorbise Mihai. Se gândi totuși, să-l îmbuneze într'un fel. Ar fi dorit să-i spună, că nu-i mare lucru; că într'un ceas după ce-o sosi motorina, va refăce arătura de n'o s'o mai recunoască. Ar fi dorit să-l asigure, că nu se va mai întâmpla aceasta niciodată, că se va strădui. Dar înainte de a-și începe vorbele, Mihai se întoarse iar; vorbi mai cu blândețe:

— Tu ești fruntaș pe brigadă, dar dacă și de tine trebuie să mă ocup ca de Pitcoace, apoi vă mân eu tractoarele, la amândoi.

— N'am cerut asta, Mihai!

— Dar trebuie s'o fac!

— Vei vedea, că nu va mai fi nevoie.

— Grăbește-te, asta vreau și eu! Dar de ce dai lucrul peste cap? Ca să aibă de ce se lega chiaburii, ca să nu putem închea nici acum întovășirile?... Măine dimineată vin tovarășii din sat să vadă arătura, tractoarele, munca și dragostea noastră pentru ei... dar dacă vor vedea ogoare, ca ăsta, le vom mai putea cere noi să intre la tractor?... Nu!

Intunecat la chip, Buciu mormăi.

— Am să refac arătura, Mihai; mâine în zori nu va mai fi așa... ai să vezi!

După aceasta tăcură. Tractoristul nu îndrăzni să scoată nici un cuvânt mai mult. Muștrarea brigadierului îi adusese însă aminte și de felul cum trebuia să lucreze. Da, de calitatea arăturii se îngrijise mai puțin... Totuși, parcă un drăcușor îl tot împinge să nu se lase brufuit. Il cunoștea destul de bine pe Mihai: când se apuca să te scuture, nu scăpai așa de ușor și nici nu-i puteai întoarce argumentele. În afară de drumul îndreptării, nu puteai alege altul; pe toate celelalte îi le-arăta închise. Dar uite, de ce să strige așa la dânsul? Cu ce drept?

Când dădu să plece, brigadierul se apropie și mai mult de dânsul și-i vorbi, c'o altă voce:

— Eu am să plec în sat; trebuie să telefonez din nou la stațiune, să vedem ce-i cu motorina. Și să văd și cum au pregătit tovarășii întâlnirea de mâine. Pe Moise l-am trimis pentru asta de la prânz și nici acum n'a venit... ai grijă! Dacă li se termină și celorlalți motorina, liniștește-i. Curățați tractoarele, pregătiți-vă pentru mâine dimineată.

Buciu rămase multă vreme cu ochii după Mihai. Măinile-i sfărâmau alene un bulgăre de pământ ridicat din brazdă. Dar în același timp, în suflet și în inimă i se ridicau puteri noi, cu neputință de înfrânt. Ceva neobișnuit îl făcuse să se simtă și mai aproape de briga-

dier. După ce Mihai se depărtă, se întoarse la tractor cu fruntea ridicată, senină, cu pumnii strânși.

— Ce facem, neică Buciule? — îl întâmpină Iliuță.

— Așteptăm, curățăm motorul.

Din cutia cu scule, Buciu își scoase un șomoilog de bumbac și trecu pe partea lui Iliuță. Lucrau toți trei, dând față nouă pieselor motorului. Pe celelalte ogoare, tractoarele băteau neîntrerupt, trăgând întins povara plugurilor. Într'un timp, Buciu se opri din șters cu ochii la ucenic:

— Am feștelit-o, Iliuță!

Acesta îl privi mirat, neînțelegându-l.

— Am ărat prost, asta e; ne-am grăbit și am uitat de calitate...

Auzindu-l, Roibu își săltă capul cu ochi întrebători.

— Da, Roibule!

Buciu îi luă pe amândoi și le arătă și lor calitatea proastă a arăturii ce-o făcuseră împreună. Le povesti apoi despre muștrarea dreaptă a brigadierului.

— I-am promis lui Mihai, că refacem arătura până mâine dimineață.

— Dar n'avem motorină, — sări Costică Roibu.

— Da, văd că întârzie; mergi la Guju și roagă-l să ne dea tractorul lor până'n seară. Le-om ajuta și noi cândva.

Costică Roibu tăe arăturile în linie dreaptă spre Mircea Guju, iar Buciu cu Iliuță se întoarseră la tractorul lor.

Alătura de dânșii, tractorul lui Pitcoace gema sec, răbindu-și răsuflările-i sparte. Se mai smuci de câteva ori și apoi încrămeni în faptul ultimei opintiri, făcută ca să tragă plugul. Sfârșise și el motorina. Pitcoace coborî domol și veni spre dânșii. Nu se așta bucuros de această întrerupere, dar nici că i-ar fi părut prea rău. Faptul, că trebuia să mai aștepte încă sosirea motorinei, nu-l speriașe cu nimic. Ii era aproape indiferent, dacă mâine, când țărani din Podeni le vor face vizita pregătită, vor avea sau nu motorină. El gândea, că asta era treaba brigadierului, nu și a lor.

Pe fășia arată prost de Buciu intrară deodată cele două tractoare și-al lui Mircea Guju și-al lui Marin Oproiu. Mergeau ușor, aproape gonind. Traian Buciu se opri din șters și trecu să le urmărească din capul locului. Nu se simțise niciodată așa de stânjenit în fața tovarășilor săi.

5

Inserarea veni pe nesimțite. Peste Bărağan, întunecimile coborau începând dinspre orizonturi, astupând zarea drumurilor. Cu toate acestea, ochii tractoriștilor priveau nerăbdători în partea Bădenilor, de unde totuși, știau, că vor apare cisternele cu motorină. Dar, suriul negricios al câmpului se amesteca din ce în ce mai mult cu apele cerului. Și în curând, de la câteva sute de pași în jurul lor, întinderile căzură definitiv în stăpânirea primelor ceasuri ale serii. Vântul nu mai bătea. O

liniște desăvârșită învăluie totul, ca într-o pânză neîntreruptă a tăcerilor.

Mircea Guju și Marin Oproiu mânaseră tractoarele până ce încheiară întreaga arătură. Ultimele brazde au fost trase mai mult pe întuneric. La sfârșit, remorcară celelalte două tractoare oprite pe brazdă și le parcară pe toate patru, la bază. Aici se adunară toți tractoriștii. Unii mai ștergeau încă motoarele, alții se scuturau de praf sau se spălau. Mulți ieșeau din vagonul de dormit, îmbrăcându-și din mers câte o haină sau un cojoc pe deasupra salopetei. Noaptea de Martie erau încă răcoroase.

Câțiva dintre băieți adunară mărăcini și burueni de pe răzoare, buturii cocenilor lăsați de grape pe fața arăturilor și înghebară un foc potrivit, așa cum făceau mai în fiecare seară. În câteva clipe, tractoriștii se strânseseră în jurul lui, pe mai multe rânduri. Lumina flăcărilor bătea vioae în obrajii celor din primul cerc. Uneori, dogoarea lor era înlocuită de umbre subțiri și tremurătoare, prinse într'un joc plăcut de pete mișcătoare. Din timp în timp, se mai suceau pe locuri, întorcându-și spre foc și cealaltă parte a feții sau a corpului. Pitcoace sta cu picioarele întinse până aproape de jar, tolănit ca un motan. În rând cu el mai erau așezați Guju și Oproiu, iau pe cealaltă parte, Iliuță și Traian Buciuc. Printre ei, sau în spatele lor se risipiseră toți ceilalți tractoriști.

Când focul lăncezea, Iliuță svârlea peste el coceni și buruenișuri. Puterea flăcărilor creștea, căldura lor — deasemenea. Umerii obrajiilor și dosul mâinilor se înroșeau, ca sângele. Dogoarea bătea cu tărie în jur și în sus, acoperind în dreptul lor lumina stelelor.

Vorba despre masa pe care deasemenea o așteptau, o adusesese destul de indignat Pitcoace. Ultimele alimente, drămuite cu grijă de normator, le ajunseseră cu greu până la prânz. Cina era așteptată cu aceeași nerăbdare de toți, dar Pitcoace nu uită să anunțe, că timpul ei trecuse de mult.

Dar mai mult decât aceasta, pe tractoriști îi îngrijora lipsa motorinei. Tăcerea ce-i cuprinsese fu spartă într'un timp de Marin Oproiu:

— Ce facem, dacă până mâine dimineața nu sosește?

— Sosește, — își arată convingerea Buciuc.

— Altfel, ne'ncurcă toate socotelile, — grăi și Guju. — Cei de-ori veni să vadă tractoarele, n'or să se uite numai la motoare și nici numai la arătura făcută. Trebuie să le arătăm cum ară tractorul, cum întoarce dintr'odată cinci brazde, cum rupe pământul din adânc.

Traian Buciuc se ridică și ieși la drum. Până se obișnuie cu întunericul nu văzu în jurul său decât la câțiva pași. Mai apoi, îi apărură aproape de dânsul, firul drumului pierdut în noapte, împrejurimile tăcute. Mai departe, întinderea Bărăganului, era ascunsă de zidul întunecimilor. Nu se auzea nici o mișcare; nu se zărea nimic, nimic. Neli-niștea și nerăbdarea parcă îl încerca și pe dânsul. — Nu se poate, — își zicea în gând, — cei de la stațiune cunosc situația de-aici... nu ne vor lăsa în nici un caz fără motorină! — se întoarse din nou între tractoriști.

...În același timp, la telefonul comitetului provizoriu din Podeni, Mihai Zaharia și cu normatorul se muneau să capete legătura cu sta-

țiunea. Moise Coman învârtea de zor la manivela aparatului prins în perete, iar brigadierul striga în receptor :

— Allo, Bădenii... allo, Bădenii... allo semeteul...

În găoacea receptorului nu se auzia decât trecerea vântului printre sârmele de telegraf. Din când în când, aparatul hârâia ascuțit, scrijelind urechea. Când liniștea se stabili din nou pe fir, Mihai făcu semn normatorului ca să învârtă iar.

— Allo, Bădenii... semeteule !

Nădușiseră; unul strigând. celălalt învârtind.

Târziu, parcă se auziră câteva cuvinte răslețe. Mihai strigă și mai îndârjit :

— ...semeteul ?

— Da, semeteul ! — se auzi de dincolo, destul de clar.

— La aparat, Zaharia dela brigada a șaptea...

— Ei, ce e Zaharia ?... aici e Ștefan Turcu.

— Păi, ce faceți, tovarășe director, nu ne trimiteți motorina ?

Răspunsul se auzi grăbit, neînțeles.

— Allo..

— Nu ne-ați telefonat voi la prânz că până mâine seară vă ajunge ?

— Noi ? — întrebă mirat brigadierul.

— Nu, n'am telefonat... tovarășul Andrei știa, că numai până azi la prânz avem.

— Ei, drăcie, — se auzi vocea lui Ștefan Turcu, — s'a produs vre-c încurcătură

— Tovarășe director, nu mai avem nici un strop; tractorul lui Buciu a stat pe brazdă... mâine dimineață ne întâlnim cu tovarășii din sat...

— Nici o grijă, Zaharie, — îl asigură directorul; în noaptea asta veți avea... Allo, pregătiți-vă bine pentru mâine dimineață... vă urez succes !

Ultimele cuvinte ale lui Ștefan Turcu fură astupate de hârâitul neașteptat al receptorului. Brigadierul și cu normatorul se deslipiră de lângă aparat îngândurați. Ieșiră din sediul comitetului provizoriu fără să-și vorbească. Pe drum, Mihai află dela Moise Coman, că nu telefonase, că toată după amiaza discutase cu Alexe, cu Zăganu, cu Mătase, cu Gheorghe Soare și cu alți câțiva.

— Puteam să așteptăm noi, mult și bine, — grăi într'un timp brigadierul. — Cine-o fi telefonat ?

— Dracu'știe ! — răspunse normatorul.

Când trecură prin fața casei lui Mătase, Mihai privi din mers luminile ferestrelor. Dela începutul campaniei nu o mai văzuse decât o singură dată pe Frusinica. Parcă-l urmăreau aievea prin întuneric, priverile ochilor ei. Moise Coman îi simți gândurile și-l întrebă :

— Nu rămâi, Mihai ?

— Nu, — răspunse brigadierul, — altădată.

Părăsiră apoi ulița și luară drumul câmpului. Mergeau militărește, cu pasul mare și cadentat, în același ritm. Depart, în fund de tot, focul dela tractoare licărea sub obrocul întunericului, ca o lumină adăpostită în pumni de urias.

Când sosiră la bază, ultimii ciocălăi se aruncau pe foc și tracto-

riști se ridicau mълhniți, cu gълndurile risipite. Vълzълndu-i, cei mai mulți dintre ei îi înconjurълrъл nerълbdълtori, iscodindu-i :

— Ce-ați fълcut ?

— Am vorbit cu tovarълșul director; în noaptea asta avem motorinъл. Nici o griăl ! — cълutъл Mihai sъл-i linișteascъл. Vълzълnd apoi, cъл tractoriștii se tot codeau sъл între în vagon, adълgъл :

— Cred, cъл e timpul sъл ne odihnim: gata... la culcare !

Cълțiva se și îndreptълrъл spre vagonul de dormit. Din ușա aces-tuia, lumina felinarului bълtea sfioasъл în jur, pълtълnd întunericul. Mihai Zaharia arълnjъл pe loc schimburile pentru paza de noapte. Tractoriștii dispълrълrъл în vagon și în curълnd liniștea cълmpiei se întinse și peste cuibul lor.

Mihai Zaharia, cu Buciu și cu Iliuțъл rълmaserъл în jurul focului. Brigadierul sta gълnditor pe lada de scule, scormonind cu o nuia jarul amortit. Tълciunii ridicați din spuzъл, clipeau roșietic, stingълndu-se. Cълnd scrumul îi acoperea din nou, nuiaua lui se înfigea și mai adълnc și scotea la suprafațъл alți tълciuni.

— Am refълcut arълtura, Mihai ! — murmurъл Buciu.

Brigadierul nu-i rълspunse. Intre ei se lълsase o tълcere grea. Iliuțъл se foi pe loc, se întoarse și prinse mълna lui Mihai. Cълnd acesta își ridicъл privirile, ucenicul îi arълtъл cum din inima nopții, de acolo de unde întunericul pълrea de nepълtruns, douъл luminițe mici și tremurълnde se apropiau de ei.

— Asta-i tovarълșul Hurdea ! — strigъл el înveselit.

Auzindu-l, tractoriștii nълvълlirlъл afarъл din vagon și apoi ieșirlъл la drum. Nici nu putea fi altcineva. Luminile goneau întinse spre dълnșii ; creșteau. Se auzea acum și zgomotul motorului. Peste cълteva minute, tractorul rutier se opri în fațա lor, scълrълtълind înfundat. La remorcъл avea douъл cisterne cu motorinъл. Tractoriștii n�lवलlirlъл peste ele chiuind. Doi dintre ei sълlirlъл la proțapul celei din urmъл. Ii scoaserъл cuiul și o împinserъл grълbiți într'o parte.

— Le oprim pe amълndouъл, tovarълșe Andrei ? — întrebъл Buciu.

— Nu, — rълspunse secretarul. — Pe cealaltъл o duc tovarълșilor dela Adълncata.

În schimbul cisternei oprite, tractoriștii remorcarъл cisterna lor, golitъл. Intre timp, Andrei Hurdea oprise motorul și stinse farurile. În jurul sълu, tractoriștii se strълnserъл iar.

— Ce ne-ai mai adus, tovarълșe ? — îl întrebarъл mai mulți deodatl.

Secretarul se ridicъл în picioare.

— Vi-i foame, nu ?

— Da, tovarълșe, — rълspunse înaintea tuturor, Pitcoace.

— Țineți ! — îi îndemnl Hurdea, și le întinse un sac. — Aveți aici slълninъл, pълne și brълnzъл.

Pitcoace primi sacul în mълini. Dupъл asta, Andrei vълrl mълna sub salopetъл și se uitъл cercetълtor în jur.

— Ei, dar unde-i Iliuțъл, ce, a plecat acasъл ?

— Nu, tovarълșe... aicea, sunt ! — sълri ucenicul îmbufnat, chiar de lълngъл dълnsul. — Nici nu m'ai vълzut !

Secretarul se plecъл și-i mълngълie fațա caldъл, îm bujoratl.

— Ce-am aici ?

— Scrisori.

Andrei îi întinse legătura lor zâmbind. Cârduit de tractoriști, Iliuță fugi în fața vogonului de dormit. La lumina felinarului și în tăcerea încordată a celorlalți, începu cu grijă să le desfacă. Erau învelite frumos într-o hârtie de gazetă. Găsi numai câteva cărți poștale și un plic. Pentru el, nu era nimic. Ii lăsă pe ceilalți să-și citească scrisorile și grăbi spre foc; tractoriștii îl întăriseră din nou și se pregăteau de cină.

Iliuță se așează între Andrei și brigadier. Secretarul își întinse mâna peste umerii lui, părintește. Mihai îi dădu să mănânce, trăgându-i în față o cutie de scule pe care erau aranjate frumos, pe un ziar, felii de slănină mărunț taiată, brânză și pâine. Tractoriștii mestecau pe în-delete, bătută în obraji și în piept de dogoarea focului. Când Andrei aduse vorba despre transportul motorinei, se iscară discuții aprinse, pline de miez.

— Dacă din cele unsprezece brigăzi, șase au avut nevoie de motorină într-o singură zi, asta nu e bine! — socoti Buciu.

— Desigur, că nu! — îl aprobă Andrei.

— Insemnează, că undeva lucrurile scârțâie, — începu Oproiu, mestecând. — Păi, când eram eu la boer... mama lui de câine...

— Fără amintiri, nea Marine, — îl opri Buciu; — concret, ce ai de propus?

— Lasă-mă Buciu! — i se împotrivi „bătrânul”. Apoi reluă: — La boer, abia așteptam să se termine motorina; când nu mai scăpam de ea, ce credeți că făceam? Noaptea pe vremea asta, săpam o groapă în pământ și răsturnam butoiul... gâl-gâl-gâl... tot, până la fund. Pe urmă, acopeream; a doua zi tractoarele stăteau în brazdă, arăturile întârziiau, boerul dădea alți bani. Il loveam și noi, cum puteam; că nici el nu ne ierta... E, dar acum s'a schimbat; arăm pentru noi, pentru cei care au intrat în cete... ne doare și de o picătură de ulei! Când nu avem motorină, ne uităm la tractoare, la câmpul ce ne așteaptă, sau în zare, spre Bădeni. Nu-i bine; îți vine să pui umărul în spatele tractorului și să împingi, să împingi ca un cal... asta e!

— Aici, ai dreptate, nea Marine, — recunosc Buciu. — Uite, astăzi trecusem patru hectare; mânam grăbit spre cinci. Ei, îmi ziceam, dacă reușesc să fac cinci... dar când îmi era lumea mai dragă, păt-păt, mi-a stat motorul. La bază, nici un strop de motorină. Suntem împiedicați prin asta să ne realizăm angajamentele?... Suntem!

— Uite, ce propun eu, — începu Guju, care gândise până atunci. — Stațiunea să-și facă un program în care să aibă trecut pe zile, când și unde, la ce brigadă, trebuie să ducă motorina. A venit ziua noastră, hop și cu cisterna; mâine duce la altă brigadă, poimăine la alta și așa mai departe...

Andrei tăcuse până atunci. Vorbi încet către Mihai:

— Auzi, Mihai, când vii Sâmbătă seara la consfătuire, să arăți în ședință propunerea voastră... Tu, Moise, să aduci necesarul de combustibil al brigăzii, pe zile, prevăzând depășirile de normă.

Andrei se ridică apoi, trăgându-și bluza salopetei în jos. Ochii săi albaștri, mari, se îndreptară pentru o singură clipă asupra tuturor:

— Eu vă las... mă așteaptă și cei dela Adâncata. Culcați-vă.

Până la tractor fu condus de Zaharia și de Iliuță. După ce controlă

legăturile cisternelor și cauciucurile, secretarul se urcă în scaun. Ii dădu brigadierului ultimele sfaturi :

— Vezi, Mihai, să nu vorbești mâine oamenilor prea mult; arată-le arătura, îndeamnă-i, dar nu le bate capul; ajută-i numai să vadă și lasă-i să gândească singuri. Dacă arătura-i bună, nu se poate să nu dozească tractorul. Și să nu uitați pe-alde Filică și Velicu; sunt în stare de orice... cu Alexe ați mai vorbit ?

— Da, am aranjat totul.

Andrei le întinse mâna prin întuneric :

— Ce-a fost cu telefonul, cine l-a dat ?

— Noi, nu ! Poate la comitetul provizoriu să se fi produs încurcătura, sau chiar acolo, la stație.

— Trebuie cercetat, totuși; ia vedeți !

Farurile clipiră în noapte ca doi ochi puternici, deschiși spre largul întunecimilor. Tractorul porni smucindu-și cisternele, acoperind cu zgomotul său cuvintele celor rămași. Tăcut, brigadierul se înapoie lângă vatra focului. Iliuță însă, urmări din mijlocul drumului multă vreme, licăritul luminilor ce se depărtau, micșorându-se.

6

A doua zi, în zori, satul era în fierbere. Vestea se dăduse în ajun și tot atunci străbătuse Podenii în lung și'n lat, de la o casă la alta. — Măine, la tractoare ! — se spunea. — Să mergem toți, să vedem cum ară ! — și-aproape că nu era casă de unde să nu fi plecat cineva.

Dar nici Filică nu pierduse timpul degeaba. Vineri dimineața, vorbise cu Nică Crețu. Il dăscălise până spre prânz în cușmelie și-apoi îl trimisese să grăiască printre prieteni și vecini, pe la rude sau cunoscuți de-ai lor, împotriva tractoarelor.

Pe Vasile Glonț și pe Lazăr Lungu nu-i slăbise toată după amiaza. Ei nu erau ca Nică Crețu, cu nasul turtit în adunare. Cu ei se putea lucra chiar din'năuntru celor doritori să intre la tractor. — Ei vor trebui să vorbească în adunarea de pe câmp ! — gândi Filică. Trebuie cu pricepere luați dela început. Deaceia-i chemă în casa mare, și nu'n chilia cușmeliei. Aici, Vasile Glonț intra pentru prima dată ; Lazăr Lungu doar a patra oară, socotind tot timpul anilor slugăriți la chiabur.

Filică vorbi cu ei, așa, ca de la un suflet de om la altul :

— Deschideți capetele oamenilor, mă ! Ajutați-i să vadă și ei ce vor aștia... arătați-le voi, dacă ei sunt proști și orbi și nu pricep, că dacă intră, s'au lins pe bot de roadă. Tractorul nu ară bine. În urma lui — ați văzut —, nu mai răsare grâul.

Vasile Glonț și cu Lazăr Lungu îl ascultau tăcuți, așezați pe marginea paturilor ca pe ghimpi. Gândurile le băteau pe loc. Bănuiau ei, că nu pentrucă-l doare pe Filică de dânsii îi povățuia așa, dar parcă nici de rău nu-i învăța. Omul le vorbea din inimă, frățește :

— Mă, cu voi văd că mă'nțeleg... comuniștii spun, că eu caut să-mi fac interesele. Care interese, mă ? N'am pământ ? Ba încă, prea mult ; îmi stă până'n gât acum. De mi l'ar primi cineva, pe tot l-ași

da, numai să scap de povara lui. Dar ce, parcă de asta mă hăituiesc ei? Nu; ci pentrucă vă spun adevărul, mă... să știți!

Când vorbea, Filică-și svârlea vorbele prin știrbitură într'un șir repezit, însoțite de urme de scuipat. Pe tigva lucioasă și țuguiață i se vedeau umflăturile vineții ale vinelor ca o rețea de sârmă ascunsă sub piele. Cenușul ochilor îi deveni metalic, tăios, cu adumbriri de ură ascunsă:

— Păi, de ce să intrați, mă? Roadă mai bună de pe urma tractorului n'o să aveți. Și-apoi, chiar aia ce-o veți scoate, credeți, că vă rămâne vouă?... ferească sfântul! Nici o boabă n'o să vedeți... Acuma, să vorbim drept: pe ei, tractoarele nu-i costă bani? Mai adăugați apoi leafa oamenilor, mâncarea, îmbrăcămintea lor, benzina și motorina. Cu ce le plătesc?... Tu să fii ăla, mă Vasilică, și tot te gândești, că pe lângă toate acestea mai trebuie să și câștigi. Astfel, mustăria nu-ți mai merge... Și-atunci de unde atâția bani?

Nici Glonț, nici Lazăr Lungu nu-i răspuseseră. Gândea fiecare la vorbele lui. — O fi Filică, cum o fi... — își zicea Vasile Glonț, — dar uite, m'a'nvățat de bine, că n'am intrat. — Lazăr Lungu însă, cunoștea mai bine firea chiaburului. Îi privea cu ochi bănuitori, căutând să înțeleagă mai dinainte încotro țintește el să-i împingă.

— Să vă spun eu de unde, — continuă Filică, — de la voi, dela cei care-au intrat în cârdășia lor! Ce vă trebuie, mă? Cai și pluguri, sămânță? Vă dau caii și plugurile mele, sămânță dela mine și încă câte un sac de porumb pe deasupra, pentru nevoile voastre..

Lazăr Lungu nu mai putu răbda și-l înfruntă cu curaj:

— Ei, așa mi-ai spus și mie, că-mi dai! Oamenii au ieșit la plug de-o săptămână, tractoarele de două... pământul meu tot nearat a rămas.

— Ia, uite, la el! — îl luă Filică în derădere. — Ce te grăbești, mă? Mai lasă pământul să răsuflă; abia s'a luat zăpada de pe el și tu ești gata. Ce, parcă eu am arat vreo brazdă? Avem timp toată primăvara! — Dar chiaburul se răsgândi și reveni: — Când vrei să ari?... Luni, că mâine vă duceți la tractoare. Ei, uite: Vasilică e aici... dacă nu ți-oi da caii și plugul, să nu-mi zici pe nume.

Trecuse un timp; Filică se ridică, deschise ușa și privi în tindă.

— V'am mai pus niște porumb în câte-un sac; să treceți mai pe seară și să-l luați. Mâine, după adunare, mi-aduceți sacii înapoi... Acolo însă, să nu tăceți, mă! Auziți, să nu tăceți, să spuneți oamenilor adevărul!

Pe de altă parte, Filică aranjase și cu Ion Velicu o altă poveste; tot îi murise acestuia, acum vreo șapte- opt ani, un copil în fașă. Vorbi se cu el, să-i trântască în dimineața aceasta o pomană mare, cu slujbă și parastas în biserică, cu mese bogate și întinse în mijlocul bătăturii, ca la un hram de mănăstire. Trei-patru ceasuri spre seară îi lipăiseră femeii lui Velicu papucii, în susul și în josul ulițelor. Chema pe oricine; pe vecini, pe femei, pe copii, pe oameni în toată firea, pe moșnegi.

— Da' cui faci, bre? — o întrebară mirate femeile.

— Nu știți, fa?... Cum se uită! — se arată ea plânsă și amărâtă. — Nu vă amintiți de Neluțu? Îi fac de șapte ani!

Nu-și mai aducea aminte nimeni; nici de copil, nici de vreo altă

pomană de-a chiaburoaicei. Dar dacă au fost chemați la mâncare și la băutură, dece să nu se ducă ?

Acasă la dânsul, Filică se pregătise pentru clacă de bătut porumb. Le trimisese vorbă tot în ajun, tuturor finilor, cumetrilor și cumetrelor, rudelor și nepoților, — chiar și celor mai îndepărtați și uitați până acum — oamenilor ce-i munceau pământul și oricui se nimerise, că dacă nu vin, să nu-i mai calce'n bătătură. Unora, le promisese și ceva porumb. Mulți nici n'au vrut s'audă; dar au fost destui care n'au zis, nu...

Acum, sculat pe întuneric, Filică scotea mașina de bătut porumb sub șopron și aștepta sosirea celor chemați la clacă.

7

Oamenii plecați de-acasă cu gândul la tractoare se strânseseră în fața sediului comitetului provizoriu. Aici îi aștepta Alexe din partea partidului — și Lică Mătase cu Voiculeasa din partea comitetului; Ion Leahu era bolnav. În primele clipe ale dimineții, se adunaseră ca la vreo sută de oameni. Printre ei erau și dintre cei deja înscrși: Ilie Zăganu, Moș Gheorghe Soare, Ion Vârlan, frații Cioacă și alții.

De pe ulița sa, Ilie Zăganu veni cu alți nouă țărani săraci și mijlocași. Ii adusesse și pe Lazăr Lungu, și pe Vasile Glonț, și pe Ceașu. Cu Lazăr Lungu vorbise în ajun până seara târziu, sprijiniți în gardul ce le despărțea ogrăzile. Ii povestise despre grâul său, — arat în toamnă cu tractoarele S.M.T.-ului, pe care-l văzuse peste zi, mare și frumos, verde, răsărit până la un bob. Trecuse apoi la starea bună a timpului, la binefacerile primăverii acestea timpurii, la lucrul ce-l face acum tractoarele pe pământul țăranilor, la ura și la căinoșenile ce le-o purtau alde Filică și Velicu sau alții de teapa lor.

Lazăr Lungu parcă fusese mut; nu scoase nici un cuvânt. Asculțase însă cu interes, pentru că tot ce auzise dela dânsul se bătea cap în cap cu ceea ce-i spusese Filică. Noaptea se svârcolise în așternut, ca un șarpe. Gândurile potrivnice, care-i frământaseră cu neîndurare mintea, îi ridicau în inimă nebiruite îndoieli. Spre ziuă, Ioana nu-l mai putuse răbda:

— Ce tot te foești, mă omule? Te duci și te'nscree, și gata. N'o să rămânem cu pământul nearat din cauza lui Filică. El zice că-ți dă plugul lui, numai ca să nu te înscree acum...

Nu-i răspunsese. Gândi însă, că parcă tot avea dreptate și femeia lui. Rămase cu ochii deschiși și ținuiți în tavan, cu mâinile întoarse sub cap, până ce revărsatul zerilor îi albise ferestrele. Se sculă și pregătit de plecare, așteptă pe Zăganu până ce acesta trecu spre comitet cu ceilalți oameni.

Nu răsărise încă soarele, când cei adunați la comitet porniră spre tractoare. Mergeau într'un grup strâns, întins pe toată lățimea uliței, îngrămădiți în neorânduială. Unii aveau piepturile scoase, frunțile senine, pasul vioi; alții păseau îngândurați, cu privirile întunecate, încă bănuitoare.

În acelaș timp însă, clopotele începură să bată îndelung și trist, de parcă vesteau bejenie sau foc. Sunetele lor tânguitoare, boltite, întoarse într'un ecou neîntrerupt dinspre orizonturi, picurau în sufletele oamenilor neliniște. Satul și împrejurimile hăuiau sinistru.

— Care se duce la pomană, mă? — întrebă Zăganu.

Câțiva zâmbiră; cei din primele rânduri izbucniră în râs; dar nu-i răspunse nimeni. N'aveau timp de asta; trebuiau să țină aproape, după pasul celor din fruntea lor. Acolo erau comuniștii: alde Alexe, Mătase, Zăganu, Voiculeasa, precum și cei înscriși în toamnă sau acum.

Pe ulițele străbătute de dâșii îi mai întâmpinau și alți oameni. Unii ieșeau în porți și-i urmăreau, până ce grupul lor se depărta ca la treizeci-patruzeți de pași. Gândeau ceva și apoi plecau pe urmele lor, grăbindu-se ca să-i ajungă. Erau însă și dintre aceia care-i priveau numai și-i întrebau în silă:

— Mergeți la tractoare, ai?

— Da, — le răspundea mai tuturor, Zăganu. — Hai, nu vii?

— Ieh, — scuturau ei din capete.

Grupul trecea înainte ca un val; ei rămâneau în porți, ca niște pietre svârlite pe mal.

Numărul celor plecați crescuse. Era însă, în toată această adunare de oameni, o tăcere neobișnuită. Puțini dintre dâșii vorbeau; cei mai mulți se mișcau tăcuți, cu îndoiala în ochi și în inimă. Câțiva se îngrămădiră spre mijloc, parcă ferindu-se. Pe ei, îi ducea mai mult valul oamenilor, mișcarea celor mulți. Printre aceștia era și Vasile Glonț. El nu îndrăznea să ridice ochii nici înainte, nici în jur. Parcă simțea, aievea, toate privirile celorlalți îndreptate asupra sa. Parcă toți știau, că el merge cu dâșii numai pentru că este trimis de Filică. Ceașu mergea mai pe de lături, temător, păstrând o distanță oarecare între dânsul și grup. O parte din gânduri parcă îl mânau cu ceilalți, înainte, spre ținta celor din primele rânduri; dar și mai puternice erau gândurile care-l trăgeau înapoi, spre înțelesul ascuns, anume ticluit al vorbelor vânturate de chiaburi prin sat.

Când eșiră pe drumul câmpului, se abătură spre lanul de grâu al celor intrați în întovărășire de astă toamnă. Așa cum arăta semănătura acum, n'o prea văzuseră mulți inși. Mai în dreapta lor, verdele crud al lanurilor alăturate se întindea pe toată lărgimea locurilor până în fund.

Lazăr Lungu mări pasul, apropiindu-se și mai mult de Ilie Zăganu. De fapt nu se despărțise nici o clipă de dânsul; știindu-i apropierea și hotărîrea, se simțea mai în putere lângă el. Il cam speriasc Filică în ajun și altfel îi vorbise despre viața lor, Zăganu. Până unde se întindea minciuna și de unde începea adevărul? Nu știa și se temea să caute mai adânc! De la un timp, decând și Zăganu tăcuse, un sentiment strein, de dureroasă singurătate, îl încerca. Auzise de grâul celor întovărășiți. Câte nu s'au spus mai înainte despre el... de văzut însă, nu-l văzuse niciodată.

Dela sat, n'a fost prea mult până la marginea lanului. Grâul răsarise între timp, pe toată întinderea de peste două sute de pogoane, până la ultimul bob. Desimea și verdeța lui, învălurată de boarea dimineții, îi uimi pe cei ce s'așteptau să vadă locul înegrit. Rândurile se întindeau lungi și drepte, ieșite din pământ de două-trei degete. Lanul părea un uriaș covor de iarbă mărunță, ferită la păscut.

— Io-te, bă! — se minună un țaran.

— Ei, fraților, ce mai grâu!

— Ttt — tt — tt!

Țăranii amuțiră.

Alexe și cei de lângă dânsul pătrunseră în lan, ca la cincizeci de pași. În jurul lor, s'au strâns apoi toți ceilalți. Pe fețele celor întovărașiți, creștea mândria; pe ale celorlalți o mulțumire reținută. Numai Vasile Glonț nu înțelegea, de unde dracu apăruse frumusețea asta de lan, care aevea îi juca în fața ochilor și-a minții. El văzuse semănătura și înainte și după ce Filică scosese vorbă în sat, că-i proastă. Pământul nu fusese decât din loc în loc înverzit; încolo, negru ca un ogor... Dar acum?!

Lazăr Lungu mângâie cu dosul asprit și înegrit al palmei, vârfulurile ascuțite ale firelor înrourate. Răceala și umezeala lor îl înfioră plăcut, așa cum ar fi dorit de multă vreme. „Cum a mințit Filică, fără nici o rușine!” — cugetă el. Il căută cu ochii pe Zăganu. Era chiar lângă dânsul; îl privi cum pipăia și el grăușorul, cum zâmbea întinderii și frumuseții lui. Când îi întâlni privirile, își plecă pleoapele îngândurat.

Oamenii se suciră, se învârtiră, priviră iarăși întinderea înverzită, și apoi se strânsură din nou în jurul lui Alexe. Așteptau să le spună ceva; secretarul însă, nici nu se gândea ca să vorbească. Simți, că numai era nevoie. De lângă dânsul, Moș Gheorghe Soare, smulse câteva fire, le ridică în văzul celorlalți, și măsură din ochi lungimea albiturei ce stătuse în pământ.

— Hei, iată care i-a fost betșugul, oameni buni! — grăi el. — Sămânța a fost prea mult îngropată și n'a putut răzbi decât acum, când a dat de soare și apă... Filică ne-a mințit!

Firele smulse trecură apoi din mână în mână. Oamenii le cercetau gânditori, plecându-și capetele cu înțelese. Ochii lui Vasile Glonț se făcură mici, iar, gândurile i se întoarseră asupra lui — într'o mustrare nemărturisită. Undeva, în colțurile cele mai ascunse ale sufletului său, se iviră primele îndoieli.

De aici, plecară spre tractoare. Cei mai mulți pășeau acum hotărâți, cu capetele ridicate, cu frunțile mai înseninate. Venit din largul Bărăganului, un vânt calduț le mângâia obraji și le aducea în nări aroma pământurilor răscolite și a grânelor scăpate de omăt. Fiecare zorea să treacă pe linia primelor rânduri, alături de Alexe, de Lică, de Zăganu și de Voiculeasa. Însă drumeagul strâmt al câmpului îi înșiruisse lung, ca într'o coloană ce mărșăluia.

Când ajunseră la Plopșor, tractoriștii porniseră motoarele. Le mai curățiseră în zori, le alimentaseră din belșug și nu învârtiseră manivelele decât atunci când îi văzuseră pe drumul câmpului. Duduiău și trozneau acum, de se zguduia pământul. Urla văzduhul până hăt, departe, către Năeni și Adâncata. Tractoarele așteptau alăturate cu boturile aliniate ca la paradă.

Țăranii se opriră în fața lor tăcuți, proptiți în bețe, risipiți într'un rând subțire și lung. Tractoriștii îi salutară din scaune, cu șepcile ridicate și fluturate îndelung. Mihai Zaharia sări vulturește pe primul tractor, condus de Buciu.

— Dă-i drumul! — șopti el.

Cu mâna, făcu semn și celorlalți, să-l urmeze. Bubuitul și scrâș-

netul motoarelor crescuseră și mai mult. Plugurile scârțâiră din încheieturi și smucite, urmau drumul lor. Sprijinit de rama cabinei, brigadierul privea în urmă înșiruirea celor patru tractoare. Cu brazdarele săltate, tunând întăritate, ele treceau pe rând prin fața oamenilor. Țăranii le priveau cu atenție încordată, cu ochii iscoditori, urmărindu-le gânditori mișcarea neobișnuită. Grupul lor fu întâmpinat de Lungeanu, agronomul de sector și de Moise Coman. După ce și ultimului dintre pluguri îi luciră coamele în lumina răsăritului, se strânsă cu toții în jurul agronomului, al lui Alexe, și-al lui Mătase.

— Să mergem, să vedem cum lucrează, — vorbi Lungeanu.

Cu el, porniră toți ceilalți. Brigadierul îi aștepta în capul locului în care intrase tractoarele.

Buciu împlântase brazdele chiar din marginea drumului. Fiarele se înfipseră din scurt, trozniră, motorul se opinti în plin, gemând înăbușit. Peste câteva clipe, toate cele patru tractoare, trăgeau întins, unul după altul.

Pământul era destul de umed, reavăn, numai bun de arat. În urma plugurilor nu se ridica nici un fir de praf. Dunga negricioasă a brazdelor răsturnate se lățise dintr'odată până la patru-cinci pași.

Lungeanu, cu Alexe, cu Mătase și cu tot grupul țăranilor se opriră în marginea ogorului.

— Asta-i arătura de tractor, tovarășilor! — grăi agronomul. — Priviți-i adâncimea, socotiți timpul în care se face...

Mihai Zaharia făcu semn țăranilor să se apropie de arătură. Aceștia se răspândiră pe lungimea brazdei, cântărind din ochi calitatea lucrului. Pământul era tăiat adânc și bine întors, la aceeași înălțime. Fața arăturii nu avea nici goluri, nici încălecări de brazde. Grapele îi neteziseră coamele lucioase, lăsând în urmă un strat bun de țărână mărunt sfărâmată. Ogorul rămânea pufos, cu umezeala prinsă dedesubt, bun pentru a primi sămânța. Arătura era fără cusur. Unul dintre țărani se plecă și ridică un pumn din pământul răsturnat. Il arată și celorlalți. Printre degetele ce-i încercau frăgezimea, țărâna curgea subțire înapoi — în brazdă, ca o făină de piper. Se mai plecară și alții, și ridicară și ei țărână în pumni. Toți își plecară capetele tăcuți, înțelegându-se din priviri.

— Se ară bine, — glăsui unul dintre ei, uitându-se lung după tractoare.

Tractoarele se întorceau acum pe cealaltă margine. Le așteptară pe loc. Când șirul lor sosi lângă dâșii, Mihai Zaharia spuse:

— Eu zic, să ne împărțim în grupuri, pe lângă fiecare tractor; le vom putea urmări mai ușor.

Așa făcură. Printre cei ce se alăturară primului tractor, fu și Lazăr Lungu. Mergea pe alături de grapă, privind-o cum sfărâma bolovanii. O scutură din mers și o îndreptă să cadă drept deasupra brazdelor. Grăbi apoi, în urma plugului. Înaintea sa, cinci brazdare mari mușcau din pământul bătut o porțiune mai lată de un pas și o răsturnau pe loc în cinci brazde grele, întoarse frumos și drept. Țărâna se ridica deodată pe luciul celor cinci coame, se răsucea în jos ca niște aripi negricioase și apoi cădea în brazde, alăturate și lungi. Puterea mașinii stăpânită de cel ce-o conducea, părea de neînfrânt.

„Cinci pluguri!” — gândi Lazăr Lungu privind-le; — puterea a zece boi! De unde ar fi putut lua, cel ce-avea aici pământul, atâtea vite și pluguri? — Când mai socoti forța și lucrul tractoarelor din urmă, văzu, că stațiunea adusese pe pământurile lor mai mult decât o herghelie de vite și o armată de plugari și pluguri. Și încă ce fel erau! Pământurile lor nu fusese niciodată răscolite ca acum. „Să vezi ce roadă or să facă ăștia de-au intrat în ceată! Tractorul le toarnă mană în pământ, nu alta! Și când te gândești, că el stătuse atâta timp în cumpănă

Iși aminti însă și de cuvintele lui Filică: „deschideți capetele oamenilor, mă! Ajutați-i să vadă și ei, ce vor ăștia. Arătați-le voi, dacă ei sunt proști și nu pricep, că dacă intră, s’au lins pe bot de roadă”... — „Cum să nu rodească un pământ lucrat așa? Dar ce, oamenii nu văd? Ar mai putea el să le spună, că-i proastă arătura de tractor?... Hei, steaua lui de chiabur! — îl sudui el în gând pe Filică. — Mi-a umplut capul cu drăcovenii și gata să mă împingă și’n păcat! El, câinele, văzuse mai înainte lor binele tractoarelor și deaceea îi împiedica să intre... Tii, să nu asculte el de-atuncea de femei!”

Un fluierat scurt îl smulse gândurilor. Il ajunsese din urmă celălalt tractor. Când ridică ochii, văzu că plugul din fața sa se depărtase ca la cincizeci de pași de dânsul.

Porni în fugă, parcă mai înveselit. Ii venea să sburde, să chiuie, sau să strige și celorlalți despre tăria adevărului ce descoperise acum. Iși vedea aievea ogorașul răscolit de fiarele plugurilor, întors adânc, ca de cazma. Pe el, îi vor crește holdele mândre și frumoase, cum nu le-a mai avut niciodată...

Traian Buciu îl văzu că-i îngândurat și-i făcu semn să suie sus, lângă dânsul, pe podina de fier buburos a tractorului. Stingherit, Lazăr Lungu mai alergă câțiva pași pe-alături, privind cu admirație roțile mari, puternice și greu armate cu colțarii triunghiulari. Vârfurile acestora se înfingeau adânc în pragul brazdei, până’n albul șinei și încet — dar necruțător, împingeau pământul sub fiarele brăzdarilor.

La al doilea semn al tractoristului, urcă pe tractor. Stătea în picioare, sprijinit de acoperișul cabinei, privind în față fâșia câmpului călcată sub roți. Zâmbi celor ce mergeau pe jos și le făcu din mers cu mâna, c’ân fluturarea unei chemări duioase. Se uită apoi la Buciu, cum mânua volanul și vitezele, cu putere și pricepere. Motorul îl asculta duindu-l, trăgând după dânsul plugurile și grapa. Înaintau încet, ca pe un drum lung, dorit de multă vreme. Când își întoarse capul înapoi, prive-liștea celorlalte tractoare — aliniate în șir și urmate de grupurile strânse ale țăranilor, îi păru lui Lazăr Lungu, ca o desfășurare largă și nesfârșită, de uriașe pluguri.

La capătul locului, Traian Buciu întoarse cu îndemânare tractorul; fiarele plugului fură ridicate și apoi înfipte din nou în pământ de către ajutor. Mergeau acum cu soarele în față. Razele lui băteau drept în sticla cabinei. Cu pulberea-i de raze aurise și tractoarele, și țăranii, și toată întinderea câmpiei și a arăturilor.

— Ce spui, tovarășe? — îl întrebă Buciu.

Lazăr Lungu mai privi odată ogorul, șirul celorlalte tractoare care treceau pe lângă el, precum și larga desfășurare a Bărăganului. Vorbi:

— Ce să spun... îmi place, îi bună arătura!

Traian Buciuc grăbi mersul motorului plecându-se peste volan. Fâșâitul pământului tăiat de cuțite se întări, iar brazdele săltau și se așterneau mai viu, mai înfoiate. Lor li se mai alăturau în urmă și altele, ale celorlalte tractoare și astfel dunga negricioasă a arăturii, creștea și se lăța ca o apă neagră ce-i mâna din spate. Curând, în gândurile lui Lazăr Lungu apără imaginea câmpiei Bărăganului acoperită dela un orizont la altul de fața aceluiaș ogor. Rămase apoi multă vreme cu ochii la Iliuță; parcă nici nu-l zărise până acum. „Învăță meseria“ — gândi el. Poate, că și băiatul lui va avea puțința să învețe cândva, meseria asta! Când o veni în sat călare pe tractor, să știe lumea, că-i al lui, al lui Lazăr Lungu, fost argatul lui Filică. Se scutură de gândul ăsta nou, ca de un vis. Cine știe, dacă va mai apuca și ziua asta?!

Iată însă, că-l zări pe lângă ultimul tractor și pe Vasile Glonț. Mergea cu capul plecat, îngândurat și trist. Il știa om cu judecată și se îndoia, c'ar mai fi putut să creadă și acum în minciunile chiaburilor. Sau poate, Glonț abia aștepta să se strângă oamenii'n adunare și să înceapă să-i toarne tot ce le spusese lor Filică?! Poți să știi ce-i în gândurile omului? Nu!... Ce va face, de-o să fie așa? Să spună și celorlalți, că Vasile Glonț vorbește cum i-a învățat Filică pe amândoi și că Filică minte? Dar ce, nu vede toată lumea asta?

Când ajunseră iar la drum, sări jos. Tractorul trecu înainte, zângă-nindu-și plugurile. Oamenii care-l însoțiră rămaseră pe loc, îngrămadindu-se pe lângă agronom. Li se schimbaseră și trăsăturile fețelor și căutăturile ochilor. Nici gândurile nu-i mai munceau atât. Puterea și lucrul tractoarelor, felul de muncă al tractoriștilor, îi trezise la o viață necunoscută până acum. Povara îndoielilor dispăruse și parcă ceva, așa — ca o ceață, li se ridicase depe lumina minților.

Lângă dâșii sosiră apoi, pe rând, și grupurile celorlalți țărani, de pe lângă celelalte tractoare, în frunte cu Alexe, Zăganu și Mătase. De pe ultimul tractor, al lui Pitcoace, coborî și brigadierul.

Oamenii se strânseră într'un cerc neregulat, pe mai multe rânduri. Așteptau. Lungeanu își întrerupse discuția cu cei de lângă dâșul și se întoarse spre ei:

— Ei, acum să ne spuneți, tot ce nu v'a plăcut!

Țăranii începură să zâmbească; întorsătura întrebării îi luase pe neașteptate. Se priveau unii pe alții, cu ochii aprinși. Ce puteau să răspundă?

— Ne-a plăcut, tovarășe... îi bună arătura! — grăi Lazăr Lungu.

Mulți se uitau acum la tractoarele care băteau departe și le aduceau în gând, pe locurile lor. Ogorașele zgâriate cu rarițele și plugușoarele — ani și ani dearândul, vor răsufla în voie, răscolite de puterea de fier a tractoarelor. Parcă simțeau aveau, sub opincă, pământul înfoiat, pufos și reavăn, bine mărunțit de colții grapelor.

— Păi, ce facem, tovarășe? — începu vădana lui Costin, aceea care se întorsese atunci dela Comitet. — Am venit degeaba, pe noi nu ne mai scriți?

Se speriasă femeia de tăcerea lui Alexe, a lui Mihai și a celorlalți. Dar ce puteau să mai spună Zaharia și Alexe? Oamenii se și grupară pe lângă agitatorii fiecărei ulițe. Își strigau numele bucuroși, de mai multe

ori, până ce se încredințau că erau trecuți. Pe lista lui Ilie Zăganu, se înscrise și Lazăr Lungu.

Tocmai acum începură să bată iarăși clopotele. Și mai trist și mai îndârjit. Parcă ardea satul. Sunetele lor hălăduiau prin văzduh până hăt, departe, spre inima Bărăganului.

— Velicu își trage clopotele! — glumi cu înțeles Zăganu.

Câțiva izbucniră în râs, întorcându-se înveseliți spre el. Râdeau și brigadierul, și Alexe, și agronomul; — toți; numai Vasile Glonț nu râdea.

Lică Mătase strânse toate listele la dânsul. Câțiva nu se'nscriseseră; printre aceștia erau și Ceaușu și Vasile Glonț. Și lui Ceaușu îi plăcuse arătura; el n'ascundea aceasta, dar zicea, că tot îi mai bine să se mai gândească, să mai aștepte.)

Vasile Glonț însă, tăcea. Lazăr nu-i bănuia încă încrâncenarea gândurilor. Dădu să se apropie de dânsul și să-i arate cum i-a mințit Filică. Dar n'apucă nici să deschidă gura; Glonț trecu pe-alături, fără să-l privească. Avea fața pământie; ochii îi mocneau ascuns, plini de ură și de necaz. Ocoli cercul oamenilor și o luă înapoi către sat. Mergea cu capul în piept, cu mâinile în buzunare, parcă fugărit de privirile celor rămași. Lazăr Lungu se uita după el, ca după un străin. Nu mai înțelegea nimic din purtarea lui.

Intoarse din nou spre dânsii, tractoarele veneau duduind, trăgându-și plugurile cu aceeași semeție, într'o înaintare înceată și grea, dar sigură și cu neputință de stăvilit.

După prânz, Mihai Zaharia trecu pe la comitetul provizoriu și iscăli contractele cu cei noi înscrși. Curtea și ulița erau pline de oameni. Lică Mătase îi striga pe rând, iar el își însemna pe planurile pământurilor dela Plopșor și dela Pănoiu, fiecare locșor alăturat întovărășirii. Până la urmă, pământurile se uniră dela o margine la alta. Rar, din loc în loc, mai rămăsese pe hârtie câte un petecut alb, singuratec, pierdut în întinderea celorlalte. Așa mai erau aici, la întovărășirea dela Plopșor, câțiva dintre mijlocași care încă nu intraseră: Vasile Glonț, Ceaușu, Costică Trifan și alții. Dar tot nu-i va părăsi. În timpul campaniei, va mai trece pe la dânsii din când în când, amintindu-le despre rostul unirii pământurilor lucrate cu tractoarele și mașinile stațiunii... Altfel, va trebui să-i împingă la marginea întovărășirii.

Pe-aproape de sfârșit, sosi și Leahu: îngheboșat, cu gâtul înfășurat în bulendre, cu căciula trasă peste urechi și frunte, cu gulerul surtucului ridicat spre ceafă.

— Ce, parcă poți rămâne în casă, când știi c'aici e de lucru? — își începu el vorba. — Numai cu ochii pe fereastră am stat. Creștea inima'n mine când vedeam câtă lume se scurge spre tractoare. Acum, n'am mai putut răbda... am venit să văd ce-a ieșit și din asta.

— Privește, — îl îndemnă Mihai, arătându-i oamenii dinăuntru, din curte și din uliță. — Toți s'au înscris.

— Atunci stăm bine, — glăsui Leahu, cu jumătate de gură.

— Stăm.

Lică Mătase și cu brigadierul își văzură mai departe de treaba lor. Ion Leahu se așeză pe-un scaun de lângă dânsii, sprijinindu-se de

masă; strâmbându-se și văitându-se, ca un om cu oasele sdrobite... Vezi bine, era tare bolnav, sărmanul !

Incet, încet, numărul oamenilor scădea. Cei care semnau, ieșeau afară și de acolo în uliță. Lui Leahu însă, i se părea că șirul lor este fără de sfârșit. Intr'adevăr, pe lângă cei înscriși acolo la tractoare, mai veniră încă vreo patruzeci-cincizeci. Mulți dintre aceștia trecuseră în timpul dimineții ori pe la pomana lui Velicu, ori pe la claca lui Filică. Se întoarseră acasă mâncați, băuți și cu porumb în traistă. Dar când aflară despre starea nouă a semănăturilor, despre felul arăturilor făcute de tractor și văzură atâta popor îndreptându-se spre comitet, se alipiră și ei grupurilor celor deja înscriși. Așa crescuse și mai mult întinderea întovărășirilor.

Când terminară, Lică Mătase făcu socoteala ; toți trei erau nerăbdători să afle la cât se ridicase întinderea pământurilor alăturate. Cu cei înscriși de astă iarnă și'până acuma, cu cei de azi, aveau exact nouă sute de hectare. Ochii brigadierului clipiră mulțumiți.

— Nouă sute aici, — gândi el, — și cu cele o sută dela „*Drum Nou*“, în total o mie de hectare, numai de arătură... plus suprafețele ce le vom semăna... trecem peste o mie de hantri. E ceva; de acum totul depinde de brigadă !

— După cum se vede, — spuse Mătase — rămâneți toată campania la noi.

— Toată... și încă trebuie să-i dăm zor, — răspunse Mihai, cu o bucurie asprită de gânduri.

Președintele îi înmână apoi un rând de contracte, opri el un alt rând pentru comitet, iar cu al treilea ieși afară să le înmâneze țăranilor.

Mihai Zaharia vârî contractele în buzunar, se mai uită pe fereastră, făcu doi-trei pași într'o parte și alta a mesei și dădu să plece. Din drumul spre ușă însă, se întoarse către Leahu cu privirile schimbate ; avea în ele și ceva prietenesc și ceva ascuns. Ion Leahu tresări ; un fior rece îi străbătu tot corpul : — Drace, — gândi el în clipa aceea, — asta parcă știe ceva, așa mă privește... poate m'a văzut cineva când am telefonat la stație ? — Brigadierul se apropie de el și-i puse mâna pe umăr. Leahu îi aștepta cu înfrigurare vorbele care întârziiau.

— Mai stai pe-aici ? — îl întrebă Mihai.

— Stau...

Ion Leahu vru să se ridice, dar mâna brigadierului îl opri pe loc. — „Tii, — își zise Leahu ; — să știi că asta mă ia pe departe și-apoi de-odată : hop ! — îmi și pune mâna'n gât... și sunt oamenii strânși aici, nu poți face nimic !”

— Auzi, bre, nea Leahule, — continuă Mihai ; — vezi, că trebuie să vie mașina dela stație să mă ia. Eu trec pe la tovarășul Mătase, pe acasă... să vie acolo.

— Eh, — izbucni Leahu, liniștindu-se ; — lasă, știu eu. Nicio grijă, te servesc... Du-te, că-i acasă !

IV

1

Soarele încă nu răsărise. Totuși, lumina se întărea și împingea încet spre orizonturi, ultimele rămășițe zdrențuite și fumurii ale nopții. În partea răsăritului, cerul își pârguise bolta cu o paloare galbenă, roșaurie. Acolo bolovănirea norilor argintii sclipea străveziu, parcă înflăcărată. Razele ascunse ale soarelui își încrucișau în marginile ei vârfurile îndepărtate. Undeva, dincolo de pământ și zare, creștea — apropiindu-se, lumina dimineții.

Pământul neted și neacoperit, întins până spre ceața negurilor ce-l înconjurau, aburea ușor, ca o fumărie uitată, de mult înăbușită. Odată cu limpezimea văzduhului, valul acesta al negurilor plutitoare se rostogolea spre laturi, îndepărtându-se și dispărând. Câmpul rămânea golaș, nemărginit, ca o apă negricioasă, cu spinările undelor încremenite în îngheț. Liniile miilor de haturi străvechi fărâmițaseră întinderea în fâșii mici, stinghere și sărace, risipite în vrajbă și neorânduială. Pe unele, se mai zărea verdeța grânelor mărunte sau fața negricioasă a ogoarelor proaspete; cel mai multe însă, — surii sau ruginii — așteptau tăcute fierul plugului.

Mașinuța trecea printre pământurile peticite ale țăranilor ca printr-o grădină părăsită, cu straturile uitate în paragină. Drumul câmpului se uscaseră de soarele și vânturile primăverii; numai pe-alocuri, prin părțile mai joase, se mai păstra umezeala apei strânsă din zăpezi. Prea puține dintre haturi erau ogorite din toamnă. Acolo unde se semănase grâu, acesta se ridicase firav și galben, rar, de-ți era mai mare jalea. Parcă crescuse'n piatră. Prin fața ochilor lui Mihai, brăele lanurilor destrămate, lungi și înguste, fugeau grăbite înapoi. Brigadierul se gândea la timpul când toate aceste ogorașe se vor uni într'un lan cu haturi mai îndepărtate ca zarea.

Alătura de dânsul, Lică Mătase.

— Parcă-i un cimitir tot câmpul! — mormăi Mihai.

— Așa e peste tot, unde n'a pătruns tractorul, — adăugă Lică Mătase.

Și alte, și alte, asemenea fâșii nearate, mărginite de măracini și burueni uscate li se plimbau pe dinaintea ochilor. Miriști uitate din vara celuilalt an, mălăiști și fasoliști bătute de vite și oi, porumbiști cu cioturile ascuțite ale strujenilor înegriți de ploi. Intre ele haturi de câte două-trei palme late, pline de grohotiș uscat, înalte ca niște praguri ieșite din pământ.

— De-acuma o s'o terminăm și cu haturile, — continuă peste un timp, Mătase. — O să deschideți voi fața Bărăganului.

Brigadierul tăcu. Răsuci ușor volanul și mașinuța o coti pe un drum îngust și lung. Soarele răsărise; îl aveau drept în față. Lumina juca pe sticla parbrizului într'un roi de raze. Ochii le sclipeau mărunț, stânjeniți de strălucirea ei. Mișcarea aerului le șuera pe la urechi, tremura ușor firele mustăților lui Mătase și-i flutura brigadierului o șuviță de păr ieșită din șapcă. În fund, le apărură repede, șirurile salcâmilor dela Pănoiu și grupul așezărilor Gospodăriei de Stat „Frăția“.

Se vedea, că Lică Mătase stătea cu gândurile în altă parte. Intr'un timp, vorbi :

— Dac'am trece și peste ziua de mâine, greul s'a dus... îl luați voi, în spinarea voastră.

— Dece să nu trecem ? — îl întrebă Mihai, urmărind totodată linia drumului. — Te temi ?

— Eu, nu; dar parcă văd ce chiloman o să fie... numai la Gherghina Cucului când mă gândesc...

Brigadierul zâmbi, privind înainte cu mâinile pe volan.

— ...păi ce crezi ; asta-i meteahnă veche : ține omul la hat ca la ochii din cap... treabă chiaburească !

— Când o să ne întoarcem în sat, om mai vedea ce putem face până mâine, — răspunse Mihai. — Trebuie să vorbim cu tovarășa Voicu, ca să aibă grijă de Gherghina în mod special.

Mașinuța se opri cu botul între salcâmi. Coborîră. Mătase ridică dreapta și și-o purtă larg pe linia cea mai îndepărtată a pământurilor :

— Aici e-al nostru... pe tot l-am primit în 45. Dela șirul ăsta de salcâmi și pân'n celălalt, iar în părți, dela un drum la altul, e numai pământul celor ce s'au înscris în întovărășire.

Mihai Zaharia cercetă îndelung revărsarea locurilor. Încă nu mai lucrase niciodată pe-o întindere de-atâtea sute de hectare. Intr'adevăr, vor trebui să lupte cu multă îndârjire.

— În partea asta, — continuă Mătase, — e-al statului. Tot cam atâta are și gospodăria. Sediul ei e acolo, la conacul lui Pănoiu.

Porniră apoi spre „Frăția”. Curtea acesteia era plină de frământarea dimineții. Când urcară scările de piatră, Lică Mătase se apropie de brigadier și-i șopti :

— Auzi, Mihai, vezi că directoru-i cam sgârcit; dac'o fi nevoie, să pui și tu o vorbă bună.

Înăuntru, așteptară până ce directorul dădu ultimele dispoziții ale zilei. De unde stăteau, pe o canapea cu arcuri rămase de la boier, Mihai și cu Mătase îi urmăreau mișcările, șoptindu-și. După ele și după vorba lui, se vedea că este un om aspru. Când termină, directorul închise ușa după cei ieșiți și se așeză pe neașteptate între dâșii. Își ridică o mână și pocnind-o de genunchiul lui Mătase, îl întrebă dintr'odată :

— Spune, nea Lică, ce-ți trebuie ?

Lică Mătase își arată șirul dinților îngălbeniți de tutun, zâmbindu-i.

— Păi, acum n'o să vă cerem decât niște sămânță.

— Sămânță, — repetă lung directorul. — bine ; din care... și cât ?

Președintele își ridică sprâncenele și-l privi dintr'o parte, apoi îl întrebă :

— Grâu, d'ăla de primăvară, mai aveți ?

— Se mai găsește... vă vom da ceva.

— Orz, ovăz, porumb de soi bun ? — îl întrebă Mătase.

Directorul întinse mâna și-și luă de pe birou carnetul și creionul.

— Cât ?

Lică Mătase spuse cantitățile ; erau cam mari. Directorul și le notă, încruntându-și sprâncenele.

— Când ni le dați înapoi ?

— Păi, când ? îl întrebă Mătase. — La cules.

Directorul rămase un timp cu creionul între dinți. După aceea,

își clătină capul afirmativ și-și împinse carnetul pe birou. Se întoarse spre Mihai :

— Voi cum stați cu treaba ?

— O să meargă bine.

Se ridicară.

— Știi, tovarășe — reîncepu Mătase. — Toată iarna am căutat niște sămânță de lucernă... nu cumva aveți și d'asta ?

Directorul clătină din cap amenințător. Lică Mătase începu să rădă cu subînțeleș.

— Puțină, o să vă dăm.

Ieșiră. În pragul scăriilor de piatră, președintele îi prinse brațul mai sus de cot și-i spuse mioros.

— Floarea soarelui însă, cred c'aveți berechet...d'asta Jdanov !

Brigadierul izbucni într'un râs nestăvilit; directorul începu să fluiera a pagubă. Lui Lică Mătase îi sticleau ochii și-i tremurau mustățile sub zâmbet.

— Fie, — încuviință greoi directorul. — Dar dacă nu veniți să le ridicați săptămâna aceasta, le dăm altora.

— Fiți fără grijă, — îl liniști Mătase; — când o să le-aducem, o să ne fie mai greu.

Din mașinuță, Lică Mătase făcu multă vreme cu mâna directorului rămas pe scări. Când trecură pe sub portalul cu numele gospodăriei scris pe frontispiciu, președintele se apropie de urechea lui Mihai și-i spuse:

— Tare sgârșcit... un altul, n'am mai întâlnit.

2

Frumoasă era revărsarea zorilor de primăvară pe Bărăgan ! Când întunericul înfruntă încă lumina dimineții, câmpia doarme liniștită, acoperită până'n fund de neguri plutitoare. Cerul și pământul își ascund sfârșitul întinderilor undeva, departe, la marginea văzduhului întunecat. Și totuși, pânzele nopții se destramă pe nesimțite, desgolind în partea răsaritului o rază vineție. Acolo se plămădește lumina.

Mihai se trezi cu fața în sus, cu ochii pironiți în tavanul vagonului. Se ridică într'un cot, privi geamul fumuriu al ferestrelor și apoi prin ușa deschisă, bolta cerului. Stele, nu mai erau. Și nu se putea spune că este nici întuneric nici lumină. — E ziuă ! — gândi el și coborî ușor din pat, ferindu-se de sgomot. Își trase pantalonii și salopeta, își încălță bocancii și ieși.

Afară, văzduhul părea mai mult înourat, ca înaintea unei apropiate furtuni. Din spatele vagonului, auzi glas întretăiat :

— Mai sus, Iliuță, mai sus, mă ! Așa... așa... gata, ajunge, că mă'ngheți !

Ghemuit lângă Iliuță, Traian Buci, primea apa turnată de ucenic pe ulucul spinării. Desgolit până la brâu, tractoristul își spală apoi și pieptul și se ridică. Se scutură ca de un tremur, de fiorul apei pătrunsă pe sub centură. Cu un șervet alb își șterse fața și brațele, spatele și pieptul înroșit.

— Tu te-ai spălat ? — îl întrebă el pe Iliuță și dădu să-i apuce căldarea.

— Primu, neică Baciule !

Brigadierul intra din nou în vagon. Bătu ușor și regulat în podina

de lemn, ca într-o toacă. Câțiva dintre tractoriști își săltară capetele, speriați.

— Hei, tractoriștilor, — strigă Mihai, — care vrea laptele'n pat ?

Tractoriștii nu-i răspunseră, dar înțeleseseră că e timpul să se scoale. Săriră pe rând de sub așternuturi, îngrămădindu-se între paturi. Își luară fiecare boarfele ce le avea și ieșeau din încăperea strâmtă a vagonului, afară, să se îmbrace în voe.

— Roibule, ia mișcă-l și pe Pitcoace, — ceru brigadierul.

Trezit din somn, Pitcoace își săltă capul îmbufnat.

— Ce e, mă ? Ce m'ați sculat cu noaptea'n cap ?

Tractoriștii izbucniră în râs.

— Tovarășe brigadier, — zise unul dintre ei — eu zic să-l mutăm cu patul pe tractor.

— Lasă, mă, că doarme el și'n scaun...

— Trage pătura de pe el ! — strigă un altul de afară.

Roibu atât a așteptat ; apucă pătura de-un colț, smucj și-l descoperi până la glesne. Pitcoace se chirci, strângându-și genunchii spre piept, își frecă ochii și apoi se ridică în silă, așezându-se pe marginea patului.

— Mă... cu voi, nu poate omul nici să se odihnească !

Un nou val de râsete sgudui vagonul.

— Ei, vedeți, — continuă Pitcoace privind prin fereastră ; — nu v'am spus eu, că e întuneric ?

Cei rămași înăuntru râdeau acum cu poftă reînoită. Cam acelaș lucru se petrecea cu Pitcoace în fiecare dimineață. Ziua nu începea pentru el decât atunci când soarele era sus, pe cer.

În scurt timp, ieșiră toți afară. Aici, își turnau grăbiți — unul, altuia — apă în pumni. Guju, — care era la rând în ziua aceea, — scoase toate așternuturile pe acoperișul vagonului, la aer.

Mihai se spală împreună cu Marin Oproiu. Se îmbrăcau acum liniștiți, rotindu-și privirile pe bolta încă fumurie a cerului. Nu se zărea pata niciunui nor. Numai spre răsărit, văzduhul era și mai alb, și mai străveziu. Zarea părea mai aprinsă ca deobicei.

— Se încălzește vremea, — grăi Oproiu ; — trebue să-i dăm zor.

Un timp rămaseră amândoi cu ochii pe cer, urmărind tăcuți leagănul luminei.

În spatele lor, tractoarele începură să duduie. Mai întâi încet, rar și spart, cu întreruperi și răbufniri întârziate, parcă înțepenite încă în amortizarea nopții. Apoi din ce în ce mai viu, mai plin, mai aproape de normal. Când toate își îndărjiră bățile de tunet, pământul de sub ele se scutura ca de cutremur. Tractoriștii le întăreau bățile, măreau sau micșorau clocotul gazelor, voit întărâtându-le. Sub voința lor, viața motoarelor scrășnea.

Brigadierul trecu dela un motor la altul, cercetându-le. Avea pentru fiecare numai o clipă ; le asculta cu deosebire duduitul plin ca pe ale unor băți de inimă uriașă. Știa, că și ziua de azi va fi grea ; brigada va da din nou examen în fața țăranilor din Podeni. Vor începe spargerea hafurilor. La tractorul lui Pitcoace se opri mai mult. Îi ascultă bățile, strânse capacul radiatorului, privi mai atent motorul. Trecu apoi la Guju și la Oproiu. Pe motoare mai erau încă urme de praf și de motorină scursă. Lui Mihai i se păru, că tractoarele-s mai murdare ca niciodată. Adună pe cei patru tractoriști și-i înfruntă, stăpânindu-se :

— Tractoarele nu sunt prea bine curățate și-ați avut timp destul ! —

Iși purtă ochii severi dela unul la altul. — Nu vreau s'aud, că va sta cuiva motorul pe brazdă, în fața tovarășilor! — și-și întoarse capul spre grupul țăranilor care se apropiau de dânsii : — Ne-am înțeles ?

Tractoriștii plecară la tractoare și suiră în scaune. Așteptau. Primii șapte-opt țărani se abătură din drum, ieșindu-le în față :

— Noroc, tovarășilor ! — le strigară ei. — Credeam că noi o să vă trezim și când colo...

Mihai Zaharia le strânse mâinile, zâmbind. Printre cei veniți își arătară fețele Ilie Zăganu, Lazăr Lungu, Moș Gheorghe Soare, Gheorghe Cucu și alții. Din urmă, grosul celorlalți se apropia, în frunte cu Lică Mătase. O parte dintre ei înconjură tractoarele; cealaltă parte se îndreptă cu Lică spre brigadier.

— Nu scăpați de noi așa ușor, — grăi Lică. Am venit să vedem și noi cum se lucrează, că d'aia am intrat la tractor...

— Pentru asta v'am și chemat, — răspunse brigadierul. Apoi se întoarse către restul oamenilor : — Tovarăși, cine are pământ în partea asta, să-și scoată pietrele de hotar... ne'ncurcă plugurile.

Plecară după pietre nu numai cei care aveau locuri aicea, în tarla ; în jurul fiecăruia se mai strânseseră încă alți doi, trei. Unii s'au repezit la ele ca niște copii ; alții se apropiau îngândurați, socotindu-se încăodată, dacă nu era mai bine ca să fi rămas deoparte și anul acesta. Lazăr Lungu nu avea aici decât o singură fâșie, mai strâmtă ca un drum, dela nevastă. Răzoarele mușcaseră din ea, ca de două palme. Pietrele mari, înalte și alburii, îi străjuiau marginile năpădite de vrejuri, de boz și de buruieni, ca două pietre de mormânt. Se opri lângă una din aceste pietre, cu gândurile răvășite. Nu-și închipuise încă niciodată ogorașul lui cu haturile șterse, cu pietrele svârșite. Cum ar mai fi putut ști, că ăsta, nu altul este pământul lui, și numai al lui... Iși întoarse privirile din nou spre tractoare și apoi din nou spre pietre. Zărindu-l îngândurat, Ilie Zăganu se îndreptă spre dânsul ; apucară fiecare capătul unui stâlp din ăsta în cangea mâinilor și-l tot mișcară și-l tot suciră, căsnindu-se să-l smulgă din rădăcini. Dar nu era chip ; Lazăr Lungu se așeză lângă piatră, tulburat.

— E greu, vecine ! — îl sgândări Zăganu.

— Este, frate Ilie... nu atât că voi smulge piatra din pământ, dar parcă o smulge de aici, din inimă... și-a prins rădăcini, parșiva.

— Eh, e greu acum la început... pentru că încă n'ai simțit nici largul pământurilor a'ăturate, nici largul inimilor unite într'o viață nouă... Mă, încătușarea asta, a pietrelor, a fost mormântul fericirii noastre, a vieții care-o vrem lărgite... Hai !

Se opintiră amândoi în trupul pietrii, ca într'o tulpină de copac. Degeaba ; de trei ori pe cât era afară, atât era vârită în pământ. Lazăr se ridică și începu să sape în jurul ei. Când se uită în dreapta și în stânga, în rând cu dânsii, acelaș lucru făceau și ceilalți. Parcă i se mai vânturase chinul inimei... parcă nu-l mai necăjea atât împotrivirea ce-o simțise iar...

Pietrele au fost strânse în fața tractoarelor. Țăranii făcură roată în jurul lor și le priveau tăcuți și gânditori. Unii se scărpinau în cap pe sub căciulă, alții le ciocăneau tăria cu vârful bețelor. Fiecare își depăna nestânjenit amintirea unei vieți trecute, plină de nevoi și lipsuri, stoarsă din sgârcenia pământurilor țarcuite...

— Gata, — strigă Mihai, adresându-se și țăranilor și tractoriștilor, — începem !

Pornite, tractoarele duduie și mai puternic, smucind plugurile și îndreptându-se spre tarla. Mulțimea țăranilor se despărți în două, făcându-le drum să treacă. În urma lor, ei își uniră rândurile din nou, revenind ca laturile unei ape fugărite. Erau conduși de Mihai Zaharia, de Zăganu și de Mătase. Mergeau grăbiți, porniți parcă să împingă din spate tractoarele — de s'or împiedeca de haturi. Hotărîrea de care erau mînați se vedea mai mult din mișcările trupului, din agerimea mersului; gândurile însă, le mocneau îndoelnice în spatele privirilor încețoșate, cenușii. Puțini dintre ei aveau căutătura limpede, cutezătoare.

Buciu își opri tractorul la marginea tarlalei, cu botul intrat în mărăciniișul primului hat. În spatele său, ceilalți își înșiruiră tractoarele ca într'un dispozitiv de luptă. Țăranii se rînduiră pe toată lărgimea drumului, în capetele locurilor ce trebuiau întoarse. Mulți dintre ei așteptau încrâncenarea plugurilor cu sufletul la gură. Hatul era, lat și bătut, uscat. Brigadierul ridică mîna ca un steag și fluturînd-o, le făcu semn tractoriștilor să înceapă. Motorul lui Buciu își întări dintr'o dată pocnetul, se scutură ca un cal întăritat în frâu, smuci și o porni semeț înainte. Sub pieptul tractorului, hățiturile, pelinurile, buruienile și mărăcinii hatului își plecară vîrfurile pentru totdeauna. Răsuflarea țăranilor se curmă într'o așteptare scurtă, dar grea. Cele cinci brăzdare ale plugului își înăbușiră zăngănitul împlîntându-se adînc, cu sete, în pămînt. Primele trei intrară în toată lățimea hatului, pe dedesubt, ca pe sub o lespede. Motorul își frânse duduie într'o răbufnire seacă, tăiată de greutate. Chipurile țăranilor împietriră. Buciu schimbă manșa vitezelor și se lăsă mai pe volan. Motorul smuci cu mai multă putere, fiarele se întinseră ca niște coarde, brăzdalele trosniră înăbușit și deodată, pe lățimea celor cinci brazde, hatul fu mușcat adînc, întors și repezit alătura de drum. Suflarea zecilor de oameni sfârși cu un oftat prelung.

Din dreapta tractorului, Iliuță lovi în capota motorului cu o buriană smulsă de pe răzor.

— Cea, Dumane!

Pe țăranii îi încercă un zâmbet, umbra îngrijorării li se mai destrămasese în priviri, inimile le băteau acum, ca niște tobe.

— Iată, pruncul! — grăi moș Gheorghe Soare, — Pe-o așa dihanie, cred și eu că-și poate râde de căluții și de boulenii noștri!

— Care căluți? Cine-i are...

— Vezi bine, că da.

— Păi, cu asta desfunzi și drumurile.

— S'au dus dracului răzoarele... le-a șters.

— Al meu a fost pămîntul ăsta, — grăi un țăran cu oarecare părere de rău.

Trecură apoi și primul și al treilea tractor. Și plugurile lor rupseră pe aceeași lățime, pragul hatului. La al patrulea însă, brazdele întoarseră din plin o șoricărie întreagă. Nenumărate cuiburi răsucite din mătase de păpușoi, grămezi întregi de grăunțe, țistari sfărtecați și lespezi găurite, rămaseră svîrlite pe fața arăturii. În locul răzorului, rămase pămîntul ras, galeriile și împuiernița șoarecilor sfărîmate.

— Ia te uită, frate, cu cine împărțeam noi bucatele! — se minuna un țăran.

— Pe din două, — sări brigadierul; — o parte din pămînt era

smuls lanurilor de lătimea răzoarelor, iar o parte din rod, ascunsă de către șoareci, tot în fundul lor... — Ei, ia gândiți-vă, cât pământ l-au ținut ferit de plug haturile și cu câte grăunțe ați hrănit șoricăria câmpului!

— Asta cam așa e, — răspunse un țăran. — Până nu vezi...

Tractoarele se depărtară, rupând pe rând din pragul fiecărui hat, O parte dintre țărani porniră pe drum, grăbiți ca să le ajungă. Cei mai mulți însă, se opriseră în grupuri mici în dreptul haturilor peste care fiarele plugurilor trecuseră neîndurătoare.

Mișunau nu numai șoareci; toate găngăniile pământului viermuiau pe deasupra lespezilor întoarse. Pământul haturilor, ocolit de plug sau sapă, se întărise în trecerea zecilor de ani mai rău ca piatra.

— Se mai aerisește pământul, bre! — zise gânditor moș Gheorghe Soare.

Un alt grup, urmărea pas cu pas lucrul tractoarelor. Cu acesta era și Lazăr Lungu. Ei mergeau pe drum, tractoarele pe lângă dânșii, peste haturi, tăindu-le deacurmezișul. Priveau cum boturile motoarelor călcau hățșurile din răzoare, cum le frângeau pe loc și cum le îngropau pentru totdeauna sub întorsătura brazdelor lungi, neîntrerupte. Uneori duduindu-se întărea, motoarele gemeau înăbușit, plugurile trosneau din încheeturi și șurubării, iar lespezile pământului tolocit se ridicau grele și groase, îndoind cormanele. Pe o lățime de aproape trei stânjeni, țărâna rămânea întoarsă adânc, ca de casma. Pufoasă și neagră, mărunțită de colții grapelor, ea aștepta tăcută sămânța ce va rodi, cu siguranță îndoită.

Tractorul lui Buciu, se opri. Costică Roibu și cu Iliuță se munceau să scoată de sub grapă și din subsoara grindelor, buruienile încălcite pe ele ca niște fire de sârmă. Le ajută și Lazăr Lungu. Intors în scaun, Traian Buciu îl îndemnă și de astădată, să urce lângă dânșul.

— Hai sus, tovarășe Lazăr!

Lazăr Lungu sui lângă tractorist cu mai multă siguranță. Curând, tractorul se smulse locului, duduind. În stânga lor, fâșiile de pământ prinse între haturi, își arătau pe rând sărăcia și pestrițimea. Când un fost lan de floarea soarelui cu buturii uscați, când o miriște sau o porumbiște. Intre ele, limbile înguste ale răzoarelor, acoperite de buruieni și spini, cuibărite de șoareci și dijmuitoare de holdă. Incremenite de ani și ani, în aceleași linii moarte, despărțitoare de rod și de oameni, erau acum sfărâmate de pintenii și fiarele tractoarelor. Lazăr Lungu le privea tăcut și încruntat.

— Ei, ce zici? — îl întrebă Buciu, simțindu-i frământarea.

Lazăr Lungu își rumegă răspunsul rupt din suflet:

— Văd... și gândesc ca voi; e drept așa. Acum nu mă mai îndoiesc. Dar pârdalnica asta de inimă tot mai bate și ustură cu fiecare hat întors. Imi vine câteodată s'o smulg din piept și s'o vâr aicea, sub tractor, să simță că se schimbă ceva.

Tăcu. Tractorul trăgea întins, sdrobind impotrivirea pământurilor. În față, zarea li se deschidea lărgită, limpede și luminoasă. Inapoi a lor, haturile cădeau mereu...

— Eh, viața! — continuă Lazăr Lungu, — de cârpă ne-a fost! Am trăit cu gândul la bucățica asta de pământ... An de an, locurile noastre se îngusteau și sărăceau, iar ale chiaburilor creșteau odată cu rotunjirea burților... Cui îi păsa de noi până acum? Lui Pănoiu, lui Filică și lui

Velicu?... Pe dracu'! Eram buni numai de stors și de isplătat — cum spune fratele Zăgan... Și-acuma, uite! Dăm lărgime vieții și pământurilor noastre — spre belșug' și fericire... îndreptăm legiuirile și timpul după nevoile ce le-avem și inima mă'ncurcă... parcă o simt sub picioare, nu în piept...

Vorbele lui Lazăr Lungu se stinseră într'un șir de șoapte repezite printre dinți, cu aprigă durere.

Traian Buciu nu-i răspunse nici acum; mări și mai mult puterea și sbuciumul motorului și-i grăbi mersul. După un timp vorbi:

— Hei, tovarășe... Păi, cine caută să ne frângă mersul și să ne ciuntească drumul? Șoaptele chiaburilor... interesele lui Filică și ale lui Velicu. Cui le pria peticirea pământurilor, de ți-i mai mare jalea când le vezi? Nouă? Nicidecum!... Chiaburilor! Deaceea se caină și cârtesc atâta azi.

Tractorul înainta mereu peste alte și alte haturi. Ochii lui Traian Buciu priveau oțeliți înainte, peste câmpul înșorit.

— Ai văzut cum cresc holdele în urma tractoarelor, — reîncepu Buciu; — ce te-ar mai opri atunci, ca să-ți liniștești și inima?

Dar Lazăr Lungu nu-l mai asculta. Privea neliniștit pe-alături de parbriz, pe deasupra motorului, înainte. Zarea și pământul îi jucau sub ochi, ca o plasă tremurată. Parcă stătea pe jar. Zări și ogorașul lui; se apropiau de el. Il muncise toată iarna gândul, că nu-l va putea ara și că-i va rămâne iar pârloagă așa cum i-a rămas în toamnă. Iată, acum tractoarele i-l vor desfunda adânc, așa cum nu fusese și nici nu visase măcar, vreodată. Și pe el îl mai încearcă încă îndoiala, ca pe-un netrebnic!... Ajunseră la cinci pași de locșorul lui; îl cunoaștea dintr'o mie. Îngust, cât o brazdă de grădină părăsită. Uite primul hat... Într'o singură clipă, tractorul calcă sub pieptul său tot buruienișul. Simți, cum pîntenii roților trecură peste el, frângându-l. Inchise ochii; aștepta... Auzi, cum fiarele brăzdarelor intrau adânc în pământ, cum corzile de oțel trozneau, cum motorul icnea într'o încrâncenată opintire, gemând și duduind înăbușit. Într'un timp, tractorul parcă gemu mai scurt, mai puternic, mai cu dușmănie... Deschise ochii. Plugul îi șterse o parte din hat, smulgându-i-l din rădăcini. Brazdele îi curățaseră și îi îngropaseră pentru totdeauna vetrele de costrei, de pelin și de pir, cunoscute din primii ani ai căsniciei. În locul lor, pământul rămase neted și mărunțit, curat și înfoiat. O ușoară strângere de inimă îi aduse peste lucirea de argint a ochilor, umbrirea unei înfristări străine și fugare.

— Na... tui steaua lui, tot îi mai simt căldura!

Tractoristul își întoarse fața spre el cu ochi întrebători.

— Țsta de l-am trecut acum, al meu a fost! — îl lămură Lazăr Lungu.

Buciu se încruntă, parcă amenințând tractorul pe care-l conducea. Slobози toată puterea gazelor, se plecă peste volan și manșă, împintenind motorul. Duduitul crescă, ca un tunet întretăiat. Tractorul smuci și trecu peste-al doilea hat, într'o singură oprire. Plugul frânase surda-i împotrivire într'un scrâșnet scurt. Lazăr Lungu nu mai avu vreme să privească nici măcar plecarea buruienilor culcate sub pământ. După alți câțiva pași, sări de pe tractor și se întoarse în capătul ogorului. Fiarele celorlalte pluguri îl răscoleau acum la fel de neîndurătoare. În urma lor, arătura

se uni cu a celorlalte zeci de asemenea fâșii, într'o întindere negricioasă, neîntreruptă. Marea ogoarelor creștea. Lazăr Lungu încremeni văzând priveliștea acestui nesfârșit și nemaiîntâlnit ogor.

Dela dânsul, pe toată marginea tarlalei, în capătul fiecărui petecut de loc, aștepta un alt țăran. Se risipiseră oamenii într'un lanț lung și rar, pe toată lungimea drumului. Pe fețele unora, se citea bucuria și nerăbdarea care-o aveau de a-și privi pământul răsturnat (de tractoare; pe ale altora însă, parcă tot mai flutura umbra îndoielii. Când ajungeau tractoarele pe pământul lor, cei mai mulți chiuiau și-și ridicau căciulile, urând de bine tractoriștilor. Alții își întorceau privirile spre apa zărilor, așteptând trecerea primului tractor. Apoi gândeau precumpăniți în sine: „câteodată, mînat de vorbe mincinoase, omul își face o *idie* proastă despre ceva și când colo, nu-i nimic! Tractorul îmi ară și eu jelesc!” — Mai erau însă și unii, cărora — atunci când vedeau tractoarele apropiindu-se, li se tăia răsufierea; când roțile acestora treceau pe haturi, le îngheța simțirea; iar când plugurile răsturnau pământul lor, parcă-i răscoleau pe dânsii. Așa o văzu Lică Mătase pe vădana lui Costin. Se opri alături de ea, întrebându-o:

— Ce-i, fa; ce te sclifosești așa? Ce, nu-ți place arătura?

Femeea își legănă mai întâi capul, cu fruntea 'ngândurată.

— Imi place, mă, Lică. Da' poți să știi, c'a fost mai bine dac'am intrat?

— Ei... și cu tine! Dece nu poți să știi? Cine ți-ar fi arat pământul, cine ți l-ar fi semănat? Ai tu cai, căruță, plug? ...Nu! Dece ți-e gândul la prostii? Ce, singură? Ia, te uită! Un sat întreg de oameni chiuiesc și se învelesc, c'au scăpat de grija aratului și tu bocești!... Hai, lasă, că n'ai dece!

Vădana lui Costică primi vorbele lui Lică Mătase ca pe o mângâiere: președintele stătu lângă ea, până ce tractoarele îi trecură haturile. Apoi plecă mai departe. Femeea i se alătură în mers, simțindu-i tăria. După câțiva pași, fură cuprinși de valul celorlalți, care veneau din urmă gălăgioși, conduși de brigadier și de Ilie Zăganu. Se grăbeau să ajungă din urmă tractoarele apropiate mult de margine. Ultimul dintre cei cu pământurile alăturate în această tarla era Gheorghe Cucu. Ajunși la dânsul, oamenii îl înconjură într'un semicerc deschis înspre tractoare. Dar nu-ș ce dracu avea Gheorghe Cucu, de-și mișca neliniștit și nerăbdător picioarele. Ochii lui erau întorși mai mult în lungul drumului, spre sat, decât către tractoare. Privea speriat, parcă ieșit din minți. Într'un timp tresări: Lică Mătase îi simți frământarea și se apropie de dânsul, cercetându-l prin mișcarea capului.

— Credeam c'o să scap fără chiloman... Dar ce, se putea? De unde dracu' a ajuns de veste, mă?... Uite, vine Gherghina... uite-o, cum aleargă!

Își întoarse și Lică Mătase privirile spre drum; la fel făcura și ceilalți. Nu departe de ei, pe lângă arătura proaspăt răsturnată, se zărea o femec alergând. Parcă era fugărită. Pe Gheorghe Cucu îl și trecuse un rând de nădușeli. Pe frunte, pe tâmpile, printre perii țepoși ai bărbii, brobonată sudoarea lucea în soare. Buza începu să-i tremure într'o mânie reținută. Își prinse mâinile nervos, frecându-le ca de ger. Fața i se făcu galben-pământie. Privirile ochilor, ca de om bolnav. — „Mă face iar de

răs, — gândi Gheorghe Cucu; — 'și-s atâția oameni aici! Până acum n'am dat în ea; dar iată că n'am încotro. Poți potoli altfel nebuna?' — Se îndreptă spre cercul oamenilor și din mâinile unuia din primul rând, smulse un crâmpei de ștreang.

— Păi, cu nebuna văd că nu merge altfel! — zise el, parcă muștrându-se în fața celorlalți.

Ieși cam la trei-patru pași înaintea tuturor; {aștepta. Țăranii își amintiră dintr'odată de celălalt balamuc, pe care Gherghina Cucului îl făcuse în sat, la însciere. Cu ochii la Gheorghe Cucu o așteptau și ei cu aceeași înfrigurare.

Curând însă, tractoarele sosiră chiar lângă dânșii. În mintea lui Gheorghe Cucu apăru un gând nou: sări în fața motoarelor țipând, făcându-le semne disperate din mâini.

— Mai repede... hai, mai repede, tovarăși! Grăbiți... treceți acum și peste-al meu!

Mergea cu spatele înainte, cu fața spre tractoare. Avea buzele strânse într'o aprigă hotărîre, ochii bulbucați. Făcea semne repetate lui Traian Buci, să grăbească după el, să treacă și peste locurile lui. Când pricepu ceeace se întâmpla, brigadierul sări lângă Gheorghe Cucu. Cu o mână îl opri pe dânșul, prinzându-i umărul, iar cu alta — întinsă în sus, tractoarele. Botul primului tractor înțepeni drept pe răzorul lui Gheorghe Cucu, Zaharia știa, că de lămurirea Gherghinei se îngrijise Voiculeasa și cu celelalte, ufederiste; dar după cum se vedea, fără niciun rezultat. El voia să-l liniștească pe Gheorghe Cucu. Ar fi vrut să-i spună, că și nevasta lui trebuia să cunoască foloasele tractorului și să-l dorească, și mai ales să nu se sperie, că va vorbi el cu ea. Era însă prea târziu; Gherghina Cucului se opri între ei și ceata zecilor de oameni, suflând din greu, cu ochii aprinși, uitându-se nelămurită, când la dânșii, când la tractoare. Intr'o străfulgerare de clipită, înțelese că tractoarele erau oprite chiar la marginea petecului lor de pământ, încălecate pe primul hat. Își strânse pumnii în fața sânilor care săltau grăbiți de iureșul alergăturilor, se mai uită odată la oamenii ce-o priveau cu teamă, iarăși la tractoare și se repezi apoi în Gheorghe Cucu și'n brigadier.

— Dece le-ați oprit?... Să treacă tractoarele și peste al nostru, Gheorghe! — se întoarse apoi către tractoriști; — Dece stați?... Dați-le drumul, tovarăși!

Buci îi primi comanda cu bucurie. Porni. La fel făcură și ceilalți tractoriști. Tractoarele trecură în fugă peste locul și haturile lui Gheorghe Cucu. Mulțimea oamenilor rămase nemișcată, nelămurită încă de ceeace se petrecuse fulgerător. Înărmurit, Gheorghe Cucu își privea nevasta cu ochii mari, cu fața mirată. Nu mai înțelegea nimic. Numai brigadierul, cu Zăganu și cu Lică Mătase, râdeau.

Gherghina se apropie de Gheorghe Cucu, îmbujorată. Incurcat, el îi strânse mâna cu dragoste și căldura, pe care o avusese întâiași dată când s'a prins în horă, lângă ea. Se alăturară tăcuți și priviră multă vreme șirul plugurilor ce răscoleau acuma și pământul lor.

După un ocol larg, tractoarele se întoarseră pe cealaltă latură a tarlalei. Incheiată, lățimea arăturii încingea pământurile, alăturate ale țăranilor întovărășiți, ca un brâu negru care se răsucea și se strângea spre mijloc, odată, cu înaintarea neîncetată a motoarelor. Țăranii priviră

încă mult timp înșiruirea lor regulată pe drumul brazdelor răsturnate, mersul vioi și svelt, trecerea molcomă și nestăvilită peste hățișurile și pragurile uscate ale haturilor. De jur împrejurul mișcării lor ogoite, arătura se întindea deavalma, largă și nesfârșită. Zecile de fâșii răslețe și țărnuite, dispăruseră în marea aceasta de pământuri răsturnate. În fața lor apăruse dintr'odată un nou și uriaș ogor, desfășurat ca cerul, dintr'o zare în alta. Toată partea aceia de Bărăgan își umbrise întinderea de negrul atâtu-i pământ întors. Ochii lor nu fuseseră învățați să cuprindă niciodată un asemenea ogor. Li se părea mai mult un vis. Parcă o pânză țeseau în urma lor tractoarele, pânza care se întindea din ce în ce mai mult spre toate orizonturile îndepărtate ale Bărăganului.

— Trecurăm și peste haturi! — grăi Mihai Zaharia, ca un ecou al gândurilor nemărturisite de țărani.

— Da, se duc... — răspunse Zăganu pentru toți ceilalți. — Se sfarmă rânduiala lor sub fiarele plugurilor voastre... capătă pământul largime. Voi îi înoiți fața; faceți din ogorașele noastre ogoare mari... ogoare noi. Aprindeți în gândurile și visurile care ne ard, scânteia unei vieți plină de lumină și de belșug. Hei, tovarășe brigadier, voi tractoriștii ne'mpingeți într'o altă lume...

3

Noaptea abia trecuse spre a doua jumătate. Cei din urmă cocoși se auzeau din ce în ce mai răgușit, din ce în ce mai rar. Calea robilor își licărea îndepărtat bumbii de argint cu străluciri sticloase. Seninătatea bolții aducea răcoare și vânt dela miază-noapte. Din largul Bărăganului, venea un iz acrit de țărână dospită, miros frumos și proaspăt dinspre arături. Se adânceau mai tare tăcerile din sat și somnul ca prin farmec îl cuprinsese, tot. Departe, peste case și uliți adormite, un câine singuratic lătra în noapte, stins.

Portița unei ogrăzi scârțâi înăbușit, cât o părere numai. Pe latura celei mai marginașe uliți, moș Gheorghe Soare ieșea grăbit din sat. Bătrânul nu mai putea răbda; gândurile și anii îl mânau pe câmp. Nici somnul, nici odihna nopții nu se prinseseră de dânsul. Amarnic îi bătea inima, când gândea că în zori și ogorașul lui se va amesteca cu celelalte. În răstimpul celor peste cincizeci de ani de când îl stăpânea, optsprezece dintre aceștia se judecase pentru el, pentru păstrarea neștirbită a haturilor lui. Putea oare, să uite aceasta? Nu!

Luă drumul cel mai drag al Bărăganului: drumul către țarina sa. Cu bățul prins în cumpănire, cu căciula vârită până pe linia sprâncenelor, mergea abătut și trist, prin pustietatea stepei. Viața clipei de acum nu și-o putea smulge din plasa amintirilor ce-l frământaseră atât de mult în zilele aceste. Și cu cât se apropia de locșorul lui, rătăcit printre mulțimea celorlalte mii de asemenea fâșii, cu atât furtuna retrăirii oarbe de care era stăpânit creștea și-i aducea în minte alte și alte fapte și întâmplări trecute, strâns legate de viața pământului.

Ajunse la ogor fără să știe când. Acesta era, cu piatra de hotar cioplită. Uite, mai încolo se vede și cuibul spinilor în umbra cărora își amăgea odihna sub soarele de amiază. Cum uitase! Tot aici îi dăruise femeia băiatul, căzut, în războiul cu hitleriștii, în munții Tatra. Aevea, parcă-l și văzuse alergând întins spre dânsul, deadreptul peste țarină. Parcă-l oprea să treacă

la ștergerea haturilor... Se așează pe marginea ogorașului, lipsit de puteri și glas.

Vălmășagul gândurilor porni din nou, înapoi, ca un vârtej pe-o coastă.

...Încă nu se însurase. Tatăl lui avea bucățica asta de pământ dela bunicul său, Dobre. Într-o toamnă, pe vremea ogoritului, vecinul din stânga lor, — bunicul fetei ce-l stăpânea acum, arase și hatul și mușcase și din pământul lor un rând de brazde bune. Când au arat și ei, au întors brazdele, ba încă și mai mult cu una, smulsă vecinului. Gata și cearta ! S'au întâlnit pe hatul ogoarelor într-o dimineață, la semănat. S'au frânt bătele, au scăpărat furci'e'n lovire. Vecinul lor rămăsese pe răzor împuns în patru locuri, între coaste. Spre prânz tot ei l-au ridicat, i-au oblojit rănila, l-au pus în car și i-au dat drumul spre sat. În aceeași toamnă, a început judecata. Și-au vândut atunci jumătate din recoltă, ca s'o poată duce. La fel făcuse și vecinul. Procesul a început la târg, la Călărași, înainte de crăciun. I-au scos din iarnă pe cei doi avocați, atât de multe le-au cărat. Primăvara, ei și-au vândut un bou ; vecinul un cal de pe brazdă. Procesul s'a întins și toată vara și toată iarna următoare. Au vândut iarăși din recoltă și iarăși au împins daruri avocaților. În a doua primăvară, au vândut și celălalt bou. Judecata s'a lungit din nou toată vara, toamna și iarna următoare. Și așa încă un an, doi, trei, patru ; în total, șase ani. Toată munculița lor din timpul ăstor ani, — boi, viței — pe care-i avusese vaca în fiecare primăvară, porcii, păsările și jumătate din recoltă, tot — tot, le-o supseseră fără milă avocații. Câștigaseră ei procesul. Dar vecinul nu se lăsase : îi dăduse în judecată pentru bătaie și mută procesul la București. Se mai judecaseră și aici trei ani. Intre timp, ei își vânduseră vaca și făcuseră un împrumut la bancă pe cinci ani. Dar tot degeaba : procesul acesta îl câștigase vecinul. După nouă ani nu s'au ales cu nimic : nici ei, nici dânsul. Câștigaseră și pierduseră fiecare câte un proces ; ce să mai dea și ce să mai primească unul dela celălalt ?... Praful de pe tobă ! Rămaseră așa cum au început.

...Trecuseră zece ani. Tatăl lui murise. El se însurase ; avea casa și roștul lui. Pământul trecuse în stăpânirea sa. Trică era de vreo șase anișori. Într-o primăvară, cam pe vremea asta, îi intrase în ogor vecinul din dreapta. Altă ceartă, altă bătaie, alte procese, alte judecăți. În cei zece ani de liniște începuse să se mai cârpească pe ici, colo ; acum intrase iar într-o nouă jecmăneală. Vecinul era proaspăt în proces ; se repezise dela început, ca un uliu. Își vânduse vitele, o fâșie de pământ, parte din bucate. În primul an el își reîmprospătase împrumutul dela bancă. În următorii trei, își ținuse avocatul cu o parte din recoltă și cu cele ce mai putuse ridica din ogradă : ouă, pui, păsări, porci. În al patrulea an însă, n'avusese încotro ; vânduse și el un petecuț de loc, pe care-l avea dela nevastă, în vatra Adâncăței. Procesul mai durase încă cinci ani. Li stoarse pe amândoi de tot ce le dăduse munculița lor atâta timp. Se săturaseră deopotrivă de drumul și povara judecății. Din al noulea an, s'au înțeles să nu se mai ducă, și nu s'au mai dus. S'au întâlnit, ei-între-ei, pe ogor, s'au sfătuit, au măsurat și și-au însemnat răzorul pentru totdeauna. Au dat câte o baniță de porumb pe niște stâlpi de piatră și i-au înfipt adânc în capetele fâșiilor de loc. Așa făcură și cei de lângă dânșii și apoi toți țărani care aveau locuri aicea, la Plopșor...

Procesul lor se stinsese singur.

Aşa se statorniciseră haturile pe care le-avea acum pământul lui. Fiecare piatră de hotar, vârită de un pas în țarină, avea povestea ei. O viață de om trudit pentru apărarea lor. An de an se chinuise, alergase și blestemase pe drumul judecăților, intrase în bătaie până la omor, ca să-și apere răzorul. Și-acuma, gata; așa dintr'odată, să se lepede de el?... Treceți peste hat; să-l spargeți până în străfunduri, să nu se mai cunoască; să-mi amestecați și ogorașul meu cu celelalte... Atunci pentru ce luptase atât? Pe patul de moarte, gândurile din urmă ale bătrânului său se îndreptaseră tot spre locul ăsta: „Să ai grijă de ogorașul dela Plopșor, să nu uiți că l-am apărut cu sânge; îi numai ciornozion de cel mai bun... să-l păstrezi copiilor!” — Și iată, că în zori și ogorul lui se va topi în marea celorlalte sute.. Dece?

Moș Gheorghe Soare se ridică cu capul năucit de gânduri. Scurmă cu toiagul în glie și luă în pumni țărâna; o cunoștea după pipăit și după miros, că-i din pământul lui. Amețit, îi măsură lățimea, începând din mijlocul pietrei de lângă dânsul — până în mijlocul celelalte. De încrâncenarea gândurilor, asudase; își scoase căciula încet, cu evlavie, de parcă saluta deopotrivă liniștea nopții și întinderea Bărăganului. Vântul stepei îi mișca pletele-i albite, înfiorându-i tâmplele, ca sub o mângâiere rece. Ochii-i rămaseră deschiși, întorși când spre pământ, când spre jocul luminos al stelelor.

Acum alte gânduri începură să-i vânture mintea; și unul și altul din vecinii săi, erau la fel de săraci ca și dânsul. Dar ei, intraseră amândoi în întovărașire; escăliseră și contractele. Pe ei, dece nu-i dureau de soarta pământului lor? Și ei umblaseră pe la judecăți pentru îndreptarea hatului, și ei se bătuseră piept la piept, pentru o unghie de pământ furată! Ei dece nu se frământau atât? Au uitat?... Sau poate, că nu-i drept cum gândește dânsul?

Incurcat, se așază iarăși jos, peste pământul rece, la marginea ogorașului. Șirul nestăpânit al gândurilor îl purta din nou, pe aceleași căi întortochiate. Dar niciun fir de gând nu putea desfășura până la capăt... Ceva rămânea mereu neînțeles!

Noaptea se apropia de sfârșit. Stelele piereau pe rând, gonite de timp. Intunecimile se destrămau pe nesimțite, lărgind cerul orizontului. În partea dinspre răsărit, cerul căpăta paloare. Ziua se anunța senină și frumoasă.

Moș Gheorghe Soare se ghemui ca un arici, cu gândurile obosite, zăpăcit de amintiri, cu inima plină de nemărturisite îndoieli.

Așa îl găsiră în zorii zilei tractoriștii și ceata țăranilor veniți la spargerea unui alt rând de haturi. Brigadierul îl recunoscuse cel dintâiu. Tot el îi ajută să se ridice.

— Ce-i, moș Gheorghe? — îl întrebă dânsul blând, bănuindu-i frământarea. — E greu, ai?

Bătrânul se uită la dânsul cu ochii stinși. Când îi ridică spre fețele oamenilor din jur, li se văzu albul înroșit ca de sânge. Gemu:

— Greu, tovarășe... greu. al dracului! Pietrele astea-mi sunt pierzania. Știu, că n'am de ce să mai țin nici la ele, nici la hat. Ieri, toată ziua am alergat după tractoare și-am văzut... Știu, că e mai bine așa. Și totuși, uite, mă clatin în hotărîrea ce-am luat... Dracu' s'o ia de viață! Mă spulberă gândurile ca vântul pe-o mână de colb... Hei!

Țăranii făcură niște ochi ca de șarpe întărâtat. Il știuseră căinos

în hotărîri pe Gheorghe Soare și iată că acum, la spargerea haturilor, și dânsul fuge. Incepură să schimbe între ei șapte îndoelnice, priviri ascunse.

— Ce vă holbați așa, mă? — îi întrebă scurt Gheorghe Soare. — Ce, asta înseamnă c'am plecat?... Nu! Am intrat în ceată cu voi și nu-mi întorc cuvântul... dar mi-e greu! Și ce, nu pot spune asta? Dacă nu voi spune-o vouă, apoi cui s'o spun, lui Filică?... Iată la ei!

Mustrea bătrânului îi domoli. Rușinea înflori obrazii tuturor celor din primele rânduri, ca niște flori aprinse de mac.

Mihai Zaharia se apropie și mai mult de moșneag, îi ridică bățul de jos, i-l întinse și apoi îl îndemnă:

— Spune, moș Gheorghe!... Hai, că te-ascultăm!

Încet, bătrânul își începu povestea pe care-o retrăise singur jumătate din noapte. Cei din jur se sprijiniră în băte sau în sape, gândindu-se, cum haturile peteculelor lor de pământ le țarcuiseră viața ca și lui Gheorghe Soare. Povestea lui era dealtfel povestea fiecăruia dintre dâșii. Cei mai tineri o auzeau și o înțelegeau abia acum; cei mai în vârstă și-o reaminteau din nou într-o plăcută ușurare și descătușare de gânduri ascunse până azi. Pe mulți, bătrânul îi înduioșă.

Brigadierul gândi tot timpul ca la ceva dinainte hotărît. La sfârșit, își scoase din buzunarul salopetei planul întovărășirii de aici, cu numele întovărășiților și suprafețele înscrise. Ceti îndelung; mușchii obrazilor îi tremurară de mai multe ori; pumnii i se încleștară de marginile hârtiei, ca de haina unui vrăjmaș. Își ridică apoi ochii aprinși către țaranii care-l priveau nerăbdători:

— Ei, am să vă povestesc și eu ceva asemănător tovarășilor, — începu el cu glasul scăzut.

Țaranii își întoarseră fețele spre dânsul.

— În campania din toamna trecută, — continuă Mihai — după ce-am plecat de aici, am arat și la Bojdeanca... În întovărășirea de acolo se înscrisese și o femeie văduvă, Mitana. Ea avea pământul tocmai la marginea tarlalei, chiar lângă drum. Pe liste și'n contract, era trecută c'un pogon. În tarla însă, ea nu avea decât o fâșie de pământ, puțin mai lată decât un pas; la fel ca drumul. Am măsurat; era aproape un sfert din pogon. Am vrut să schimbăm cifrele din contract și de pe liste. Ea — nu și nu, că nu e drept, că a avut aici un pogon întreg, dar că i-a smuls din pământ, vecinul. Măsurăm și la vecin, un om sărac ca și dânsa. Și el avea mai puțin decât trebuia să aibă, cu câteva brazde... Drace, — ne-am zis noi, — dar unde e pământul?... Ce-i veni în gând tovarășului Coman, normatorul nostru? — Uite-l, că-i aici! — Tovarășe brigadier, ai și-om măsura toate pământurile din tarla! — Haide! — Și-am început măsurătoarea de la pământul Mitanei înapoi, spre inima tarlalei!... Măsurăm la primul, îi lipseau și lui câteva brazde; la al doilea, la fel, la al treilea, aproape un pas... și așa la toți țaranii săraci și mijlocași din toată tarlaua... Hei; încurcată socoteală! Dar unde-i pământul, bre, ne întrebam noi. Că de-aici, nu l-a putut nimeni muta în altă parte... într'adevăr, tot în tarla era. Unde credeți că l-am găsit?

— Unde? — se repeziră câțiva țărani cu ochii scăpărând.

— Stați, veți vedea chiar acum! Hai, și-om măsura și pământurile voastre! Tovarășe Coman, adu compasul și lanțul.

Intrate din zori în brazdă, tractoarele duduiau în spatele lor, neîntrerupt. Aratul la tarla le ușurase lucrul; fața pământurilor întoarse creștea cu fiecare ceas.

Mihai Zaharia își scoase iarăși planul și listele și începu urmărirea celor înscriși de la petecul lui Gheorghe Soare și într-o parte și în cealaltă. Veni și Moise Coman. Se împărțiră în două cete: unii, cu brigadierul și cu lanțul o porniră cu măsurătoarea în sus; ceilalți, cu normatorul și cu compasul, în jos.

Țăranii întinseră lanțul pe pământul lui Gheorghe Soare: avea mai puțin cu trei-patru brazde. Brigadierul își notă. Măsură și la cel de lângă dânsul; și lui îi lipseau câteva. Și la al doilea, la fel. Și la al treilea, la fel. Și așa, fiecăruia dintre dâșii i-se furase câte două, câte trei, sau câte patru brazde. Și cu cât se apropiau mai mult de marginea tarlalei, cu atât numărul brazdelor furate creștea.

Țăranii deveniră nerăbdători. Se mișcau în jurul brigadierului într'un mers grăbit, întindeau lanțul tot într'o fugă și se îngrijeau ca fiecare palmă de pământ găsită lipsă să fie neapărat notată. Mulți dintre dâșii făceau această socoteală în gând și apoi anunțau cu glas tare numărul nou al pașilor necuprinși de haturile lor. Ajunseră astfel cu măsurătoarea până'n pământul lui Ion Velicu. Aici se opriră.

— Ne lipsește ca la un pogon, — grăi Gheorghe Soare.

— Da, exact un pogon, repetă Mihai cu ochii pe hârtie. După aceasta, își scoase planul întovăririi mărginită în partea aceasta cu lotul lui Velicu și ceti: — Chiaburul trebuie să aibă aicea zece pogoane... Hai, și-om măsura!

Măsurară: avea unsprezece.

Țăranii înlemniră: unii cu mâna la gură, privind în golul zărilor, alții proptiți în sape și băte, cu ochii la hatul nedrept al chiaburului.

— Aici este pământul furat din ogorașele voastre! — zise Mihai, cu degetul întins spre țarina lui Velicu.

— Ia, te uită, frate! — isbucni unul dintre țărani.

— Tii! Bre, bre... steaua lui de hoțoman! — își scăpă înjurătura Gheorghe Soare.

— Al dracului, om, mă!

— Păi, să nu-i strivești capul ca la șerpi?

— Când am pus pietrele?

— Prin... treizeci.

— Vezi, de-atuncea ne-a lucrat pământul nostru și i-a luat el roada... mama lui!

Abia acum începu moș Gheorghe Soare să priceapă ceva... dar parcă tot nu înțelegea cum se întâmplase asta. Grupul țăranilor se întoarse iar pe pământul lui. Sosiră și ceilalți; și în partea aceea a tarlalei găsiră acelaș lucru: toți țăranii săraci și mijlocași, până la Filică, aveau lipsă din pământ. Filică trebuia să aibă aicea optsprezece pogoane; avea douăzeci.

Țăranii se strânseseră acuma și mai nelămuriți în jurul brigadierului.

— Când am măsurat atuncea la Bojdeanca, — începu el să le vorbească, — am găsit pământul văduvei la chiabur. El furase în fiecare an câte o brazdă-două de la vecin. Vecinul, — ce putea să se judece cu dânsul? — a intrat și el la vecinul lui. Și așa unul la altul, până ce au

împins-o pe biata femeie în drum. Ea de unde să ia ? De dincolo, nu era chip, înapoi, nu putea da ! Şi cu fiecare an, pământul i se micşorase. Peste încă vreo doi, ar fi fost aruncată afară din tarla !

Câtiva dintre ţărani suduiră. Alţii ascultau tăcuţi, cu gurile întredeschise şi ochii micşoraţi. O mânie reţinută, ascunsă, mocnea în privirile lor.

— Ei, să vedem acum cum s'a întâmplat şi aici... Dintr'o parte fura în fiecare an câte-o brazdă, două, Velicu ; din cealaltă, Filică. Vecinii lor au intrat la vecini ; aceştia, la ceilalţi. Şi aşa, până ce mişcările acestea ale haturilor — împinse de chiaburi — s'au întâlnit cap în cap, pe ogorul lui Moş Gheorghe Soare. Haturile lui erau împinse şi dintr'o parte şi dintr'alta. Il strângeau aici chiaburii, ca într'o chingă...

Ce-a făcut moş Gheorghe ? A vrut să-şi ia înapoi pământul şi dela un vecin şi dela celălalt. A putut singur ? Dar au început certurile, bătăile, procesele. Judecăţile au durat aproape douăzeci de ani... O viaţă de om ! Ce-a câştigat ? Nimic ! Nici el, nici vecinii şi nici un alt ţăran din toată tarla. Au câştigat chiaburii, alipindu-şi brazdele furate din pământul vostru : Ion Velicu, un pogon ; Filică, două pogoane.

Ţăranii se foiră de parcă un roi de viespi intrase între ei. Unii frământau pe loc şleaul drumului, alţii mânuiau sau ridicau bâtele şi sapele şi loveau cu ele cu sete şi ură în pământ. Cei mai mulţi injurau. Moş Gheorghe Soare rămase o clipă gânditor. Simţea, cum îndoiala de până acum i se risipea ca negura în soare. O nouă lumină pătrundea încet, încet, în mintea lui, limpezindu-i-o până'n cele mai ascunse adumbriri. Înţelegea abia acum, ceeace o viaţă întreagă nu a putut pricepe. Cu paşii uşori, cu faţa luminată, cu privirile ochilor cenuşii aprinse, se îndreptă spre ceilalţi ţărani cu palma ridicată :

— Comitetul nostru să ne dea pământul înapoi ! Judecata pe care n'am câştigat-o pe vremea boierilor în atâţia zeci de ani, să ne-o facem acuma singuri, prin puterea noastră... Nu-i drept, tovarăşe brigadier ?

— E drept, moş Gheorghe !

Tăcură.

Gheorghe Soare luă sapa din mâna unui ţăran şi începu să scurme în jurul unei pietre de hotar. O clătină, o suci şi o smulse cu îndârjirea şi ura ce-i cuprinsese sufletul şi inima. Se uită apoi le ea, o mai învărti şi o svârli cu ciudă, departe de pământul său, ca pe o măsea stricată.

Dela un capăt la altul al tarlalei, acelaş lucru făcură şi ceilalţi ţărani. Dinspre celălalt răstav, tractoarele veneau spre ei, pornite să-şi implante plugurile adânc şi în pământurile lor ; să intre cu brazdarele până'n gâtul grindeilor şi să întoarcă brazde mari. — lungi cât toată întinderea pământurilor alăturate, — dealatul întovărăşirii lor, peste fâşii şi haturi.

Andrei ajunse acasă târziu, în plină noapte. După ce se întorsese de pe drumurile Bărăganului, mai încărcase trei cisterne cu motorină, pentru ca în zori să le poată rezezi brigăzilor la timpul potrivit. Până la începutul campaniei din toamna trecută, el fusese şeful brigăzii Nr. 1. De atunci, trecuse conductor pe unul dintre cele două tractoare rutiere,

care duceau pe câmp motorină, benzină și ulei. În felul acesta, Andrei putea să urmărească și să ajute și mai bine munca întregii stațiuni... Deschise portița ușor și pătrunse în curte scuturându-și picioarele de praf. Aici în fața casei, avea grădinița de flori. Lumina din fereastră bătea până'n ulucă, luminând straturile proaspăt săpate și nivelate.

— Hei, Ilenuța iar n'a stat degeaba! — gândi el, privind-le nemulțumit. — Și i-am spus, că de asta mă voi ocupa eu, duminică... sapă, fă straturile, nivelează, seamănă și apoi bate cu scândurica... ce-i puțin? Ce i-o fi venit?

Ilenuța, soția lui, era în ultima lună a sarcinei. Iși luase concediu de câteva zile și acum nu aștepta decât trecerea ultimelor săptămâni. Ea se gândea mai puțin la asta și mai mult la munca ce-o părăsise, la sarcinile ce le avea pe timpul campaniei și organizația de plasă a U.F.D.R.-ului, unde era președintă. Ar fi vrut să mai amâne plecarea în concediu, dar Andrei era așa de temător și de îngrijorat de dânsa, că nu se mai putuse înțelege nici cu el, nici cu doctorul.

Andrei trecu pragul casei îmbufnat. Lumina dinăuntru îl făcu să-și strângă ochii. Ilenuța îl aștepta în pat, cetind.

— Păi, așa ne-a fost vorba? Dar bine frate, n'am stabilit noi, că de grădină mă ocup eu, duminică?

— Zău, Andrei, dac'am făcut ceva peste puteri! Uite, mă simt destul de bine! — și începu să clipească șiret, ferindu-și ochii cuprinși de oboseală. — Nu pot să stau degeaba, Andreiaș... mai încolo, oi face și asta!

— Bine, eu am să vin mâine din nou cu doctorul, să văd ce spune și el... ș'apoi, ce stai degeaba? Citește, fă ceva care se poate să faci!

— Of, că tare prăpăstios mai ești! Sau te temi, că ți se va prăpădi odorul! — și începu să râdă cu poftă, dar greoi și întretăiat.

— I-auzi vorbă?! Sigur, că da!

— Adică, te doare mai puțin de mine decât de el?

— Vai, Ilenuțo! De amândoi!

În timpul acesta, Andrei își desbrăcă salopeta, își lăsă haina și cămașa pe scaun și ieși afară gol până la brâu. Ilenuța coborî și încercă să ia găleata cu apă din tindă și să meargă după el.

— Nu... eu o duc; tu ține caña!

Ilenuța izbucni în râs, de se auzi până'n uliță.

— Ia uite la el! Hai, Andreiaș, lasă!

— Incet! Vezi scărița?

— Uf, lasă, c'o vād! Să știi Andrei, că încep acum să sār prin grădină, ca să-ți dovedesc că nu trebuie să te'ngrijești atāta!

— Păi, ce crezi?... āi fi în stare!

— Hai, ține!

Andrei întinse pumnii făcuți căuș și primi primul șuvoi de apă cu o plăcere de mult dorită. Iși spālă mâinile, fața și pieptul. Ilenuța îi săpuni spatele și îl limpezi cu apa pe care-o turna de sus, spre ceafă. Intrară apoi în casă. După ce-și sterse mâinile și fața, Andrei își frecă pieptul și spatele cu acelaș șervet. Ilenuța îi scuturase între timp straiela. Intrară apoi în casă. După ce-și sterse mâinile și fața, Andrei își frecă față cu greu oboselii. Iși simțea picioarele moi, trupul istovit, ca de ceară. Ilenuța îl așeză cu sila la masă. Māncă încet, gustând câte puțin din



toate. Îi era tare somn. După ce se desbrăcă, se vâri în așternutul proaspăt, pufos și rece și se întinse de-i pocniră oasele. Căscă.

Ilenuța îi mută lampa în cuiul deasupra patului și-i dădu gazeta.

— Am vorbit cu moș Fane, să ne-o lase acasă; tot trece el pe aici de la gară.

Andrei primi ziarul cu mâna ridicată greu. Pe jumătate închiși, ochii-i clipeau din ce în ce mai rar; prin plasa genelor întrezărea lumina slabă a lămpii, gălbue și tremurătoare. — Trebuie, — gândi el, — mâine o să plec din nou de dimineață și o să-l port cu mine, toată ziua, fără să-l pot desface! — Ridică ziarul în fața ochilor, cu sentimentul unei datorii împlinite. Intinse mâna pe lângă perete și mai săltă puțin fitilul lămpii. Cu mișcări încete, începu să-l parcurgă grăbit, de pe o pagină pe alta. Ceti primele titluri: *La Buhuși se construiește o nouă filatură.* — *Noui reduceri de prețuri în U.R.S.S.* — Literele începură să-i joace, să i se depărteze ca un roi fugar de puncte negre, să dispară și apoi iar să-i apară, crescând. Se lupta greu cu vraja somnului. De pe pagină îi apărură, un rând mai negru, mai clar. Tresări. Făcu ochii mari și-i frecă îmbufnat, cu pumnii. Ziarul nu mai tremura; ceti: — *5,2 hantri în 10 ore, arături de bună calitate!* — Era chemarea la întrecere socialistă a tractoriștilor dela S.M.T. „Vađu lui Traian”, adresată tuturor tractoriștilor din întreaga țară. — Na, ne-au luat-o înainte! — cugetă, parcă amărit. — Dar e bine venită! Cu ea agităm tractoriștii în aceste două zile, până la consfătuirea de sâmbătă, și apoi îi dăm și noi drumul.

Literele începură iar să-i joace, pleoapele să-i alunce. Parcă cobora într'o liniște plăcută, caldă și aromată. Purta aievea într'o legănare de valuri largi, plutea, cu simțurile risipite. Într'o singură clipită își adună gândurile și iarăși tresări: — *5,2 hantri...* — Deschise ochii, se ridică pe pernă, săltă din nou fitilul lămpii. Într'o sforțare hotărâtă își apropie ziarul mai mult de ochi. Ceti toată chemarea. Îl încălzise; îl înflăcărase chiar. În ciuda ochilor obosiți, obrații îi ardeau ca para focului... Gândea cu pleoapele plecate... Alunecase iarăși sub așternut.

Pierduse de mult șirul și forma literelor. Totuși, își făcea prima socoteală: *5,2 hantri...* cam mult! „Noi avem aici normele de *3,8 hantri* pentru I.A.R... până la *5,2...* dar nici băeții noștri nu-s mormoloci... au tractoare bune, bine îngrijite. Le vom organiza mai temeinic aprovizionarea cu combustibil, vom discuta și ne vom sfătui cu dâștii la întâlnirea de sâmbătă... mâine trebuie să vorbesc cu toți comuniștii...” — Inchise ochii. Mâna-i căzu ușor de-alungul corpului, ținând strâns marginile ziarului. Adormi. Ilenuța călcă încet, pe vârful degetelor, și suflă în lampă mai ușor decât o adiere de zefir. În fulgerul luminii îi zări fața întinsă într'un zâmbet plin, dulce și senin, ca de copil. Doar azuriul ochilor lui albaștri, acoperiți de pleoape, îi ascundea motivul bucuriei lui.

Visul lui Andrei începuse cu uruitul a sute și mii de tractoare, deslănțuite larg într'o pornire uriașă, pe un front ce tăia de-alatul întindea fără de sfârșit a pământurilor Bărăganului...

Se trezi în zori. În albul ferestrei umbra întunericului încă mai stăruia. Pe drum se auzeau trecând care scârțâind. Departe, la gară, un tren își fluera grăbit plecarea. — E după cinci — gândi; — trece trenul spre Fetești. — Se ridică într'un cot, cu fața spre geam. Prins sub așternut, ziarul foșni înăbușit. Își aminti dintr'odată de chemarea la întrecere a

tractoriştilor dobrogeni. Îşi îndreptă ochii spre ceasornicul de pe masă; acele lui se ridicau spre şase. Sări din aşternut, îşi trase pantalonii, haina şi salopeta, luă ziarul şi plecă. Ilenuţa nu-l mai putu opri ca să mănânce ceva. Până la şase, când trebuia să pornească cu motorina spre brigăzi, nu mai era mult timp de discutat.

Il găsi pe Ştefan Turcu în faţa mormanului de fiare svârlite şi părăsite. Îi flutură ziarul, din mers, ca pe un steag.

— Ai văzut, Ştefane?

Directorul îşi ridică umerii şi-şi mişcă scurt capul — în dreapta şi în stânga — a întrebare.

— N'ai cetit ziarul?... Suntem provocaţi!

— Ce face?

— Suntem chemaţi. la întrecere socialistă... Citeşte!

Andrei Hurdea îi întinse ziarul desfăcut pe toată întinderea primei pagini. Cu ochii mari şi miraţi, Ştefan Turcu ceti pe nerăsuflăte chemarea la întrecere socialistă a tractoriştilor de la Valul lui Traian. Rămase apoi cu ziarul în mână, privind pe deasupra câmpului pe care tractoarele staţiunii trebuiau să-l răscolească mai repede şi mai bine de acum. O cută verticală i se adâncea încet, începând dinspre rădăcina nasului spre păr. Provocarea la întrecere îi trezise gânduri noi; treaba era destul de serioasă. În scurt timp, vor fi create condiţiuni obiective favorabile deslănţuirii întrecerilor pentru toate brigăzile. Colectivul de conducere al staţiunii va trebui să lucreze ca un ceasornic. Ultimele măsuri ce se mai puteau lua, trebuiau neapărat îndeplinite în aceste două zile, până la şedinţa şefilor de brigăzi.

— Ei, ce zici, Ştefane? — îl întrebă scurt secretarul.

— Ce să zic, e bine venită... Hai şi-om citi, şi-om discuta, înăuntru.

Intrară în birou. Ştefan Turcu se așază pe scaun şi începu să citească chemarea la întrecere. Pe faţa lui se vedea cum încordarea creştea cu fiecare rând parcurs. Secretarul privea prin fereastră curtea încă pustie a staţiunii. Se întoarse dintr'odată spre director:

— Auzi, Ştefane... cu toate staţiunile din ţară... peste o sută... hei, nu-i lucru uşor!

Ştefan Turcu însă, cetea nestingherit mai departe, de parcă nici nu l-ar fi auzit.

— Şi ce angajament, — continuă, nerăbdător Andrei; — 5,2 hantri, cu treizeci şi cinci de procente peste normă..

— Stai, frate, să citesc şi eu... — îl opri directorul.

Se așază şi el la masa lui; îi urmări tăcut mişcările încete, gândite, lumina ce-i apărea pe faţă. Când sfârşi, Ştefan Turcu îşi ridicase privirile limpezi, întrebătoare, spre dânsul:

— Ei?

— Incepem! — răspunse cu hotărîre Andrei. — Dealtfel, brigada a cincea de la Adâncata a lui Ciobanu, i-a dat drumul... Trebuie numai să mărim scântee... şi asta o vom face sâmbătă.

Se îndreptară spre peretele din fund, pe care aveau harta ariel de lucru a staţiunii, cu comunele ce le deserveau şi locurile de muncă ale tractoarelor puternic haşurate cu roşu. Reţeaua brigăzilor ieşite în campanie le apără din nou în faţă şi în minte, ca un câmp de bătălie cu

unitățile desfășurate. Andrei își purta degetul arătător pe nodurile roșietice ale desenului.

— Aici, pe organizarea activității brigăzilor trebuie să apăsăm. Ele sunt unitățile de bază ale stațiunii. Succesul întrecerilor va depinde de felul în care noi vom reuși să le ridicăm pe ele în luptă...

5

Frusinica își micșoră pașii întârziind cu ochii în lăstărișul răchiților. Căldura și apa primăverii dădură nuelușelor o strălucire ușoară, galben-verzue, ca de ceară vânată. Mugurii pocniseră; se umflaseră cât bobii fasolelor leșești, investimântați într'un pufușor argintiu, înfioat și păros ca spuma apelor. Frusinica întinse mâna și rupse un vârf de crenguță. Simți în nări un miros ierbos-amarui, de coajă de salcie proaspăt strivită între dinți. Intoarse pieziș dinspre asfințit, razele soarelui se jucau sfioase printre răchiți, răsfrângându-se ca'n prundurile umezite de limbile valurilor.

Tot șirul arbuștilor de răchită era al lui Filică. Chiaburul și-i plantase pe lângă drum, pe marginea șanțului ce-i apăra cele opt pogoane de grădină pe care le-avea aici. Zidul lor se îndesea cu fiecare an mai mult; Filică le tăia mereu, pentru legat, sau împletitul de coșuri. Din frunzișul lor, cânta cucul în fiecare primăvară. Dincolo de ele, nu se putea vedea. Se știa numai, că acolo chiaburul are vie și pomi, prisacă și grădinărie. După câțiva pași, Frusinica zări lângă o tufă de răchită, o vatră de vioarele decurând înflorită. Erau primele din primăvara aceasta. Intră cu un picior în șanț și adună într'un buchet pe cele mai frumoase și mai mari. Ii plăcură; le mirosi îndelung, apropiindu-și-le de nas. Apoi le privi mulțumită, din depărtarea mâinii întinse.

Intoarsă la drum, își mai plimbă o clipă privirile prin lăstăriș și porni iar. Purta în mână o legăturică cu ouă proaspete luate de la o mătușă din celălalt capăt al satului. Alese unele cu bănuțul mai clar, bune pentru cloșca ce le căzuse iară. Ii părea bine, că le găsisese; mai schimbău și ei neamul păsărilor, că decătva timp le rămăseseră mici cât niște stârpituri, puțin outoare și încă spre toamnă, mai întotdeauna le lovea holera. Frusinica venea pe-aici, printre grădini, ca să scurteze drumul. O mâna către casă gândul ce-i purtase pașii tot timpul zilei și care ca un vânticel îi răscolea jarul inimei. Seara, trebuia să se întâlnească cu Mihai și cine știe ce alte treburi o mai așteptau acasă... De le-ar face pe toate mai înainte de venirea lui! Că și-așa... de când nu s'au mai văzut! Iși plecase capul în pământ, parcă rușinată de roșeața arzândă a obrazilor. Picioarele-i mergeau singure.

— Da' cin' te fugărește, fa?

Se opri speriată, strângând colțurile băsmăluței cu degetele-i încordate. Inima îi sguduia pieptul, ca o păsărică prinsă'n sân. Ochi-i luciră răutăcioși și i se întunecară ca o noapte lipsită de lumini. Nici nu se gândi să răspundă măcar.

În fața ei, rânjea Mitu lui Filică, ieșit dintre răchiți.

Dădu să plece.

— Stai, fa, că nu te mănânc! — îi ceru el, cu vocea rugătoare. Frusinica îi zări ochii mici, cețoși, dar flămânzi și vii, ca de șarpe.

— Nu stau, că mi-i degrabă și vine noaptea, — răspunse ea.

Mitu sări de pe șanț drept în potecă, tăindu-i calea.

— ...sau ți-e frică ?

— Ei, vezi ?... Sunt, ca și fără nimeni ! — i-o reteză ea scurt.

Mitu începu să râdă, își arată dinții frumoși, albi și regulați, căutătura aprinsă, fața rotundă și plină ; era un flăcău ce putea fi mesne îndrăgit.

Ea încercă să-l ocolească ; el, mereu în fața ei.

— Nu, fa, Frusinico, eu credeam că de mine te temi ! — și râse iar.

— Ei, nu mai spune ! — se minună ea, apoi se repezi în el, mânioasă :

— Si ce vrei, mă ?

Luat din scurt, Mitu se fâstâci ; până să se desmeticească, Frusinica făcu câțiva pași pe-alătura. El însă se întoarse deodată și-i prinse mâna, ca într'un clește.

— Of, doamne ! zise el, privindu-i cu patimă întunecimea de vis a ochilor. — Frusinico, neică, tu mă'nebunești cu ochii ăștia... — făcu un pas spre ea. — De ce fugi, fă, de mine ? Ce, nu-ți plac ? N'am avere ? Nu-s și eu flăcău ?

Începu să-i mângâie încet frăgezimea brațelor. Frusinica simți furnicătura din mâini ca pe niște înțepături în inimă. Gândul îi sbură dintr'odată la Mihai.

— Parcă eu nu știu că-ți tot dă târcoale ăla dela tractoare...

— Ce face, mă ? — îl întrebă ea cu un ton plin de ironie.

— Se ține după tine, ca...

Frusinica nu mai așteptă și nici nu-i mai întoarse vorba, își ridică fața spre el cu ochii scăpărând :

— Mă, tu vezi ce-am aicea ? —și-i arată legăturica.

— Ouă !

— Dă-mi drumul, că de nu, pe toate ți le trântesc drept între ochi !

Din vorba și din privirile ei, Mitu înțelese că Frusinica nu glumea, și-o știa, că-i tare furtunoasă. Temător, lăsă brațul fetei să-i alunece ușor, din cangea degetelor. În dreptul strânsorii, carnea albită își recăpăta încet culoarea.

Frusinica plecă ; mergea grăbită și hotărîtă, cu pașii sprinteni ca de căprioară. Mitu lui Filică rămase în drum, uitându-se hoștește și cu jind în urma ei. — „Se vede, că încă n'a vorbit Leahu cu maică-sa ! — cugetă el — Iată cum ține sărăcia coada'n sus ! Și, ce au ? Numai câteva fășii de loc, de le sare și broasca ! Da' face și ea așa... de, ca la'nceput !”

Tot privind-o așa, îi răsări în minte iar, chipul brigadierului ; nu știa de ce, dar îl prinse teama, de cum îl văzuse... dar ce, el o să fie prost să-i lase lui așa bucatică ? Cu gândul acesta intră din nou între răchiți, parcă ferindu-se de cineva.

Mitu lui Filică flăcăia mai mult singur decât în ceata celorlalți băeți. Nu-l primise niciun grup în cercul vieții lui și nici fetele nu se prea'mbulzeau pe el. Nu era urît ; puțini dintre băieții satului îl întreceau în frumusețea trăsăturilor feții. El pusese de multă vreme ochii pe Frusinica lui Mătase, însă numai de acum, din iarnă, începuse să-i ațină calea și să-i ducă dorul. Nu se gândise, c'o să-i stea așa de hotărîtă împotriva, doamne ferește !... Ar trebui să se bucure sărăcia, dar uite, față

de dânsul parcă-i un șoim neîmblânzit, iar pe lângă brigadier stă ca mielușeaua.

Frusinica ajunsese acasă tot într'un suflet. Ii întinse maică-si legătura și se repezi după cuibar, după pae și cele ce mai trebuiau pentru pus cloșca. Scrise apoi ziua pe câteva dintre ouă și începu să le aranjeze cât mai strâns în căușul cuibarului. De cum stătea pe pat, maică-sa-i tot dădea cu gura :

— Pune-le, maică, s'avem și noi măcar păsări la nuntă, că de altă carne nici nu' poate fi vorba...

La început, fata crezu că maică-sa vorbește așa, cu gândul la viitorul ei.

— Dacă veneai mai de vreme, mă găseai cu pețitorii'n casă. Singură... nici tu, nici Lică !

Frusinica așeză ouăle din ce în ce mai încet, căutând înțelesul cuvintelor. Inșă când auzi de pețitori, ca o dogoară de foc trecu peste obrajii săi și neguri plutitoare îi apărură'n ochi. — „Tii, să știi că Mihai a venit în lipsa mea și cine știe ce i-o fi ieșit din gură !”

— ...că tot degeaba, dac'ai muncit și n'ai agonisit nimic. — Frusinica prindea vorbele din ce în ce mai tulburată. — Ce, e puțin lucru să intri așa, dintr'odată, într'o casă îndestulată ?

Mâna i se opri în așezarea ultimului ou. — Drace ! — cugetă iar. — M'o fi văzut cineva, că stau de vorbă'n drum cu tontălăul, și-o fi trecut pe-aici înaintea mea !... Mai știi ?

— ...băiatu-i bun, cuminte, o mândrețe ! Și-apoi și rostul care-l are...

Fata se întoarse încruntată, ca un uliu.

— Ia ascultă, bre, ce-ai de gând?... Spune dintr'odată !

Tăcută, maică-sa coborî de pe pat și se îndreptă spre ea cu pași mărunți, parcă spre a-i mărturisii încet o taină. Zâmbi :

— Auzi, fa, a trimis al lui Filică pețitori la tine !

Pentru o clipă, Frusinica nu văzu decât o pânză verde, vârtejuită în fereastră, ca fața unui ochi de apă tulbure, adâncă și iute. Pereții și tavanul casei începură să i se răsucească în jur, arătându-și pe rând înfloririle. Cu o mână își acoperi ochii și fruntea, săgetată de-un fior rece și dureros, iar cu cealaltă se sprijini de pat, așteptând să-i treacă amețea.

— Ei, lasă ! Așa mi-a venit și mie, când m'a cerut tat'tu la ai mei... — încercă s'o liniștească maică-sa, privind-o printre gene.

— Ce faceee ? — se oțări Frusinica la ea, de-o sperie. — Găsi-l-ar damblaua de prost și de tontălău, da' să se ducă dracului și să-și caute una pe seama lui ! — Se repezi și ridică cuibarul, apoi îl lăsă iarăși jos ; de ciudă, nu știa pe ce să pună mâna. — Să nu vă mai aud că-mi amintiți de el, că plec... mă duc, unde-oi vedea cu ochii ! — Ieși val-vârtej, trântind ușa de se scutură toată casa.

Maică-sa rămase cu mâinile împreunate în poală, ca un stâlp înfipt în mijlocul odăii.

— Trăsnet, nu alta ; parc'ar/ fi luat foc, afurisita ! — își spuse ea mahnită.

Frusinica năvăli din nou de-afară, trântind ușa la fel de puternic. Era plină de fulgi și strângea în subsoară cloșca ce cârâia răpusă. O aruncă de sus peste ouă, ca pe-o fleandură.

— Cine a fost ? — îi ceru ea socoteală maică-si.

— Cine... un om care-ți vrea binele!

— Să-și păstreze binele ăsta pentru el... și pentru fii-sa! Să nu-l mai prind pe aici, că-i rup picioarele... păi, nu dă el cu ochii de mine? Lasă, că-i arăt eu!

Ieși iar; acum lăasă ușa deschisă, dată de perete.

Inserarea de-afară aducea în casă un întuneric și mai des. Rămasă singură, Leana scăpără un chibrit și-i vârî flacăra sub sticla lămpii, puțin săltată. — „E dată'n tun, nu alta! — gândea ea. — Bine că n'a fost aici, când a trecut Leahu. că cine știe ce mai ieșea din asta!”

6

De-acasă, Frusinica trecu pe uliță în jos, la Floarea Voiculesei. Horea cu dânsa și ei îi povestea mai mult ca maică-si. Simțea nevoia să spună cuiva toate cele întâmplăte astăzi și să se sfătuiască împreună Degeaba, însă; Florica Voiculesei plecase și la altcineva nu îndrăznea să se ducă. Se întoarse acasă și mai abătută, ferindu-se parcă de trecători. Nervoase, degetele-i frământau batista, cocoloșind-o. Grăbi pasul. În casă găsi lumină. Intră pe nesimțite în cealaltă cameră mai rece și întunecoasă. Se lungi pe pat, cu fața vârată în fultucul pernei. Mintea îi era când plină de gânduri, când fără de ele. Parcă visa.

Intr'un târziu, se întoarse cu fața în sus, privind tavanul. Parcă deschise ochii după un somn greu, plin de vedenii înfricoșătoare. Se temea de ceva, dar nu știa de ce; poate numai de fiorul ce-l simțea în inimă ca pe un cui. Impotriva lui, un singur gând i se ridicase mai cu tărie. luminându-i cugetul: Mihai! În seara asta trebuiau să se întâlnească. Sări din pat sfioasă, împleticindu-se. Oare cât o fi din noapte? Iși frecă ochii, privi se după perdele în uliță, ascultă. Nimic, nici o mișcare. Noapte, deabinelea. Când se încredință, că și în casă e liniște, deschise ușa și trecu în întunericul tinzii. Din camera cealaltă, se auzeau sgomote. Mâncau. — „Era cam obosită către seară; s'a culcat și doarme; las-o acum!” — zicea maică-sa. Înțelese, că despre dânsa se vorbea.

Din tindă se topi în întunericul de afară, ca o umbră. Pe cer, stelele licăreau îndepărtat și stins. Vântul ce se iscase în amurg bătea mai întărit, dar și mai cald și mai aromitor. Din liniștea câmpiei se auzeau din când în când, ca'ntr'un ecou pe ape, sgomotele tractoarelor. Vecinul lor își aducea caii dela adăpost. Era încă devreme.

În așteptarea lui Mihai, gândurile-i roiră și mai besmetic în minte. Timpul trecu fără să-l simtă și se trezi deodată cu brigadierul în față. Cum îl văzu, răsuflă ușurată:

— Mihai...

Se agăță de brațul lui, tăcută și nerăbdătoare. Mihai bănuia că se întâmplase ceva. Rămase încurcat și surprins, speriat mai mult.

— Ce-i cu tine? — o întreabă în șoaptă.

Frusinica încercă să-i vorbească, dar parcă ceva o oprea să facă aceasta. Oare, ce va crede Mihai despre ea, când va auzi de îndrăzneala chiaburașului? Brigadierul se apropie și-o îmbrățișă strângând-o la piept. În nări, simți parfumul părului ei, aroma trupului încălzit de încordare.

— S'a întâmplat ceva?

În loc de răspuns, fata își împinse căpșorul în pieptul lui. Din asta, Mihai n'a înțeles dacă se întâmplase sau nu, ceva. Dar n'o mai întrebă; o lăsă să se liniștească singură. Îi strânse între palme umerii rotunzi și și-o lipi mai mult de sine. Îi mângâie apoi părul negru bogat, revărsat în neorânduială peste spatele și umerii ce svâcneau.

— Ei, lasă... lasă, că le-arătăm noi lor! — vorbi el parcă împotriva unor dușmani cunoscuți.

— Ce știi? — îl întrebă ea surprinsă, cu ochii ridicați. — De unde?

Mihai zâmbi, se plecă și-i sărută creștetul capului. Frusinica se ghemui și mai mult la pieptul lui, ca într'un culcuș. Abia acum începu să-i simtă mirosul de motorină și de pământ al hainelor.

— Hai, Mihai, spune... știi?

Brigadierul îi apucă bărbia și-i ridică fruntea. Părul îi alunecă în lături. Privirile ochilor ei, mai negri ca noaptea, îl învăluiră într'o lumină dulce, șagalnică și vie. Pe buze îi înflori zâmbetu-i tulburător. Îi apucă iarăși umerii și-o îndepărtă de piept ca la o palmă.

— Nu spui? — o întrebă el.

Frusinica își pironi privirile asupra unui nasture dela salopetă, pe care-l tot sucea cu mâinile într'o parte și alta, de parc'ar fi vrut să-l rupă.

— Aaa... vasăzică, voiai numai să mă prinzi, nu? — și începu să râdă sgomotos, înveselită. — Hai, în casă!

Intrară prin tinda întunecoasă în încăperea din dreapta. În cea din stânga, se auzeau încă vorbele părinților ei. Brigadierul scăpără un chibrit și căută lampa. După ce o aprinse, se așeză pe marginea patului. Frusinica veni alături de dânsul și scuturându-și pletele, își întoarse fața dintr'odată spre el:

— Auzi, tu, Mihai... — și-i povesti tot ceea ce i se întâmplase.

Mihai o ascultă tăcut, urmărindu-i mai mult frământarea și hotărârea cu care vorbea. Când sfârși, ea rămase cu ochii ținuiți în ochii lui, întrebători. Dar brigadierul începu să râdă cu o sinceritate, care alunga orice umbră de întristare dintre dâșii.

— Tu râzi, răule! — se burzului ea, într'o prefăcută muștrare.

Mihai se opri din râs deodată, gânditor.

— Vasăzică, de chiaburaș trebuie să mă feresc?

— Vai, ce spui tu, Mihai? —

Frusinica îi sări în față. Acum albise; picioarele i se înmuiaseră și parcă o mână vrăjită îi alungase de pe frunte toate gândurile. Numai inima-i ticăia repezit și des, de parc'ar fi vrut să-i spargă pieptul.

— Ha, ha, ha! — se porni brigadierul din nou pe râs.

— Of, ție-ți arde de joacă!

Privirile fetei străluciră pline de dragoste și toată viața din ea înflori în zâmbetu-i de lumină. Brigadierul îi cuprinse tâmpilele între palmele-i negricioase și-i ridică fața spre dânsul. O lume întreagă de visări ascundeau ochii Frusinicăi.

— Crezi c'ai să scapi ușor de mine? — o înfruntă el. — Nicio dată!

Așa îi zări prin țesătura rară a perdelei dela geamul ușii, maică-sa. Ieșise în tindă atrasă de rășetele lor. Când îi văzu, înlemnii pentru o clipă în dreptul ferestrei luminate.

— Ei, nu vezi? N'am spus eu, că se dă în vânt după el? Uite, mă... Lică... na, Lică, mă... Lică, mă! Eh, da' parcă poți să faci ceva și cu asta!

7

Ca un câine fugărit se strecură Filică prin Podeni. De când tractoriștii găsiseră pământul furat țăranilor săraci — între haturile ogoarelor lui, nu mai era chip să iasă în sat cu fruntea ridicată. Toți îl priveau cu o ură, de care până și inima lui de viperă se înfricoșa. Nici vorbă, să-și mai ridice oamenii căciulile în fața lui, cum făceau odată. Alde Alexe, Zăganu și Mătase, și uite — tractoriștii ăștia, îi făcuseră de petrecanie. — „Of! — gândea el; — nu s'or întoarce vreodată timpurile alea înapoi... atunci să le-arate el și sărăntocilor și tractorului ăsta de brigadier, cine-i dânsul. E, mai ales pe ciocănar, de viu o să-l jupoaie! Auzi, tu... să măsoare el pământurile... cine dracu' l'a pus? Și-apoi, mai știi ce poate să iasă și din asta?”

Acum, uite: vrea nu vrea, trebuie să stea la cheremul lor. Doar îl chemase straja să vie la comitet și-o și pornise pe urma lui. — „Poți să nu te duci? — se întreba în sine; — nu! Cu ăștia nu poți s'o scalzi! — Atât așteaptă: să te prindă cu ceva, sau să te miroasă numai că tragi și pe-alătura, și-ți și deschid drum spre judecată. Cum te-ai pus împotrivă, te-ai ars!... Eh, că nici procesele nu se mai duc, cum se duceau înainte! Ce era? O nimica toată... puteai să-ți cumperi orice dreptate vrei! E timpul și legea comuniștilor acum. Nu mai poți întoarce litera dreptății. D'aia, pe față, faci ce cer ei... până'o trece opreliștea. Pe ascuns, prinzi în capcană pe unul ca Leahu sau ca Nică, și lovești; cât poți mai adânc, mai pe ocolite, fără milă! Că nici ei, nu te iartă; te strâng și te ogoiesc, fără cruțare... până la sânge. Dece l'o mai fi chemând? Te pomenești, că chiar pentru măsurătoarea pământurilor! Ei, dacă-i așa, sunt pierdut!”

Chiaburul își purta umbra de trup mai departe, spre sediul comitetului, pe-alătura de garduri. Mergea, de parcă din arcuirea fiecărui pas voia să nceapă a fugi. Trist și întunecat la față, cu ochii cenușii și reci — ca de sticlă murdară, osos, sgârciuit și cocârjat, își arăta totuși încordarea corpului, uscată și sârmută.

În sediul comitetului provizoriu, pătrunsese printr'un grup de oameni strânși chiar în fața ușii. Trecu cu capul în pământ.

— Hei, faceți loc să trecă primarul! — glăsui unul din spatele său, cu ură și în batjocură.

— Dece vă mai ridicați căciulile, măi? — glumi altul, văzând cum toți îl primiră în sulițele privirilor.

— N'aveți grijă, că tot cotei a rămas! Nu-l vezi, cum se uită?

— O să-i retezăm noi colții, și-o să-l prindem și mai scurt în lanț... mama lui...

Filică nu mai auzi ultimele cuvinte. Urcă grăbit scărițele, de parcă era fugărit și pătrunse în sediu ca într'o ascunzătoare. Înăuntru, era numai Ion Leahu. Răsufală ușurat, dar se opri totuși la o oarecare depărtare de masa lui, cu căciula în mână.

— Da' ce aștepți? — îl luă în primire Leahu, de cum deschise

ușa. — Vrei să trimitem miliția după dumneata? Tot nu ți-a ieșit boeria din cap? Ei drăcie...

Dintru început, chiaburul se fâstâci; abia mai târziu, când înțelese jocul lui Leahu, mormăi cu ochii către el — parcă cerându-i îndurare:

— Vă bateți joc; dar n'o să vă ierte vouă dumnezeu rușinea și veninul pe care...

— Ce este? — sări Leahu.

Vorbele lui se auziră până'n uliță. Cruntă și neîndurătoare părea a-i fi hotărîrea. De neînduplecat, răspunsul.

— Lasă, că-l jugănește Leahu; ia, ia, auziți! — grăi un țăran.

Murmurul oamenilor se întrerupse. Ascultau într-o tăcere deplină.

Dinăuntru, strigătele lui Leahu veneau tot mai clare și mai tari. Parcă-l biciuia pe Filică, așa se repezea în el.

— Ia, uite la el, cum plânge!... Cât grâu ai semănat în toamnă?

Răspunsul lui Filică nu l'au înțeles; dar l'au auzit din nou pe Leahu. Acum bătea și cu pumnul în masă.

— ...păi, nu mai merge așa... timpurile alea, în care făceai ce vrei tu. au apus... s'au dus... uite, ți-am făcut planul de culturi... acum pui ce vrem noi, nu ce ți se năzare ție... bumbac, sfeclă, în, floarea soarelui, și-apoi și grâul și porumbul ce ți-am fixat.

Din ușă, țăranii treceau mai sub fereastră. De aici se auzea și mai bine. Câțiva își aprinseră țigările și pufăiau ascultând.

— Ce tovarășe... ce, ești tovarăș cu noi? — striga mai departe Leahu.

— Nu-l slăbește Leahu, deloc! — își arată mulțumirea unul dintre oameni. — Când își vără asta ghiara în ceafa lui, doar că nu-l sugrumă. Nu-l iartă, pentru nimic în lume!

— Nici cât negrul sub unghie! — îl asigură un altul...

— ...nu vreau să știu de nimic! — se burzuluia Leahu; — De mâine ieși la plug... ne-am înțeles? Și să te pună dracu', să nu semeni ce ți-am dat noi... c'apoi, lasă!

Cei de-afară mai ascultară un timp; mai apoi, porniră să discute între ei; de Filică nu se mai îngrijeau; știa Leahu mai bine cum să-l strângă. Înăuntru însă începuse șușoteala.

— Da' vorbește, mă, mai încet! — șopti chiaburul. — C'am început să tremur...

— Ce poți să faci, bre? — răspunse Leahu mai mult din buze. — Nu vezi, cum îmi stau pe cap? — Continuă apoi cu glasul tare, repezit: — Să nu cumva, că te mai prind acasă, că te leg!

— N'ai făcut nimic... tot mi-ai dat să pun și bumbac, și sfeclă, și floarea soarelui, — își arată Filică nemulțumirea, cu ochii pe procesul verbal.

Ion Leahu făcu câțiva pași până la fereastră. Țăranii vorbeau și râdeau despre cine știe ce. Se întoarse apoi spre chiabur și hârâi în șoaptă:

— Altfel, nu-i chip; mă tem de Alexe și de Lică... parcă stau numai cu ochii pe mine. Mă urmăresc și tac, ca niște motani... — La sabotaj te dau, — îi strigă iar; — noi nu ne jucăm, auzi?

— Ești tu fricos și prost! — îl mustră Filică printre dinți. — Să fi fost altul...

Leahu se întoarse înapoia mesei. Tăcu, îi apucă colțurile dinspre dânsul în pumnii strânși: „Iată-al dracului! — își zicea el, — te sbați și-i potrivești lucrurile așa cum vrea, îți pui capul în joc pentru el și tot nemulțumit se arată!... E, dar face asta numai ca să-mi mânjească ochii cu cine știe ce... da' n'o să-i meargă... l'am simțit eu unde bate!”

— Ce taci, mă? — îl întrebă Filică speriat.

— Era mai bine să nu-ți fac, nu? Ți-am dat... ce ți-am dat? Câte-un pogon din fiecare, ca la sărăcime? Da zecile alea de hectare pe care le pui cum vrei, nu le socotești?... Nimic! — strigă apoi. — Așa rămâne! Pleacă!

— Ei, lasă, mă; am zis și eu așa! Să treci diseară pe la mine; ți-oi mai pregăti ceva și-om mai sta și noi de vorbă mai pe larg, că aici... te-aștept! — Filică dădu să plece, dar se opri iar, amintindu-și de ceva: — Cu măsurătoarea aia a pământurilor ce se mai aude?

— ...de rău; brigadierul vrea să te'nfunde.

Filică rămase gânditor cu mâna pe clanța ușii. Apoi oftă:

— Ei, asta a cam început să ne încurce socotelile!

— Gata, am terminat! — strigă Leahu. — Poți pleca... nu mă mai interesează nimic! Cum te-oi prinde cu ceva, cum îți fac proces... te vâr la sabotaj, să știi! — apoi îl sfătui cu glas scăzut: — De mâine încolo să ieși la plug, că-i foc... o să venim în sat după voi...

Filică ieși afară cu fața și căutătura schimbate, de parcă abia scăpase din mâinile lui Leahu. Trecu printre țărani cu ochii plecați, plouat și fierț. De cum era amărât și încă se mai și făcea, părea mai mult un om neîndreptățit, împins cu sila în păcat. Știa el, cum trebuie să apară înaintea oamenilor. Însă, numai cine nu-l cunoștea, nu-i simțea din mers și din căutătură inima de câine.

— Parcă i s'au rătăcit corăbiile... — șopti unul.

— N'avea grijă, că le știe el mânuși tot împotriva noastră! — adăugă altul.

— Numai că, au cam început să le crape pânzele, de furtuna asta; nu-i mai merg... se clatină...

În prag se ivi și Leahu închizându-și cu grijă surtucul. Își roti privirile-i viclene pe deasupra oamenilor, cercetător și mândru, ca un comandant de oaste întors dintr'o bătălie câștigată. Vorbi apoi cu ochii la țărani:

— Credea, că-mi rupe inima... așa se milogea!

— Noi tot așteptam, să ni-l arunci în pumni, mă Leahule!

— Lasă, că nu-i timpul trecut! Și-apoi ce, eu mă dau înlături dela așa ceva? Odată de-l pocnesc la mir și-l ascult cu urechea!

Țăranii începură să râdă.

— E, care mai merge la tractoare? — îi întrebă Leahu.

Din grup se desprinseseră vre-o șapte-opt. Oamenii voiau să-și vadă pământurile răsturnate de tractor. Pe locurile celor mai mulți dintre ei, chiar astăzi păseau motoarele. Îi mâna dorința de a-și privi ogoarele încinse de negrul primelor brazde, de a-și vedea fața nouă a fășiilor alăturate. Îl înconjurară încrezători pe Leahu și ieșiră gălăgioși în uliță. De aici, se îndreptară spre drumul câmpului. Cu cât înaintau spre țarină, tot mai puternice se auzeau bătăile tractoarelor... ca o inimă uriașă și vie a Bărăganului trezit la viață.

Seara, Filică aștepta în cușmelie pe întuneric. Nu mai făcuse focul nici la plită; trecuse vremea lui. În colț, după ușă, pregătise din timp sacul cu cele ce avea să-i mulțumească lui Leahu pentru oste-neala ce-și dăduse. Desigur, va trebui să-i vâre în buzunar și câteva hârtioare... dar câte? Dacă-i prea puțin îl pierde; nu-i mai face nimic. Dacă-i prea mult, iar e rău, îl învață cu nărav și banditul o să-l lupoai, nu alta... E, cât? Chiaburul nu-și putu răspunde, însă făcu altceva: își puse în buzunarul dela piept cinci hârtii, cât mai răscolite; pe astea i le va pune întâi, în pumn. În celelalte buzunare, își risipi alte patru hârtii, câte una din fiecare; pe astea le va scoate numai dacă va fi nevoie, una câte una.

Se îndreptă apoi spre geam și rămase sprijinit cu coatele de taraba ferestrei. De aici, se vedea destul de bine în întunericul din curte. Aranjase astfel, ca nici o mișcare să nu se mai simtă după căderea nopții. Lui Lazăr îi făcuse din vreme drum spre casă... — „E, și cu asta... mi se pare că mi-am găsit beleaua! gânde Filică. — De muncit, muncește, trage cât un cal, dar ce folos? Că încolo, nu mă mai ajută cu nimic. L'am trimis atuncea la tractoare cu Glonț, și'n loc să încurce socotelile ciocănarilor, s'a înscris și el; când și-a arat, iar n'a mai dat pe aici... păi, ce, o să-i meargă așa? Lasă, c'o să'nțerce bălaia și pentru el, că și pentru Glonț... să vedem, ce-or să facă?”

Îi amortiră picioarele; le mai mișcă pe rând, de mai multe ori dar degeaba. Incheeturile dela genunchi îi dădeau acumă junghiuri dureroase. — „Ei, te-ai rablagit Filică! — își zicea el amărît; — încă, de-ai mai trăi să-i vezi și p'ăștia cu ștreangul de gât, că mult nu mai au... dracu' știe! Mai poți să-l crezi și pe conu Aleculăeș? Zicea, că anul ăsta, la anul, se lămurește într'un fel! Că nu ne lasă ei, americani... Dar uite, că noi stăm aicea și îndurăm,ăștia ne strâng și merg înainte, iar ei numai răcesc gurile, lătrând. Nici un folos! Unde dracu' o vedea conu Aleculăeș limpezirea, nu știu! — Își schimbă iar picioarele, ca un cal obosit de drum: — Da' ceva, tot trebuie să fie... acolo, la legație — unde zice că lucrează, el vorbește cu toți ăia care vin aici, să vadă cum să ne scape de comuniști... Of, doamne, n'o veni timpul ăla odată!... Eh, ce viață!”

Gândurile lui Filică se opriră acumă la brigadier. Își trase mai întâi laița până lângă fereastră și se așeză pe capătul ei. Afară, liniștea era aceeași, dar Leahu tot nu se arăta. — ...”Uite, — își continuă chiaburul vorbirea cu sine, — dracu'ăsta de ciocănar a început să desgroape și morții. A găsit acolo cele două pogoane, le-au luat și le-au întors sărăntocilor... ducă-se... și-așa pământul m'apăsa. Dar dacă-mi măsoară tot pământul! Ce mă fac? Imi găsește alea zece pogoane nedeclarate.. gherla mă mănâncă. Ei, viață-i asta, să tot stai cu frică'n sân? Dar nici culcat după cuptor nu poți aștepta... ceva trebuie făcut! Dacă n'ar fi Leahu așa de fricos, toate s'ar aranja într'un fel”...

Cugetarea chiaburului fu întreruptă de apariția unei umbre din-spre ogrăzi. Își lipi fruntea de geam și așteptă. Dintre șirele de paie și fân, umbra o luă pe lângă zidul grajdurilor și apoi o tăie deadreptul către cușmelie. Un câine mărâi sec, până ce recunoscă pașii de pisică și

celui ce se strecura prin liniștea curții. — El e! — gândi Filică și sări de-i deschise ușa. Ion Leahu se opri în prag, speriat. Întunericul dinăuntru îl înspăimântă. Într-o străfulgerare de clipită, se și simțise încolțit și prins de comuniști.

— Ce dracu mai stai?... Intră! — îi șopti Filică, scoțându-și capul de după ușă.

— Ptiu! — scuipă Leahu în pământ; — da' ce-ți veni să stai pe întuneric bre? Iacă-tă tremur; mai aveam doar să ridic mâna și să pocnesc.

Filică începu să rădă fără poftă. Bâjbâi prin întuneric și ridică în geam pulpana de suman. Noaptea dinăuntru deveni ca păcura. Se auzi un sgomot de chibrit, o sfârâitură și chibritul dădu lumină fânărului din tavan. Cușmelia își recăpătă înfățișarea-i obișnuită. Ochii le clipiră des, ferindu-se. Se așezară tăcuți, pe laița împinsă lângă peretele din fund. Un timp. Leahu rămase cu fața'ntoarsă spre sacul care-l aștepta în colț.

Se sculă, îl desfăcu la gură și zări în el porumbul galben-auriu. Când reveni, se întoarse nemulțumit spre Filică:

— Numai atât?

Chiaburul își desfăcu surtucul și-și scoase din buzunarul de pe dinăuntru primele hârtii înfoiate. Le strânse în pumn și i le vârî în buzunar fără nici o vorbă. Leahu însă, își băgă mâna după ele și tot așa de tăcut le ridică în lumină: erau cinci.

— Puțin, — zise el, arătându-i-le chiaburului întinse pe palmă.

Filică sta cu mâinile în buzunare. Își ridică dreapta și-i mai lăsă peste celelalte încă o hârtie.

— Mai pune! — ceru iarăși Leahu.

— Nu mai am; zău, nu mai am! — se apără Filică.

Leahu se ridică și lăsă în locul lui, pe laiță, teancul bancnotelor. Făcu o murtă acră, de parcă era scârbit de bani:

— Atunci nu-i mai iau... nu-mi trebuie!

Chiaburul se gândi un timp să și-i ia înapoi; dar știa, că dacă face asta, pungașul de Leahu e în stare să plece și să nu se mai întoarcă... și tocmai acum are mai multă nevoie de dânsul. Ce să facă? Cu stânga mai scoase o hârtie și-o așeză tot peste celelalte.

— Încă una! grăi Leahu cu mâna pe bani.

— Nu mai am... caută-mă; ce-oi găsi, tot i-al tău! — și Filică rămase cu mâinile ridicate înlături un oarecare timp.

Ion Leahu nu-l căută. Își împături bine hârtiile și le vârî în buzunar. Apoi se așeză iar. — „Bine că-i mai smulsei două,” — gândi el — „E dat dracului, — își zicea Filică; — dar două, tot mi-au mai rămas și mie!”

Își începură vorba, ca și când nimic nu se întâmplase.

— Ei, ia spune, cum a fost când ai ajuns la mine cu planul de însămânțări? — îl întrebă Filică.

— Cum? Uite-așa: Lică ceruse să-ți punem pe cap tocmai ceea ce nu doreai... Nu! — am zis eu; — ăstua să-i dăm să semene numai grâu, orz și ovăz... cât mai mult... borceaguri de toate soiurile... să ne scoatem cotele de nutreț pentru jumătate din sat de pe spinarea lui... și ți-am tras și-o înjurătură de mamă... ce să fac, trebuia.

— Lasă asta... dacă m'ai înjura numai tu...

— Da, da; pe urmă, ți-am mai pus câte-un pogon din alea, că Lică se tot încontra și gata.

— Așa, vasăzică... bine... altceva?

— Mai nimic; adică, stai... vezi, uitasem! Am fost și pe la tractoare, pe la brigadier; ei, de asta n'o să scapi ușor.

— Cum? Da' ce-a mai făcut? — îl întrebă Filică sculându-se.

— Spune!

Leahu însă, nu se prea grăbea. Continuă:

— Zice, că a vorbit cu Alexe și cu Lică despre pământul găsit la matale, acolo la Plopșor... ți-au deschis proces.

— Na! — izbucni chiaburul. — Asta-mi mai trebuia acum! — Incepu să se plimbe agitat prin cușmelie. — Mă, cine dracu' l-a mai trimis și p'asta aici? Nu-ți spuneam eu, c'a început să ne încurce socotelile?

— Zicea, — adăugă Leahu, — că să le plătești sărăntocilor toată recolta ce-ai ridicat-o de pe pământul lor, timp de douăzeci de ani... Știi, de-atunci decând s'au statornicit haturile, decând s'au pus pietroaiele.

— Uf, mama lor! Cu mâna mea am să-l omor... ăsta mă bagă'n pușcărie! — Filică se opri din mers întors spre Leahu — Și ce facem?

— N'ai ce! — îi răspunse cu umerii ridicați Ion Leahu. — E lucru văzut de mulți; cum să-i oprești să nu spună? Eu zic, că să te pregătești să le plătești, ai să scapi mai ușor așa.

— Ce faceee? De unde să le plătesc, mă?... Tu știi cât vine asta?

Ion Leahu nu-i mai răspunse. În gând însă, Filică își și făcuse socoteala, cam câte oi ar mai trebui să vândă, pentru ceeace putea scoate din ce-avea strâns în casă. Dar gândurile îi aduseră în minte și celălalt fapt care trebuia ascuns: cele zece pogoane nedeclarete. Dacă-i măsoară pământul s'a ars... n'are încotro. Ce pacoste și cu tractoarele astea... nici capul nu-l duruse până acum! Se îndreptă spre Leahu gânditor:

— Mă, noi tot nu trebuie să stăm. Vezi, încearcă să mai faci ceva; dacă poți, jumătate din ce trebuie să le dau lor, îți dau ție... uite, aicea sunt!

— N'ai cum...

Intr'adevăr, că nu se mai putea face nimic, înțelesese și Filică asta; tocmai deaceea trebuia să scape de sub ochii comuniștilor cele zece pogoane nedeclarete. Pământul trebuia să dispară neapărat din controalele vechii primării. Oricum, altfel... — Se așeză lângă Leahu și rămase tăcut pentru multă vreme. O singură cale i se arăta deschisă.

Când Ion Leahu se ridică să plece, îl trase de mânecă în jos.

— Stai, că încă n'am terminat.

Leahu se așeză cu ochii întorși spre chiabur.

— Mă Leahule, — începu Filică să-și arate gândurile, — tu știi, mă, c'acolo la Pănoiu, eu am pământul cel mai mult. Ce e decând l'am luat... zece ani. Acum vre-o câțiva ani însă, am mai vândut din el, i-am dat lui Nică Crețu cinci pogoane. N'a avut omul cu ce să mi le plătească pe toate atunci. Ce puteam să fac? N'am zis: dă-mi! L-am mai lăsat... le-am mai muncit eu doi, trei ani. Dar din primăvara asta nu mai pot; pământul a devenit al lui.

Ion Leahu aștepta ca o vulpe'n lăstăriș, la pândă.

— Vezi, tot ești tu pe la primărie, în comitet... și dacă te gândești, pe lângă pământul pe care-l ai, ți-ar fi bine venite încă vre-o cinci pogoane... nu? Ei, lasă! Știu eu, că și tu te gândești, să rămâi cu ceva de pe urma ăstora... când or pleca, să nu zici că te-ai trudit degeaba. Ce trebuie să faci? — Filică lăsă să mai treacă un timp. Leahu îl privea cu ochii micșorați și ficși. — ...doar când nu vrei nu ești în mână cu registrul ăla în care-s trecute pământurile. Ia-l într'o seară cu tine și vino aici; o să facem amândoi schimbarea: ștergem dela mine și punem la voi: la tine cinci pogoane, la Nică alte cinci... dimineața îl duci înapoi și gata.

Leahu își sprijini coatele de genunchi, plecându-se deasupra mâinelor încheștate. Era greu să facă ceeace-i cerea chiaburul... și mai ales periculos. Parcă vedea în față registrul cu pricina, mare și greu, întins cât masa. Dar cum ai umblat în el, poți purta cătușele la tine... nu-ți rămâne decât să întinzi mâinile și să ți le pună... asta-i cerea Filică! Ei, dar vezi, și cele cinci pogoane... cum să le dai așa de ușor cu piciorul? Nu! — Se ridică de pe lăicer și începu să măsoare cușmelia dela un perete la altul. — Nu! Nu se putea! Filică îl împingea drept în ghiarele comuniștilor.

— Gândește-te... — reîncepu mieros chiaburul, cu degetele unei mâini împrăștiate, — cinci pogoane! Nici tu n'ai avut atâtea, de flăcău. — Se sculă și se ținea după el, mergând alături; glasul îi deveni aproape rugător: — Tu vezi, că și cu însămânțările, ăștia tot în noi lovesc. Ce-mi aduce mie pământul? Casnă și griji! Tot nu-l ar eu, nici așa! De ce să nu vă folosească vouă?

Ion Leahu se opri din mers în mijlocul cușmeliei, ochi în ochi cu Filică. Cum sta cu mâinile în buzunare, își ridică umerii și-și clătină mai întâi capul într'o parte și alta. Apoi grăi:

— Nu, n'am să pot!

— Dece, mă? — se minună chiaburul prefăcut. — Il iei seara, vii cu el aici, dimineața îl duci înapoi... E greu să faci asta? Spune!

— Mă tem, nea Filică, mă tem de comuniști! răspunse el și se așeză din nou pe lăicer.

Gândurile lui Leahu îi deschideau în față un drum negru și înfundat. În afară de linia lui, nu vedea nicio scăpare; nici în dreapta, nici în stânga. Cum va intra pe el, cum îl vor prinde comuniștii. Nu, nu se putea!

Filică sta în fața lui întristat și îngândurat. După câțva timp, vorbi în șoaptă, împăciuitor:

— Atunci fă tu asta, acolo în primărie. Cine-o să te știe... faci?

— Nu! — răspunse și mai hotărât Leahu. — M'arunc singur în ocnă; mi-e frică!

Vânătă se făcu fața chiaburului, dintr'odată. Tremura Filică ca o frunză. Impotrivirea celui alt îl mâniase de-i venea să-i crape capul cu ceva. „Ia uite la el — gândea Filică, — a început să nu mai facă după cum îi spun! Auzi, zice, că se teme de ocnă! D'apăi, cum, pe mine nu mă paște ocna din ceas în ceas? Da' ce, parcă merge așa?” — Filică-i apucă umărul c'o mână și-l scutură înfundat:

— Ascultă, mă, să nu faci pe sfântul tocmai acum! Ete-te! N'are cum... păi ce, așa merge? Vrei, nu vrei, tot ocna te mănâncă! Măine

ies în drum și strig despre toate cele ce-ai făcut acolo, decând ești în comitet... Alege!

Greu îl mai prinsese Filică în strâmtoarea asta. Ori cum ar su-
ci-o, tot rău era. Cine-l pusese pe el să-și lege capul de funia lui? Il
purta acum chiaburul după cum voia. Și încă, funia lui se tot scurta...
se apropia mereu de par... Dar ce? Ia, stai! Dacă Filică l'ar spune sa-
tului, el era mai ferit? Nicidecum! Intrau amândoi pe poarta Judecății,
prinși în aceleași cătușe. Leahu îl privi hoțeste, cu ochii întredeschiși:

— Parcă matală, ți-i tot una dacă strigi în sat! — îl înțepă dânsul pe chiabur. — Deodată ne ridică pe amândoi. Și ce-ai făcut? Te-ai aruncat orb, în gura lupului... E bine? Vrei asta? Nu! Cum ai stigmat, cum te-au înhățat și pe matală!

Auzindu-l, Filică împietri cu mâna în urmărul lui. „Al dracului șarlatan! — gândi el. — Se pricepe la de-astea... trebuie altfel luat... cu alt plan”. Il slăbi încet din strânsoare. Degetele i se descleșară de pe postavul hainei și i se strânsă alături, în pumn. Incepu să rădă sec cu gura hăită într-o parte, ascunzându-și dușmănia.

— Te speriașezi, ai? Știu eu, că tot o să ne înțelegem noi! Că, nici cinci pogoane nu ți le dă oricine pe nimic. Gândește-te! Când ai făcut, spune, să vi le dau. Deocamdată, pământul ăla nu-l ar, măcar atât să vă coste!

Simțind că primejdia a trecut, după Filică se porni pe răs și Leahu.

— Lasă, bre; ne-om mai gândi la asta

— Păi, când?

— E, om vedea noi...

Leahu se ridică, își încheie surtucul. Își luă căciula și se îndreptă spre sac. Filică suflă în felinar și crăpă ușa. Afară era liniște. Se întoarse la ferăstruică și privi un timp. Nimeni. Făcu celuialt semn să iasă. Leahu păși pragul cușmeliei și se furișă prin ogradă spre întunecimea și mai adâncă a salcânilor.

Acasă, după ce intrase sub așternut, Ion Leahu nu se gândea decât cum să pună mâna și pe pogoanele lui Filică... cinci... toate din trupușorul moșiei lui Pănoiu. Frumoase și mănoase sunt, dar și ceeace-i cerea chiaburul ca să facă, nu era puțin. Și-apoi, acum și pământul mult îi curată belea pe capul omului. Ce-i trebuie lui pământ? L'o mai stoarce pe Filică, până o mai avea și dânsul. I'o mai pica ceva, de ici de colo cât o mai fi comitet. Pe urmă, va mai vedea. Doar n'o să piară lumea, ca să nu-și găsească un locșor, de unde cât de cât, să mai poată și ciupi cumva... Dece să se lege la cap degeaba? Filică n'are încotro, n'o să-l poată spune nimănui. Ar intra și el la gherlă și nici dă ajutorul său nu se poate lipsi. Nu dă el cu piciorul unei legături ce-o are în comitet... Dar poate, într'un fel tot o să smulgă pogoanele... Intunericul din cameră îi cuprinse încet și mintea și simțurile.

Spre prânz, Andrei își gonea „Fordson”-ul către brigada lui Mi-hai. Avea la remorcă o cisternă mobilă cu motorină, benzină și ulei, iar la picioare sacul cu alimente pentru masa tractoriștilor. Drumul se în-

tindea în fața lui drept, fără povârnișuri și ocolișuri, puțin scobit în albia câmpiei. Se bătuse și se uscase ca o șosea pietruită. Ba încă, roțile stârneau în urmă-le nourași de colb primăvăratec, alb-negricios, amestecați cu fumul suflat de motor în trâmbe tuciurii. Soarele și vânturile primăverii scorojisera prea din timp fața țarinei, acoperind pământul cu o scoarță sfărâmicioasă. Semănăturile de toamnă mai săltaseră de-un deget, două, întărind verdele câmpurilor. Afânate, curate și întinse, arăturile așteptau acum tăcute vremea însămânțărilor. Dar cu cât se depărta mai mult de sat, cu atât îi apărau mai dese și mai pârjolite, parcă uitate, fâșiile pământurilor încă neîntoarse. Aici și haturile erau mai depărtate, locurile mai mari. — Chiaburii nu se grăbesc! — gândi secretarul. — Asta-s locurile lui Velicu!

Tractorul rutier se smuci urmărind întorsătura drumului și svâcni apoi printre arăturile întinse în dreapta și în stânga, pe două trei răstăvuri. În inima lor se zărea vagonul de dormit al brigăzii. Se îndreptă spre el. Atinse de tăișul plugurilor, șleaurile neregulat știrbite săltau cisterna trasă, zăngănindu-i fierăria. Trase alături de vagon. Opri motorul și-și scoase ochelarii de praf. Două cercuri albe, nepătate, rămaseră pe locul lor, centrate pe albastrul ochilor. Privi în jur; ușa vagonului închisă. Nici înăuntru, nici afară, nimeni. Doar butoaiele de metal luceau în soare ca o oglindă unsă. Tractoarele băteau spre dreapta și putu să urmărească înaintarea lor înceată numai după valurile de colb stârnit, mișcate ca un sul într-o parte sau alta. Se uită pe drum, peste arături, de-adreptul spre tractoare. Nu se vedea nimeni venind. Fluera; degeaba. Își scoase șapca și începu s'o rotească pe deasupra capului, ca pe un fanion de semnalizare. În curând, dintre tractoare, se desprinse cineva. Privi o clipă spre vagon, își scoase și el șapca și și-o flutură îndelung; apoi o porni în trap, apropiindu-se.

Până ce veni celălalt, Andrei cercetă împrejurimile din partea tractoarelor, căutând un nou loc pentru brigăzi. Intr'acolo se ridica singularică, ieșită ca din pământ, cuîmpăna unei fântâni. Apoi se întoarse din nou spre arături. Cel care venea era Mihai.

— Fugiți mereu, ai? — îl întâmpină secretarul.

— Mereu, tovarășe Andrei... Măine terminăm aici, ne mutăm pe celălalt răstăv.

— Sper, c'o să luați și vagonul cu voi!

Brigadierul pricepu unde voiau să bată gândurile lui Andrei.

— Chiar în seara asta îl mutăm. Numai, să vezi de ce-a rămas la noi... În zori, fiecare tractorist și-a băgat tractorul în brazdă; n'a vrut s'audă niciunul de vagon. Diseară însă, îl ducem.

— Să-l duceți, — altfel, pierdeți timp și consumați și combustibil, mișcându-vă cu tractoarele până aici. Și nici nu-l puteți supraveghea.

Andrei continuă cu tonul schimbat:

— Cum stați?

— Mai bine. Acum nu rămâne decât să'mpingem tractoarele, c'avem destul de întors.

— Cum merge Pitcoace?

— Cam slab... se târae în jurul normei. Buciu a atins însă, patru hantri și jumătate.

Andrei Hurdea porni motorul și-i făcu semn lui Mihai:

— Hai, să vă las motorina la noua bază. Urcă!

Porniră. Brigadierul sta în stânga lui Andrei în picioare, sprijinindu-se de aripă. Trecură printre arături cu viteză micșorată. Secretarul cercetă din mers și cantitatea lor. După ce depășiră șirul tractoarelor opri aproape de fântână.

— Uite, o să aveți și apă aici.

Mihai Zaharia sări în spatele tractorului. Lăsă picioarele de sprijin al cisternei și-i scoase cârligul din vârful proțapului.

— Pe urmă, o să aducem și vagonul, — grăi Andrei. — Acum, hai, la tractoare!...

Pe drum, secretarul se mai oprea din când în când, privind arătura. Mai apoi, o luară deadreptul peste ea, către tractoare. Poposiră în capul tarlalei ce-o arau acum, așezați pe coamele brazdelor proaspăt întoarse. Andrei netezi cu mâna fața arăturii, luă un bețișor și începu să deseneze ceva în țărână.

— Ajutorii de tractoriști sunt buni? — întrebă el pe brigadier.

— Sunt, pot mâna și singuri tractoarele... Să chem tractoriștii?

Andrei își plecă doar capul, preocupat de desen.

Mihai Zaharia sări în picioare, pătrunse ca la o sută de pași în arătură, flueră cu degetele la gură de câteva ori și-și flutură șapca. Peste câteva clipe, dinspre cele patru tractoare, patru oameni se îndreptau spre dâșii.

Tractoriștii se așezară pe brazdă, împrejurul lui Andrei. Buciu își arătă fața-i copilărească, cu tullele gălbui ale bărbii înegrite de unsoři. Mustața lui Marin Oproiu era înțesată de praf; fruntea lui Guju — senină, ca limpezimea minții, purta urme de sudoare, iar în privirea lui Pitcoace se putea vedea umbra oboselii. Ochii încercânați de praf și linia vișinie a buzelor mereu umezite, îi arătau pe toți cuprinși ca de un zâmbet larg, înghețat în culmea puterii lui.

Andrei își înfipse bețișorul în mijlocul desenului, ca pe un steaguleț. Ochii tractoriștilor sclipiră. O adiere întoarsă a aerului, aduse peste liniștea dintre dâșii, bătăile tractoarelor.

— Uite, începu Andrei, — să zicem, că aici unde-i bețișorul — este stațiunea. Bulgării aceștia mai mari, unsprezece, — sunt brigăzile. Raza de acțiune a stațiunii se întinde peste cele unsprezece sate... Fiecare brigadă are de arat în jurul său o suprafață, care face parte din volumul total de lucrări contractate de stațiune... Și-acum, iată: dacă o brigadă merge bine și cercul arăturilor din jurul ei crește, în punctul acela și planul stațiunii este îndeplinit sau chiar depășit. Dacă dimpotrivă o brigadă merge prost, apoi și cercul arăturilor ei rămâne mai mic. În punctul acela, planul stațiunii suferă, volumul de lucrări scade sub prevederile lui. Și dacă sunt și mai multe asemenea brigăzi, ele le vor trage la fund pe toate celelalte... Înțelegeți, e necesar ca toate să fie cât mai apropiate de brigada fruntașă. Lupta noastră trebuie să se dea pentru progresul general al tuturor... Voi parcă mergeți, ceva, ceva mai binișor. Vouă vă revine sarcina să le faceți pe toate celelalte mai sus... Ce ziceți?

— Păi, să le tragem, tovarășe Andrei! — sări Buciu.

— Asta se cheamă întrecere, nu? — întrebă Marin Oproiu.

— Întrecere... — răspunse Andrei.

Tractoriștii tăcură. Buciu se ridică nerăbdător în genunchi și înlemni cu mâna în păr și ochii pe ogoare. Guju își îndreptă privirile din nou spre desenul din țărână, socotind în gând cine știe ce. Marin Oproiu se uita când în ochii secretarului, când într'ai lui Mihai. Numai Pitcoace rămăsese de parcă fusese surd.

După câteva clipe, Mihai întrebă :

— Când începem ?

— Voi pregătiți provocarea... Măine seară, la consfătuirea șefilor de brigăzi, îi poți da drumul, Mihai.

După aceasta, se ridicară. Tractoriștii porniră, îngândurați către tractoare, iar Andrei și cu Mihai plecară cu Fordson-ul după vagon.

Înainte de a pleca spre alte brigăzi, Andrei se sui deasupra vagonului, pe acoperișul lui. Uneori, simțea nevoia de a vedea Bărăganul de sus, în toată nesfârșita lui desfășurare. Și zărilor cele mai largi ale pământurilor de aici, parcă tot îi opreau bătăile privirilor. Andrei simțea, că până și uriașa întindere a stepei era prea strâmtă pentru el. Cât de înalt părea cerul Bărăganului, cât de îndepărtate se deschideau marginile câmpiei.... și totuși, simțea că se sufocă, că nu-i ajung gândurile și visurile lui, nici măcar nemărginirea lor...

De pe creasta vagonului, ochii lui se ațintiră asupra rețelei drumurilor. Pe toate le cunoștea. Știa și de unde vine și unde duce fiecare. Când vreunul dispărea în petele negricioase ale satelor sau ale perdelelor de salcâmi, el îl și vedea răsărind dincolo, prins într'o nouă rețea. Peste pânzele lor alburii, desfășurate în lung și'n lat, soarele amiezii își risipea lumina. De jocul razelor, privirile începură a-i luci, iar drumurile să-i tremure, până la orizont. Și parcă dintr'odată se desprinseră de pământ, ridicându-se ca niște fire de mătase, lungi și strălucitoare, întreșute larg pe Bărăgan. Pentru o clipă, simți cum toate capetele lor se întâlneau și se înodau aici, în mâna care le strunea, în pumnul lui...

(Continuare în numărul viitor)

Zidarul

CRISTIAN SARBU

Z I D A R U L

„Casa Scântei”.
Cu mișcări ușoare
în arșiță lucrează un zidar,
încovoiat pe marea înălțime
a schelelor, sub cerul verii clar.

Jos, trece’n cântec fraged, o coloană
de pioneri, pe sub un șir de tei.
Zâmbește omul. Puștiul lui de-acasă
e tot un țânc cu dinții mărunței.

Li este drag copilul și-i dorește
o viață și mai bună ca acum.
Aude zgomot, viu, de rotativă:
„Scânteia” iar prin țară-și taie drum.

De sus se vede țara cât e zarea.
Grădini și grâne se apleacă’n vânt.
Frumoasă-i țara. Dar pe ici pe colo
mai are câte-o pată pe vestmânt.

Se mai zăresc căsuțe deșălate.
Maidane care încă n’au un rost,
pe unde ieri sub cruntele orânde
durerile-și aflaseră-adăpost.

El știe câte ziduri tari și’nalte
prin sate și orașe-s de clădit.
De sus, privește parcă peste-o hartă
și vede până hăt în Răsărit.

Acolo’n depărtări, suit pe-o schelă
zidește-Orlov, un meșter ne’ntrecut,
ce l-a’nvățat mai spornic să muncească.
Și zidul ce se’nalță e-un salut.

Și urcă tot mereu mai sus zidarul,
voind să lase fiului său drag
o patrie, de zestre, ca o floare.
— Și'n mâini, mistria-i fulger în zig-zag.

CUIELE

Lucrând pe schele, oamenii tot sue.
Râd zidurile'n vânt cu fruntea'n cer.
Pe sub cofraje însă, ce de cuie
Scăpate pe planșeuri, de dulgheri!

„Un cui e truda multor frați de muncă:
Mineri și oțelari lângă cuptor.
Și iată unii, ce ușor le-aruncă,
Uitând că înșiși ei sunt muncitori!”

Așa gândește zilnic și se'ntreabă
Când cuiele le-adună de pe jos,
Melinte Gruî, ce duce cu o roabă
Zidarilor, mortarul răcoros.

Când are vreme, uită de țigare
Și'n loc să stea, să tragă câte-un fum,
Printre grămezi de scânduri și de fiare,
Cu ochii după cuie-și face drum.

Și de vreo voce seacă îi strecoară:
— Un cui! Dece te doare — atât de-un cui?
Melinte-i spune că-i stăpân în țară,
C'averea țării este și a lui.

Și el mai are-o vorbă care cade,
Greu, peste-acei ce ne-ar dori pe rug:
— Și-un cui ca ăsta ne ajută-a bate
Războiului, capacul la coșciug!”

...Cuvântul lui a prins. Se ține minte.
Și oameni tot mai mulți, lucrând răzbit,
Pe schele'naltă vorba lui Melinte.
Și cuiele se'nfig, de neclintit!



VINTILA ORNARU

CONCERT DE PIAN

E un oraş sau târg? De unde!
E-un sat sadea, un sat pierdut
parcă'n chimiru-acestui munte
atât de'nalt şi de tăcut.

Pe hudite, trecutul încă,
Mai stăruie ca un şiroi...
Mai trece-o amintire-adâncă
pe lângă lucrurile noi.

Din munte, prinde să se lase
amurgul ca o turmă parcă.
Şi sat şi hudite şi case
aceiaşi subă neagră'mbracă.

În sat chiar la Cămin, acuş,
în sala plină de ţărani
un pui de om, un ţărănuş,
îşi plimbă mâna pe-un pian.

Se-aud acorduri cu sfială.
Priviţi pe scenă un moment!
O ghiată mică pe pedală
apasă-acum atât de-atent...

Şi ochi, cu multă bucurie
îl urmăresc îndeaproape.
Străbunii lui de o vecie
au dus doar turme să adape.

Şi-au strâns în palma aspră bâta,
şi-au spart pe câmp, cu pumnul, cepe...
Şi'n vifore au stat atâta...
Dar viaţa nouă-acum începe.

Alături, un învățător,
i 'ntoarce partitura stând
lângă țaran. Și'n viitor
îl vede, peste ani, cântând,

abil la un concert de gală...
La Filarmonică e chiar.
La Atheneu în Capitală:
Un pianist ca el, mai rar.

În sală stai zâmbind și-ascuți.
Un alt țaran cu fața plină
Prezintă apoi, celor mulți
o parte dintr'o sonatină.

Concert la multe plane parcă.
Țăranii'n sat au prins să cânte
Artiștii aceștia-acum îmbracă
în melodii, un sat de munte.

Milioane de artiști, în țară,
în mine, 'n fabrici, pe câmpii,
cu fapte zi de zi'nconjoară
cu dragoste, acești copii.

Pe ei de stai și îi ascuți
auzi o țară care crește.
Concertul lor de-aci din munți
cu'n vast concert se împletește.

PROBLEME ACTUALE ALE LITERATURII DIN R. P. R. IN LUMINA LUCRĂRILOR LUI A. A. JDANOV

Vorbind despre rolul pe care-l au în rândurile masselor largi marile personalități legate de popor, N. A. Dobroliubov scria: „*Importanța marilor figuri istorice poate fi comparată cu importanța ploii care împropățează binefăcător pământul, dar care, de fapt, este norul ridicat de pe pământul însuși*”.

O astfel de personalitate ridicată din sânul poporului și care a adus prin activitatea sa imense servicii poporului, a fost A. A. Jdanov.

Discipol credincios și tovarăș de luptă al marelui Stalin, A. A. Jdanov și-a închinat întreaga sa viață luptei îndârjite pentru triumful marxism-leninismului, a pus întreaga sa energie în slujba construirii socialismului și comunismului. „*Viața și activitatea lui imensă sunt un exemplu de neprecupețită servire a Partidului și poporului*” — se spunea în necrologul, semnat de I. V. Stalin, de conducătorii Partidului Comunist (Bolșevic) și ai guvernului sovietic.

În decursul celor trei ani care s’au scurs de la moartea lui A. A. Jdanov, roadele lucrărilor sale, — aplicare strălucită a teoriei lui Marx, Engels, Lenin și Stalin în domeniul literaturii, filosofiei și artei, — însușite de către masele luptătoare din Uniunea Sovietică și din întreaga lume, n’au încetat să erească.

Aceste lucrări au fost elaborate mai ales după cel de al doilea război mondial, când lupta ideologică pe plan internațional a ajuns la o deosebită acuitate, când ideile comuniste cuceresc zilnic mase din ce în ce mai mari de oameni ai muncii din toate părțile lumii și când cercurile conducătoare imperia- liste răspândesc cele mai sălbătice „teorii” și propovăduiesc direct ura față de om. În asemenea condițiuni, întreaga contribuție a lui A. A. Jdanov la lupta împotriva ideologiei burgheze și a influențelor ei, este de cea mai mare însemnătate. „*În ultimii ani — spunea V. M. Molotov la 2 Septembrie 1948 — s’au desfășurat deosebit de larg capacitățile sale de eminent teoretician al marxismului. Strălucitele rapoarte ale tovarășului Jdanov în legătură cu problemele literaturii, artei și filosofiei sunt o contribuție de seamă la dezvoltarea teoriei marxist-leniniste și ajută mult la înlăturarea lipsurilor care există aici, deschizând căi noi de dezvoltare culturii socialiste în țara noastră*”

Întreaga activitate a lui A. A. Jdanov întruchipează legătura strânsă dintre teoria revoluționară și practica revoluționară; ea oglindește îmbinarea în permanență a muncii practice de organizare și participare zi de zi la construirea comunismului, cu munca teoretică profundă asupra problemelor din învățătura marxist-leninistă.”... „*Ca cel mai talentat propagandist al mărețelor idei ale lui Lenin și Stalin, tovarășul Jdanov a contribuit cu mult la însușirea acestor idei de către poporul nostru și de popoarele celorlalte țări*”.

Încă acum 30 ani, când îndeplinea munci organizatorice de partid și de

stat, A. A. Jdanov acorda o atenție deosebită problemelor ideologice, literare și artistice. Ca secretar al comitetului de partid al Guvernământului și al regiunii Gorchi, A. A. Jdanov ajută scriitorii să ia contact cât mai strâns cu poporul, propunând și organizând trimiterea grupelor de scriitori în uzine, colhozuri și la șantierele marilor construcții. „*Această metodă de lucru, pe grupe de scriitori, capătă o mare importanță*” — scria A. A. Jdanov în *Literaturnaia Gazeta*. „*Trimiterea de către comitetul de organizare din Gorchi a grupelor de scriitori în colhozuri și întreprinderile regiunii le-a îngăduit să scrie noi cărți*”.

Conferințele și rapoartele lui A. A. Jdanov în legătură cu problemele literaturii, cu privire la istoria filosofiei și la muzică, au intrat în patrimoniul gândirii marxist-leniniste ca opere de mare valoare. Ele sunt modele vii de aplicare a marxismului în mod creator, modele de înaltă principialitate, de spirit partinic, de strânsă legătură cu practica. Ele pot fi caracterizate cu cuvintele geniale ale lui I. V. Stalin: „*Marxismul ca știință nu poate sta pe loc, — el se dezvoltă și se perfecționează. În dezvoltarea lui, marxismul nu poate să nu se îmbogățească cu experiența nouă, cu noile cunoștințe... Marxismul este dușmanul oricărui dogmatism*”.

În momentele importante ale dezvoltării literaturii și artei sovietice, A. A. Jdanov a expus, în numele Comitetului Central al Partidului Comunist (bolșevic) al U.R.S.S., în raport cu sarcinile generale ale statului sovietic și pe baza analizei profunde a problemelor — un program concret de luptă și acțiune pe frontul literar, deschizând perspective excepționale în fața scriitorilor și artiștilor.

Astfel, în 1934, A. A. Jdanov a clarificat problemele literaturii și artei în legătură directă cu sarcinile construirii socialismului în U. R. S. S., în condițiile împlinirii înaintea termen a primului plan cincinal și după victoria deplină a transformării socialiste a agriculturii — condiții în care poporul sovietic trecea la realizarea celui de al doilea plan cincinal. În raportul său asupra problemelor literaturii, A. A. Jdanov se referă în mod nemijlocit la hotărârile celui de al XVII-lea Congres al Partidului, la cuvântarea lui I. V. Stalin ținută la acest Congres și pe care o caracterizează drept „*analiza genială, magistrală, a victoriilor noastre și a condițiilor lor, a situației noastre în momentul de față, program de lucru ulterior pentru desăvârșirea construirii societății socialiste fără clase*”.

Sarcina principală care se pune în acel moment Țării Sovietice, era ofensivă pe întregul front al socialismului, desfășurarea lărgită a forțelor. În perspectiva acestor obiective mărețe, A. A. Jdanov discută în 1934 sarcinile și problemele literaturii, indicând totodată sarcinile scriitorilor.

În 1946, o fază istorică nouă: la 9 Februarie, în cuvântarea la adunarea alegătorilor, circumscripției electorale „Stalin” din Moscova, I. V. Stalin formula cu o genială clarviziune programul trecerii Uniunii Sovietice de la socialism spre comunism, arătând care sunt sarcinile de bază ale planului cincinal post-belic. A. A. Jdanov demonstrează în raportul său că în aceste condiții, rolul literaturii crește nemăsurat. Pornind de la analiza greșelilor revistelor *Zvezda* și *Leningrad*, opunând acestor greșeli creșterea nivelului cultural al oamenilor sovietici și succesele literaturii, A. A. Jdanov concretizează cerințele poporului față de frontul artistic în cadrul noii faze. A. A. Jdanov ne învață astfel să aplicăm și noi, în analiza literaturii noastre, aceeași metodă bolșevică de constatare, de legătură nemijlocită la problemelor și sarcinilor literaturii, cu problemele și sarcinile întregului front de construire a socialismului și de luptă pentru pace.

Tezele lui A.A. Jdanov au constituit și constituie un izvor nesecat de învățături în lupta pentru făurirea unei literaturi și arte socialiste.

Chiar din momentul apariției lor, rapoartele lui A. A. Jdanov au constituit un far de orientare pentru literatura noastră, însemnând un moment de cotitură în procesul de făurire a noii culturi socialiste în țara noastră. Succesele realizate de creația literară și artistică din țara noastră în ce privește însușirea ideologiei socialiste nu pot fi despărțite de asimilarea temeinică a învățăturilor conținute în rapoartele lui Jdanov. Pe aceeași cale trebuie să mergem mai departe, aplicând în mod concret învățătura lui A. A. Jdanov la analiza problemelor literaturii noastre, combătând în același timp deficiențele și rămășițele în urmă.

În toate rapoartele lui A.A. Jdanov închinată problemelor filosofiei, literaturii, muzicii, principiul spiritului de Partid străbate ca un fir roșu, conducător. Într-adevăr, înțelegerea caracterului partinic al literaturii este condiția de bază pentru făurirea unei literaturi de tip nou. Marxismul ne învață că arta este o formă de oglindire, de cunoaștere și de transformare a realității; ea nu poate fi explicată prin legi imanente de dezvoltare. Artă se naște și se dezvoltă numai determinată de viața socială. Clasicii marxism-leninismului au demască caracterul idealist, reacționar al teoriilor burgheze, care susțin că obiectul artei nu este viața reală ci o „realitate transcendentă” de esență mistică, străină de lumea materială, obiectivă. Burghezia a încercat să nege caracterul partinic al literaturii, vorbind despre o literatură apolitică, aflată deasupra claselor. Ea a făcut acest lucru tocmai fiindcă se temea de arta adevărată, realistă, care demasca subrezenia rânduiri capitaliste, descoperea contradicțiile de ne-rezolvat care o sfâșiau.

Pe de altă parte, burghezia încerca să camufleze tendențiozitatea artei decedente, faptul că această artă servea direct burgheziei și că încerca — mai direct sau mai puțin direct, mai subtil sau mai puțin subtil — să inoculeze otrava ideologiei descompuse a capitalismului.

Și în țara noastră, atât înainte cât și în anii de după 23 August, acesta a fost cuvântul de ordine al purtătorilor de cuvânt ai reacțiunii, care încercau să împiedice apariția și dezvoltarea unei noi culturi democratice.

Marx și Engels, arătând că arta este una din formele conștiinței sociale, au elaborat teza despre rolul și locul artei în lupta de clasă, dependența ei de relațiile sociale. În condițiile epocii imperialismului și a revoluțiilor proletare, Lenin și Stalin au dezvoltat creator estetica marxistă și au afirmat cu hotărâre rolul literaturii ca armă de luptă împotriva clasei burgheze în descompunere, rolul transformator al literaturii pentru dărâmarea societății capitaliste, în lupta pentru făurirea vieții noi. Distrugând cu desăvârșire legenda burgheză a caracterului „apolitic” al artei, Lenin a dezvoltat în mod genial, în celebrul său articol *Organizația de Partid și literatura de Partid* principiul spiritului de Partid. Spiritul de Partid stă la temelie metodei de creație a realismului socialist, a cărui formulare a dat-o tovarășul Stalin.

Exprimând interesele poporului, scriitorii sovietici recunosc deschis caracterul partinic ca un principiu hotărâtor. „Da — spunea A. A. Jdanov în 1934 — literatura sovietică este tendențioasă și noi suntem mândri de aceasta, fiindcă tendința noastră reprezintă voința de a elibera muncitorii și toți oamenii de sub jugul robiei capitaliste”.

Caracterul fățiș tendențios al artei scriitorului aflat pe poziția clasei muncitoare revoluționare nu se opune libertății de creație, dimpotrivă, este o manifestare superioară, conștientă a libertății și individualității artistice; tendința se

confundă cu îndemnul creator, cu dorința fierbinte, pasionată de a zugrăvi patosul evenimentelor și măreția epocii.

Expunerile lui A. A. Jdanov în problemele literaturii sunt exemple vii de felul cum mănuirea principului spiritului de Partid dă posibilitatea de a cunoaște și analiza succesele literaturii, în vederea dezvoltării lor și în același timp ajută să descopere și să combată toate greșelile și devierile. Spiritul de Partid îi dă scriitorului posibilitatea să lege dezvoltarea literaturii de sarcinile concrete ale construirii socialismului și comunismului, să înțeleagă sarcinile literaturii și să confrunte realizările literare cu realitatea concretă.

Pentru literatura țării noastre, problema spiritului de Partid nu poate fi o discuție teoretică vagă, ci o expresie vie a legăturii dintre teoria revoluționară și practica revoluționară, o problemă centrală a scriitorilor, care se simt angajați din plin în bătălia pentru socialism și pentru pace, pe care o ducă poporul în frunte cu Partidul.

Pe drumul participării la construirea socialismului, progresele realizate în ultimul timp de literatura noastră sunt însemnate. Astăzi poporul nostru are o serie întreagă de opere în centrul cărora se află omul nou, înaintat, din țara noastră. Figuri ca Mitrea Cocor (din romanul cu același nume de Mihail Sadoveanu), Lazăr dela Rusca (din poemul lui Dan Deșliu), Pavel Arjoca (*Cetatea de foc* de Miha'il Davidoglu), Ion Lepădat (*Noaptea din Iunie* de Petru Dumitriu), Neagu S. Neagu (din *Ziua cea mare* de Maria Banuș), Toader, Remes (*Minerii din Maramureș* de Dan Deșliu), Mitică Rusu, Bănică (din *Drum fără pulbere* de Petru Dumitriu), Pavel Ilie (din *Oțel și pâine* de Ion Călugăru, Mladin (din *Cumpăna luminilor* de Nicolae Jianu), Onufrie Ochi de vulpe (din *Temelia* de Eusebiu Camilar) și alții înfățișează acei oameni noi care se nasc și cresc în iureșul transformărilor socialiste, oameni cu o conștiință superioară, pentru care participarea la construirea socialismului este și măsura fericirii lor personale. În chipul omului nou din patria noastră se oglindesc cele mai înaintate tendințe ale maselor populare care construiesc cu avânt o viață nouă. Putem spune că astăzi avem o literatură care zugrăvește în imagini vii lăptele eroice în muncă și în luptă ale poporului nostru, măreția activitate a Partidului, calitățile excepționale ale omului nou. Avem astăzi un front larg de scriitori care reflectă în operele lor conținutul nou al vieții, patosul revoluționar al construirii socialismului, dragostea de Patrie, ura înverșunată și lupta poporului muncitor împotriva ațâțătorilor la război. Succesele acestea se datoresc faptului că creația multor scriitori este din ce în ce mai împlântată în realitate, participând la rezolvarea sarcinilor primordiale care se pun poporului nostru în momentul de față. Aceste sarcini sunt legate de încadrarea noastră efectivă, deplină, în frontul împotriva războiului, de construcția pașnică în condițiile ascuțirii luptei de clasă, în interior și a ascuțirii pe plan internațional, a luptei între lagărul păcii și al războiului. Cuvântul tăios al poeziei noastre izbește cu forță în inamicii Patriei — imperialiștii americani și englezi și în uneltele lor. Dacă multe poezii exprimă bucuriile și năzuințele oamenilor muncii, însuflețiți de ideea socialismului, ele concretizează în același timp în puternice imagini artistice ura înverșunată față de dușmanii omenirii, care își ațâță haitele în vederea unui nou război. Este semnificativ că unele din primele succese ale poeziei noastre (volumul *Sângele popoarelor* de Radu Bouréanu, poeme ale lui Mihai Beniuc, Mariei Banuș, Dan Deșliu, Eugen Jebeleanu, etc.) au fost realizate în combaterea înverșunată a imperialismului.

Așa cum ne învață Jdanov, „succesele literaturii sunt condiționate de suc-

cesele construirii socialismului". Progresele construirii socialismului largesc tematica literaturii, oferă scriitorilor un uriaș material de viață — oameni și fapte. Mulți scriitori s'au inspirat din acest rezervoriu. Literatura noastră s'a îmbogățit cu o nouă tematică, o legătură strânsă s'a creat între preocupările oamenilor muncii, între dorurile și bucuriile lor, și creația scriitorilor.

În anul 1949, primul an al economiei planificate în țara noastră, primul an al procesului de transformare socialistă a agriculturii, au apărut și primele mari realizări ale literaturii noastre pe drumul realismului socialist. (*Mitrea Cocor, Lazăr dela Ruscă, Noaptea din Iunie, Minerii, Tovarășul Matei a primit Ordinul Muncii*, etc.) Aspectele fundamentale ale noii noastre literaturi sunt determinate în primul rând de trăsăturile caracteristice ale vieții noi care se dezvoltă în țara noastră, de noul tip de umanitate care se făurește în procesul construirii socialismului.

„Noi nu mai suntem ruși din 1917 și Rusia nu mai este aceeași, nici caracterul nostru”. Aceste cuvinte le spunea Jdanov în 1946, după douăzecișinouă de ani de regim sovietic. Ținând seama de diferența care există între situația din U.R.S.S. în 1946 și cea dela noi, putem însă fără îndoială să spunem că și oamenii care construiesc socialismul în R.P.R. se schimbă mereu, cresc, devenind oameni noi. Deși încă în mod insuficient și cu numeroase lipsuri, superioritatea omului nou care apare în țara noastră față de chipurile create în trecut — este oglindită în literatură.

Operele scriitorilor au marcat de asemenea creșterea scriitorilor înșiși, în procesul de construire a socialismului. Pe măsura întăririi și dezvoltării vieții noi, pe măsură ce chipul omului nou — rezultat al transformărilor uriașe — se contura mai deplin, pe aceeași măsură și conștiința scriitorilor marca o creștere, un proces de clarificare ideologică. Prin prisma succeselor construirii socialismului, scriitorii s'au convins de puterea statului de democrație populară, de posibilitățile de realizare practică a idealurilor socialismului. Mihail Sadoveanu, autorul atâtor opere strâns legate de popor, scrise în anii regimului de exploatare — a isbutit după 23 August 1944 să contureze în *Mitrea Cocor* imaginea cea mai înaintată. În opera sa, cea mai împlinită a țăranului muncitor. O dezvoltare asemănătoare este evidentă și în operele altor numeroși scriitori: Mihai Beniuc și-a împlinit opera sa cu recentul, admirabilul *Cântec despre tov. Gh. Gheorghiu-Dej*; poemele *Lidice și în satul lui Sahia* de Eugen Jebeleanu, romanele *Temelia* de Eusebiu Camilar, *Oțel și pâine* de Ion Călugăru, reprezintă nivelul cel mai înaintat atins până acum de autorii acestor opere, îsvorite din realitățile drumului poporului nostru spre socialism. Tot astfel, scriitori ca Dan Deșliu, Petru Dumitriu, Veronica Porumbacu și mulți alții au crescut odată cu construirea socialismului: opera lor este un produs al noii vieți a Patriei noastre.

Dar dacă acestea sunt succesele literaturii noastre — și sunt succese remarcabile — trebuie să arătăm că ele sunt încă insuficiente, în lumina sarcinilor mărețe care se pun literaturii. Metoda lui A. A. Jdanov în analiza situației pe frontul literar ne învață că deficiențele apar clar la iveală în momentul în care confruntăm situația literaturii cu obiectivele concrete ale politicii Partidului și Guvernului.

Iată care sunt aceste obiective, așa cum apar în cadrul Planului cincinal și în cadrul planului de electrificare:

- industrializarea țării, avându-se ca prim scop dezvoltarea industriei grele și folosindu-se energia electrică furnizată în cadrul planului de electrificare;
- întărirea sectorului socialist din agricultură, astfel ca la sfârșitul primului plan cincinal să fie preponderent;

- dezvoltarea schimbului de mărfuri între oraș și sat, prin întărirea comerțului cu cooperativele și cu membrii Gospodăriilor Agricole colective;
- ridicarea nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii, ca rezultat firesc al înaltei productivități;
- ridicarea regiunilor înapoiate din punct de vedere economic, prin exploatarea bogățiilor și înzestrarea cu mijloace de producție;
- întărirea capacității de apărare a țării noastre prin dezvoltarea indicilor tehnico-economiici, a telecomunicațiilor și transporturilor;
- *Sarcina generală*: construirea bazei economice a socialismului, care va fi ținta și a celui de al doilea plan cincinal.

În documentele Partidului și Guvernului privind drumul de dezvoltare socialistă a țării, sarcinile sunt concretizate în cifre. Dar pentru a înțelege ce anume sarcini revin literaturii, trebuie să știm să vedem dincolo de cifre — oamenii. Prin efortul milioaneilor de oameni care, la locul lor de muncă își îndeplinesc cu cinste sarcinile, cifrele planului prind viață. Literatura este chemată să oglindească munca, gândurile, sentimentele acestor oameni. Ea arată cum, în marele efort pentru construirea socialismului, se făurește personalitatea omului nou; ea trebuie să zugrăvească frumusețea morală a sentimentelor și gândurilor care animă pe constructorii socialismului; să pună în valoare calitățile noi, complexitatea reală și minunată a vieții lor sufletești; într'un cuvânt, pentru a putea fi la nivelul marilor realizări ale oamenilor muncii care construiesc baza economică a socialismului, literatura trebuie să oglindească multilateral aceste realizări și acești oameni. Literatura trebuie să dea oamenilor modele de urmat, și aceasta nu se poate realiza altfel decât prin zugrăvirea cât mai vie, mai emoționantă, mai convingătoare, a oamenilor celor mai înaintați, în toată complexitatea personalității și vieții lor.

Prin munca inspirată și plină de abnegație a celor mai buni scriitori ai noștri, avem astăzi un număr de opere literare înfățișând frumusețea sufletească și forța oamenilor noștri înaintați. Creând figuri sugestive de constructori ai societății socialiste sau înfățișând în imagini puternice drumul Partidului, drumul clasei muncitoare, drumul poporului în lupta pentru scuturarea jugului asupritor, biciuind cu ură și cu energie pe dușmanii neîmpăcați ai poporului — imperialiștii americano-englezi — literatura s'a străduit și în bună parte a reușit — să contribuie la dezvoltarea celor mai bune laturi ale caracterului omului nou, să propage ideile mărețe care animă oamenii muncii. Dar satisfacerea mereu mai marilor cerințe pe care le impune însăși măreția sarcinilor pe care le îndeplinim, cere din partea scriitorilor un efort și mai intens, și mai consecvent, în oglindirea construcției socialismului. Proiectele lor literare, lucrările pe șantier, trebuie să fie străbătute de suflul contemporaneității. În acest sens este necesar de semnalat că, pe lângă orientarea directă în miezul realității construirii socialismului, a planului de activitate a multor scriitori, se constată încă în proiectele literare ale altora, o precumpănire spre teme din trecut, în dauna zugrăvirii actualității și contemporaneității.

Este, desigur, necesar și meritos că scriitorii vor să reînvie în lucrările lor figurile mărețe ale luptătorilor pentru libertatea poporului nostru. Dar ar fi greșit să trecem cu vederea faptul că proiectele lucrărilor cu subiecte din actualitate sunt mai puțin numeroase și într'un stadiu mai puțin înaintat.

Este adevărat că mulți scriitori și-au propus să realizeze o serie de romane pe teme actuale, care ar trebui să constituie principala grupă de șoc a prozei noastre. Dar munca de realizare a acestor romane nu se duce în ritmul cerut de dezvoltarea țării, de victoriile socialiste ale oamenilor muncii. De aci reese-

sarcina stimulării cât mai puternice a creației literare pe teme actuale. Trebuie să luptăm pentru ca să umplem din timp golurile din planurile revistelor și editurilor. Avem nevoie de romane care să vorbească de tipul muncitorului industrial, care, transformând tehnica, se transformă pe sine; de asemenea despre transformarea socialistă a agriculturii, oglindind tipul noului țăran colectivist; despre electrificare, despre problemele intelectualului legat de popor și de construirea socialismului, etc. Scriitorii noștri au în față necesitatea de a răspunde permanent, consecvent, problemelor pe care le ridică realitatea noastră și, prin urmare, de a exprima în raport cu aceste probleme, ideile și năzuințele oamenilor muncii din Republica noastră Populară.

Este bine să ne amintim cuvintele lui A. A. Jdanov, rostite în 1946, cu prilejul desbaterilor în legătură cu revistele *Zvezda* și *Leningrad*: „Mulți dintre scriitori și dintre cei care dețin posturi importante în Uniunea Scriitorilor, cred că politica este treaba guvernului, treaba Comitetului Central. În ceea ce îi privește pe literați, ei nu trebuie să se ocupe de politică. Dacă omul a scris frumos, artistic, bine, atunci trebuie dat curs lucrării sale, deși se găsesc încă pășagii nesănătoase care desorientează și otrăvesc tineretul nostru. Cerem ca tovarășii noștri, atât conducătorii literaturii, cât și cei care scriu, să se călăuzească de acei lucru fără de care nu poate dăinui orânduirea sovietică, adică să se conducă după principiile politice: să educăm tineretul, nu în spiritul de pasivitate și de lipsă de ideologie, ci în spiritul curajului, în spirit revoluționar”.

Desigur, cei mai mulți dintre scriitorii noștri sunt însuflețiți de dorința de a scrie lucrări literare folositoare poporului. Dar, a zugrăvi profilul spiritual al omului nou, actualitatea fierbinte a construirii socialismului, nu este ușor. Dimpotrivă, complexitatea vieții, fenomenele noi, inedite, ale realității contemporane cer din partea scriitorului o mult mai temeinică aprofundare, o îndârjită muncă de creație. Tocmai fiindcă frumusețea realității socialiste este nouă, tocmai fiindcă drumul zugrăvirii ei nu este încă bătătorit, munca scriitorului este grea. De aceea, îndreptarea, în general spre trecut trebuie să fie considerată drept alunecare pe panta „minimei rezistențe”.

Numai participarea hotărâtă la viața de astăzi a Patriei noastre, numai cunoașterea profundă și multifaterală a realității, numai însușirea în esența ei creatoare a învățăturii marxist-leniniste, va ajuta scriitorii să învingă aceste greutăți de creație. Și, tocmai pe baza succeselor obținute în tratarea temelor contemporane, scriitorii noștri vor reuși să scrie opere și mai puternice, inspirate din actualitatea fierbinte a construirii socialismului.

Așa cum arată Jdanov, dezvoltând concluziile rezoluțiilor C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. — îndepărtarea scriitorilor de la actualitate, slăbirea spiritului de Partid, sunt întotdeauna și un reflex al muncii nesatisfăcătoare a organelor îndrumătoare și răspunzătoare ale frontului literar, cărora le incumbă sarcina de a organiza și stimula activitatea creatoare a scriitorilor.

Uniunea Scriitorilor a reputat însemnate succese în munca pentru îndrumarea și orientarea scriitorilor, în ridicarea și sprijinirea forțelor noi pe tărâmul literaturii; ea s'a preocupat — mai ales în ultimul timp — să analizeze în desbateri largi, diferite aspecte — realizări și deficiențe — ale frontului literar. Acestea au ajutat și ajută dezvoltării literaturii noastre. Totuși, Uniunea Scriitorilor nu a reușit încă să asigure atmosfera vie de creație, interesul crescând pentru problemele creației, care să strângă laolaltă toți scriitorii, într'un efort colectiv, avântat, pentru atingerea acelor obiective concrete, principiale, care fac din literatură „parte integrantă a cauzei generale proletare”. Recenta reorganizare a secțiilor Uniunii înseamnă un temeinic punct de pornire pentru lichidarea

acestor lipsuri și nu încapă îndoială că — în cazul în care munca începută va fi continuată cu perseverență și susținută de masa scriitorilor — ea nu va întârzia să aducă o însemnată înviore a vieții literare.

Secțiile pe genuri de creație (poezie, proză, dramaturgie, etc) ale Uniunii Scriitorilor, care au un rol însemnat în făurirea nouilor lucrări așteptate de popor, nu au activat. Problemele esențiale ale creației artistice rămân insuficient discutate. Vastitatea, varietatea, bogăția tematică, n'au intrat în discuția secțiilor.

Tot astfel, Comitetului pentru Artă — căruia îi revine principală răspundere pentru situația din câmpul dramaturgiei, precum și revistelor, editurilor — cu toate succesele pozitive din ultimul timp — le lipsește încă în mare măsură spiritul combativ, spiritul de participare la problemele actuale. Numai astfel se explică faptul că, bunăoară, „n repertoriul teatrelor bucureștene, în stagiunea care vine, nu sunt prevăzute suficiente premiere ale pieselor originale, care să oglindească problemele construirii socialismului. Astfel se explică și faptul că editura E. S. P. L. A., principală editură din țară care publică lucrări de literatură originală, nu este în măsură să tipărească, în a doua jumătate a anului 1951, decât prea puține lucrări care să aibă ca temă efortul oamenilor muncii pentru a construi socialismul.

Aniversarea zilei de 23 August ar fi trebuit să fie prilej pentru scriitorii noștri să zugrăvească în așa fel munca plină de abnegație a milioanele de oameni însușiți de ideea socialismului, încât creația literară să contribuie la stimularea avântului pentru grăbirea îndeplinirii planului. Și cum ar fi putut răspunde mai bine literatura acestei cerințe, decât punând în evidență semnificația avântului nestăvilit al întrecerilor în cinstea lui 23 August?

Fiecare aniversare, fiecare sărbătoare a poporului nostru este un prilej pentru literatura noastră de a descoperi ceva nou în realitate; fiecare acțiune inițiată de Partid, este un prilej pentru creația literară de a pune în evidență încă o latură, încă o problemă generală a realității socialiste.

Dar, poezia noastră în cinstea lui 23 August 1951 — așa cum a apărut de pildă în *Viața Românească* — cu toate că a reușit să transmită la un nivel artistic destul de ridicat sentimentele și năzuințele poporului, n'a isbit să le lege de preocupările de zi de zi ale oamenilor muncii. Dar cum oare putea fi mai bine subliniată semnificația lui 23 August, decât arătând aspecte ale măreței lupte a poporului, cântând efortul la a cărui temelie stă tocmai eliberarea Patriei? A trecut însă alături de atenția scriitorilor și întrecerea socialistă cu ocazia lui 23 August, și noul în viața satelor noastre, când tocmai anul acesta recolta îmbelșugată a fost strânsă în ritmul întrecerii și folosirii înaintatelor metode sovietice.

Jdanov arăta că literatura nouă nu poate avea alte interese decât interesele Statului și Guvernului. „Scriitorul nu rămâne în coada evenimentelor, el trebuie să meargă înaintea poporului, indicându-i calea dezvoltării”.

În aceasta constă valoarea ofensivă a literaturii, din care decurge în mod firesc datoria scriitorilor de a-și spori neîncetat eforturile pentru a contribui cu armele specifice creației literare la educarea constructorilor socialismului, la dezvoltarea celor mai bune însușiri ale oamenilor muncii.

Însăși succesele de până acum ale literaturii noastre ne obligă să milităm pentru dezvoltarea lor. Scriitorii noștri vor analiza și pricepe cât mai bine deficiențele din creația literară, numai dacă vor fi perfect conștienți de temelia succeselor noastre, de caracterul nou și inedit al literaturii noastre, care se inspiră din marele exemplu al literaturii sovietice.

Literatura noastră vorbește în numele a milioane de oameni simpli, în viața

cărora ultimii ani au adus prefaceri uriașe. Ea este o literatură tânără, în plină și nestăvilită creștere, o literatură a cărei vigoare își trage seva tocmai din măreția idealurilor în slujba cărora luptă: eliberarea poporului de orice rămășiță de exploatare, făurirea unei societăți în care să nu mai existe mizeria, în care naționalitățile conlocuitoare să fie înfrățite; în care egalitatea în drepturi a femeilor să fie o realitate vie. Niciodată în trecut nu ar fi putut exista la noi opere literare care să lupte într'un mod atât de consecvent împotriva obscurantismului, împotriva misticismului, împotriva imperialismului, niciodată nu ar fi putut exista opere literare care să pună deschis la temelie viața muncitorilor și a țăranilor. Literatura noastră actuală a creat asemenea opere, ea are datoria să continue și să desvolte succesele realizate.

Dar, pentru aceasta, trebuiesc lichidate până la capăt rămănerile în urmă. Și tocmai succesele literaturii noastre ne dau siguranța că prin efortul unit al scriitorilor, sub îndrumarea Partidului, prin scoaterea la iveală cu curaj a cauzelor deficiențelor și combaterea lor principală, vom reuși să ducem până la capăt această sarcină.



Este o deosebire fundamentală între literatura noastră care oglindește mersul înainte al societății, exprimă punctul de vedere al milioane de oameni însuflețiți de ideea socialismului — și literatura decadentă burgheză de dinainte de 23 August. Numai șapte ani au trecut dela eliberarea țării și s'a adâncit atât de mult prăpastia uriașă ce desparte literatura de azi — deținătoare a unuia din cele mai însemnate locuri în viața societății noastre — de literatura generată de regimul de exploatare, literatură al cărei decadentism și naturalism cinic se împleteau cu relativismul monstruos, cu fățărnicia mistică și obscurantismul fascist.

Renegații și trădătorii, încălziți azi la sân de către imperialiști, turbează de mânie și ură văzând desvoltarea literaturii noastre. Ei ar dori o literatură după chipul și asemănarea lor, după chipul și asemănarea stăpânilor lor occidentali. În timp ce literatura noastră militează pentru o viață nouă, fericită a omului, pentru mersul înainte al umanității, literatura americană și a scriitorilor vânduți din țările marshallizate îndeamnă la exterminarea oamenilor, propovăduiește teoriile cosmopolitismului corupt, popularizează ideea „superiorității rase” anglo-americane.

Dar numai atât. Ca tot ceea ce privește construirea socialismului în țara noastră, este evident că și operele literaturii noastre noi, care oglesc construirea socialismului și care — ele înșile — sunt expresii ale succesei construirii socialismului, provoacă adevărate accese de isterie în lagărul imperialiștilor. Cu cât succesele noastre sunt mai mari, cu atât crește și mai mult ura și turbarea hienelor de dincolo și de dincoace de ocean. Și deaceia, faptul că trădătorii și cozile de topor dela radio Londra și dela Vocea Americii și-au exprimat în ultimul timp, pe calea undelor, furia pe care le-o provoacă succesele literaturii noastre, demonstrează nu numai ura animalică pe care agenții salariați ai capitalului american și englez o au pentru poporul nostru, dar și faptul concret că succesele literaturii noastre, care s'a angajat solid pe făgașul realismului socialist, lovesc puternic în uneltirile și planurile lor criminale. Pentru că succesele ei grăbesc înăptuirea socialismului, ridcă nivelul ideologic și cultural al maselor, le scot din bezna ignoranței și transformă oamenii muncii în luptători activi pentru construirea socialismului. Pentru că însăși existența unei asemenea literaturi este un teribil act de acuzare împotriva dictaturii capitaliste din țările

Apusului, dictatură care frânează dezvoltarea unei literaturi cu adevărat populare și care, înșelând și mințind masele, încearcă să amâne sfârșitul inevitabil al capitalismului. Simțind că le fuge pământul de sub picioare, bandiții dela Vocea Americii și dela radio Londra încearcă pe toate căile să scornească calomnii și minciuni grosolane spre a-și întreține propaganda turbată împotriva poporului muncitor și a realizărilor sale. Deaceia nu este de mirare că în mod periodic posturile de radio imperialiste revarsă câte un nou val de calomnii la adresa literaturii noastre. Ei încearcă să folosească desbaterile criticii apărute în presa noastră în jurul fenomenelor literare, pentru a țese noi pânze de minciuni și calomnii. Dar nu reușesc decât să demonstreze că fiecare desbatere critică a problemelor literaturii în țara noastră, constituie o puternică lovitură dată lagărului ațățătorilor la război și aceasta prin însuși faptul că, din aceste desbateri scriitorii ies totdeauna întăriți, ceea ce constituie premiza pentru dezvoltarea mai departe a literaturii noastre noi, puse în slujba poporului. Cât de jalnice au apărut încercările imperialiștilor de a se agăța de frontul nostru literar, în lumina răspunsului prompt pe care banda trădătorilor de țară l-a primit prin ziarul „Scântea” dela tovarășa Maria Banuș! Iar cel mai zdrobitor răspuns pe care literatura noastră l-a dat și continuă să-l dea bâiguierilor provocatoare și veninoase dela radiourile imperialiste, este continua ei creștere, continua ei înflorire.

Dar îndeletnicirile „literare” ale calomniatorilor dela Radio Londra și Vocea Americii ne mai amintesc ceva: că deși în teorie sunt adepți ai „artei pure”, capitaliștii și editorii din apus nu se sfiesc să utilizeze deschis literatura ca pe o armă în lupta ideologică, pentru a calomnia socialismul, pentru a distrage atenția păturilor progresiste ale societății dela rezolvarea problemelor sociale de primă importanță. Noi însă urmărim învățătura lui Jdanov că, în asemenea condițiuni, sarcina literaturii constă în a răspunde prin lovituri nimicitoare date acestei odioase deslănțuiri împotriva socialismului, și „*în a biciui și ataca curajos cultura burgheză care se găsește în stare de marasm și descompunere*”.

Literatura, arta și ideologia societății noastre se dezvoltă în luptă necrușătoare, continuă, pe viață și pe moarte cu ideologia burgheză. Această luptă se desfășoară pe plan mondial și ea se ascute pe zi ce trece. Ea trebuie dată pretutindeni unde apar sau răbufnesc manifestările ideologiei burgheze. În rapoartele sale, Jdanov insistă asupra faptului că literatura — ca și întreaga muncă pe frontul ideologic — trebuie să combată ideologia burgheză cu principialitate, cu intransigență.

Lupta pentru nimicirea definitivă a rămășițelor ideologiei burgheze la noi în țară, este parte integrantă din problemele construirii noii societăți socialiste.

Lupta împotriva ideologiei burgheze, extirparea rămășițelor ei din rândurile noastre, izolarea și nimicirea purtătorilor ei de cuvânt nu este o „campanie” care se desfășoară sporadic, la anumite ocazii. Ea este o sarcină permanentă, cotidiană, care angajează pe fiecare scriitor, pe fiecare critic literar. Urmează de aci că orice teorie care, sub diferite pretexte subapreciază primejdia ideologiei burgheze, a infiltrării ei, este în mod obiectiv un îndemn la tocirea vigilenții.

În țară la noi ideologia burgheză și purtătorii ei de cuvânt au primit lovituri zdrobitoare și primesc din zi în zi lovituri tot mai grele. Tocmai înfrângerile ideologiei burgheze pe frontul literar au permis multor scriitori ai noștri să se elibereze de rămășițele influenței nefaste ale teoriei burgheze a „artei pentru artă”. Partidul a dus o luptă susținută și plină de succes împotriva manifestărilor ideologiei burgheze în literatură și artă. Desbateri inițiate în jurul formalismului, naturalismului, etc. au însemnat tot atâția pași înainte în lupta pentru sfărâmarea influențelor străine în literatură.

Dar pentru demascarea și sdrobirea până la capăt a tuturor rămășițelor influenței ideologiei burgheze, este foarte important ca scriitorii însuși să cunoască diversele forme în care ele se mai mențin în conștiința oamenilor. Efortul frontului literar merge tocmai spre demascarea acestor forme, adesea subtile ale ideologiei burgheze, spre smulgerea lor din conștiința scriitorilor, prin discuții teoretice, prin critică și autocritică. Acesta tocmai a fost scopul principal al desbaterilor dela Uniunea Scriitorilor din mijlocul lunii Iulie, în legătură cu poeziile Mariei Banuș publicate în *Viața Românească*. Ele au ajutat scriitorii care luptă pentru înfrângerea rezidurilor individualiste din conștiința lor. Ele au arătat ce mare pericol reprezintă îndepărtarea de viață, faptul că, la unii scriitori, atașamentul față de cauza socialismului nu este concretizat în același timp printr-o cunoaștere cât mai adâncă a vieții poporului și printr-o participare de zi de zi la lupta lui. Discuția a demonstrat în mod concret că numai înfrângerea rămășițelor ideologiei străine îngăduie scriitorului să se contopească cu realitățile de azi, să pășească pe calea unei creații trainice, cu adevărat realist-socialiste, în stare să contribuie în mod efectiv la educarea poporului.

Faptul că, până la urmă, în aceste ședințe prelungite, chiar tovarășii criticiți au contribuit la progresul discuției, la opera de clarificare ideologică, dovedește trăinicia frontului nostru literar, capacitatea scriitorilor noștri de a-și însuși un înalt spirit de luptă, de a spori vigilența față de manifestările ideologiei dușmane.

Dar dacă ideologia burgheză a suferit la noi în țară lovituri sdrobitoare, aceasta nu înseamnă că ea nu mai există, că a fost complet înlăturată. Nu trebuie nici o clipă uitat că noi construim socialismul în condițiile ascuțirii luptei de clasă, în condițiile ascuțirii luptei ideologice pe plan mondial, într-o epocă în care, așa cum arăta Lenin, capitalismul în agonie, în svârcolirile sale furibunde, exală miasme pestilențiale. Deaceia răbufnirile estetismului, formalismului, naționalismului și cosmopolitismului mai continuă să exercite presiune asupra vigilenței scriitorilor. Oare ascușul criticilor literari nu trebuie să fie îndreptat tocmai în direcția aceasta? Desigur, oricine va răspunde afirmativ. Practic, pași mari au fost făcuți în această direcție, datorită îndrumărilor Partidului, datorită ajutorului direct al articolelor publicate în „Scânteia” și în „Lupta de clasă”, datorită recențelor discuții dela Uniunea Scriitorilor. Dacă ținem însă seama că în restul presei, este foarte redus numărul articolelor care să combată literatura decadentă, rămășițele literaturii burgheze apare evident că unii dintre scriitorii și criticii noștri literari nu au înțeles nici până acum acest lucru atât de clar, de elementar, cum nu au înțeles nici unele din redacțiile revistelor literare.

Dacă manifestări ale estetismului și formalismului au mai răbufnit în ultimul timp, aceasta se datorește și faptului că ele nu au fost combătute din vreme cu suficientă vigoare de critica noastră literară.

Răsfoind revistele din ultimii doi ani, vedem că în publicistica literară domnea, sub acest raport, o liniște aproape completă. Părea — de pildă — că problema individualismului burghez se lichidase odată cu discuția în jurnalul volumului de poezii ale Ninei Cassian (1948), că manifestările cosmopolite au dispărut în urma desbaterilor din vara anului 1949; că, dacă existau încă manifestări formaliste, ele se datorau unor deficiențe de expresie și nu concepției care continua să dănuie latent în conștiința unora. Ba, prin denaturarea concluziilor discuției purtate în Plenara din Februarie 1951 asupra poeziei, unii scriitori și critici au ajuns să creadă că formalismul nu este altceva decât... proletcultism, că provine dintr-o lipsă de meșteșug literar, din subaprecierea moștenirii literare, din necunoașterea adâncă a „regulelor” rea-

lismului socialist și nicidecum din cauza influenței ideologiei burgheze. S'au observat la scriitorii noștri serioase rămășițe naturaliste (în creația lui Zaharia Stancu, Marin Preda, Alex. Jar, E. Camilar). Nici măcar un singur critic literar nu a analizat serios, științific, această concepție burgheză despre artă, rădăcinile ei de clasă și manifestările ei în diferite momente istorice. Până la debaterile din Ianuarie dela Uniunea Scriitorilor, formalismul, atât de virulent și „atrăgător” pentru unii, n'a format obiectul unei demascări științifice clare, în lumina manifestărilor — din păcate concrete — din literatura noastră. Nici semănătorismul, sursă a idilismului patriarhal în multe creații care zugrăvesc viața țăranilor noștri, n'a fost combătut în așa fel încât să se atragă atenția scriitorilor asupra rămășițelor lui. Și doar în unele poezii și romane — publicate sau prezentate la redacții și edituri — nu rareori imaginea realistă a țăranului muncitor, luptător pentru viața nouă, este înlocuită cu manechinul semănătorist cu coasă și seceră, îmbrăcat în frumos costum național. Rămășițele acestui idilism se manifestă încă puternic în unele publicații apărute în colecția „Albina” destinată satelor, în romanul *Temelia* de E. Camilar, în unele poezii ale lui Mihai Dragomir și Victor Tulbure și în multe poezii apărute în paginile *Caetului Cultural*.

A. A. Jdanov ne dă un strălucit exemplu de combatere științifică a ideologiei burgheze și a purtătorilor ei de cuvânt, atunci când analizează „creația” lui Zoscenco și a Anei Ahmatova. Jdanov analizează drumul, evoluția acestor scriitori, studiază fizionomia socială și politică a epocii în care ei au debutat. Pe baza materialelor concrete, A. A. Jdanov descoperă trecutul lor literar, rădăcinile creației lor mai noi și pune în relief acele trăsături ale personalităților lor artistice care explică și motivează falimentul lor ideologic, moral și artistic. Metoda de analiză a lui A. A. Jdanov este valabilă pentru studierea fenomenelor felurite de pe frontul literar. Această metodă a fost folosită în critica noastră de Sorin Toma în legătură cu poezia lui Tudor Arghezi („Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei”), ceea ce i-a permis criticului să realizeze un model de analiză literară în spirit marxist-leninist.

Combaterea *pasionată* a dușmanului de clasă pe plan ideologic trebuie să fie o preocupare permanentă a criticii literare. În această privință tovarășul Gh. Gheorghiu Dej în articolul publicat în „Pravda” din 4 Septembrie 1951, ne învață că „*dușmanul duce o muncă de subminare nu numai în economie, dar și în domeniul ideologiei, unde folosește metodele cele mai perfide și rafinate...*” de unde rezultă și sarcina vigilenței și combaterii lui înverșunate și pe plan ideologic.



În 1934, analizând situația creației literare în Uniunea Sovietică, A. A. Jdanov a arătat că unitatea scriitorilor se manifestă nu numai pe plan ideologic, tematic, dar și organizatoric. Munca de organizare a scriitorilor trebuia și ea ridicată la nivelul succeselor realizate de literatura sovietică, la nivelul sarcinilor pe care le impunea îndeplinirea celui de al doilea plan cincinal. Demonstrând necesitatea unificării ideologice, teoretice și organizatorice a scriitorilor sovietici, Jdanov arăta că la temelia noii situații de pe frontul literar sta victoria leninismului, victoria în toate domeniile de activitate și muncă socialistă obținută de Partidul Bolșevic, sub conducerea genială a lui I. V. Stalin. „*Morea cauză a lui Marx, Engels, Lenin și Stalin a învins*” — a spus A. A. Jdanov. „*Tocmai victoriei acestei cauze noi datorăm întrunirea aiei a*

primului Congres al scriitorilor sovietici. Fără această victorie, Congresul nostru nu ar fi avut loc. Un congres ca acesta, nimeni în afară de noi, bolșevicii, nu l-ar fi putut organiza.

A. A. Jdanov arăta în cuvântarea sa că, prin schimbările produse în baza economică și în raporturile sociale, s'a ajuns la o asemenea situație încât ideologia socialistă învinsese nu numai din punct de vedere teoretic și politic, dar și practic, din punct de vedere economico-organizatoric. Ținând seama de diferențele specifice care existau în situația din U.R.S.S. în 1934 — și situația de la noi, — putem folosi și în țara noastră pe de-a-ntregul fundamentarea pe care o dă A. A. Jdanov necesității de a se realiza unitatea ideologică, teoretică și organizatorică a scriitorilor. Este evident că astăzi, în condițiile constrângerii cu succes a bazelor socialismului, scriitorii care vor să activeze în literatură nu-și mai pun problema de a se pronunța pentru una din ideologii — cea socialistă sau cea burgheză. Este evident că în asemenea condiții, scriitorii se află de o anumită parte a baricadei și anume de partea socialismului.

Dar unitatea ideologică, teoretică, organizatorică a scriitorilor nu se exprimă — în practică — numai prin prezența în cadrul Uniunii Scriitorilor. Ea trebuie să se exprime, în primul rând, în concepția despre lume a scriitorului și în metoda sa de creație. Într-adevăr, Jdanov ne învață că între concepția despre lume a scriitorului și metoda sa de creație, trebuie să domnească o unitate deplină.

El revine în mai multe rânduri asupra acestei probleme importante. El demonstrează în 1946 cum reacționarismul concepției despre lume a lui Zoscenco a adus în mod necesar falimentul deplin al metodei de creație a acestui mic burghez. Reproducând „programul de creație” al lui Zoscenco, prezentat de el în revista „Însemnări literare” în 1922, A. A. Jdanov arată cum concepția decăzută, morală și politică, se reflectă în înfățișarea calomnioasă a oamenilor, în scotocirea lucrurilor mărunte ale vieții. De felul în care scriitorul interpretează și înțelege lumea și fenomenele înconjurătoare, depinde modul în care el construiește imaginea. Metoda de creație depinde prin urmare de modul în care scriitorul și-a însușit învățătura marxist-leninistă în interpretarea fenomenelor vieții. Concepția comunistă înaintată a scriitorului, constituie baza celei mai profunde și consecvente ogindiri veridice a actualității sociale. Numai aprofundând teoria marxist-leninistă și însușindu-și-o viu, scriitorul își formează în mod firesc concepția despre lume în spirit comunist.

Jdanov arăta în 1934 că: *„Slăbiciunile literaturii noastre oglesc rămășițele în urmă ale conștiinței față de economie, de care fără îndoială nu sunt liberi nici literații noștri. Iată de ce munca neobosită asupra lor înșiși și asupra înarmării lor ideologice în spiritul socialismului, constituie acea condiție necesară fără de care scriitorii sovietici nu pot transforma conștiința cititorilor și deci nu pot fi ingineri ai sufletelor omenescii”*. Teza aceasta are o însemnătate deosebită tocmai fiindcă literatura are în față toate condițiile obiective pentru dezvoltare.

A fi inginer al sufletului omenesc, înseamnă a cunoaște viața pentru a ști să înfățișezi just realitatea în dezvoltarea ei revoluționară. Jdanov arată că literatura care merge pe calea realismului socialist are rădăcinile adânc înfipte în concepția materialistă. Aceasta înseamnă interpretarea fenomenelor pe baza teoriei științifice materialiste. Concepția comunistă despre lume implică înțelegerea caracterului dezvoltării societății; ea implică înțelegerea caracterului transformărilor revoluționare, a caracterului social, principial nou, al culturii socialiste, înțelegerea rolului social, activ al scriitorului, *„Exactitatea și caracterul concret istoric*

al imaginii artistice — spune Jdanov — *trebuie să se îmbine cu sarcina transformării ideologice și a educării cămenilor muncii în spiritul socialismului*”.

Literatura sovietică, „literatura cea mai avansată în idei, cea mai progresistă, cea mai revoluționară”, oferă exemplul concret al unității indestructibile dintre concepția despre lume marxist-leninistă și metoda de creație a realismului socialist.

Creațiile lui M. Șolohov, A. Fadeev, N. Ostrovski, A. Surcov, etc. vădese realismul cel mai consecvent, contribuie la dezvoltarea celor mai bune însușiri ale omului sovietic, tocmai fiindcă acești scriitori se află în mod consecvent pe poziția marxism-leninismului.

Exemple strălucite de unitate între concepție și metodă, constituie creația lui Gorki și a lui Vladimir Maiacovski. Nici unul nici altul nu s-au gândit la „eternitate”, când și-au scris operele lor. Caracterul militant al creației lor este bine cunoscut. „Nu! Chiar astăzi, chiar aici, versul meu să fie armă, baionetă și bici!” — a spus Maiacovski. Contopirea sa organică cu Revoluția, cu politica Partidului, a fost atât de deplină, încât parcurgând volumele de versuri ale lui Maiacovski, capeți o puternică oglindire a efortului de zi de zi, concret, al poporului, într-o întreagă epocă istorică. Puterea acestor opere n'a pierit odată cu uscarea cernei pe paginile lor. Dimpotrivă, actualitatea, puterea lor de a pătrunde în mase este tot atât de vie astăzi și crește mereu. Versurile sale constituie un model de măiestrie artistică, de frumusețe literară clasică, firească, umană. Concepția despre lume a marxism-leninismului și spiritul de Partid au fost izvorul realismului profund, care se împletea cu simplitatea cea mai accesibilă.

În măsura în care a existat această unitate între concepție și metodă, scriitorii noștri au obținut succese pe tărâmul creației literare. Fiindcă a îmbinat cunoașterea profundă a materialului de viață zugrăvit, cu cunoașterea teoriei marxist-leniniste, cu perspectiva mișcării istoriei, Mihai Beniuc a reușit în *Cântec despre tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej* să înălțeze drumul Partidului, drumul clasei muncitoare în lupta pentru înlăturarea exploatării, drumul celui mai iubit fiu al poporului nostru muncitor. Tocmai prin modul în care a realizat tema eroismului în muncă a constructorilor socialismului, stăpânind perspectiva științifică creatoare a fenomenului de viață zugrăvit, Dan Deșliu a reușit prin *Minerii din Maramureș* să creeze o operă cu puternice elemente de realism socialist. În măsura în care a știut să se orienteze în fenomenele sociale, în raporturile de clasă, în legile și tendințele dezvoltării sociale, Petru Dumitriu a reușit în *Drum fără pulbere* să zugrăvească imagini complexe ale actualității socialiste, să desvăluie cititorului elementele noi ale realității de azi, adevăratele mobile ale activității oamenilor. Maria Banus, prin acele puternice realizări artistice — cum sunt *La masa verde*, *Patronul*, *Dărâmăm*, *Chemare*, *Slavă Eroilor Doftanei* — în care prezența spiritului de partid e viguroasă, a arătat la ce nivel poate ajunge creația scriitorului atunci când la baza ei stă concepția comunistă despre lume. Dar tot poezia Mariei Banus prin ultimul ciclu de poezii publicat în „Viața Românească” Nr. 5/1951, demonstrează impasul la care ajunge poetul atunci când, îndepărtându-se de viață, lasă drum liber, în creația sa, ideologiei dușmanului de clasă.

În fiecare succes al literaturii noastre noi, rezidă o expresie a însușirii de către scriitorul respectiv a ideologiei marxist-leniniste în esența ei creatoare. Și acest fapt esențial influențează nu numai în linii mari, generale, opera literară, ci însuși procesul de creație artistică, formele de expresie prin care se

concretizează materialul tematico-ideologic. Aprofundarea continuă a ideologiei marxist-leniniste constituie garanția dezvoltării și mai departe a succeselor literaturii noastre.

În cuvântarea sa cu privire la lucrarea lui G. F. Alexandrov, A. A. Jdanov satiriza pe acei filosofi care, rămânând în urma frontului filosofic, discutau la nesfârșit pe tema: în ce măsură conștiința poate să rămână în urma existenței, pentru a nu părea prea retrogradă.

În lumina acestei învățăături, oare nu devine limpede necesitatea de a se combate fără cruțare acele „teorii” prin care se încearcă justificarea rămănelor în urmă și a recidivelor formaliste și estetizante, pe baza aceleiași teorii a așa zisei „inevitabilități” a rămănelor în urmă a literaturii, dat fiind că conștiința rămâne în urma dezvoltării economice? Această încercare de absolvire a tuturor greșelilor care se comit, își are rădăcina în denaturarea marxism-leninismului.

A. A. Jdanov ne învață că, cultura democratică revoluționară din Rusia țaristă a dat lovituri puternice bazei capitaliste a societății rusești din secolul al XIX-lea. Cu atât mai mult, în condițiile construirii socialismului, literatura are un rol social activ. Scriitorii trebuie să fie în prima linie a frontului ideologic, militând pentru ideile marxist-leniniste, contribuind la transformarea oamenilor. Dar oare se pot îndeplini aceste sarcini cu o conștiință înapoiață, cu o concepție confuză, mic-burgheză, despre lume?

În teorie niciunul dintre scriitorii din țara noastră nu neagă importanța însușirii materialismului dialectic, necesitatea de a lega crearea imaginii artistice de concepția comunistă despre lume, în scopul cunoașterii și transformării lumii. Practic însă, multe din operele care apar, arată că există o nepotrivire între ceea ce *afirmă* unii și ceea ce *realizează* ei. Multe din operele create nu sunt la înălțimea la care ar putea și ar trebui să fie, ținând seama de atașamentul autorilor la cauza poporului muncitor. Această nepotrivire își are rădăcina în însușirea formală a marxismului, în ignorarea spiritului marxismului, în efortul insuficient de a pătrunde esența învățăturilor sale cu privire la rolul artei ca formă a conștiinței sociale. Căci astfel, cum s'ar putea explica faptul că un poet de talia lui Marcel Breslașu, care a manifestat prin activitatea sa politică și artistică, un atașament atât de profund față de cauza clasei muncitoare, să apere totuși în fapt, izbucnirile pozițiilor burgheze, individualiste în creație? Deoarece la asta se reduce în fond texta expusă în cadrul desbaterilor dela Uniunea Scriitorilor, după care scriitorul vine în epoca revoluționară „cu tot ce are”, inclusiv deprinderile câștigate sub influența ideologiei burgheze. Teoria posibilității „coexistenței” elementelor vechi cu cele noi în creația unuia și aceluiaș scriitor, este ostilă drumului înainte al literaturii, ostilă slujirii de către literatură a cauzei socialismului, pentru că este profund antimarxistă. Pentru că marxismul ne învață că noul nu poate să crească decât în luptă cu vechiul. Deci literatura realismului socialist nu poate să se nască, să se desvolte și să se întărească decât în lupta înverșunată, până la capăt, cu *toate* manifestările ideologiei burgheze, indiferent de forma sub care apare la un moment dat, inclusiv pretenția de a scrie pentru „viitor”. De fapt ce dovedește o asemenea „concepție”, decât incapacitatea scriitorilor respectivi de a crea opere literare durabile, socialiste în conținut, naționale în formă și accesibile masselor largi populare? O asemenea „concepție” trădează lipsa de dragoste, de înțelegere și de cunoaștere față de bogăția, de complexitatea sufletească a milioanele de oameni simpli care construiesc socialismul. Ea este o consecință a izolării scriitorului de viață, de fapt

izolare a scriitorului în găoacea propriei sale existențe. Care material poate fi un înai bogat isvor pentru a crea opere nepieritoare decât bogăția de sentimente, de idei, ce însușește milioanele de oameni care au căpătat conștiința demnității lor umane, care au în față posibilitatea de a și desvolta nemăsurat însușirile lor în cadrul unei largi activități sociale în folosul celor mulți, oameni cari își dau seama pe zi ce trece că existența și fericirea lor personală se contopesc într'un tot indisolubil cu realitatea socialistă? Ce poate fi mai ispititor pentru scriitor decât de a zugrăvi relațiile sociale înaintate, în care valorile morale, culturale, estetice, capătă un rol din ce în ce mai preponderent, în care criteriul de apreciere a personalității umane este criteriul frumuseții intelectuale și morale a omului? Ce poate atrage mai mult un adevărat creator, doritor de a zugrăvi tipuri de o umanitate superioară, decât procesul de făurire a nouilor personalități umane în cadrul muncii în procesul construcției? „*Căci socialismul marxist, — scrie I. V. Stalin, — nu înseamnă restrângerea necesităților personale, ci creșterea și sporirea lor în toate privințele, nu înseamnă îngrădirea a acestor necesități sau renunțarea la satisfacerea lor, ci satisfacerea completă și în toate privințele, a tuturor necesităților omului, ridicate din punct de vedere cultural, ale celor ce muncesc*”. Este evident că scriitorii cari nu înțeleg întreaga bogăție a vieții noi, nu înțeleg nici spiritul învățăturii marxist-leniniste.

Scriitorii au în fața lor o umanitate de o frumusețe morală, de o bogăție sufletească nemaivăzută, umanitate spre care au năzuit cu toată puterea conștiinței lor, cei mai buni din scriitorii noștri clasici. Bălcescu, Eminescu, Caragiale, Creangă, au visat la o viață, la o realitate care nu a existat și nu putea exista în momentul în care ei au trăit. Ei năzuiău spre o lume curată, armonioasă, în care înfățișarea morală a oamenilor să fie lipsită de contradicțiile și defectele societății din vremea lor, întemeiată pe antagonismul de clasă. Iar scriitorii care astăzi trăesc vremurile la care visau, cei mai buni oameni ai secolelor trecute, n'au altă sarcină mai nobilă decât a le zugrăvi tocmai în imagini la nivelul frumuseții realităților noastre.

Astăzi, datorită marilor victorii obținute pe frontul literar, avem posibilitatea și datoria de a pune în mod ascuțit aceste probleme. Însăși situația actuală a literaturii noastre, impune un nivel de exigențe, pe care nu l-am avut acum un an sau doi. Desbaterile largi și adânci care au avut loc la Uniunea Scriitorilor reprezintă un moment *superior* de luptă în dezvoltarea literaturii noastre. Ele dovedesc tăria literaturii, progresele ei, căci numai cei puternici năzuiesc să lichideze până la capăt slăbiciunile. Noi mergem pe drumul cel bun al literaturii și năzuim să mergem cât mai repede și tocmai de aceea avem datoria să întărîm mereu lupta împotriva teoriei individualiste și confuzioniste cu privire la rolul artei. Trebuie să recunoaștem cu curaj că dacă ele mai circulă în mediul literar, aceasta se datorește faptului că n'au fost și nu sunt încă suficient demascate și combătute. Ele persistă mai ales când scriitorul, în loc să se afle în mijlocul frământărilor sociale, în contact direct cu realitatea, mai rămâne încă în izolare, încurcat în frământări individualiste.

Tocmai de aceea, pentru unii scriitori, literatura, în loc să fie un puternic mijloc de cunoaștere a realității, de transformare a acesteia pe temeiuri cu adevărat juste și umane, pe temeiuri comuniste, devine un scop în sine. Există încă scriitori care urmăresc în primul rând „realizarea lor personală”, înțeleasă în sens burghez. Scopul lor principal este scrierea unei serii de zece-cincisprezece volume, care să rămână după ce persoana lor fizică s'a stins. Această dorință ar putea să nu fie incompatibilă cu concepția despre lume marxist-leninistă,

dacă volumele respectivului scriitor sunt expresia înțelegerii profunde a realității, deci dacă sunt utile poporului și nu servesc doar de „monument” al personalității scriitorului. De obicei însă, în practică, scriitorii care cultivă această teorie cad pe panta indiferenței față de politica Statului, față de construirea socialismului. Ei nu mai concep literatura în funcție de năzuințele poporului, subestimează importanța ideologico-politică a artei și crează literatura în funcție de ei înșiși. Ce are comun o asemenea concepție individualistă despre literatură, cu ideologia unui scriitor care se află într'adevăr pe pozițiile noastre de luptă pentru socialism și pentru pace?

Iordanov ne învață să combatem cu înverșunare tendințele unor scriitori de a pretexta necesitatea originalității și individualității artistice pentru construirea unei concepții egocentrice despre artă și literatură.

Talentul, forța artistică, are o importanță uriașă în valorificarea realistă a posibilităților scriitorului. Talentul este elementul primordial care dă scriitorului capacitatea de generalizare artistică a fenomenelor vieții. Unele insuccese ale scriitorilor noștri talentați care, cu sau fără voia lor, s'au lăsat călăuziți de concepția greșită despre rolul scriitorului — arată însă că talentul nu poate fi singurul factor care să facă din literatură o armă pentru construirea socialismului.

În fața fiecărui luptător pentru cauza viitorului țării noastre, stă astăzi sarcina realizării unei lumi noi; o dorește omul muncii, omul cinstit, dușman exploatarei. Dar pentru aceasta trebuie nimicită exploatarea, trebuie rețezate ghiarele ațățătorilor la război. Concepția comunistă despre lume implică lupta pentru realizarea deplină a acestor țeluri. Oare faptul de a avea talent dă drept scriitorilor de a absenta de la această luptă? Dimpotrivă, acest fapt implică o răspundere în plus. Talentul trebuie să servească drept armă în construirea socialismului și comunismului, el trebuie folosit în întregime astăzi, pentru oglindirea în operele literare a mersului înainte al societății noastre, el trebuie pus sub steagul ideilor celor mai înaintate ale vieții noastre.

Pentru a ști să te orientezi just în cele ce vezi, trebuie să cunoști marxismul — spunea tovarășul Stalin în convorbirea cu activiștii cinematografiei sovietice. Teoria marxist-leninistă dă scriitorului posibilitatea să se orienteze cu siguranță în fenomenele sociale, în raporturile de clasă, în legile și tendințele dezvoltării societății. Ea îi dă posibilitatea să oglindească veridic realitatea, să și împregneze din plin opera cu cele mai înaintate idei ale contemporaneității.

Acei scriitori, care nu înțeleg viața așa cum o înțelege și o concepe un marxist-leninist realizează opere care sunt departe de realismul socialist. Trebuie arătat cu curaj scriitorilor faptul că greșelile din operele literare, deficiențele, piedicile în însușirea metodei realismului socialist provin din greșeli de concepție. Metoda realismului socialist înseamnă în primul rând să sesizezi *noul* din realitate. Dar nu poți să sesizezi *noul*, dacă nu înțelegi dialectica dezvoltării sociale, dacă nu înțelegi legile realității noastre.

Oare nu din necunoașterea vieții provine viziunea neclară din cel de al doilea volum al romanului *Negura* de Eusebiu Camilar? Oare nu dintr'o insuficiență înțelegere a legilor dezvoltării sociale, autorul pune pe eroul principal, Costan Cimpoeșu, să inițieze un artel agricol în 1943? Oare nu nesocotirea caracterului ofensiv al socialismului l-a dus pe Petru Dumitriu la unele greșeli în romanul său *Drum fără pulbere*? Calitățile și deficiențele unora dintre operele noastre pun din plin problema ridicării nivelului ideologic și politic al scriitorului.

Pentru a scrie un roman despre o construcție socialistă de amploare Canalul Dunăre-Marea Neagră, autorul a pus la temelie lucrării sale un material de viață din anul 1949. Petru Dumitriu nici nu avea posibilitatea să arate victoria deplină a constructorilor pe acest mare șantier al socialismului, căci Canalul va fi terminat deabia în 1954. În schimb el ar fi putut da, și trebuia să dea, *perspectiva viitorului*, zugrăvind puternic forțele motrice, cheazășia reușitei construcției. Elementele acestei perspective *existau* pe șantierul Canalului în 1949, dar autorul nu le-a sesizat, nu le-a oglindit în romanul său.

Oricât de talentat ar fi un scriitor, dacă talentul său nu este ajutat și ghidat de concepția științifică despre lume, nu poate să asigure reușita creației; dacă scriitorul în loc să se identifice cât mai complet cu tumultul vieții, cu tot ce este mai înaintat în ea, profesează teoria „coexistenței” noului și vechiului, se izolează de viață în cercul strâmt al individualismului, nici un talent nu-l poate scăpa de decăderea creației sale.



Rapoartele lui A. A. Jdanov pun cu ascutime problema cunoașterii vieții. În cuvântarea sa din 1934, el insistă asupra izvoarelor de inspirație ale literaturii sovietice, arătând că scriitorul trebuie să-și extragă materialele producției lor artistice — subiecte, imagini, limbă, stil, — din viața și experiența oamenilor care muncesc pe marile șantiere de construcție, din actele de eroism ale oamenilor sovietici, din experiența colhozurilor, din activitatea creatoare care pulsează în fiecare colț al Tării Socialismului.

Dar a cunoaște viața, ne învață A. A. Jdanov, aceasta înseamnă „a fi în stare de a o reprezenta veridic în operele de artă, de a o reprezenta nu din punct de vedere scolastic, mort, nu pur și simplu ca o „realitate obiectivă” (că a reprezenta realitatea în dezvoltarea ei revoluționară”. Adevărul și caracterul istoric concret al reprezentării artistice „trebuie să se unească cu sarcina transformării ideologice și a educării muncitorilor în spiritul socialismului”.

Aceste indicații ale lui Jdanov sunt deosebit de importante pentru înțelegerea complexității problemelor pe care le pune cunoașterea vieții. Ele arată că să reflectarea realității în artă nu este rezultatul unui contact sporadic cu realitatea, ci constă în generalizarea faptelor concrete ale realității, studiate multilateral și continuu de scriitorul care se sprijină pe cunoașterea învățaturii marxist-leniniste. În lumina acestor constatări, rezultă că a cunoaște viața, nu înseamnă pur și simplu a face o simplă vizită prin locurile de producție, nu e o problemă strictă de „documentare”, ci este vorba în primul rând de poziția de pe care te apropii de viață. A cunoaște viața înseamnă a o privi cu ochii poporului, a fi orientat asupra problemelor generale ale realității socialiste. Nu este justă și nu duce la un rezultat bun atitudinea acelor scriitori care, mergând de pildă, într-o documentare de șapte zile la o gospodărie agricolă colectivă, ar avea pretenția să oglindească în cuprinsul unui roman de șase sute de pagini, întregul proces de transformare socialistă a agriculturii. Evident că autorul respectiv va ajunge la un faliment total din punct de vedere al realizării romanului, dând probabil vina „pe realitate”.

Cheazășia succesului constă nu numai în cunoașterea aprofundată a realității, ci a principalelor probleme care îi frământă pe oamenii din patria noastră, și mai ales în participarea efectivă a scriitorului la viața eroilor săi.

Acest lucru este evident în operele cele mai bune apărute la noi. Oare forța

deosebită pe care o are poemul *Tovarăşul Malei a primit Ordinul Muncii* de Veronica Porumbacu, nu se datoreşte faptului că autoarea şi-a însuşit pe deplin problemele oamenilor pe care ni-i înfăţişează? Oare nu aceeaşi este explicaţia succesului unor opere ca *Cetatea de foc* de Mihail Davidoglu, *În satul lui Sahia* de Eugen Jebeleanu, cu unele poeme ale lui A. E. Baconsky, etc.? În operele lor accentul nu cade pe problemele tehnice de producţie, ci pe problemele umane. Fără îndoială, cunoaşterea acestor probleme implică o amănunţită cunoaştere a muncii oamenilor.

Câţi dintre scriitorii noştri care doresc să scrie (sau chiar au scris) despre transformarea socialistă a agriculturii, cunosc de pildă metoda Brediu, a graficului orar la aria de treier? Şi doar aplicarea acestei metode sovietice de lucru neîntrerupt şi planificat cu batozele — ziua şi noaptea — a fost unul din factorii principali care au determinat rapiditatea cu care s'a putut asigura strângerea recoltei din anul acesta.

Nu poţi înţelege nimic din procesul de atragere a unor mase din ce în ce mai mari de ţărani muncitori în gospodării agricole colective dacă nu cunoşti mecanismul zilei-muncă, care asigură o repartiţie justă şi echitabilă a sarcinilor şi apoi a produselor realizate. În jurul acestei „zile-muncă” se învârtesc discuţiile ţăranilor cu proprietăţi individuale, asupra felului în care este aplicat acest sistem sunt aţintiţi ochii lor. Căci, într'adevăr, aici găsim elementul concret care determină în conştiinţa ţăranilor victoria asupra spiritului individualist.

Dar dacă este greşit a porni la oglindirea realităţii fără o profundă cunoaştere teoretică şi practică a ei — este cel puţin tot atât de greşită tendinţa de a porni la studiul realităţii cu idei preconcepote, cu scheme făcute dinainte. Există scriitori care alcătuiesc planul operei lor din birou şi pe baza şabloanelor deja existente în literatură, căutând în viaţă doar amănuntele concrete, cu care să umple tiparele pregătite dinainte.

Din acest punct de vedere, desigur este de combătut atitudinea acelor scriitori care nu utilizează locul lor de muncă pentru a face din el un mijloc efectiv de pătrundere în viaţă. Unii dintre cei care sunt, de exemplu, şi redactori la zăre, reviste sau edituri, concep munca în redacţie, munca de îndrumare, ca un fel de găoace din care nu se poate vedea nimic. Între cunoaşterea vieţii pe teren, între munca de creaţie şi între cea de îndrumare există la aceşti scriitori pereţi de nepătruns. Desigur, scriitorii respectivi se vor plânge totdeauna de „lipsa de timp” şi de lipsa de mijloace pentru a cunoaşte realitatea, dacă atât timp cât vor munci în redacţii, în secţiile de creaţie ale Uniunii Scriitorilor, vor privi cu ochi morţi cele ce se petrec în jurul lor. Există scriitori care, pentru a lua contact cu realitatea, nu se deplasează niciodată în întreprinderile, în uzinele din Capitală, în cartierele mărginaşe sau în regiunea Bucureşti, deşi locuiesc cel puţin trei sferturi din timpul lor în Bucureşti. Şi oare Capitala ţării nu poate fi socotită drept unul din principalele puncte din ţară, în care se manifestă noul, în care au loc fenomene care atestă mersul înainte al societăţii noastre? Nu sunt oare aceşti scriitori atraşi în călătorii de documentare, mai mult de pitorescul, de ineditul priveliştii (înţeleasă în chip îngust) decât de adevărata viaţă care pulsează în fiecare colţ al Patriei noastre? Unii scriitori se feresc de „activitatea obştească”, de sarcina pe care le-o împune calitatea lor de scriitori, de propagandişti. Ei se eschivează dela munca în diferitele comitete, dela şedinţe, arătând că aceasta i-ar împiedica în munca de creaţie. Dar oare această muncă activă, practică, nu este un mijloc eficace pentru acumularea de experienţă necesară pentru creaţia literară? Cum poţi oare cunoaşte mai intim, mai profund realita-

tea, cum poți pătrunde mai bine tendințele noi, decât activând printre oamenii muncii, decât desbătând în adâncime problemele ogîndirii acestei realități în creația literară? Și dimpotrivă, oare nu tocmai izolarea dela munca obștească a contribuit în cea mai mare măsură la recente greșeli ale Mariei Banuș?

Imbinarea muncii de creație cu munca obștească, în cadrul ziarelor, revistelor, editurilor sau a secțiilor de creație ale Uniunii Scriitorilor este cheazășia succesului activității creatoare a scriitorului.

Exemplul celor mai buni creatori ai noștri stă mărturie în această privință. Pentru creația lui Dan Deșliu, de pildă, activitatea în cadrul redacției „Scânteii” a avut o importanță hotărîtoare. Aici, în prima linie a frontului de luptă, el a avut contactul direct cu realitatea, cu viața; aici el a învățat să prețuiască importanța și efectul cuvîntului. Cercetînd manuscrisele altora, discutînd în colectiv problemele creației proprii, învățînd din experiența altora și acumulînd la rîndul său experiență — și aceasta s’a întîmplat și cu scriitori ca Petru Dumitriu și Veronica Porumbacu — ei au reușit să creeze opere legate de viață și în care se reflectă problemele care frămîntă oamenii muncii. Și oare activitatea obștească pe care Mihai Beniuc a avut-o în ultimii ani nu i-a impregnat creația cu acea perspectivă, cu acel suflu, pe care numai cunoașterea realităților și vieții poporului o pot da?

În cadrul recentelor desbateri care au avut loc la Uniunea Scriitorilor, cu prilejul reorganizării secțiilor de creație, mai mulți scriitori cu îndelungată experiență literară ca Zaharia Stancu, Ion Călugăru, Aurel Baranga — au subliniat convingerea lor că a lucra în redacții, în colectivele Uniunii Scriitorilor înseamnă pentru scriitori nu numai o sinceră preocupare pentru desvoltarea literaturii noastre, ci o chestiune vitală pentru propria lor creație. Astfel, ei au prilejul să înțeleagă mai bine viața și problemele creației, să creeze opere de înaltă măiestrie artistică,

Dar simpla prezență în cadrul redacției nu este suficientă. Pentru atinerea obiectivelor amintite este necesară nu atitudinea pasivă în cadrul colectivelor de redacție sau la ședințe, ci de efectivă contribuție, care să facă din aceste colective, puncte înaintate ale construcției socialismului. În felul acesta vom cunoaște mai bine mecanismul care duce înainte viața, resorturile care transformă conștiința oamenilor.



Expresia cea mai evidentă a cunoașterii profunde de către scriitori a vieții societății noastre, este felul în care ea este concretizată în chipul eroului pozitiv. El este figura centrală a literaturii noastre de astăzi. A cunoaște viața înseamnă, în primul rînd, a cunoaște omul nou, a pătrunde în centrul preocupărilor și năzuințelor sale. Urmînd exemplul literaturii sovietice „*ai cărei principali eroi sunt constructori ai vieții noi, muncitori și muncitoare, colhoznici și colhoznice, membri de partid, administratori, ingineri, comsomoliști, pioneri*” (A. A. Jdanov) — literatura noastră ogîndește tipurile fundamentale și eroii esențiali ai epocii noastre de construire a socialismului. De felul în care este concretizat eroul pozitiv depinde succesul sau insuccesul operei literare. Din felul în care scriitorul își concentrează atenția creatoare pentru a pune în lumină imaginea eroului pozitiv, noi aflăm care este atitudinea scriitorului față de realitate, cum o înțelege el — just sau nejust. Însfîrșit, de felul în care ogîndește complexitatea creatoare și caracterul ofensiv al eroului de tip nou, depinde perspectiva pe care o deschide opera literară, forța

ei mobilizatoare. Căci, așa cum spune A. A. Jdanov, „entuziasmul și pasiunea pentru eroism impregnează întreaga noastră literatură. Ea este optimistă. Și optimistă nu conform unui oarecare instinct zoologic „interior”. Ea este optimistă în esența ei, pentru că ea este literatura clasei în ascensiune, a proletariatului, singura clasă progresistă, de avangardă. Forța literaturii noastre sovietice constă în aceea că ea servește cauza nouă, cauza construcției socialismului.”

Tocmai plasticitatea cu care este înfățișat Mitrea Cocor, tocmai vigoarea cu care Mihail Sadoveanu a concentrat în figura acestui erou trăsăturile caracteristice înaintate ale țăranului nostru muncitor, determină valoarea socială a acestui erou, puterea sa de convingere.

Din faptele eroilor poemului *Minerii din Maramures* de Dan Deșliu noi înțelegem caracterul esențialmente nou al prezentului, bogăția de idei și de sentimente minunate care-i animă pe oameni și care exprimă cele mai noi tendințe din viața noastră.

În comportarea lui Mitică Rusu, a lui Gelal, din *Drum fără pulbere*, în comportarea lui Pavel Arjoca din *Cetatea de foc*, etc. găsim acele elemente care demonstrează forța relațiilor noastre sociale care însușă încredere în ziua de mâine. Fermitatea în fața greutăților, simțul răspunderii în caracterizează pe Maftei, din romanul lui Petru Dumitriu, pe Mladin din *Cumpăna luminilor* de Niculae Jianu, pe Onufrie Ochii de vulpe din *Temeliu* de Eusebiu Camilar, pe eroul poemului despre Barta Iosif de A. E. Baconsky, etc. Acești oameni sunt exemplare ale unei umanități noi, membri ai unei societăți pe care ei înșiși o construiesc. Tocmai zugrăvirea realistă a eroilor luptători dă profunzime, claritate și perspectivă lucrărilor citate mai sus.

Și oare nu tocmai înțelegerea marxistă a rolului pe care-l au luptătorii revoluționari în desvoltarea societății, oare nu profunda generalizare a învățămintelor unei epoci istorice, oare nu faptul că poetul exprimă artistic sentimentul de dragoste nețărmurită a poporului pentru Secretarul General al Partidului, oare nu acestea au determinat forța și vitalitatea poemului *Cântec despre tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej* de Mihai Beniuc?

Toate acestea arată în ansamblu că între cunoașterea vieții și eroul pozitiv există o legătură indisolubilă. Dar în același timp și însuccesele unor scriitori în construirea eroului pozitiv demonstrează aceeași teză.

O insuficientă cunoaștere a vieții determină ignorarea de către scriitor a elementelor noi din realitate. Și cum pot fi zugrăviți eroii pozitivi fără ca ei să fie întruchiparea noului? Pentru scriitorii care nu cunosc noul din viață, eroul pozitiv nu are și nu poate avea caracterul unui fenomen tipic al vieții. Aceasta face ca în creația lor să pătrundă elemente de subiectivism, de naturalism, obiectivism, idilism, schematism, etc. Necunoscând realitatea, scriitorii respectivi se văd nevoiți să o „umple” cu tot felul de artificii, prin care încearcă să suplinească lipsa de idei.

În faptul că a transformat comportarea eroului său principal într-o frământare stearpă, într-o tânjire neputincioasă, fără orizont, marcată de safturi nemotivate, constă insuccesul nuvelei *Ana Roșculeț* a talentatului scriitor Marin Preda. În faptul că nu a individualizat în mod realist personalitatea luptătorilor, constau insuficiențele artistice, schematismul din *Sfârșitul jaltelor* de Al. Jar. În faptul că a acordat mai multă atenție eroilor negativi sau șovăelnici, ambianței burgheze sau mic burgheze a acestora, în timp ce eroii pozitivi erau cufundați într-un fel de ceață deasă, care disolvă contururile, constau deficiențele romanului *Oțel și Pâine* de Ion Călugăru. În faptul că a ignorat

aspecte esențiale ale adevărului vieții, că a încercat să introducă materialul bogat al vieții noi în tipare vechi, înguste, constă slăbiciunea de bază a piesei *Recolta de aur* de Aurel Baranga. În faptul că a diluat figura lui Ion Crângașu într-o serie de dulcegării, constă idilismul din unele pagini ale *Temeliei* de Eusebiu Camilar. În prezentarea ștearsă a trăsăturilor omului nou, în abstractizarea tipurilor de comuniști — constă schematismul din unele nule ale lui Ben Corlaci (Candidatul, Timpul de aur).

Scriitorii citați mai sus au ajuns la aceste greșeli tocmai pentru că s'au depărtat de ceea ce este esențial, tipic în viață, pentru că n'au respectat adevărul vieții. Nu se poate pune la îndoială dorința lor fierbinte, sinceră, de a construi personaje bine realizate. Dar faptul că unele rezultate practice ale muncii sunt slabe sau greșite, nu poate să nu ne aducă aminte de felul cum A. A. Jdanov analiza operele în care eroiul pozitiv apărea sărăcit, lipsit de însoțirea măreției situațiilor prezentate.

Numai încrederea deplină în forțele noului, numai înlăturarea oricărei șovăeli în afirmarea lui, numai curajul de a se asvârși în clocotul vieții și de a lupta împotriva propriei „izolări”, permite scriitorului cunoașterea profundă a realității, îi dă acel patos revoluționar care însuflețește ființa eroilor săi, însuflă măreția situațiilor prezentate.

Caracterul omului nou este determinat de muncă, constă în înaltele însușiri morale, în capacitatea de a pune interesul obștesc mai presus de orice.

Dar aceste calități trebuie să fie în același timp proprii și scriitorului. Pentru a crea opere la nivelul frumuseții realității noastre, scriitorii trebuie să se elibereze și în munca lor de creație de ultimele resturi ale metodelor desordonate de muncă literară, proprii creației literare burgheze. Ei au și început să muncească într-un fel nou, în care intră ca parte integrantă organizarea muncii de creație, lărgirea orizontului ideologic și cultural, și lupta pentru o expresie cât mai clară. Treapta de măiestrie artistică pe care o atinge un scriitor în creația sa este legată direct de cantitatea de muncă pe care scriitorul o depune pentru crearea opere literare.

Și așa cum s'a arătat mai sus, felului nou de a munci îi corespunde capacitatea de a pune interesele obștești mai presus de orice, intransigența față de propriile greșeli.

Lichidarea tendințelor proletcultiste din literatura noastră este o condiție esențială pentru mersul ei înainte. De felul în care luptăm împotriva proletcultismului depinde în mare măsură succesul în ridicarea de cadre noi în literatură. Tinerii scriitori trebuie să îndemnați să cunoască tot mai aprofundat moștenirea noastră literară, capodoperele literaturii ruse și universale, mărețele realizări ale literaturii sovietice.

Combaterea și lichidarea proletcultismului este indestructibil legată de lupta pentru măiestria literară. De aceea, pentru progresul necontenit al creației literare este deosebit de însemnat să se lichideze rămășițele proletcultiste, iar desbaterile creatoare în jurul operelor tinerilor scriitori să intre în practica de muncă a Uniunii Scriitorilor, a revistelor și a criticilor literari.

În aceeași ordine de idei se înscrie și necesitatea de a mări exigența față de operele literare care apar sub coperta colecțiilor de popularizare. Căci, sub pretextul „operativității” apar destul de des, în tiraje mari, lucrări care sunt sub nivelul posibilităților celor care le scriu. Exemplul celor mai buni scriitori ai noștri de astăzi, lovesc din plin în rămășițele acestei atitudini mic-burgheze față de literatură legată de masse, atitudine pe care o manifestă unii scriitori. Lucră

rile lui Mihaîl Sadoveanu, ale lui Zaharia Stancu sau ale lui Eusebiu Camilar care apar în cadrul colecţiilor de popularizare („Albina” şi altele) lovesc în această tendinţă, de esenţă burgheză, de a subaprecia literatura destinată masselor largi.



Acordând scriitorilor şi artiştilor titlul înalt de „ingineri ai sufletelor omenesti”, definiţia stalinistă conferă oamenilor artei şi literaturii un rol activ în societate, o misiune măreaţă, răsturnând revoluţionar concepţia burgheză despre inutilitatea artistului, bun doar să întreţină huzurul claselor exploatare. Această definiţie îi aşează pe scriitori în rândul constructorilor, în rândul specialiştilor. Dar aceasta implică o mare răspundere pentru scriitori. Căci literatura nu numai că oglindeşte viaţa, dar contribuie la formarea conştiinţei, gândurilor şi sentimentelor omului. Căci aşa cum arată A. A. Jdanov, *„unora li se pare firesc să afle că s'a făcut o aspră mustrare când au fost aduse mărfuri cu defecte de producţie, sau când n'a fost îndeplinit programul de producţie a mărfurilor de mare consum, sau planul de stocaj al lemnului, dar dacă se admit lucruri cu defecte în sectorul sufletelor omenesti, al educării tineretului, acest lucru poate fi tolerat. Oare nu este aceasta o vină mai gravă decât neîndeplinirea programului de producţie sau zădărnicierea îndeplinirii programului de producţie?”*.

Răspunderea scriitorului este legată de marea influenţă pe care literatura o exercită asupra oamenilor. Dacă o operă bună poate stimula în mod concret munca unui colectiv, pe de altă parte, o operă greşită poate descuraja, produce confuzii. Operele marilor scriitori ajută din plin la transformarea oamenilor. Să ne amintim de succesele în producţie pe care le-au obţinut la noi utemiştii dela fabrica „Armătura”, după ce s'a citit, în grupe de lectură, *Atelierul de Foc* de Boris Polevoi. Să ne amintim de scrisorile atâtor oameni ai muncii adresate ziarelor noastre, mărturisind influenţa covârşitoare pe care au avut-o asupra lor operele lui Maxim Gorki, *Aşa s'a călit oşelul* de N. Ostrovski, *Pământ desfălenit* de M. Şolohov, etc. Să ne amintim de importanţa pe care au avut-o asupra formaţiei spirituale a fiecăruia dintre noi anumite opere literare, felul în care ele ne-au ajutat să pricepem evenimentele care se petrec în jurul nostru — şi în acelaşi timp, să ne pricepem şi pe noi înşine. Odată cu eliberarea societăţii de sub tirania banului, odată cu promovarea valorilor morale şi intelectuale, rolul culturii creşte în mod uriaş.

Scriitorii trebuie să corespundă rolului măreţ pe care-l are literatura astăzi, să fie pătrunşi de sentimentul responsabilităţii lor. Nicicând, în epocile trecute, societatea nu a conferit scriitorului un asemenea loc, o asemenea funcţie în viaţa societăţii. Burghezia numea pe poeţi „privighetori”, cântăreţi, socotindu-i drept nişte fiinţe ciudate, aflate la marginea societăţii. Lipsa de consideraţie faţă de artă se traducea atât prin sentimentul ipocrit de compătimire pe care-l afişau clasele exploatare faţă de scriitori, cât şi prin indiferenţa totală faţă de nevoile lor materiale. Astăzi, scriitorul este chemat să ajute Partidul şi guvernul în măreaţa operă de educare a oamenilor, să lupte cu hotărâre pentru a fi la înălţimea măreţiei vremii noastre, la nivelul realizărilor luminoase ale poporului, pentru ca să corespundă exigenţelor artistice sporite ale acestuia.

Scriitorul are o măreaţă responsabilitate faţă de popor de a lupta pentru ridicarea la un nivel calitativ din ce în ce mai înalt creaţia sa, pentru a-şi dezvolta măiestria literară. Simţul răspunderii pe frontul literar înseamnă în primul rând acest lucru.

De aici reiese datoria de a combate pe cei care nu sunt la înălţimea acestei

exigențe, care încearcă să se eschiveze dela răspunderea pe care o impică creația, invocând felurite „circumstanțe atenuante”.

Astfel, există cazuri când pentru greșelile din romane, din poezii, d'n articole de critică, autorii operelor respective, se eschivează de a răspunde invocând editurile și revistele care le-au publicat. Trebuie arătat că, în recente discuții asupra poeziei dela Uniunea Scriitorilor, unii scriitori nu au înțeles să-și recunoască deschis greșelile, ci au încercat să găsească diferite cauze — chipurile obiective, pentru a și le justifica.

Revistele noastre nu au contribuit îndeajuns la dezvoltarea printre scriitori a spiritului de răspundere. Discutând într'un articol de fond insuficiența repertoriului dramatic original, revista *Contemporanul* (Nr. 223, Ianuarie 1951) stabilea răspunderea diferitelor organe pentru această situație. Au fost astfel criticate Comitetul pentru Artă, teatrele, Uniunea Scriitorilor, A.G.E.S., etc. Numai... scriitorilor care, de fapt sunt cei dintâi interesați în această stare de lucruri, revista nu găsea nimic să le reproșeze.

Revistele noastre literare joacă un rol însemnat în organizarea procesului literar. În general, cele mai bune opere ale literaturii noastre sunt prezentate cititorului prin intermediul revistelor. Dezvoltând Rezoluția C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S., A. A. Jdanov sublinia faptul că revistele literare reprezintă o armă puternică a Statului Sovietic în opera de educare a oamenilor sovietici; deaceia ele trebuie să se călăuzească după ceea ce constituie baza vitală a orânduirii sovietice, după politica ei. Vorbind despre revistele *Zvezda* și *Leningrad*, A. A. Jdanov sublinia că greșelile lor se datoresc „și lipsei de răspundere care s'a slăbitornicit la conducerea revistei, dacă se ține seama de situația din redacțiile revistelor din Leningrad, unde nu se știe exact cine a avut răspunderea pentru întreaga revistă sau pentru fiecare din secțiunile ei, și unde n'a existat nici cea mai elementară ordine”.

Sarcina revistelor literare este de a milita pentru o literatură înaintată, pentru literatura realismului socialist în țara noastră. Dar revistele literare sunt totodată organe de presă. Prin urmare, cu tot specificul lor, cu caracterul lor literar, ele trebuie să corespundă principiilor generale clasice pentru presă, așa cum se desprind ele din învățătura lui Lenin și Sfalin. Revistele literare trebuie să fie arme ideologice ale Partidului. Ele trebuie să militeze pentru ideile lui Marx, Engels, Lenin și Stalin, concretizate în munca din domeniul literaturii. Ele trebuie să propage politica Partidului în condițiile specifice ale sectorului literar.

A fi propagandist în condițiile specifice și concrete literare, înseamnă a răspândi cu ajutorul imaginilor, ideile lui Marx, Engels, Lenin și Stalin, a oglindi lupta Partidului, a clasei muncitoare și a poporului pentru izbânda acestor idei. A fi propagandist în domeniul literaturii înseamnă a oglindi felul în care oamenii muncii din țara noastră luptă pentru pace, pentru socialism și aplică în practică învățăturile marxism-leninismului.

A oglindi lupta și viața poporului nostru în presa literară, înseamnă a iniția în poezie, în proză, în dramaturgie, lucrări care prin materialul lor tematic-ideologic și prin înălțimea realizării artistice să fie arme de luptă pentru construirea socialismului, pentru mobilizarea și animarea masselor. Aceasta înseamnă a înfățișa — în materialul publicat în revistă — cele mai caracteristice, mai înaintate fenomene ale realității. Această înseamnă a oglindi procesul luptei de clasă, a găsi cele mai sugestive și cele mai puternice imagini artistice pentru a zugrăvi realitatea, și totodată a descoperi în realizările de astăzi ale oamenilor, perspectivele zilei de mâine. Sarcina revistelor și almanahurilor literare

trebuie să fie alegerea temelor celor mai contemporane, care să oglindească în mod concret comportarea oamenilor muncii, care să zugrăvească oamenii cei mai înalțați, eroii vieții, activiști, oameni educați de Partid și oameni care cresc la lumina învățaturii Partidului și devin luptători conștienți pentru socialism.

În munca revistelor centrale și almanahurilor, există destule laturi pozitive care arată că ele pot constitui elemente importante ale frontului literar. Cu toate acestea, totalizând rezultatele muncii dusă de revistele noastre, printre care și *Viața Românească*, trebuie să recunoaștem — în lumina principiilor enunțate mai sus — că, mai ales în ultimul timp, activitatea a fost destul de slabă.

Dacă literatura pe care o promovează revistele literare nu-și va îndeplini în cel mai înalt grad rolul ei educativ — cum arată Jdanov — aceasta înseamnă că revistele literare vor contribui la darea înapoi a literaturii. Acesta a fost cazul cu unele opere publicate de *Viața Românească*, ciclul de poezii greșite ale Mariei Banuș din Nr. 5/1951, unele poezii greșite ale lui Milu Dragomir, în Nr. 6, 1951, piesa de teatru *Recolta de aur* de Aurel Baranga, în Nr. 3 1951. Lipsa de principialitate, liberalismul, au făcut ca într'un timp relativ scurt, să apară în paginile revistei aceste materiale dăunătoare. În aceste cazuri, în loc să fie un instrument de educare a oamenilor muncii în spirit socialist, revista a devenit un instrument de difuzare a mentalității și ideologiei străine de clasă. Însăși seria de succese, operele realizate publicate de *Viața Românească*, obligau revista să manifeste o mai mare vigilență în aprecierea și publicarea materialului literar.

Secțiile de poezie, proză și mai ales de critică ale acestei reviste, care ar fi trebuit să contribuie la lichidarea rămănelor în urmă din sectoarele literare respective, nu s'au dovedit la înălțimea sarcinilor primite. Amnistia reciprocă, familiarismul care mai domnește în rândurile unor scriitori, au dus fără îndoială la combativitatea scăzută a unor materiale ale revistei. Sectorul de critică în special, n'a realizat o ridicare a nivelului ideologic în ce privește materialul critic. Iar conducerea revistei n'a luat măsurile necesare pentru înlăturarea greșelilor, n'a asigurat la vreme justă îndrumare a colectivului redacțional.

Și *Almanahul literar* din Cluj care — în linii generale — a adus o contribuție pozitivă la stimularea și popularizarea creației literare ardelenice, a denaturat uneori ideile marxist-leniniste cu privire la literatură, răspândind greșita teorie a „sincerității” scriitorului, prin care se preconiza înlocuirea spiritului de Partid cu așa zisa spontaneitate a creației literare.

Almanahul literar Iașul Nou a publicat luni în șir poezii formaliste, altele cu un puternic iz proletcultist. În sânul acestei redacții se cultiva „biserica literară”, fapt care a dus la slăbirea calității operelor publicate.

Fără a trece cu vederea meritele lor în publicarea unor opere de valoare, în preocuparea de a crește noi scriitori din mase, în încercarea de a se menține în actualitate, trebuie spus totuși că revistele noastre literare nu au participat suficient la marile campanii inițiate de Partid, nu au ajutat în măsura necesară, — deși aveau posibilitatea și datoria — la combaterea ideologiei dușmane, nu au publicat suficiente materiale combative, care să fie folosite în toate domeniile în care masele populare trebuiesc mobilizate.

Ce oglindește acest fapt? El arată că în redacțiile revistelor noastre literare pătrunde adesea influența și se manifestă rămășițe ale ideologiei burgheze, că aceste rămășițe nu sunt combătute cu toată vigoarea, că mai domnește încă familiarismul, amnistia reciprocă și că scriitorii-redactori nu participă în suficientă măsură la munca redacțională. Este adevărat că aceștia din urmă au promis în repetate rânduri că-și vor îndrepta greșelile. Totuși, asemenea promisiuni nu s'au

concretizat în măsuri efective la capătul cărora să fie înlăturarea curajoasă a lipsurilor.

Întărirea spiritului de Partid, întărirea principului de răspundere colectivă și individuală a membrilor redacțiilor noastre, întărirea disciplinei redacționale și mai cu seamă întărirea criticii și autocriticii, de jos și până sus, sunt condițiile de bază pentru îmbunătățirea muncii revistelor noastre.



Frontul literaturii, ca și întregul front ideologic, nu trebuie să amintească „un bivouac liniștit, undeva departe de câmpul de luptă” — cum spune Jdanov. Exemplul intransigenței revoluționare și combativității lui A. A. Jdanov trebuie să călăuzească munca activiștilor pe frontul literar.

Scriitorii noștri trebuie să se avânte cu curaj în clocotul vieții, să caute locurile unde vârtejul este mai puternic. Ofensiva împotriva dușmanului de clasă, împotriva rămășițelor capitalismului se desfășoară azi în țara noastră. Cine, dacă nu scriitorii îndrumați zi de zi de Partid, ar trebui să fie în primele rânduri ale forțelor ofensive?

O armă deosebit de prețioasă pentru atingerea acestor obiective este critica și autocritica. Lucrările lui Jdanov și întreaga experiență a literaturii sovietice ne arată că critica și autocritica sunt o lege a dezvoltării literaturii socialiste. Nu este posibil progresul și învingerea greutăților și lipsurilor fără discuția adâncă asupra muncii, fără critica îndrăzneță și principială și fără autocritică.

„Fără critică — spunea Jdanov — orice boală se poate înrădăcina și atunci e mai greu de scăpat de ea”.

Când lipsește critica, deficiențele în muncă rămân nedescoperite; dimpotrivă ele cresc și înăbușe până la urmă organismul respectiv. Noi trăim condițiile trecerii de la capitalism la socialism în plină luptă de clasă. Arma criticii și autocriticii ne ajută și în aceste împrejurări pentru înlăturarea lipsurilor.

Analiza făcută de A. A. Jdanov greșelilor revistelor *Zvezda* și *Leningrad* servește drept îndreptar pentru felul în care trebuiesc combătute deficiențele de pe frontul nostru literar.

În măsura în care la noi s'a încetățenit în practica vieții literare mânuirea armei criticii și autocriticii, literatura noastră a obținut mari succese. Prin critică se elimină ceea ce este vechi în literatură și ceea ce o împiedică să meargă înainte și se promovează ceea ce este nou și înaintat. Așa s'a petrecut cu romanul *Negura* de Eusebiu Camilar, în care, criticându-se și părțile nerealizate, au fost puse puternic în lumină elementele pozitive. Așa s'a întâmplat cu poemul lui Mihai Beniuc, *Cântec despre tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej*, poem ale cărui frumuseți au fost analizate și subliniate. Tot printr-o critică și îndrumare plină de grijă au putut să crească și să se desvolte un număr de tineri scriitori proveniți din rândurile oamenilor muncii, mulți dintre acești tineri fiind ajutați în mod direct prin Școala de Literatură și Critică a Uniunii Scriitorilor, ale cărei cursuri le-au urmat și le urmează. Ei au învățat să lupte în mod concret pentru evitarea slăbiciunilor și pericolelor care pândesc pe scriitorul ce adoarme pe laurii obținuți sau visați numai.

Partidul a chemat scriitorii să lupte împotriva mulțumirii de sine, împotriva îngâmflării, împotriva oricărei stagnări, să combată familiarismul și relațiile nepprincipiale între scriitori. Nu încape nicio îndoială că ultimele greșeli ideologice ale revistei *Viața Românească* — publicarea poeziilor greșite ale Mariei Banuș și a unor poezii greșite ale lui Mihai Dragomir — se datoresc în bună măsură

concretizat în măsuri efective la capătul cărora să fie înlăturarea curajoasă a lipsurilor.

Întărirea spiritului de Partid, întărirea principului de răspundere colectivă și individuală a membrilor redacțiilor noastre, întărirea disciplinei redacționale și mai cu seamă întărirea criticii și autocriticii, de jos și până sus, sunt condițiile de bază pentru îmbunătățirea muncii revistelor noastre.



Frontul literaturii, ca și întregul front ideologic, nu trebuie să amintească „*un bivouac liniștit, undeva departe de câmpul de luptă*” — cum spune Jdanov. Exemplul intransigenței revoluționare și combativității lui A. A. Jdanov trebuie să călăuzească munca activiștilor pe frontul literar.

Scriitorii noștri trebuie să se avânte cu curaj în clocotul vieții, să caute locurile unde vârtejul este mai puternic. Ofensiva împotriva dușmanului de clasă, împotriva rămășițelor capitalismului se desfășoară azi în țara noastră. Cine, dacă nu scriitorii îndrumați zi de zi de Partid, ar trebui să fie în primele rânduri ale forțelor ofensive?

O armă deosebit de prețioasă pentru atingerea acestor obiective este critica și autocritica. Lucrările lui Jdanov și întreaga experiență a literaturii sovietice ne arată că critica și autocritica sunt o lege a dezvoltării literaturii socialiste. Nu este posibil progresul și învingerea greutăților și lipsurilor fără discuția adâncă asupra muncii, fără critica îndrăzneată și principială și fără autocritică.

„Fără critică — spunea Jdanov — orice boală se poate înrădăcina și atunci e mai greu de scăpat de ea”.

Când l'psește critica, deficiențele în muncă rămân nedescoperite; dimpotrivă ele cresc și înăbușe până la urmă organismul respectiv. Noi trăim condițiile trecerii de la capitalism la socialism în plină luptă de clasă. Arma criticii și autocriticii ne ajută și în aceste împrejurări pentru înlăturarea lipsurilor.

Analiza făcută de A. A. Jdanov greșelilor revistelor *Zvezda* și *Leningrad* servește drept îndreptar pentru felul în care trebuiesc combătute deficiențele de pe frontul nostru literar.

În măsura în care la noi s'a încetățenit în practica vieții literare mărirea armei criticii și autocriticii, literatura noastră a obținut mari succese. Prin critică se elimină ceea ce este vechi în literatură și ceea ce o împiedică să meargă înainte și se promovează ceea ce este nou și înaintat. Așa s'a petrecut cu romanul *Negura* de Eusebiu Camilar, în care, criticându-se și părțile nerealizate, au fost puse puternic în lumină elementele pozitive. Așa s'a întâmplat cu poemul lui Mihai Beniuc, *Cântec despre tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej*, poem ale cărui frumuseți au fost analizate și subliniate. Tot printr-o critică și îndrumare plină de grijă au putut să crească și să se desvolte un număr de tineri scriitori proveniți din rândurile oamenilor muncii, mulți dintre acești tineri fiind ajutați în mod direct prin Școala de Literatură și Critică a Uniunii Scriitorilor, ale cărei cursuri le-au urmat și le urmează. Ei au învățat să lupte în mod concret pentru evitarea slăbiciunilor și pericolelor care pândesc pe scriitorul ce adoarme pe laurii obținuți sau visați numai.

Partidul a chemat scriitorii să lupte împotriva mulțumirii de sine, împotriva îngâmării, împotriva oricărei stagnări, să combată familiarismul și relațiile nepincipiale între scriitori. Nu încape nicio îndoială că ultimele greșeli ideologice ale revistei *Viața Românească* — publicarea poeziilor greșite ale Mariei Banuș și a unor poezii greșite ale lui Mihai Dragomir — se datoresc în bună măsură

În activitatea noastră literară nu se simte încă suficient spirit combativ. Critica literară trebuie să fie elementul motor, care să împingă înaintea literatură. Privite în această lumină, este clar că unele rămăneri în urmă ale literaturii se datoresc criticii literare, care nu a luptat suficient pentru întărirea și dezvoltarea literaturii noastre.

Apolitismul este expresia lipsei de combativitate, a „vegetarianismului fără coifi” — cum zicea Jdanov. O critică literară la baza căreia stă „contemplarea pasivă” a fenomenelor literare este inutilizabilă ca instrument de influențare practică a literaturii. Critica noastră trebuie să lupte împotriva influențelor ideologiei burgheze.

Critica noastră literară se deosebește în mod esențial de critica burgheză. Nimic nu este comun între ele, în afară de denumire. Caracterul principal nou al criticii literare în bazele, în funcția și în mijloacele ei, a determinat schimbarea ei calitativă. Să ne amintim o clipă ce însemna critica burgheză decadentă: dependența directă față de sacul cu bani, față de editor și capitaliști, al căror organ de propagandă era; arbitrariul complet în aprecierea și analiza operelor literare; impresionismul și ignorarea crasă a ansamblului fenomenelor literare, a literaturii universale; lipsa de orizont, beția de cuvinte, etc. Critica noastră literară a rupt în mare măsură cu asemenea „tradiții”.

Când vorbim de rămânerea în urmă a criticii facem această constatare, nu în raport cu critica burgheză cosmopolită, ci în raport cu înaltul nivel al vieții literare dela noi. În activitatea noastră de critică literară, nu se simte încă suficient spirit combativ. Există încă lipsă de îndrăzneală în atacarea problemelor centrale ale frontului literar. Producția criticii literare este cu totul insuficientă cantitativ, și slabă calitativ. De multe ori ea nu a luat inițiativa promovării realizărilor pozitive ale literaturii noastre și mai ales nu a descoperit lipsurile frontului literar. Principalele probleme ale literaturii au trecut deseori neobservate de critica literară și chiar când, în mod izolat, un critic observa o anumită realizare sau o anumită deficiență, nu îndrăznește să ia o atitudine hotărâtă.

De pildă, discuțiile asupra spiritului de Partid în literatură s’au transformat în mod rapid într-o discuție vagă, pe dibuite, după care au încetat complet. Problema măiestriei artistice nu este încă nici astăzi discutată efectiv în coloanele revistelor noastre. Discuția asupra periodizării istoriei științifice a literaturii, care părea să atragă pe mai mulți din criticii noștri, s’a transformat în curând într-o discuție sporadică asupra unor probleme neesențiale, discuție care a făcut mai mult rău decât bine. Situația dramaturgiei nu a format nici până azi obiectul unui articol serios. Problema eroului pozitiv — problemă atât de importantă în dezvoltarea prozei noastre — figurează cu regularitate pe planul de lucru al secțiilor de critică ale revistelor noastre, dar rămâne în stadiul de proiect. Evident, nici problemele... criticii n’au fost discutate decât sporadic de critica literară. *Almanahul Literar* dela Cluj este aproape singurul care a urmat în coloanele sale, mai consecvent, o discuție asupra poeziei. Deobicei, în revistele noastre apar articole cu asemenea titluri: „Pentru o discuție a problemelor criticii literare”; „Preludiu la discuția asupra poeziei noastre actuale”... Oricine s’ar aștepta ca, după aceste articole introductive, să urmeze discuția. Așteptările sunt înșelate, căci uneori chiar înșiși autorii unor articole cu asemenea titluri, nu sunt dispuși să depășească faza „teoretică” a discuției.

Deobicei majoritatea criticilor literari sunt mult mai dispuși să scrie despre moștenirea literară — și acolo doar în sectoarele bătătorite — decât despre problemele actuale ale literaturii. Revistelor literare li se propune adeseori publicarea unor materiale inofensive care nu sunt greșite în principiu, dar care nu

aduc nici o contribuție. În aparență, asemenea materiale nu fac nici rău, nici bine; în realitate ele țin în loc literatura, ba chiar o trag înapoi. Chiar unele probleme teoretice au devenit loc de refugiu pentru cei cărora le este teamă să ia atitudine hotărâtă. Criticii literari scriu mai bucuroși despre „liric și epic” în general, despre „romanul istoric” însă refuză cu îndârjire să ia atitudine prin scris, față de problemele concrete, arzătoare ale literaturii.

În principiu, fiecare critic literar este de acord că critica trebuie să propage tot ce este progresist și nou în literatură. Dar el preferă să facă acest lucru, după ce apar articole în presa de Partid sau după ce Uniunea Scriitorilor și-a spus cuvântul, iar de cele mai multe ori tace, lăsând totul pe seama altora. Cărți importante au rămas astfel nediscutate. Până acum n’au fost recenzate, sau au fost recenzate insuficient în reviste, volumele de critică și istorie literară apărute la noi. Este semnificativ că tocmai almanahurile literare la care lucrează profesori de la catedrele de Istoria Literaturii, nu au recenzat monografiile de istorie literară, atât de utilizate în școli și universități.

Intr’adevăr, critica trebuie să propage tot ce este progresist și nou în literatură. În aprecierea noilor lucrări, revistele de literatură rămân mult în urmă, considerând termenul de patru-cinci luni drept obligatoriu pentru a pregăti recenzia unei lucrări. În practică, nu există o critică a criticii, o analiză reci procă, o discuție.

De multe ori problemele pe care le pun ultimele manifestări din viața literară rămân nedebătute. Acelaș lucru se întâmplă și în domeniul istoriei literare. De pildă, recent a apărut articolul prof. Ion Vitner „Greșeli ce trebuiesc combătute și înlăturate” (*Contemporanul* nr. 256-257). În acest articol, Ion Vitner analizează munca de istorie literară depusă în problema valorificării clasicii. Autorul combate o serie de greșeli din prefețe și studii literare, apărute în prima jumătate a anului 1949. Totuși, probleme multiple pe care le pun studiile monografice și prefețele care au apărut mai târziu sau în ultimul timp nu sunt discutate și nici măcar menționate. Este bine că Ion Vitner a analizat unele lucrări aparținând primei faze din munca de valorificare a clasicii, căci unele din greșelile care existau atunci sunt și astăzi actuale. Dar ar fi fost și mai bine ca autorul articolului să fi luat atitudine și să fi menționat și „greșelile ce trebuiesc combătute și înlăturate” în activitatea de istorie literară mai recentă, mai bogată și mai importantă.

Un fenomen îmbucurător îl constituie apariția unor lucrări de discuția problemelor criticii literare în coloanele *Almanahului Literar* din Cluj, discuția mai veche asupra nuvelei *Ana Roșculeț*, articolele publicate în legătură cu volumul lui Horia Deleanu despre problemele realismului. Din păcate, de multe ori asemenea articole se manifestă printr’o falsă combativitate, prin amplificarea unor obiecții de amănunt în detrimentul aspectului fundamental, câteodată chiar prin răstălmăcirea directă a celor scrise de alți critici.

În articolul prin care în revista *Contemporanul* se reia discuția asupra unor probleme de critică („Critica literară și nedumeririle unui tânăr scriitor” de V. Nicorovici), se încearcă o critică a criticii din punctul de vedere al „scriitorului tânăr”. Este merituoasă această luare de atitudine, în care se semnalează pe drept cuvânt, incapacitatea actuală a criticii de a pătrunde în însuși miezul

creației literare. Din păcate, după ce V. Nicorovici expune pe scurt și destul de vag această teză, el depășește prea puțin drumul bătătorit al enumerării defectelor formale (dintre care unele sprijinite prin exemple neconcludente) și nu amintește de cauzele evidente pentru care critica a rămas în urmă. Or, tocmai aici este miezul problemei. Nu este întâmplător faptul că în articolul lui V. Nicorovici nici nu este vorba de metoda pe care ar trebui s'o utilizeze critica noastră — de realismul socialist — de felul în care critica noastră luptă cu influențele străine ale formalismului, ale estetismului.

Lipsa de combativitate este uneori mascată prin articole și cronici de serviciu, în care analiza concretă a fenomenelor literare este înlocuită prin afirmații generale, banale, care nu privesc înuși miezul operei și nu spun nimic nou, nici scriitorului, nici cititorului. De pildă, sectorul de recenzii, al *Vieții Românești* cuprinde invariabil asemenea materiale, mai ales recenzii, care seamănă ca două picături una cu alta și sunt scrise după o schemă „consacrată”.

Rămânerea în urmă a criticii față de procesul vieții literare se explică în primul rând prin insuficienta principialitate a criticilor și a organelor presei literare și artistice, care nu analizează în adâncime fenomenele literare, lucrările apărute. Ele sunt o manifestare a liberalismului în critică, ale insuficientului nivel ideologic. Ele sunt rezultatul neclarității și concepției confuze despre literatură pe care o au unii critici. Rămășițele ideologiei burgheze se mai manifestă puternic în rândurile criticii literare. Ele se exprimă sub forma subaprecierii în surdină a unor opere contemporane, sub forma nepăsării și indiferenței față de sarcinile ei. Desvoltarea și perfecționarea criticii este una din condițiile esențiale ale desvoltării generale a literaturii noastre. Fără părăsirea atitudinii pasive și cotelplative față de problemele literare nu se poate ajunge la o critică curajoasă principială, — care, cum spunea A. Tolstoi — „este necesară literaturii ca aerul”.

Desigur, nu în întreaga critică literară, situația este asemănătoare. Există articole care au analizat efectiv creația literară și au luptat pentru orientarea literaturii pe făgașul realismului socialist. Nu încapе îndoială că rapoartele pregătite în ultimul timp de conducerea Uniunii Scriitorilor, unele studii și articole ca și participările la discuții asupra problemelor de creație ținute la Uniunea Scriitorilor sau la *Viața Românească* (în jurul poemelor *Cântec despre tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej*, de Mihai Beniuc, *Minerii din Maramureș* — de Dan Deșliu, sau cu privire la romanele *Temelia* de E. Camilar și *Sfârșitul jalbelor* de Al. Jar) au demonstrat existența unor forțe în critica noastră literară, care se manifestă însă insuficient de persistent. Este locul să arătăm că Ion Vitner care, în anii trecuți a desfășurat o susținută activitate în domeniul criticii și istoriei literare, a participat în mod cu totul insuficient în ultimul timp, la desbaterea problemelor creației literare, iar recentul său articol din *Contemporanul* nu contribuе desigur la umplerea golului care există în activitatea sa de critică literară.

În general, criticii literari nu îndrumă în mod suficient literatura, nu o popularizează în chip satisfăcător. Uneori, lipsa de combativitate a unor critici literari merge până la încetarea activității publicistice, ei limitându-se la o activitate pur redacțională — care merge deseori la atitudine funcționărească — în cadrul redacțiilor publicațiilor și editurilor sau la munca numai în cadrul catedrelor universitare. O asemenea atitudine lipsește frontul nostru literar de

contribuția unor importante forțe critice. Ea trădează fuga de răspundere, fuga de atitudine hotărâtă față de probleme arzătoare, comoditate și indiferență.

Acum câțiva ani, întâlneai în paginile *Contemporanului* câte două-trei articole de critică literară în fiecare număr. Astăzi, cu chiu cu vai, aceeași revistă ajunge să publice doar câte o jumătate de articol. Tot ce a publicat în domeniul criticii literare Paul Georgescu, în anii 1950 și 1951, constă în două studii. Criticul literar O. Crohmălniceanu, care acum câțva timp se vedea deosebit de sârguitor în activitatea sa publicistică, scrie azi cel mult două-trei articole pe an și participă insuficient la discuțiile asupra creației literare. Iar criticul literar N. Tertulian, care se remarcase la începutul anului trecut prin câteva articole valoroase, păstrează azi o profundă tăcere.

Dar chiar scriitorii care își dau seama de însemnătatea criticii pentru dezvoltarea literaturii, scriu foarte rar în presă articole de critică literară. În anii trecuți, în paginile ziarelor și revistelor, cititorii găseau articole de critică și de publicistică ale lui Ion Călugăru, Eugen Jebeleanu, Petru Dumitriu, Dan Deșliu, Veronica Porumbacu, etc. Dece nu mai scriu ei oare acum niciun fel de articole de critică literară?

Lipsa de articole tratând probleme generale se explică și prin slăbiciunea teoretică a criticii literare, care nu și-a însușit suficient teoria marxist-leninistă. În discuțiile privitoare la activitatea revistelor literare, criticii protestează împotriva articolelor-standard, împotriva articolelor în care nu este discutată măiestria artistică sau este apreciată cu ajutorul unor formule-șablon.

Un început promițător și un exemplu reușit de aplicare a criticii și autocriticii în câmpul literar, îl constituie recentele discuții dela Uniunea Scriitorilor în legătura cu ciclul de poezii ale Mariei Banuș, apărut în Nr. 15 al *Vieții Românești* și în jurul poemului lui Mihai Beniuc *Cântec despre tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej*. Participanții nu s'au mărginit la o discuție formală. Discuțiile s'au transformat într-o dezbateră creatoare asupra dezvoltării literaturii noastre și au cuprins un mare număr de probleme din câmpul literaturii. Se poate afirma cu hotărâre că aceste dezbateri au contribuit în mod efectiv la progresul literaturii noastre. Ele au scos totodată la iveală și cauza principală a rămânerii în urmă a criticii — rezistența onorabilă din critici față de prima lor datorie: de a combate fără cruțare, până la capăt, orice manifestare a ideologiei burgheze, de a lupta pentru introducerea spiritului de Partid în critică.

Cu cât criticii literari vor aplica mai adânc și mai complet principiul spiritului de Partid, cu cât ei se vor elibera mai repede de vechile concepții despre viață și artă, cu atât activitatea criticii va deveni mai politică, mai fructuoasă și va birui rămânerea în urmă în care se găsește acum.



În dezvoltarea literaturii, critica de masă joacă un rol important. Scrisorile cititorilor ce vin zilnic la redacțiile ziarelor și revistelor, sunt inspirate din această grijă. În ele cititorul își exprimă părerea cu privire la o carte nouă, fără a aștepta până ce ea va fi recenzată în presă. Este semnificativ că primele semnalări în legătură cu gravele deficiențe ideologice ale poeziei Mariei Banuș au venit din rândurile cititorilor, nemulțumiți de faptul că „*tovarășa Maria Banuș e obosită... Se depărtează de viața oamenilor pe care-i iubește*”, (scrisoarea soldatului fruntaș Costin Radu din Cluj, către redacția „Scânteia”). Această părere a fost pe deplin justă.

În discuțiile cu scriitorii, cititorii își exprimă părerile lor în legătură cu operele literare, atrăgând cu hotărâre atenția asupra lipsurilor. Există încă unii scriitori care nu sunt dispuși să accepte critica masselor decât formal, sau în măsura în care le este favorabilă. Ei nu au încredere în capacitatea masselor de a descoperi anumite lipsură pe care ei înșiși nu le-au sesizat. Avem astăzi un public nou, al cărui nivel ideologic-estetic a crescut; acest public este exigent față de operele literare în care caută să găsească adevărul vieții.

Lupta pentru desfășurarea cât mai largă a criticii și autocriticii în sânul organismelor literare, în secțiile Uniunii, în redacții, în cene, trebuie să fie un obiectiv permanent pentru toți oamenii artei și literaturii. Critica și autocritica, aplicată cu îndrăzneală și cu principialitate, constituie o cheazăie a înfloririi literaturii noastre, unifică forțele de pe frontul literar, distruge familiarismul, plocinirea în fața „zeilor”, spiritul de clică, nepăsarea și indiferența. Ea este o armă excelentă pentru extirparea lașității, vanității, egoismului, înfumurării și vedetismului.

Problemele literaturii sunt problemele unui imens șantier, în care spiritul colectiv de muncă trebuie să se înrădăcineze din ce în ce mai mult. El trebuie promovat prin lupta de opinii, iar lupta de idei înseamnă a lupta cu toate puterile pentru întărirea vigilenței față de ideile dușmănoase și dăunătoare. Oare poate contribui la lupta de idei atitudinea formalistă, estetizantă, a unor tovarăși care își manifestă cu mai multă sau mai puțină regularitate, neîncrederea în realizările literaturii? Oare poate contribui la lupta de idei bârfeala, zâmbetul ironic și disprețul cu care unii privesc munca activiștilor de pe frontul literaturii?

Promovarea literaturii impune atragerea în câmpul discuțiilor literare a unui cât mai mare număr de oameni ai muncii. Redacțiile revistelor literare trebuie să-și asigure un cât mai larg activ de colaboratori. Revista *Viața Românească* și almanahurile literare, trebuie să atragă în cadrul rubricilor de teorie și critică și recenzii pe cititori, scriitori, profesori, care pot să-și exprime părerile despre problemele literaturii.

Un inginer nu poate construi hidrocentrale, baraje, furnale, dacă nu cunoaște până în amănunțime legile rezistenței materialelor. I. V. Stalin indică scriitorilor — care și ei sunt „ingineri” — necesitatea cunoașterii temeinice a tehnicii creației literare și artistice. A fi inginer al sufletului omenesc, a fi inginer pe tărâmul artei, înseamnă a stăpâni cât mai bine tehnica artistică, înseamnă a stăpâni cât mai bine măiestria artei literare. În raportul său din 1934, A. A. Jdanov subliniază cu ascuțime necesitatea însușirii măiestriei literare. „Nu poți fi inginer al sufletelor, dacă nu cunoști tehnica artei literare” — spune el adresându-se scriitorilor. Și, mai departe: „Armele voastre sunt numeroase. Literatura sovietică are toate posibilitățile de a întrebuința aceste arme în toate felurile (genuri, stiluri, forme și procedee ale creației literare) în diversitatea și totalitatea lor, alegând pe cele mai bune ce au fost create în acest domeniu, de toate epocile precedente. Din acest punct de vedere, cunoașterea tehnicii, asimilarea critică a moștenirii literare a tuturor epocilor, constituie sarcina, fără îndeplinirea căreia voi nu veți putea deveni ingineri ai sufletelor”.

În aceste cuvinte A. A. Jdanov subliniază cu ascuțime că de însușirea creaătoare a moștenirii trecutului este indisolubil legată capacitatea de dezvoltare a măiestriei literare.

Lupta pentru creșterea măiestriei literare este de o deosebită importanță. Cu cât conținutul tematic-ideologic înaintat va fi turnat în imagini mai expresive, cu atât forța de convingere a operei literare va crește.

Lupta pentru forma artistică cât mai desăvârșită, este indisolubil legată de sarcina de onoare ce stă în fața literaturii: educarea poporului, înarmarea lui din punct de vedere ideologic. Scriitorii trebuie să contribuie la dezvoltarea gustului artistic al maselor populare. Încă pe când era secretar de partid al ținutului Gorchi, generalizând învățămintele scoase din activitatea scriitorilor din regiune, Jdanov s'a pronunțat contra „stilului de nivel cultural scăzut” propriu unor anumiți scriitori, contra „stilului de vulgarizare”.

„Nivelul necesităților și al gusturilor poporului nostru s'a ridicat foarte mult și, cine nu vrea, scu nu e în stare să se ridice până la acest nivel, va fi lăsat în urmă”. Aceste minunate cuvinte ale lui Jdanov nu trebuie să fie uitate de niciun scriitor.

Lupta pentru înalta calitate artistică a operelor literare străbate ca un fir roșu indicațiile Partidului nostru în domeniul literaturii. În această privință, Partidul nostru s'a condus de învățăturile Partidului Bolșevic, de rapoartele lui A. A. Jdanov, care a încheiat raportul său din 1934 cu chemarea: *„Creați opere de artă de un înalt nivel ideologic și artistic”.*

În 1946, punând din nou problema calității producției literare, A. A. Jdanov a legat-o de caracterul popular al artei, de nevoile sporite ale cititorului sovietic: *„Poporul vrea să înțeleagă evenimentele care au loc. Nivelul lui ideologic și cultural s'a ridicat”.*

În discuția asupra muzicii, A. A. Jdanov a arătat încă odată că nu poate fi vorba despre caracterul popular al artei și literaturii sovietice, fără a fi vorba și despre măiestria artistică — și a atacat cu putere pe esteții din lagărul formalistilor și cosmopoliților cărora acestea le erau indiferente, care disprețuiau interesele și cerințele poporului.

„Ce este genial în muzică? — întreabă A. A. Jdanov — Nu este deloc ceeace pot aprecia numai câțiva sau un mic grup de gurmanzi esteți. Opera de artă e cu atât mai genială, cu cât e mai cuprinzătoare și mai profundă, cu cât e mai perfectă ca formă, cu cât e în stare să inspire mai mulți oameni. Nu tot ce e accesibil e genial, dar tot ce e într'adevăr genial, e accesibil și deci e cu atât mai genial cu cât e mai accesibil masei largi ale poporului”.

Aceste învățăminte ale lui A. A. Jdanov pun în fața noastră sarcina muncii perseverente, a migăloasei ciopliri a imaginilor, nu de dragul formei transformate în scop, ci de dragul înfățișării vieții și ideilor într'o formă emoționantă în imagini puternice, suguitoare. Problema măiestriei artistice cere nu discuții „teoretice” sterpe, ci muncă practică la operă, discuție complexă pe baza lucrărilor realizate.



În construirea literaturii noastre, învățăturile eminentului teoretician bolșevic care este A. A. Jdanov au avut și au o importanță deosebită. Niciun scriitor, niciun activist de pe frontul literaturii nu va putea uita importanța pe care o are pentru propria creație și muncă, însușirea învățăturilor conținute în rapoartele și expunerile lui A. A. Jdanov.

Rapoartele lui A. A. Jdanov sunt numai o parte din tezaurul neprețuit al învățăturilor leninist-staliniste despre artă și cultură. Ele demonstrează odată mai mult că, așa cum construirea socialismului în general nu se poate face decât cu ajutorul continuu și direct al marii Uniuni Sovietice, tot astfel construirea noii literaturi nu se poate face decât cu aprofundarea tezaurului imens al învăță-

turii marxist-leniniste despre artă și cultură, decât cu ajutorul bogatei experiențe a literaturii sovietice.

Nu putem să cinstim memoria lui Jdanov mai bine decât făcând eforturi de a pătrunde și înțelege și mai profund contribuția sa strălucită la aplicarea învățaturii lui Lenin și Stalin. Nu putem să-i aducem un mai puternic prinos de recunoștință, decât contribuind ca îndrumările și învățăturile sale să devină fapte vii, decât luptând pentru înflorirea literaturii noastre, pentru dezvoltarea ei pe drumul realismului socialist.

Așa cum ne învață A. A. Jdanov, noi trebuie să construim un front unit și puternic, pentru a izola și lichida ideologia dușmană și influențele ei, pentru a da un avânt din ce în ce mai mare literaturii. Pentru aceasta, desbaterea în spirit critic și autocritic a problemelor literare este o condiție esențială. Frontul nostru literar se întărește în urma discuțiilor. Însăși progresele literaturii noastre dovedesc aceasta. Înlăturarea deficiențelor, prin dezvoltarea în măsură din ce în ce mai mare a succeselor, pentru ca literatura să-și îndeplinească înalta misiune încredințată, nu este o sarcină conferită cutărui sau cutărui scriitor, cutărui sau cutărui activist de pe frontul literar. Lupta pentru construirea unei literaturi pe măsura măreției vremurilor în care trăim, este o datorie de cinstire pentru fiecare scriitor, pentru fiecare critic literar, pentru fiecare activist de pe frontul literaturii. Nicidecum în istorie oamenii de litere nu au avut o asemenea misiune glorioasă, nicidecum nu au trăit asemenea vremuri mărețe. Numai cunoscând tot mai profund viața poporului, numai participând din ce în ce mai concret la lupta lui, numai ridicându-și neîncetat nivelul ideologic, scriitorii vor reuși să răspundă cerințelor mereu sporite ale poporului. Oamenii de pe frontul literar au datoria să se inspire în creația lor din actualitatea fierbinte a construirii socialismului. Dar pentru a crea într-adevăr arme efective de luptă, în centrul preocupărilor scriitorilor trebuie să stea problema ridicării neîncetate a măiestriei artistice, problema calității. Poporului îi trebuiesc opere literare cât mai multe și cât mai bune. Aceste opere se pot crea numai prin muncă îndârjită. Desfășurarea efectivă a criticii și autocriticii este o condiție de bază pentru dezvoltarea literaturii. Pe baza criticii și autocriticii, trebuie să desbatem atât marile probleme ale frontului literar cât și creația fiecărui scriitor în parte. În această privință, critica literară are sarcina de cinstire de a promova în mod consecvent tot ceea ce este nou și de a combate intransigent vechiul, rămășițele burgheze, ideologia canibalică a imperialiștilor americano-englezi. Principialitatea, îndrăzneala, cultura sunt calitățile care asigură criticului literar competența și combativitatea necesară pentru a ajuta la rezolvarea complexelor probleme literare. Scriitorii și criticii noștri literari trebuie să-și concentreze forțele pentru a sprijini tinerele cadre în literatură. Tineretul a cucerit prin realizările sale unele din cele mai însemnate locuri în viața noastră literară.



Noi ne mândrim cu succesele literaturii noastre, fiindcă ea începe să oglindească din ce în ce mai mult viața Patriei noastre, să propage ceea ce este nou, înaintat. Literatura noastră capătă un rol din ce mai important în educarea socialistă a oamenilor muncii, cheamă spre noi fapte eroice pentru triumful socialismului și al păcii.

Munca pașnică și constructivă este trăsătura esențială a vieții Patriei noastre. Conducut de Partid, poporul muncitor traduce în viață programul construirii bazelor socialismului, în luptă îndârjită împotriva dușmanului de clasă. Viața însăși cere să fie oglindită în cărțile poezilor, prozatorilor și dramaturgilor!

Nu încapă îndoială că învățând necontenit din operele clasicilor marxism-leninismului și ale marilor lor discipoli, inspirându-se din exemplul literaturii sovietice, trăind intens marea realitate a construirii socialismului și combatând până la capăt orice izbucnire a putredei ideologii burgheze, scriitorii noștri vor reperta succese din ce în ce mai mari pe drumul dezvoltării creației literare pătrunse de spirit de Partid, armă de luptă a maselor, expresie a dragostei lor fierbinți pentru Patrie, a voinței lor dârze de a apăra pacea și a construi socialismul!

Scris de...

MIHAI NOVICOV

ROMANUL „DRUM FĂRĂ PULBERE” ȘI UNELE PROBLEME ALE PROZEI

I

În ultimele luni, viața literară din țara noastră a fost înviorată de numeroase discuții în legătură cu unele probleme ale creației. În centrul debaterilor a stat poezia. Pozitivă și nouă în aceste debateri a fost tendința de continuă denunțare a diverselor forme sub care se manifestă influența ideologiei burgheze. Atât ședința plenară a Uniunii Scriitorilor din Februarie 1951, cât și discuțiile din Iulie a acestui an dela secția de poezie, au demonstrat iarăși și iarăși, că — pe linia împlinirii sarcinilor sale în cadrul bătăliei generale a poporului pentru socialism, pe linia însușirii metodei realismului socialist — literatura noastră nouă se dezvoltă și crește în lupta înverșunată cu ideologia dușmănoasă a burgheziei în descompunere, prin zdrobirea și eliminarea treptată a formelor concrete prin care se manifestă această ideologie în creația literară și artistică.

Dacă însă ne referim la proză, vom observa că discuțiile ce s'au purtat în jurul problemelor ei (în măsura în care au avut loc, în general, asemenea discuții), tocmai de această trăsătură caracteristică au fost lipsite.

Majoritatea, dacă nu chiar totalitatea criticilor și recenziilor literare ce s'au scris în ultimul timp pe marginea lucrărilor de proză, s'au limitat în ultimă instanță, să facă, în fiecare caz în parte, un fel de contabilizare a laturilor pozitive și nega-

tive. Iar atunci când se ridicau totuși unele probleme izvorite din constatarea unor slăbiciuni serioase în realizarea cutărei sau cutărei opere, cauzele lipsurilor erau aruncate imediat fie în seama „necunoașteri” vieții, fie în seama unei „insuficiente măiestrii”.

Dacă ne-am propune să însumăm concluziile aprecierilor, am obține aproximativ, următorul tablou:

În general, în proza noastră sunt multe succese îmbucurătoare; scriitorii atacă temele esențiale ale vieții, reușesc să le prezinte în tablouri veridice, istoricește concrete; în centrul lucrărilor stau oamenii noi, oamenii construcției socialismului. Dar sunt și multe lipsuri; înșirarea lor ar anula aproape în întregime succesele. Concluzia: scriitorul să cunoască cât mai bine realitatea și să-și perfecționeze neîncetat măiestria.

Dar oare așa este? Neîndoios, sfaturi ca acestea sunt bune și juste, dar pot fi reduse numai la acestea, problemele actuale ale prozei? Acceptarea aprecierii de mai sus ne-ar duce, în mod inevitabil, la concluzia că, în sectorul prozei (spre deosebire de celelalte sectoare ale literaturii), lupta de clasă s'a terminat, că influența ideologiei burgheze nu se mai manifestă aici în nici un fel și că, în consecință — nu este nevoie de a ascuți vigilența, de a mobiliza forțele pentru zdrobirea unor manifestări concrete ale ideologiei burgheze, ci totul se poate reduce la un efort de perfecționare: să cu-

moaştem cât mai exact datele concrete ale vieţii, să ne dezvoltăm „măestria” şi „totul va fi splendid în cea mai bună dintre lumi”.

Noi credem că o asemenea concluzie trebuie să fie respinsă, pentru că o asemenea situaţie este de neconceput. Învăţătura marxist-leninistă ne învaţă că în viaţa socială (în toate sectoarele ei, deci şi în literatură) „vechiul” nu dispăre niciodată dela sine, că, pentru a dispăre, el trebuie să fie combătut şi distrus prin *luptă* de către forţele noului. Cum de a ajuns atunci să dispară vechiul (adică în cazul concret în ţara noastră, manifestările concrete ale ideologiei burgheze în creaţie, în sectorul prozei) dacă la noi propriu-zis nu s'a dus în ultimii ani nici o acţiune sistematică şi continuă pentru denunţarea şi demascarea lui? (Ne referim din acest punct de vedere în special şi în mod exclusiv la proză). Sau, poate, proza noastră a fost ferită, din oficiu, de orice influenţă a ideologiei burgheze? Poate a trecut imaculată prin bachanala decadentismului în perioada dintre cele două războaie mondiale?

Este adevărat: în sectorul prozei ravagiile decadentismului au fost mai mici decât în poezie. Prezenţa unor scriitori ca Mihail Sadoveanu sau Liviu Rebreanu (până la degenerarea creaţiei sale) în fruntea creaţiei în proză — ca şi opera redusă din punct de vedere cantitativ, dar foarte însemnată prin caracterul ei revoluţionar, a lui Alex. Sahia — au asigurat nu numai păstrarea tradiţiei realiste a literaturii clasice, dar şi îmbogăţirea ei. Un grup destul de numeros de scriitori-prozatori ca Gala Galaction, Cezar Petrescu, N. D. Cocea, Camil Petrescu, Ion Călugăru, Geo Bogza şi alţii au contribuit prin creaţia lor ca, şi în această perioadă sumbră în dezvoltarea literaturii noastre (sau cel puţin în cea mai mare parte a ei) tendinţa realistă în proză să fie dominantă. Romanul realist românesc a fost creat în anii dintre cele două războaie mondiale.

Toate acestea sunt perfect adevărate. Ele explică, în parte, de ce după 23 August 1944, lupta dintre concepţia nouă, proletară

pe de o parte şi ideologia decadentă burgheză pe de altă parte, a îmbrăcat în cecece priveşte proza, aspecte mai puţin ascuţite decât în poezie unde influenţa decadentismului burghez a fost până la eliberare, dominantă. Dar oare laturile pozitive au fost singurele în proza dintre 1917 şi 1944? Oare pe lângă operele lui Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Gala Galaction, Cezar Petrescu, etc. nu se publicau şi nu se răspândeau cu multă reclamă şi operele putrede până la miez ale unor „scriitori” ca Octav Desila sau Mihail Drumeş, Mircea Eliade sau Sergiu Dan? Oare n'a fost în vogă, în aceeaşi perioadă, opera, în fond lipsită de idei şi profund antirealistă a lui Ionel Teodorescu? Nu erau pline vitrinele librăriilor şi cu tot felul de alte „opere” — adevărată cascadă de maculatură pornografică, psihologistă, poliţistă, etc.? Dar oare nu găsim multe alunecări antirealiste, falsificatoare ale adevărului vieţii şi în operele unor scriitori ca Cezar Petrescu sau Ion Călugăru? N'a dat oare tributul său psihologismului, Camil Petrescu? N'a alunecat pe panta naturalismului N. D. Cocea? Nu s'a rostogolit dela „Răscoala” până la „Gorila” Liviu Rebreanu? Şi, în sfârşit, trustrile de traduceri gen Giurgea nu inundaseră oare piaţa noastră literară cu nenumăratele traduceri din tot ceea ce era mai decadent în proza apusului imperialist?

Şi acum, să ne mai facem iluzia că toate aceste manifestări foarte concrete şi foarte agresive ale ideologiei burgheze în ceea ce are ea mai putred, au putut să dispară fără urme, au putut să dispară fără a fi în fond combătute? A ne lăgăna în asemenea iluzii este foarte periculos şi, fără îndoială, nu ne poate duce la nimic bun.

Vigilenţa revoluţionară este una dintre cele mai ascuţite arme în lupta proletariatului împotriva burgheziei. Am putut vedea de cât folos ne-a fost mănuierea acestei arme în sectorul poeziei. Am putut vedea de câtă viabilitate a dat şi dă dovadă aici ideologia duşmană; cu câtă perseverenţă şi drăcească îndârjire îşi apără poziţiile, refuză să părăsească arena istoriei, se

agață de orice spărtură rămasă în frontul nostru de luptă, se strecoară pe geam, atunci când este dată afară pe ușă, îmbracă cele mai variate haine de deghizare: dela retorica găunoasă a proletcultismului conformist până la voalul subțire al intimismului „lirico-uman” cu o „poantă” de circumstanță la sfârșitul poemului! Numai vigilența revoluționară, demascarea la timp și până la capăt a fiecăreia din aceste haine perfide de deghizare a ideologiei burgheze, au putut curăța terenul pentru succesele într-adevăr remarcabile ale poeziei cu care ne mândrim astăzi.

Am putut vedea deasemenea și pe tărâmul literaturii dramatice, cum recurgerea la metodele de creație vechi, împrumutate din recuzita literaturii burgheze, compromite adesea câte o temă importantă, just aleasă. Am putut vedea cum considerarea problemelor vieții printr'un unghi de vedere specific concepției burgheze asupra artei, a împiedicat și mai împiedică pe mulți autori dramatici să vadă esențialul în viață, să axeze conflictul dramatic pe o problemă într-adevăr esențială a luptei pentru socialism.

Și după toate acestea să credem că experiența câștigată în lupta împotriva ideologiei burgheze în poezia și literatura dramatică nu își are aplicația și în proză? Să credem că adevărul: „perioada trecerii dela capitalism la socialism, se caracterizează prin ascuțirea luptei de clasă” — este valabil oriunde și oricând, numai în proză nu? Să credem că toate lipsurile și deficiențele prozei noastre contemporane se datoresc în mod exclusiv „necunoașterii vieții” și „insuficienței măestriei”? Să credem că nicăieri nu se află la originea acestor lipsuri și influența nefastă a ideologiei burgheze, insuficienta vigilență revoluționară față de manifestările ei concrete în problemele creației? A crede așa ceva ar fi o copilărie. A ne legăna într'o asemenea iluzie ar fi o adevărată crimă față de creația noastră în proză, creație ce are în față perspective atât de frumoase de dezvoltare.

Pentru valorificarea perspectivelor, pen-

tru dezvoltarea succesele remarcabile obținute până acum, este necesar a se desvălui cum, sub ce forme concrete se manifestă influența putredei ideologii burgheze în proză, pentru ca, pe baza acestei cunoașteri, să poată fi desfășurată lupta pentru sdrobirea ei. Numai cu această condiție proza noastră va putea depăși lipsurile și slăbiciunile de care suferă și va putea cuceri noi poziții pe drumul însușirii realismului socialist.

Scopul articolului de față este tocmai de a încerca o contribuție în cadrul împlinirii acestei sarcini. Iar pentru atingerea obiectivului am ales următoarea cale: vom analiza întâi de pe aceste poziții, romanul lui Petru Dumitriu „Drum fără pulbere”, apoi vom încerca să facem unele generalizări și pentru câteva aspecte ale prozei în ansamblul ei.

II

Dece am ales romanul „Drum fără pulbere”? Pentru că în această operă, laturile pozitive pe care le-a cucerit proza noastră în ultimii ani se manifestă deosebit de pregnant. Pentru că, totodată, — tocmai datorită înălțimii până la care s'au ridicat aici succesele, — și slăbiciunile sunt foarte supărătoare, sunt și ele deosebit de reliefate, ceea ce ușurează analiza cauzelor și originii lor.

Romanul „Drum fără pulbere” este neîndoios unul din evenimentele cele mai de seamă ale dezvoltării recente a literaturii noastre. În scurtul timp scurs dela apariția sa, volumul a ajuns să fie cunoscut unui mare număr de oameni ai muncii. Romanul se citește cu interes, pasionează. Și tocmai din această cauză este viu discutat, stârnește controverse, trezește dorința cititorilor de a cunoaște și mai adânc realitatea zugrăvită în paginile sale.

În general însă, aprecierile pe care le fac cititorii romanului sunt foarte diferite. Am avut prilejul să aud personal păreri entuziaște, după care „Drum fără pulbere” ar fi lucrul cel mai realizat ce s'a scris în anii din urmă în literatura noastră, o operă remarcabilă, excepțională, etc.

Totodată însă, la o consfătuire cu cititorii, organizată de redacția revistei „Viața Românească” la uzinele „23 August” din București, câțiva muncitori s’au ridicat cu vehemență împotriva romanului, declarând că nu înțeleg cum de s’a putut publica așa ceva în Republica Populară Română. E drept, până la urmă, alți cititori, tot dintre muncitorii uzinei, au lămurit în așa fel problema, încât primii au renunțat la poziția lor intransigentă. Însă faptul rămâne fapt. Pentru noi, important nu este atât să constatăm că unii cititori au greșit în aprecierea romanului, ci să ne explicăm de ce au greșit, să vedem ce i-a determinat să ia o atitudine atât de categoric ostilă. Căci o asemenea atitudine, care în nici un caz nu poate fi bănuită de lipsă de bunăcredință, este într’un fel un semnal de alarmă. Ea dovedește că în cuprinsul romanului, pe lângă incontestabile realizări valabile, există și unele aspecte ostile felului de a gândi al clasei muncitoare, felului ei de a aprecia și interpreta realitatea. A identifica aceste aspecte și a desvălui originea lor este deosebit de util și pentru autor și pentru literatura noastră în general.

Dar pentru ca să putem face cu succes o asemenea cercetare, trebuie să vedem întâi și întâi care sunt meritele deosebite ale romanului, care este locul pe care-l ocupă în lupta generală a literaturii noi, pentru însușirea realismului socialist.

„Drum fără pulbere” este un mare tablou al construirii socialismului. Atât tema, cât și compoziția romanului, evoluția diferitelor personaje, denotă intenția vădită a autorului de a desvălui în tablouri de viață și în imagini artistice, prin soarta concretă a eroilor, întreaga semnificație a epocii de construire a socialismului. Și trebuie recunoscut că autorul a reușit să-și atingă, într-o remarcabilă măsură, obiectivul.

Intreg volumul este străbătut de la un capăt la altul de febra construcției. În decursul a câtorva luni, înăuntrul cărora se desfășoară acțiunea, noi asistăm la o schimbare într-adevăr uimitoare a peisajului. „La început a fost pustiu”, — așa pornește povestirea lui Petru Dumitriu, înfăți-

șând cititorului un câmp sterp, uscat de vânturi și îmbolnăvit de ape putrede, unde doar un șir de țărâși albi și singurateci vorbește ca o aluzie despre activitatea creatoare a omului. Spre sfârșitul romanului însă, când unul din eroi are bucuria să-și întâmpine nevasta, venită și ea să locuiască pe șantier, aceasta din urmă, zărind pe orizont, în goana de noapte a mașinii, o îngrămădire de lumini, întrebă firesc:

„— Ce-i acolo, Constanța?”

„— Da, — o păcălește bărbatul, — Constanța”.

După care răspuns, un muncitor, ghemuit pe o ladă, mormăi jignit:

„— Ce Constanța, tovarășe? E șantierul nostru, frate...”

Pe „pustiul” de altădată, s’a ridicat o așezare omenească, ale cărei lumini de noapte rivalizează cu un mare oraș al țării.

Paginile romanului ne ajută să vedem, pas cu pas, cum se înalță această falnică așezare, cum energiile oamenilor, descătuse și multiplicat de idealul socialismului, asigură un ritm de construcție propriu, numai unei construcții socialiste.

În centrul romanului se află episodul construirii uzinei electrice de pe șantierul N. — (de fapt nu întreaga uzină ci doar „primul bec”). Ea este promisă tovarășului Gheorghiu-Dej, Partidului, guvernului și conducerii Canalului pentru ziua de 23 August. Nenumărate piedici se pun în calea împlinirii acestui angajament. Piedici puse de natură și altfel de piedici, aranjate de mâna criminală a dușmanului (banda de sabotori ce s’a aciuat pe la diferite „posturi-cheie” ale șantierului). Piedicile acestea sunt atât de serioase, încât până și unii oameni de bună credință încep să se îndoiască că sarcina asumată e realizabilă. Și totuși, angajamentul este ținut. În seara zilei de 23 August 1949, luminile Constanței parcă s’au văzut reflectate ca într-o imensă oglindă, acolo unde altădată nu se întâlnea decât bezna nopții dobrogene. Cum de s’a putut înfăptui o asemenea „minune?” Romanul „Drum fără pulbere” dă un răspuns clar la întrebare. „Minunea” își trage ori-

gina din forțele sufletești ale oamenilor. Uzina a putut fi construită în termen, pentru că fiecare constructor, însuflețit de patosul construcției socialiste, i-a dat mai mult, cu mult mai mult decât se credea „în mod curent“ că o energie omenească poate da.

Tabloul unei puternice încordări a energiei colective a oamenilor se ridică veridic și convingător, din paginile romanului, pentru că el nu este doar afirmat, ci este redat prin intermediul eforturilor concrete ale eroilor. Valoarea romanului „Drum fără pulbere“ constă în aceea că în el realitatea cea nouă a construcției socialiste se concretizează prin soarta numeroșilor eroi, diferiți în ceea ce privește caracterul lor și din punct de vedere al problemelor personale pe care le au de rezolvat, dar uniți și solidari în efortul comun, constructiv. Prezentarea vie și plină de vervă a celor mai variate tipuri de constructori ai socialismului este cheia-gul solid care asigură nivelul artistic ridicat al romanului.

În lungul viitoarei albie a Canalului Dunăre-Marea Neagră se adună oameni din cele mai variate colțuri ale țării, de profesiuni și obiceiuri diferite, fiecare cu un trecut al său, specific, individual.

Se întâlnesc acolo și oameni oarecum formați politiceste, cum ar fi, de pildă, instructorul de Partid, Maștei, comuniștii Mitică Rusu, Iulică Zaharia, Negoită Mizău și alții, — oameni care știu ce vor, care dela bun început își dau seama că se duc pe șantier să dea piept cu greutățile și să învingă aceste greutăți. Voința lor este temelia viitorului Canal.

Dar vin și alții — oameni pe care tragismul existenței lor de până atunci i-a împins să bată drumuri noi. Așa este Achim pescarul și soția sa, Evdochia — căroră războiul le-a luat tot și care totuși sunt plini de lumina nesdruncinatei încrederi în posibilitatea construirii unei vieți noi și pentru ei. Așa este și Chirsan din Danilofca, veșnic amărît și îndurerat de conștiința propriilor sale „greșeli“ față de soția moartă din cauza unei nașteri târzii, alarmat de soarta uneia dintre fiicele sale, plecată la Cernavoda. Așa este și vechea cunoștință

a cititorilor, țăranul sărac Micluț, altădată sluga bandiților din „Vânătoarea de lupi“, reușind să scape din strânsoarea dependenței față de chiaburi și să-i denunțe, dar ros de teama cruntei lor răsbunări. Salahorul Iordan este un om față de care soarta n'a fost niciodată sgârcită în asprimi. Mereu pribeag, mereu în căutare de rosturi noi, este tipul omului în așa măsură obișnuit să muncească din greu, încât munca a devenit parte de nedespărțit a existenței sale. Conflictul între el și cei doi feciori pe care vremurile nouă i-au împins cu mult înaintea tatălui, constituie una din laturile cele mai pasionante ale subiectului cărții.

Și sunt mulți alții. Aparte și plin de culorile cele mai pitorești este zugrăvit grupul tătarilor: Gelal și copiii săi, Mărzali și Șughiran. Parcă se opriseră timpurile în viața lor plină de mizerie și bezna în România de altădată. Și iată că negurile se destramă. Oamenii își desdoaie cu socoteală spinările și se ridică încetisor, uimiți de splendoarea priverii ce li s'a așternut în față. Cele trei generații par a fi trei icoane ale timpului oprit pentru un moment în curgerea lui. Scufundat complet în întunericul trecutului și refuzând să primească lumina cea nouă, este bătrânul Bortemâr, tatăl lui Gelal. Gelal însuși, se îndreaptă spre viitor, dar aruncând mereu câte o privire în urmă. Nu mai cunosc nici o frână în mișcarea avântată înainte, copiii acestuia. Ei se identifică întru totul în aspirațiile lor cu întregul tineret de pe șantier.

Tineretul acesta nou, plin de clocotul vieții noi, este zugrăvit în roman cu o mare bogăție de culori și cu o deosebită dragoste. Figurile unor tineri ca Victoraș Folosea, tractorista Rada, Bănică și Tudoriță, — cei doi băieți ai lui Iordan, Iuliana lui Chirsan, tătarii Mărzali și Șughiran și mulți alții sunt plini de lumină, de neastâmpăr specific tineresc, dar totodată de o mare forță morală, de o impunătoare demnitate omenească.

Lenin și Stalin ne învață că realitatea construcției socialiste o formează în primul

rând oamenii, oamenii noi, cu o atitudine nouă față de viață. Adevărul acesta se ridică *viu* din paginile romanului „Drum fără pulbere”, dându-i o mare forță de înrăunire artistică. Diferiți și plini de contradicții și sbuciumări sunt oamenii care se adună pe șantier. Dar ei luptă, se frământă, lucrează uniți prin acelaș scop, prin acelaș ideal social. Iar în luptă, în frământări, în muncă, se transformă. Construesc Canalul, dar construindu-l, își construiesc și suflete noi. Personalitatea fiecăruia se îmbogățește neîncetat. Febra construcției colective scoate la suprafața caracterelor omenești cele mai superioare trăsături, altădată ascunse sub noianul unor preocupări mărunte, lipsite de orizont. Și, deși continuă să rămână tot atât de diferiți, încep să semene între ei, tocmai prin acele trăsături noi, cu care Canalul i-a îmbogățit.

Hotărît și lipsit de șovăieli era macaragiul Mitică Rusu, și atunci când a venit pe șantier. Tocmai aceste calități ale sale l-au determinat pe instructorul Maței să se oprească asupra lui, atunci când i s'a pus problema să desemneze pe secretarul organizației de Partid. Dar îl copleșește pe Mitică Rusu avalanșa problemelor noi. Nu știe cum să se împartă între producție și munca de Partid. Așa îl vedem pe Mitică Rusu la începutul cărții. Dar spre sfârșit? e un conducător încercat, plin de răspundere, care își cunoaște în amănunțime sectorul, știe să intervină cu greutate, oriunde apare un obstacol neprevăzut.

Dintre calitățile omului nou, Achim pescarul posedă la început doar una fără margini față de exploatare și ucigașii poporului, ca și îndârjirea nestăvilită de a răsbii. Ura și îndârjirea, el le transformă în muncă. Aproape că n'are limită efortul pe care Achim este oricând gata să-l depună pentru construirea Canalului. Iar hotărîrea lui îi molipsește și pe alții. În mare măsură, acestei forțe atotatrăgătoare a elanului său, se datorește și reușita construirii uzinei electrice.

Iar după câteva luni de muncă pe șantier, și mai ales în biroul organizației de Partid, Achim devine cu totul altfel. Nu

mai vrea să se mulțumească cu ceea ce știe și ceea ce are. Nu numai că învață carte, dar îndeamnă cu însuflețire și pe ceilalți să-i urmeze pilda. Nu se mulțumește să muncească doar, ci vrea ca din munca lui să iasă un spor cât mai mare. Se califică. Dar nu numai că se califică, ci începe să privească munca cu totul altfel. Efortului fizic se adaugă efortul de gândire. Achim devine inovator, fruntaș în producție.

Plină de măreție și de adânci semnificații este soarta salahorului Iordan. Baga-jul de prejudecăți țărănești de care nu reușise să se descotorosească pe alte meleaguri, îl face refractar vântului de înnoire ce suflă pe șantier. Cu încăpățănare refuză să se califice, declarând că n'are de ce să nu rămână salahor. Iar atunci când în urma unor uneltiri ale dușmanului, se stărnesc pe șantier nemulțumiri din cauza calculării greșite a câștigurilor, suflul anarhic al răzmeriței îl cuprinde și pe el. Urlă ca un apucat și se face astfel „de rușine” în fața prietenilor. Abia atunci, abia în urma acestei puternice sguduiri sufletești, forțele noului din sufletul său sparg carapacea închistată de vremuri a prejudecăților și rezistențelor. Pentru el, mobilul principal al vieții devine de atunci înaintea dorința de a se reabilita, de a dovedi prietenilor că nu au greșit atunci când i-au arătat încredere. Mănat de această dorință, pleacă la feciorii săi să se sfătuiască. Însă atunci când aceștia îi cer să se întoarcă și să-și facă autocritica în mod public, n'are putere să-i asculte. Pleacă la Capul Midia, unde se evidențiază în muncă și moare eroic în lupta cu furtuna, apărând cu toată puterea sufletului său, — în sfârșit deschis vremurilor nouă, — una din miile de poziții ale bătăliei pentru socialism.

Dintr'un țaran retras și căpățanos, a crescut în lupta pentru socialism, un erou. Un erou nemuritor ca toți eroii. Pentru că, deși își dă sufletul, Iordan nu moare și continuă să ia parte la acțiunea romanului. Fericirea personală a feciorului său e asigurată prin prezența sa pe șantier. Căci Bănică o iubește pe Șugh'ran, iar calea fericirii lor este barată de stânca

prejudecăților religioase. Intreaga obște din satul fetei se ridică împotriva. Însă Gelal, altădată și el potrivit căsătoriei, învinge acum împotrivirea consătenilor, prin argumentul ce nu suportă replică: tatăl băiatului, îi era prieten, iar când i-a vorbit ultima oară i-a cerut acest lucru, apoi... „s'a dus pe alt șantier. la mare, și s'a prăpădit acolo"... „iar rugămintea unui prieten, când îl vezi înaintea de moarte, trebuie împlinită; altfel n'a fost prietenie"...

Iată cum, dincolo de moarte, figura eroului participă la făurirea lucrului celui mai scump în viață — fericirea oamenilor.

Pătrunzând astfel în însuși miezul proceselor prin care realitatea cea nouă a construcției socialismului se adună din participarea oamenilor care o făuresc, romanul „Drum fără pulbere” reușește să înfățișeze un tablou luminos de *viață nouă*. Viața aceasta nouă se caracterizează în primul rând printr'o perspectivă nouă, printr'un conținut nou, printr'un rost nou pe care ea îl asigură oamenilor și care îi înalță. Urmărind soarta eroilor romanului „Drum fără pulbere”, te simți ridicat la această mare înălțime a perspectivelor construcției socialismului. Intr'adevăr, ce ar fi viața lui Victoraș Folosea, a tractoristei Rădița, a lui Bănică, a minunate fete tătăroaice Șughiran, dacă ei n'ar avea suprema fericire de a trăi și a crește în epoca construirii socialismului? Victoraș Folosea ar roboti toată viața pentru a aduna câștiguri necinstite unor înșelători de profesie, situație în care îl găsim și la începutul romanului, și din care îl scoate doar șocul întâmplării tragice și criminale la care participă fără voie. Rădița, această fată plină de foc și de inteligență scilicitoare, ar fi sortită, poate toată viața ei, să curețe cartofi și să spele podelele. Șughiran ar rămâne închisă până la capătul zilelor, întocmai femeilor din vechile generații, în camerele din dos ale casei. Îndârjitul Bănică, ar fi trebuit fie să-și plătească cu libertatea, îndârjirea, fie să-și resemnat. Astăzi însă îl vedem ridicându-se ca un minunat conducător și organizator de mâine, unul din acei muncitori care formează cadrele de aur

ale Republicii și cu care se completează posturile cele mai de răspundere ale vieții obștești și economice. Așa ar fi fost viața lor. Acum însă, Victoraș Folosea, Rădița, Șughiran, Iulică și așa mai departe, se ridică neîncetat, capătă calificări mereu mai înalte în producție. Cu vântrelele larg desfăcute, cu privirile sclipind de neîntinată încredere în viitor, ei pornesc însuflețiți în largul vieții.

Mulțimea cea mare de personaje care — fiecare cu particularitățile concrete ale soartei sale individuale — ne desvăluie sensul vieții noi, frumusețea și superioritatea morală a oamenilor noi — face ca romanul „Drum fără pulbere” să se impună vieții noastre literare ca o mare realizare artistică.

Un poem al lui Maiacovski dedicat Cuznețcostroilui se termină cu următoarele versuri :

Știu — orașul va fi
Știu — grădina va înflori
Când la noi în Uniune
Sunt asemenea oameni...

Păstrând proporțiile, desigur, un asemenea sentiment îl încerci și după lectura romanului „Drum fără pulbere”. El întârește în sufletul cititorilor încrederea în victoria socialismului, încrederea nestrămutată a oamenilor simpli că — în ciuda urletelor turbate și a uneltirilor mârșave ale imperia-liștilor și ale agenților lor, — *orașul va fi*, grădina cea minunată a vieții celei noi *va înflori* și în Patria noastră, pentru că și la noi, educați și căliți de Partid există „*asemenea oameni*” ca eroii construcției socialiste a Canalului Dunăre-Marea Neagră. Romanul cheamă astfel pufernic pe toți cititorii lui să nu-și precupească eforturile pentru a grăbi construcția fericirii de mâine.

Forța de convingere a mesajului mobilizator ce se degajă din roman este cu atât mai mare cu cât autorul n'a ascuns în nici un fel greutățile drumului, n'a căutat să mascheze cu tablouri idilice aspectele câteodată tragice ale *luptei* pentru socialism

Valoarea romanului constă, între altele, și în aceea că el reușește să prezinte realitatea construcției socialiste, ca o *realitate de luptă*. Prin „Drum fără pulbere” rezolvarea acestei sarcini a literaturii noastre face incontestabil un pas înainte, prin aceea că nu mai prezintă dușmanul de clasă ca o adunătură de tipuri lombroziene, ca niște cretini mânați în activitatea lor criminală doar de ura oarbă, — dar incapabili de orice activitate organizată și deci cât de cât periculoasă, — ci ca o bandă organizată urmărind un scop precis și dispunând de metode și posibilități destul de variate în atingerea obiectivelor ei. Latura slabă a multora dintre lucrările — de altfel destul de valoroase ale prozei noastre (de pildă, „Oțel și pâine”, „Sfârșitul jalbelor”; etc.) — a constat și în aceea că, dornici de a scoate în evidență superioritatea forțelor proletarietului și a avangărzii sale față de forțele burgheziei, autorii acestor lucrări au minimalizat forța dușmanului. În consecință, a apărut minimalizată și forța proletarietului, pentru că, în ultimă instanță, mărimea unei forțe este direct proporțională cu mărimea greutăților pe care ea caută și reușește să le învingă. În „Drum fără pulbere” dimpotrivă, dușmanul este tenace și rafinat, el mai dispune de unele rezerve, știe să lovească dureros, atunci când noi îi lăsăm descoperită vreo poziție. (De pildă, în cazul haosului produs de calcularea greșită a salariilor). Petru Dumitriu a știut să condenseze acest aspect just al fizionomiei dușmanului în figura sabotorului Mateica. Atât biografia, cât și comportarea concretă a lui Mateica, ne ajută să înțelegem de unde își recrutează dușmanul oamenii și care sunt resoartele sufletești care îi împing la acțiune. Mateica nu e un om de principii, nici n’ar putea să aibă principii. El însă urăște cu disperare regimul cel nou, pentru că acest regim i-a luat tot, în timp ce regimul trecut, în care domnea legea junglei, a înșelăciunii, îi dădea totul. Sub regimul burghezo-moșieresc, el a reușit să răsipească o avere și să-și facă alta. Având întotdeauna bani berechet, nu cunoștea plăceri care să i se refuze. Acum

însă, din cauza comuniștilor, nu poate valorifica nici măcar aurul ascuns în zid. Mateica este, într’un anumit fel, o personalitate dotată: e perseverent, are o anumită inteligență înăscută, e energic. Și tocmai din această cauză nu poate să se resemneze în fața „dezastrului” pe care l-au adus în viața lui comuniștii. Și, se aruncă în luptă. E un dușman periculos. Forța colectivului de constructori condus de comuniști se desvâlue deci și prin aceea că reușește să descopere, să demaște și să facă inofensiv un asemenea dușman.

Dar în „Drum fără pulbere” nu vedem numai în ce constă forța și care sunt atuurile dușmanului. Este desvăluită în adâncime și — trebuie recunoscut, cu măiestrie — și origina marei slăbiciuni a dușmanului. Romanul ajută cititorului să înțeleagă de ce oameni ca alde Mateica, Gruescu, Frenkel, Udrișteu ca și „frumoasa” Dona, sunt sortiți pieirii, de ce încercările lor disperate de a întoarce înapoi roata istoriei sunt iremediabil condamnate.

Ca și în cazul personagiilor pozitive, cele negative sunt și ele diferențiate. Dar o trăsătură comună le aseamănă. Goana după interesul personal. Deși urmăresc același scop, deși ura comună și speranțele comune în restaurarea „raului pierdut” îi unesc în același efort criminal, dincolo de o atare legătură superficială, fiecare se gândește numai la sine însuși. Cât de îngust și limitat e orizontul acestor oameni! Pentru a fi „convinși” să „lucreze”, fiecăruia trebuie să i se asigure și „un ciubuc”, adică posibilitatea de a fura. Nici o forță morală nu-i susține în acțiune, nici o convingere, ci doar încrederea oarbă, nebunească, în apropierea războiului, care va readuce lucrurile în albia „liniștită” de altădată, iar credința în apropierea războiului, nu este la rândul ei rod al vreunui raționament sau al unei analize a situației internaționale, ci o necesitate sufletească. Fără un asemenea „suport moral”, fără bucuria viitoarei distrugerii a ceea ce a creat poporul, ei nu pot trăi. Discuțiile interminabile despre viitorul război, care va veni „peste o lună”, „peste două”, „peste un an cel

mult”, este singura sursă de oxigen în atmosfera încărcată până la limită de putregaiul unei lumi care moare. Iar în așteptarea distrugerii salvatoare, cei mai întreprinzători se agită, se înrolează în bandele de spioni și sabotori subvenționate de ambasadele statelor imperialiste, pentru a avea iluzia unei activități, pentru a strica pe unde pot, pentru a ciupi câte un „ciubuc”, pentru a figura pe statele de serviciu ale viitorilor stăpâni... Dar cu toate că sunt toți în aceeași tabără, cu toate că luorează pentru aceeași „cauză”, se dușmănesc și se lovesc fără cruțare. Dacă lumea constructorilor socialismului, așa cum apare ea și în „Drum fără pulbere” se caracterizează în primul rând prin prețuirea omului, dacă realitatea socialistă se afirmă în primul rând ca o mare înălțare a demnității umane, lumea sabatorilor din solda imperialiștilor se caracterizează, dimpotrivă, printr'un dispreț animalic față de om. Pentru fiecare dintre agenții imperialiștilor americani și englezi, un om, chiar și un așa zis „prieteni în luptă”, este doar un ins, un obiect însuflețit, capabil să aducă mai multe sau mai puține servicii. El valorează atâta timp cât este în stare să aducă atari servicii. Dacă nu? — la dracu cu el! Deaceia omul dela volan, din mașina purtând semnele distinctive „C.D.”, îl uzează până la limită pe Caraman; iar Caraman îl stoarce pe Mateica cerându-i să se întoarcă pe șantier, chiar atunci când apropiata demascare pare inevitabilă. Mateica vede în eventuala arestare a lui Udriștoiu doar un pericol pentru pielea lui; Udriștoiu îl înjură pe Muruzi pentru că nu știe să fure cum trebuie ș. a. m. d. — o lume în care trăsăturile specifice omului se disolvă tot mai mult în deslănțuirea instinctelor animalice, proprii mentalității hrăpărețe a burgheziei... Se disolvă și dispar.

O asemenea lume nu se poate să nu fie zdrobită în lupta cu proletariatul revoluționar, clasă înarmată cu cea mai înaintată ideologie a societății omenești. Prezentând într-o mare varietate de caractere umane și o lume și cealaltă, romanul „Drum

fără pulbere” întărește pe cititor în această convingere. Lumea veche, a exploatatorilor și asupritorilor de ieri, susținuți de stăpânii lor imperialiștii de peste graniță, mai e capabilă de lovituri, se mai sbate, mai poate mușca... Dar ea *va fi nimicită*, pentru că la nimicirea ei este antrenat întreg poporul muncitor, tot ce este bun și cinstit în societate, pentru că întreagă această lume dornică de o viață mai bună și într'adevăr luminoasă este condusă în eforturile ei de forță socială cea mai înaintată — Partidul, detașamentul de avantgardă al clasei muncitoare.

Romanul „Drum fără pulbere” ne dă o imagine veridică și istoricește concretă a epocii de construire a socialismului, și prin aceea că surprinde în trăsături vii cum se desfășoară procesul de apropiere de clasa muncitoare a tot ce este cinstit în popor. Este cazul bătrânului profesor Lăzărescu și al celor doi Pangrați — tatăl și fiul. Deosebit de umană și mișcătoare este figura bătrânului profesor Pangrați, scufundat până peste cap în scrierea propriilor sale memorii și în căutarea secretului lui Stradivarius, dar considerând drept o datorie a sa să liniștească în sunetul vioarei, plânșul unui copil bolnav din familia de muncitori cu care este obligat să împartă locuința. Mică și cufundată în întuneric este lumea lui, dar până și în ea pătrunde lumina cea nouă... Pentru că lumina cea nouă nu poate să nu pătrundă acolo unde sălășluiesc cinstea și demnitatea omenească. Paginile în care ni se desvăluie lumea suferă a bătrânului profesor Pangrați sunt pline de cea mai fină măiestrie, pentru că sunt de o adâncă umanitate. Păcat că asemenea pagini se întâlnesc în roman mai ales acolo unde e vorba de aspecte lăturale și nu de episoadele principale dealungul firului central al acțiunii...

În concluzie, se poate spune că valoarea principală a romanului „Drum fără pulbere”, constă în aceea că, prezentând în antiteză cele două lumi, el reușește să ne transmită sensul istoric al vremurilor de astăzi. „Drum fără pulbere”, ca orice roman, este istorisirea vieții, eforturilor, suferin-

țelor, necazurilor și bucuriilor unui șir de oameni, trăind în anumite condițiuni, într-o anumită epocă istorică. Toți oamenii aceștia își caută fericirea, vor să se bucure de viață. Unii reușesc, alții nu. Din confruntarea cauzelor reușitelor și nereușitelor, se desprinde ideea principală, adică temelia operei literare. Să ne amintim de cuvintele marelui Cernășevski: literatura este manualul vieții. Ce ne învață romanul „Drum fără pulbere”? Cum ne îndeamnă să trăim, să ne căutăm fericirea? În roman apar multe personaje, pentru care rostul vieții, adică fericirea personală, înseamnă cucerirea cu orice preț a unor satisfacții trecătoare, chiar dacă acestea se realizează cu prețul suferințelor altor oameni. Mai mult: mai ales când aceasta se realizează cu prețul suferințelor altora. Ce se alege din acești oameni? Praf și pulbere. Chiar atunci când nu sunt prinși și deferiți justiției populare, singurele lor satisfacții sunt: a îneca în alcool, morfină, sau alte plăceri stupide, conștiința propriei nimicnicii. Sunt oamenii trecutului, oameni sfârșiți, oameni care *nu pot* fi fericiți. Romancierul a reușit să surprindă cu multă finețe, cum exemplele cele mai inteligente ale acestei lumi condamnate (de pildă: Mateica sau Dona Vorvoreanu), în momentele de luciditate încep să devină conștiente de sfârșitul lor inevitabil...

Iar celalți? Maței, Mitică Rusu, Achim pescarul, Bănică, Rădița, Mărzali, Șughiran? Oare nu suferă? Ba da. Și câteodată cumplit. Mai ales atunci când simt că din cauza unor lipsuri de ale lor, dușmanul a reușit să lovească în toți, în cauza comună. Și cu toate acestea, citind romanul, simți cum pas cu pas, în luptă cu mari greutăți, dar învingându-le, acești oameni cuceresc adevărata fericire umană. Imaginea cu care se încheie romanul este simbolică din acest punct de vedere. Adunați cu toții, cu ochii ațintiți spre dealul care barează drumul viitorului Canal, ei au imensa satisfacție să vadă cum, prin efortul la care au contribuit *fiecare* din ei, obstacolul dispăre... „deodată pământul se cutremură; o izbitură de ciocan uriaș dinăun-

trul adâncurilor stârni un nor de praf deasupra dealului. Apoi norul recăzu, se risipi. Dealul nu mai era. Era un morman de pietrărie sfărâmată, amestecată cu lut”.

Imagina aceasta ne spune: tot astfel, în țandări, se va risipi orice obstacol ce va încerca să oprească voința oamenilor de a construi socialismul. E aspră și grea viața dela Canal. E aspră și grea lupta pentru viitor, dar în ea, în această luptă, în participarea din ce în ce mai intensă, în ea rezidă secretul fericirii umane. Iată ce învață și la ce îndeamnă pe cititori, „Drum fără pulbere”.

Prin confruntarea lumii care moare și a lumii ce-și construiește viitorul, noul roman al lui Petru Dumitriu afirmă cu putere idealul socialismului și comunismului, drept conținutul cel mai de preț al vieții. Din chipurile eroilor care sunt călăuziți în viață de acest ideal, răsar modele vii de atitudine nouă, socialistă față de viață, de problemele ei. Iar sensul istoric al vieții se desprinde din dezvoltarea ei inexorabilă în spre triumful socialismului. Prin toate aceste calități, romanul „Drum fără pulbere” se înscrie printre operele de seamă care militează pentru însușirea cât mai deplină a realismului socialist în noua noastră literatură. Romanul afirmă cu putere ceea ce este nou și înainte mergător în viață, supune unei critici nimicitoare ceea ce este vechi și ceea ce frânează mersul înainte al vieții, deschide perspectivele viitorului. Conținutul de idei al operei ne ajută să înțelegem mai adânc și mai complet drumul spre acea lume de mâine, unde Maței și Mitică Rusu, Bănică și Șughiran, Chirsan din Danilofca și tânărul Mărzali, Achim pescarul și nevasta lui, Evdochia, se vor bucura din plin de fericirea de ei înșiși construită sub conducerea de oțel a Partidului, sub steagul ideilor veșnic biruitoare ale lui Marx, Engels, Lenin și Stalin.

III

Pentru a completa analiza romanului „Drum fără pulbere”, în vederea elaborării unor concluzii mai generale, vom analiza

și unele slăbiciuni ale lucrării. Ne vom opri, întâi și întâi, asupra acelor care „bat la ochi” și cu privire la care s’au ridicat, în discuțiile purtate în jurul romanului, cele mai multe obiecțiuni. Trei sunt problemele alese de noi: prezentarea palidă, ștearsă, artisticcește nereușită a principalului erou pozitiv; lipsa unei unități organice în compoziția romanului și concluzia ideologică, falsă, dăunătoare chiar, ce se degajă din chipul inginerului Mihai Pangrati.

Lectura romanului ne ajută să desprindem din multe elemente compoziționale ale operei, intenția autorului de a face din instructorul de Partid Maftei, figura centrală a acțiunii. Atunci când, pe câmpul sterp pe unde urmează să treacă albia Canalului, se opresc primele camioane pline de oameni, cel dintâi personaj cu care facem cunoștință e Maftei. Cartea I-a a romanului, care istorisește de unde vin înspre Canal viitorii lui constructori, începe cu prezentarea lui Maftei. Mai apoi, în toate momentele nodale ale acțiunii, Maftei este prezent. El intervine oricâte ori în fața colectivului se ridică obstacole mai importante. Intervenția lui ajută la înlăturarea acestor obstacole.

Ma’ mult: despre intenția autorului vorbește și jocul de nume (destul de facil, dealtfel) care ar trebui să ajute la delimitarea celor două lumi: Maftei-Mateica. Cele două chipuri ar trebui în mod vădit să personifice cele două lumi în luptă. Pe paginile romanului cei doi se înfruntă nu o singură dată. În accesele de spaimă, Mateica este obsedat de amuțirea lui Maftei. El presimte că dela el îi va veni pieirea. Iar atunci când este demascat, când se simte încolțit fără puțință de scăpare, îi strigă chiar, cu patimă, cu ură:

— „De mult mă pândeai! De mult mi-o pregăteai! Tu mi-ai făcut-o. Ai să mi-o plătești cu capul tău, cu sângele tău!”.

Astfel, prin intermediul lui Mateica, Maftei ne apare ca trebuind să fie un personaj puternic, forța umană cea mai de temut pentru dușmanii socialismului, pe șantierul N. de pe Canal.

Dece oare Maftei nu ne apare așa, atunci când intervine personal în acțiune? În primul rând, pentru că umanitatea lui rămâne ascunsă cititorilor. Din păcate, așa cum apare din paginile romanului, chipul lui Maftei este o realizare prin excelență schematică.

O scenă este concludentă pentru ilustrarea afirmației. Este vorba de cea zugrăvită în paragraful I al capitolului: „Puțini, ascunși”. Maftei și Mateica discută angajarea de noi oameni în locul celor dați afară. Se înfruntă. Fiecare urmărește un alt scop! Și cum scopurile lor sunt diametral opuse, între ei se dă o luptă. Deocamdată o luptă surdă, ascunsă, dar cu atât mai înverșunată. Ei bine, lupta aceasta este zugrăvită numai prin intermediul lui Mateica. Participarea lui Maftei e pur exterioară. Printr’o mulțime de amănunte, autorul ne ajută să vedem în adâncime sbuciumul interior al canaliei. Mateica își ține înadins țigara în gură pentru ca fumul, învelindu-i ochii, să-i ascundă șovăiala, slăbiciunea poziției. Cântărește fiecare răspuns. Își amintește de diferite situații, se mânie, sare cu iuțeală dela un plan la altul, îl cântărește pe Maftei, caută să-i ghicească gândurile, se supără pe el însuși, etc. etc. Într’un cuvânt, el apare ca un *om viu*, în toată complexitatea lui. Cu totul altfel apare Maftei. Despre el nu aflăm decât ceea ce spune el însuși, sau ceea ce observă Mateica. Pare un om cu totul absent, un automat care îndeplinește o funcțiune, fără a participa sufletește la ea.

Asupra acestei slăbiciuni a romanului „Drum fără pulbere” trebuie să ne oprim îndeosebi. Scriitorul sovietic Constantin Fedin, atunci când ne-a vizitat anul trecut țara, a povestit câte lupte au trebuit să fie date la timpul său, în Uniunea Sovietică, împotriva „omului în scurtă de piele” în literatură. Personajul acesta înlocuind adesea pe activistul de Partid era activistul din aparatul sovietic de stat, definit numai prin atributele sale exterioare. Apariția lui defectuoasă era determinată mai ales de teama unor scriitori, crescuți

și educați în societatea burgheză, de a pătrunde în universul sufletesc al eroului pozitiv. Nu încapе îndoială că o asemenea teamă se observă și în literatura noastră. În romanele lui Camilar „Negura” sau „Temelia”, într-o măsură oarecare în „Sfârșitul Ja'belor” de Al. Jar, în „Oțel și pâine” de Ion Călugăru, în piesele lui Davidoglu și în „Ziua cea mare” a Mariei Banuș, ca și într-o serie întreagă de alte lucrări de valoare, sunt zugrăvite cu o mare bogăție de culori personaje sovăelnice sau oameni mai slabi, care se transformă sub înrăurirea evenimentelor, în focul luptei de clasă. Joacă însă un rol secundar și sunt prezentați schematic eroii principali ai vremurilor noastre, activiștii de partid și muncitorii înaintați, oamenii devotați până la capăt cauzei socialismului, care prin lupta lor plină de abnegație asigură triumful acestei cauze, iar în cadrul ei și transformarea celorlalți. Asistăm astfel la un fenomen bizar: ni se desvăluе universul sufletesc al acelora care sunt transformați prin lupta oamenilor celor mai puternici, fără să cunoaștem universul sufletesc al acestora din urmă. Nu încapе îndoială: conflictul interior dintre vechi și nou în sufletele oamenilor cinstiți, dar resimțindu-se de influența ideologiei burgheze, — atâta timp dominantă în țara noastră, — este un fenomen tipic al perioadei de trecere revoluționară de la capitalism la socialism. Dar poate oare fi înțeles acest fenomen tipic, dacă nu ni se desvăluie forța motrică principală a procesului revoluționar în genere? Revoluția o fac oamenii, iar uriașa transformare revoluționară prin care trece în prezent patria noastră este înfăptuită, în primul rând, prin încordarea energiilor umane celor mai viguroase. Fără prezentarea adâncă și multilaterală a universului sufletesc al oamenilor celor mai înaintați, care, prin eforturile, devotamentul și superioritatea lor morală, asigură triumful cauzei socialismului, sarcina literaturii de a da un tablou veridic și istoricește concret al epocii pe care o trăim nu poate fi considerată ca împlinită. În lumea noastră lite-

rară se simte teama de a ataca frontal această sarcină. Care este oare origina acestei temeri?

Pentru a răspunde la întrebare, să ne oprim o clipă asupra unei alte slăbiciuni a romanului „Drum fără pulbere”. În acțiunea lui joacă un rol destul de însemnat organizația de partid. Viața de partid este descrisă pe larg. Și este firesc să fie așa. Altfel, romanul nici nu s'ar putea scrie.

După cum am arătat în capitolul precedent al articolului de față, „Drum fără pulbere” ne atrage și ne pasionează prin aceea că reușește să ne înfățișeze un tablou concret al realității de construcție a socialismului, ca o realitate de luptă, ca o realitate de luptă pentru socialism. Ori, în fiecare luptă, există conducători. Conducătorul luptei pentru socialism este Partidul. Și este oare posibil a prezenta o realitate socială în transformare prin luptă, fără a zugrăvi forța conducătoare a ei? Iată deci orice înfățișare veridică a realității de luptă pentru socialism, va conține în mod inevitabil, ca parte integrantă, și zugrăvirea vieții de partid. Din acest punct de vedere — cu unele rezerve, pe care le vom formula mai jos — noi simțim adevărul vieții în felul cum în roman, Partidul intervine în acțiune. În mai multe momente de mare intensitate dramatică, când forțele în luptă se înfruntă cu mai mare vigoare, Partidul este acela care prin intervenția lui, influențează desnodământul, strânge în jurul lui forțele sănătoase, le călăuzește și determină astfel zdrobirea dușmanului. Așa se întâmplă de pildă și la început, când sabotajul de la cantină produce o mare fierbere printre muncitori, și atunci când este periclitată terminarea la timp a construcției uzinei electrice și în cazul escrocheriilor cu calcularea salariilor. Sunt în roman tablouri izolate, în care forța de mobilizare a Partidului, legătura lui cu masele, încrederea masselor în Partid, apar zugrăvite cu măiestrie, cu un mare simț al adevărului vieții.

Maștei este sufletul acestei acțiuni a Partidului pe șantierul N. Iar universul sufletesc al unui om nu poate fi desvăluit.

decât în acțiune. De aici reiese clar să universul sufletească al lui Maței nu putea fi descoperit decât prin prezentarea în adâncime a acțiunii Partidului. Căci această acțiune a Partidului este conținutul principal al vieții sale. Ori tocmai aici ne apropiem de unele laturi mai slabe ale romanului.

Acțiunea Partidului este în orice împrejurare o acțiune strânsă, planificată, condusă cu hotărâre spre un scop politic concret, bine precizat. Apare ea așa în romanul „Drum fără pulbere?“ Din păcate nu întotdeauna. Propriu zis, episodul care ni se istorisește în roman este încercarea grupului de sabotori, în frunte cu Mateica, de a zădărnici efectuarea în termen și în bune condițiuni a primelor lucrări de pe șantierul Canalului, dejucarea acestor planuri criminale, demascarea și prinderea sabotorilor. Deci acțiunea ni se înfățișează ca o înfruntare a două forțe contrarii. Prima — totalitatea constructorilor cinstiți ai Canalului, mobilizați și conduși de Partid — tinde să asigure îndeplinirea în termen și depășirea chiar a părții ei de sarcini în cadrul bătăliei generale pentru socialism. Cealaltă — grupul de sabotori conduși din umbră de ambasadele statelor imperialiste — urmărește, dimpotrivă, compromiterea lucrării. „Construim fără burghezie și împotriva burgheziei“ este lozincă primei forțe. Orice succes în producție, este o lovitură dată exploatatorilor capitaliști, este o poziție câștigată în luptă pentru socialism și pentru apărarea păcii. Canalul însuși este o puternică armă de luptă împotriva burgheziei imperialiste. Cealaltă tabără o înțelege foarte bine. De aceea lozincă ei este, „canalul nu trebuie să se facă“. Trebuie recunoscut, ca un merit al autorului, că în romanul „Drum fără pulbere“ cele două poziții adverse sunt bine schițate într-o serie de situații. Dar atâta nu este suficient. Pentru ca romanul să ducă la o concluzie ideologică justă și completă, cele două poziții ar trebui să fie desvăluite în primul rând în acțiune. Și aici ne apropiem de unele deficiențe. Orice forță care se angajează într-o asemenea acțiune vine cu

un plan, cu liniile sale de atac, cu un dispozitiv de forțe, cu anumite rezerve. Și trebuie recunoscut că în ceea ce îl privește pe sabotori, ei sunt zugrăviți în roman tocmai așa. Bandiții au un obiectiv și un plan de acțiune, simplu și ușor de reținut: să întârzie cât mai mult lucrările de pe canal. Pentru aceasta: să ocupe cu oamenii lor cât mai multe poziții-cheie, să provoace haos și cât mai numeroase încurcături, risipă de materiale, etc., să stârneasă nemulțumiri în masa lucrătorilor, să determine fuga în masă a oamenilor de pe șantier ș.a.m.d.

Din paginile romanului aflăm cum Mateica et Co. încearcă să aplice acest plan, cum au ieșit, colea, unele reușite parțiale, dar și cum până la urmă diversiunile lor sunt dejucate și demascate prin lupta organizată condusă de Partid. Evident, dușmanul nu capitulează. În ultimele pagini ale cărții apar noii sabotori. Se desprinde din acest amănunt o trăsătură justă a adevărului vieții și un învățământ politic prețios: nici o victorie nu justifică adormirea vigilenței revoluționare. Dar faptul că a fost demascat și făcut inofensiv grupul lui Mateica, sugerează încrederea că — îndiferent de „noui“ metode mai „subtile“ pe care pretinde că le va folosi dușmanul — și încercările noi sunt sortite eșecului.

Dece eșuează și este zdrobit până la urmă grupul lui Mateica? Să vedem întâi cum se petrec asemenea lucruri în viață. Planurile criminale ale sabotorilor și diversioniștilor sunt demascate și zdrobite, pentru că ele se ciocnesc de planurile politice, de ofensiva mult mai bine întocmită și mult mai hotărât introduse în viață de Partid și activul de oameni cinstiți din jurul Partidului. Dușmanul vrea să dezorganizeze producția? Nu reușește, pentru că înaintea lui, și cu mult mai multă hotărâre și tenacitate, Partidul luptă pentru organizarea cât mai perfectă a producției. Posibilitatea de a folosi în acest scop uriașa experiență sovietică, este în mâinile constructorilor socialismului din țările de democrație populară un atu neprețuit. Dușmanul tinde să ocupe cu oamenii lui cât

mai multe poziții-cheie? Nu reușește pentru că *înaintea lui*. Partidul, înarmat cu învățătura leninist-stalinistă cu privire la politica cadrelor, urmărește cu tenacitate și hotărâre plasarea fiecărui om în locul unde el poate aduce cel mai mare folos cauzei, și astfel asigură alegerea oamenilor celor mai potriviți pentru locurile mai importante. Dușmanul tinde să s'ârnească nemulțumiri în massă? Nu reușește, pentru că *înaintea lui*, Partidul, învățând mereu din exemplul gloriosului Partid bolșevic, desfășoară peste tot o adâncă și sistematică muncă de propagandă și agitație împotriva dușmanului, pentru demascarea lui. Dușmanul urmărește să provoace plecarea în massă a oamenilor de pe șantier? Nu reușește, pentru că *înaintea lui*, Partidul, printr-o perseverentă muncă politică educativă, dezvoltă în masa oamenilor dragostea patriotică pentru construcția socialistă.

Forța Partidului, superioritatea lui covârșitoare față de dușman, constă tocmai în aceea că — înarmat cu cunoașterea marxist-leninistă a legilor de dezvoltare a societății — el *știe* ce vrea și cum va acționa dușmanul, iar prin *ofensiva* lui politică reușește să *preîntâmpine* uneltilile dușmanilor și astfel să zădărnicească planurile lor.

Laturile mai slabe ale romanului „Drum fără pulbere” se definesc mai ales acolo unde el nu reușește să desfășoare acțiunea ofensivă inițiată, organizată și condusă de Partid, de care se sparg, nu pot să nu se spargă, în ciuda unor succese vremelnice, toate uneltilile — oricât de rafinate ar fi ele — ale dușmanului.

În roman, organizația de Partid, iar în consecință și sufletul ei — instructorul Maftei, — mai mult reacționează, decât acționează. Membrii de Partid apar mai degrabă ca niște pompieri care sting incendiile aprinse de dușmani, și nu ca soldații unei armate organizate, care *țin sub focul lor* uimitor bandele vrăjmașe.

Este interesant de observat că în roman, criminalii încep să-și dea seama în ce con-

stă superioritatea comuniștilor. La un moment dat :

„...În capul lui Mateica se învăleau amestecător gândurile. Nu îndrăzneau să meargă până la capăt cu o bănuială care-l cuprinsese o clipă : poate izgonirea lui Frenkel făcea parte dintr-o acțiune mai largă, a comuniștilor, o acțiune cu plan, și care să se întindă pe mai mult timp ?”

Trebuie să-i dăm dreptate viperei. A ghicit-o bine. Dar tocmai acest „*plan care să se întindă pe mai mult timp*”, plan de luptă politică împotriva dușmanilor socialismului într'un sector dat, plan de care se sparg toate „planurile” sabotajilor și diversioniștilor, tocmai acest plan ar vrea să-l afle cititorul. Și nu-l află. El rămâne cu impresia falsă că în timp ce agenții imperialiștilor acționează după plan și în perspectivă (falsă, desigur, dar totuși în perspectivă), comuniștii reacționează de la caz la caz, întâmplător. De această prezentare falsă a adevărului vieții, ține și sărăcia suflătească a chipului lui Maftei.

Dacă la baza acțiunii romanului ar sta un asemenea plan ofensiv de luptă al comuniștilor, Maftei, pe umărul căruia apasă principala răspundere pentru îndeplinirea acestui plan, n'ar putea să nu-și desvăluie calitățile suflătești. Și dimpotrivă : tocmai pentru că o asemenea bază lipsește, tocmai pentru că în fond autorul nu ne spune ce face propriu zis Maftei, tocmai pentru că principalul conținut al vieții sale este ascuns în culise, Maftei parcă înadins dispare de pe scenă ori de câte ori i se cere o mai mare încordare a calităților suflătești.

Iată un exemplu :

După sabotajul de la șantierul uzinei electrice, biroul organizației de Partid discută cum poate fi totuși ținut angajamentul luat în cinstea zilei de 23 August. Se hotărăsc câteva măsuri concrete privind producția. La urmă ia cuvântul Maftei. Și te aștepți tocmai ca el, cu patima caracteristică comuniștilor, să traseze planul unei ofensive politice necruțătoare pentru zdrobirea unui dușman care isbutise să

ne lovească atât de dureros. Nic'decum. Iată ce spune Maftei în încheiere :

„...cred că-i împede ce avem de făcut. Ce-au spus tovarășii Achim și Iul că. Adică să mobilizăm colectivul de muncă de la uzina electrică. Și să pornim la lucru, că nu mai e nici o oră de pierdut“.

Iar apoi :

„Se ridică și-și luă șapca“.

Cât de sărac, am spune chiar cât de nepotincios, ne apare personajul. Este acesta un comunist ? Și încă un comunist fruntaș ? Niciodată ! Ce fel de conducător este acela care, după un asemenea atac al dușmanului, știe să îngâne doar că „*trebuie mobilizat colectivul*“, adică un adevăr abstract și banal pe care-l știe până și cel mai proaspăt utemist ? Nu, hotărît, Maftei nu seamănă de loc cu comuniștii pe care-i cunoaștem din viață — oamenii însuflețiți de patosul luptei, totdeauna plini de inițiative creatoare, veșnic în ofensivă, veșnic cu ochii ațintiți asupra dușmanului.

De altfel, peste două pagini aflăm că Maftei nu uitase de loc de existența dușmanilor. El vorbește despre ei inginerului Pangrati. Însă atunci când acesta din urmă întreabă, firește :

— „Dar cine e dușmanul ? Cine e aici pe șantier ?“ într'un mod cu totul inexplicabil, Maftei refuză să-l lămurească :

— „O să discutăm despre asta, mai târziu. Acuma trebuie să-ți pui întrebarea, duminică, și să găsești singur un răspuns“.

Se știe că mai târziu, atunci când va descoperi într'un mod foarte concret un dușman, inginerul apolitic Pangrati nu-l va denunța. Nu-l va denunța desigur și pentru că comunistul Maftei, în loc să-l lămurească la timp, l-a amânat. Pentru că știe ce a făcut după această replică, Maftei ? „Se ridică și-și luă șapca“.

Este poate o întâmplare, o simplă neglijență faptul că la o distanță doar de două pagini, Maftei repetă cu exactitate matematică același gest. Dar este o neglijență semnificativă, pentru că realmente Maftei apare în tot lungul romanului ca un om care „se ridică și-și ia șapca“, oricâteori are lucruri importante de făcut.

În romanul „Drum fără pulbere“ autorul folosește adesea următorul mijloc de prezentare a evenimentelor : se arată în cadrul unei discuții care sunt datele problemei, apoi însă, îndată ce se trece la luarea hotărârilor, relatarea se întrerupe, pentru ca să se revină la firul respectiv al acțiunii, abia atunci când apar rezultatele hotărârilor luate. Nu se poate obiecta nimic împotriva acestui mijloc ca atare. Ca orișicare altul, el își justifică prezența în cadrul unei opere literare vaste. Însă atunci când el devine sistem, lucrurile se schimbă. Și oare este întâmplător că autorul îl folosește aproape cu regularitate, atunci când e vorba de eroii pozitivi și nicio dată în prezentarea activității eroilor negativi ? În felul acesta, autorul lipsește lagărul forțelor conduse de Partid de perspectiva imediată, concretă a luptei. Este adevărat, autorul încearcă să substituie această lipsă prin zugrăvirea, adesea plină de patos, a perspectivelor mai îndepărtate ale luptei. Dar tocmai pentru că nu se ridică în mod firesc din perspectiva politică imediată, concretă a luptei, toate aceste discuții și discursuri despre pericolul războiului și lupta pentru apărarea păcii, despre viitorul Dobrogei, etc, sună adesea fals și apar ca niște corpuri streine, lipite în mod artificial de acțiunea romanului. Din aceeași cauză, o serie de episoade pline de măreția vremurilor noi, cum ar fi, de pildă, vizita tovarășului Gheorghiu-Dej pe șantier, sărbătorirea zilei de 23 August și altele, sunt tratate într'un stil reportajesc, la un nivel artistic scăzut.

Astfel, ne-am apropiat de o a doua slăbiciune însemnată a romanului : lipsa unității compoziționale. Pe drept cuvânt se poate spune că „Drum fără pulbere“ nu este un roman, ci o sumă de mai multe romane în miniatură. Fiecare din acestea, la nevoie și fără prea multă greutate, ar putea fi scos din corpul întregii lucrări, pentru a constitui o năvălă aparte. Mai mult : sunt în desfășurarea acțiunii unele episoade cu desăvârșire fără nicio legătură cu firul ei central. Astfel, ar putea fi citate cu titlu de exemple : schimbarea secrete-

tarului organizației de partid dela carieră; conflictul Măluț-Măcei și căutarea de către acesta a fratelui său închis, neînțelegerea dintre Chirsan și a doua fiică a sa Axinia, și altele. Cât de străine de firul central al acțiunii sunt aceste conflicte lăaturalnice, rezultă și din împrejurarea că ele nici nu se rezolvă până la urmă. Nu știm nimic despre efectul pe care l-a avut asupra lui Scar'at desărcinarea din funcția de secretar al organizației de Partid. Dispare fără urmă Măcei, fără ca să aflăm ce s'a ales totuși din fratele lui. Nu apare nici până la sfârșitul romanului Axinia, cu toate că frământările tatălui parcă: pregăteau în mod insistent apariția.

Petru Dumitriu a ales pentru prezentarea materialului de viață din romanul său următoarea cale compozițională: după un „prolog” în care ni se arată cum au început lucrările pe șantier, acțiunea se întrerupe și o „carte” întreagă este rezervată prezentării personagiilor. În câte un capitol ni se arată de unde vin principalele personaje pe șantier, ce viață au dus până atunci, ce-i mână pe șantier, ce urmăresc. Pe urmă toți oamenii aceștia se întâlnesc și acțiunea propriu zisă se încheagă.

Din nou: nu se poate obiecta nimic împotriva acestei construcții ca atare. În sfârșit, alegerea cutărei sau cutăre! căi compoziționale este o chestiune care-l privește în mod exclusiv pe autor. Altceva însă îl privește pe cititor. Cititorul vrea ca, indiferent de construcția specifică a romanului, tot ce se întâmplă în el să fie în așa fel legat, încât el să poată cuprinde fără greutate întregul material literar al lucrării, încât el, interesat de soarta particulară a eroilor, să fie mereu îndemnat să răsfodiască mai departe paginile cărții. Se cunoaște obiecțiunea ce fusese făcută la timpul său în legătură cu „Ana Karenina” a lui Tolstoi: că în roman sunt două romane. Se cunoaște deasemenea răspunsul lui Tolstoi: da, sunt două romane, însă bolțile sunt în așa fel lipite, încât nu se vede linia de sudură. Cam așa pot fi formulate și pretențiile cititorului de astăzi:

scriitorule, n'am nimic împotriva să-mi dai mult material de viață într'un *singur* roman. Ba, mai mult, dă-mi chiar *cât mai mult* material, dar în așa fel încât eu să nu observ nicio linie de lipitură, opera să fie un singur tot organic.

Or, tocmai aceste pretenții ale cititorilor sunt adesea desconsiderate de autor. În multe romane apărute în ultimul timp asistăm la un adevărat abuz de personaje. În „Sfârșitul jalbelor” de Alexandru Jar, de pildă, personaje a căror soartă ne devine deosebit de apropiată la început, dispar fără urmă: spre sfârșitul cărții apar alte personaje, care la rândul lor dispar îndată ce și-au făcut „datoria”, adică au „ilustrat” încă un aspect al realității. În volumul II al „Negurii” de E. Camilar, personagiile parcă sunt scoase din cutie, fiecare la momentul potrivit. În „Descult” de Zaharia Stancu, nici nu reușești să ții minte atâtea chipuri câte ți se perindă în față.

Deaici nu trebuie să se tragă concluzia că autorul acestor rânduri ar avea ceva împotriva personajilor secundare. Dimpotrivă, întreaga istorie a literaturii ne dovedește că o operă literară de proporții mai mari nu se poate ține fără un număr de personaje secundare. Însă toate aceste personaje secundare apar și dispar în măsura în care acest lucru este necesitat de dezvoltarea firului central al acțiunii, al acțiunii pe care o duc un număr limitat de personaje principale. Or, în romanele despre care am vorbit, se întâmplă altfel: nu e vorba de un grup limitat de personaje principale și un număr mai mare sau mai mic de personaje secundare, ci pur și simplu de o avalanșă de personaje despre care nici nu-ți poți da bine seama care sunt principale și care sunt secundare. Este evident că în asemenea împrejurări, personajele principale n'au nici loc, nici timp să se contureze limpede, iar fără conturarea puternică a unui număr limitat de personaje principale, nu poate ieși la iveală nici conținutul de idei al operei.

Pentru ilustrarea părerii noastre, să con-

siderăm un roman sovietic: „Tovarăși de drum“ de Vera Panova. Aici și ideea și tema lucrării impuneau o construcție cu multe personaje. Într-adevăr, nu poți da o imagine veridică a unui tren sanitar, fără să zugrăvești măcar în treacăt figurile răniților pe care îi transportă. Și într-adevăr, în desfășurarea acțiunii, facem cunoștință cu o mulțime de oameni care, în mod firesc, dispar odată cu părăsirea trenului, fără să le mai știm de urmă. Și totuși, avalanșa aceasta de chipuri nu întunecă cu nimic chipurile eroilor principali, ci dimpotrivă le reliefează mai bine. Dece? Pentru că trecerea vreunui rănit prin tren este istorisită mai amănunțit, numai în acele cazuri când ea a jucat vreun rol deosebit în soarta concretă a eroilor principali. Iată dece în „Tovarăși de drum“, cu toată diversitatea de aspecte, firul central al acțiunii nu se rupe pentru nicio clipă.

În multe din romanele citate ale literaturii noastre se întâmplă însă altfel: personaje noi apar, nu în cursul firească a vieții eroilor principali, ci, cum s'ar zice, după dictatul voinței arbitrare a autorilor. Este nevoie de a ilustra o problemă nouă? Poftim: apare ca la comandă și un erou nou, pe care cititorul până atunci nici nu-l cunoscuse, de soarta căruia nu putuse deci să se pasioneze în niciun fel. Iar abia începe cititorul să fie realmente interesat de soarta acestui erou nou... că „maurul și-a făcut datoria, maurul poate să plece“. Apare un alt erou, pentru o altă problemă. „Eroul și problema“ — parcă asta ar fi un fel de cuvânt de ordine în literatură. Să te mire atunci că cititorii nu citesc cu *interes* unele lucrări?

În cazul romanului „Drum fără pulbere“ situații de-acestea sunt frecvente. Este limpede că întreaga poveste cu organizația de Partid de la Canară, a fost introdusă de autor pentru că a vrut să „ilustreze“ încă un aspect al vieții de Partid. Au ieșit din această „ilustrare“, îmbogății sufletește eroii principali ai romanului? Nicidecum. Nici chiar Maței, care a „rezolvat“ situația. Tot astfel zidarul Oancea, cel cu

o casa la Buzău, apare și dispare fără a lăsa vreo urmă, ș.a.m.d.

S'ar putea obiecta: problematica unei lucrări, impusă de tema aleasă de autor, poate fi câteodată atât de bogată, încât să *nu poată* fi epuizată numai cu ajutorul eroilor principali. Vom răspunde cu un exemplu din literatura noastră chiar: „Mitrea Cocor“ de Mihail Sadoveanu. Eu cred că sunt puține lucrări în literatura noastră nouă care să aibă o problematică atât de bogată ca „Mitrea Cocor“. Și cu toate acestea, *toate* problemele sunt ilustrate prin soarta eroilor principali. Dece? Pentru că autorul a reușit să sudeze organic soarta acestor eroi principali cu baza tematico-ideologică a operei.

Se mai spune câteodată: toate acestea sunt bune și frumoase atunci când este vorba de romane obișnuite, dar cu totul altfel se pune problema în cazul unor romane care descriu acțiuni de masă, în cazul romanelor-epopee, unde este nevoie să zugrăvești efortul colectiv a mii și mii de oameni. Și tot prin exemplu vom răspunde: „Departee de Moscova“ de Ajaev. Exemplul acesta ne pare cu atât mai semnificativ cu cât între „Drum fără pulbere“ și „Departee de Moscova“ există evidente afinități tematice. Ce ne învață însă romanul lui Ajaev? Cu toate că reușește să ne dea o imagine puternică a unei mase mari de oameni în acțiune, cu toate că abundă în personaje și episoade, cu toate că și în cazul acesta libertatea de mișcare a autorului fusese restrânsă de cadrele de la început prestabilite ale acțiunii, cu toate acestea, repetăm, unitatea organică a materialului literar din roman nu este ruptă pentru nici o clipă, iar conținutul de idei al operei se degajă puternic și convingător din chipurile eroilor principali: Batmanov, Zalkind, Beridze, Covșov, Tania.

Prin urmare: nici specificul temei, nici multitudinea de probleme nu pot fi făcute răspunzătoare pentru lăbărțarea acțiunii, atât de des întâlnită în literatura noastră în proză. Cauza trebuia să fie căutată în altă parte.

Să ne amintim de una din învățăturile

lui Gorchii: scriitorul vorbește cititorilor prin intermediul personajilor crea e de el, ceea ce nu trebuie înțeles în sensul că scriitorul pune în gura personajilor idelle sale. Așa ceva dacă se și întâmplă uneori, nu este o regulă, și nu asemenea cazuri izolate le avușese în vedere Gorchii. Învățătura de mai sus trebuie înțeleasă altfel: scriitorul transmite ideea, idealul său de viață, prin felul cum zugrăvește acțiunea eroilor. Deci personajele transmit conținutul de idei al operei prin felul cum *se definesc în acțiune*. Iar pentru ca să se definească în acțiune (în mod real, viu și nu prin simple afirmații ale autorului) personajele au nevoie de loc și timp. Iată de ce avalanșa de personaje episodice nelegate de firul central al acțiunii, nu poate să nu ducă în ultimă instanță la sărăcirea conținutului de idei al operei.

Noi am văzut cum în romanul „Drum fără pulbere” personajul Matfei rămâne difuz și schematic, tocmai pentru că autorul a ocolit acea parte a realității, unde și numai unde se putea defini în *acțiune* universul sufletesc al eroului. Din aceleași motive, autorul a fost nevoit să umple golul astfel produs cu o serie de episoade, trebuie recunoscut destul de semnificative *fiecare în parte*, dar care se risipesc în lungul cărții, tocmai pentru că lipsește chiagul unui fir principal de acțiune. Iar acest fir nu putea să fie decât lupta pentru împlinirea sarcinilor concrete ale bătăliei pentru socialism în sectorul dat, luptă văzută dinăuntru, de pe pozițiile cele mai avansate, adică de pe pozițiile detașamentului de conducere. În acest fel de a prezenta realitatea constă în fapt *spiritul de partid* în literatură.

Iar teama de a privi în așa fel realitatea vieții l-a și dus pe autor la greșelile amintite. Pentru că și în literatură, ca peste tot în viață, un loc gol nu poate să rămână niciodată neocupat la infinit. Așa s-a întâmplat și în cazul romanului „Drum fără pulbere”. Golul produs de sărăcirea universului sufletesc al lui Matfei l-a ocupat — fie că a vrut-o sau n'a vrut-o

autorul — triumful Pangrati — Dona — Mateica. Soarta personală a acestor trei eroi, prezentați cu o mai mare bogăție de culori, a constituit într-o anumită măsură chiagul care a lipit (destul de deficient, dealtfel) diferite părți ale romanului.

Iată de ce conținutul ideologic al chipului lui Mihai Pangrati prezintă o însemnătate sporită în analiza romanului. Pangrati este un tânăr inginer pasionat de construcția Canalului, dar cu un nivel politic foarte scăzut. Mai mult: în diferite situații din roman el apare ca un element prin excelență apolitic. Febra construcției, cinstea, înălțimea morală și tăria sufletească a comuniștilor îl atrag irezistibil spre lagărul progresului. Totodată însă puternice fire îl trag și spre lumea veche. E vorba de educație, de lumea cunoștințelor personale, dar mai ales de dragoste. Pangrati iubește pe Dona Vorvoreanu, odrasla unei familii boierești degenerate. Drumul lui Pangrati este drumul unui om care oscilează, care adesea orbăcește în întuneric, dar care, până la urmă se împărtășește de lumina cea mare a vieții noi. Un asemenea tip este destul de frecvent în lumea tehnicienilor noștri. De aceea aducerea lui în roman trebuie să fie considerată drept un element pozitiv.

Cu Pangrati se întâmplă însă următorul fapt. El își dă seama, mai înainte de cât alții, chiar înaintea organizației de Partid, că Mateica e un dușman deghizat. Nu-l denunță însă, ci într'un acces de cavalierism de modă veche, îi cere doar să părăsească șantierul. Se știe că Pangrati cade până la urmă victima propriei sale naivități, căci profitând de răgazul obținut, Mateica încearcă să-l asasineze. Dar nu în asta constă esențialul. În roman, cauzele acestei complicități de fapt a lui Pangrati cu Mateica sunt foarte bine și veridic redate. Simți cum o seamă de împrejurări îl împing pe Pangrati spre greșală. Altfel și vicios însă: concluzia ideologică care se degajă din complexitatea acestor împrejurări. Căci, până la urmă, Pangrati devine eroul principal al

acțiunii. Erou și la propriu și la figurat. El cade victima asasinilor. El jertfește deci cel mai mult pentru cauza construcției Canalului. Iar când se întoarce, după însănătoșire, pe șantier, este întâmpinat de toți ca un erou, el, complicele prin tăcere al celor mai înrăiți dușmani ai construcției socialiste! Este limpede că prezentând în așa fel faptele, autorul — iarăși, fie că a vrut-o sau n'a vrut-o — face apologia apolitismului, pledează pentru justificarea poziției neprincipiale, plină de compromisuri cu totul nepermise a lui Pangrati și îndeamnă pe tehnicieni să urmeze drumul lui Pangrati, și nu drumul inginerului comunist Jurașcu, de pildă, sau al lui Zusman. Iată cum ocolirea unor probleme esențiale ale vieții, care stau în centrul oricărei bătălii concrete în marele front de luptă al socialismului, l-a împins pe alocurea pe autor spre concluzii greșite, chiar dăunătoare.

IV.

Și acum să vedem care sunt cauzele slăbiciunilor din romanul „Drum fără pulbere“. Se datoresc ele în mod exclusiv insuficienței cunoașterii a vieții sau insuficienței măestriei, lipsei de experiență în creația literară? Fără îndoială, elemente ale acestor cauze se află într-o oarecare măsură la origina deficiențelor. Părerea noastră însă, este că ele nu sunt determinante. Și aceasta vom încerca s'o demonstrăm.

Petru Dumitriu este un scriitor de talent. Talentul său se vedește aproape în fiecare capitol al romanului. Este totodată un scriitor care dă dovadă de stăpânirea unei serioase măestrie. Căci altfel, cum pot fi explicate atâtea reușite parțiale în cadrul romanului? Altfel, cum se poate explica zăgrăvirea atât de impunătoare a unei galerii întregi de tipuri umane cum ar fi de pildă: Iordan și feciorii săi, Achim pescarul, Micluț, Gelal, Mărzali și Șughiran, bătrânul profesor Pangrati, etc. Toate aceste personaje sunt definite în acțiune, iar realitatea în care ei se mișcă și cresc, este prin excelență realitatea luptei

pentru construirea socialismului. În cazul unor personaje ca Iordan, Pangrati, Maiteica, Dona, autorul romanului „Drum fără pulbere“ a dovedit cu vârf și îndesat capacitatea sa de a zăgrăvi dinăuntru universul sufletească al eroilor. Nu este oare aceasta o dovadă de măiestrie? Mai mult: chiar în ceea ce privește construcția subiectului din materialul de viață, Petru Dumitriu, în cazul aceloraș linii secundare ale acțiunii a dovedit suficientă iscusință în ceea ce privește alegerea și gradarea materialului. Deci nu lipsa de măiestrie este pricina prezenței unor laturi slabe în romanul „Drum fără pulbere“.

Poate atunci necunoașterea vieții? Romanul „Drum fără pulbere“ cuprinde un imens material de viață. Acțiunea lui dovedește cunoașterea multilaterala și destul de adâncă a problemelor de producție, a unor aspecte variate ale vieții de pe Canal. Deasemenea, se vedește din paginile cărții o cunoaștere largă a tipologiei umane, care se reflectă și printr-o mare diversitate de situații. Hotărât lucru, se poate spune că materialul de viață adunat de Petru Dumitriu este mai mult decât suficient pentru conținutul unui roman.

Deci, poate fi oare considerată „necunoașterea vieții“ drept cauza determinantă a slăbiciunilor romanului? Răspunsul depinde de felul cum înțelegem acest termen: „necunoașterea vieții“. La noi i se dă adesea un înțeles pur factic. Iar constatarea este urmată de obicei de un sfat practic: „Du-te pe teren“ sau „documentează-te“. Noi credem că din acest punct de vedere nu i se poate imputa lui Petru Dumitriu că n'a cercetat și n'a cunoscut viața.

Dar care sunt atunci adevăratele cauze ale slăbiciunilor? La începutul acestui articol, arătam că valoarea principală a romanului „Drum fără pulbere“, constă în aceea că el reușește să ne înfățișeze un tablou concret al realității de luptă pentru construirea socialismului. Totodată, însă, am văzut mai târziu, că unele laturi

ale acestei realități au apărut zugrăvite palid și chiar fals.

În primul rând este sărăcită viața de Partid. Iar lipsind obiectivele politice concrete ale vieții de Partid, romanul nu reușește să transmită nici importanța uriașă a construirii canalului Dunăre-Marea Neagră în bătălia pentru socialism, în ansamblul ei. Această însemnătate este doar din când în când afirmată, ea nu reese în mod organic din acțiune. Șantierul canalului apare oarecum izolat de realitatea construirii socialismului în întreaga țară.

În al doilea rând, nu reese din roman în toată amploarea ei însemnătatea covârșitoare a ajutorului sovietic pentru construirea socialismului în țara noastră. Ni se vorbește despre acest ajutor ba prin intermediul frământărilor lui Matei, care se simte „înecat” în torentele de material sovietic, ba prin folosirea cutărei sau cutărei metode de lucru sovietice, ba prin apariția — întotdeauna episodică și întotdeauna taciturnă — a profesorului Serafimov. Ca și în cazul lui Maței, autorul s'a temut parcă să adâncească acest personaj, preferând să facă pe cititor să ghicească mai mult, decât să vadă rolul lui. În felul acesta, realitatea ajutorului sovietic apare ca ceva disparat, adesea incidental și nu ca o trăsătură organică a realității, fără de care întreaga construcție, cu ritmul ei, cu perspectivele ei, cu toate aspectele concrete, noi ale vieții, ar fi imposibilă. Romanul nu reușește să transmită prezența ajutorului sovietic ca o trăsătură caracteristică, de bază, a construirii socialismului într-o țară de democrație populară.

În al treilea rând, romanul nu redă cu suficientă intensitate însemnătatea șantierului pentru ținutul prin care va trece Canalul. Nu se vede cum existența unei mari construcții socialiste produce o *revoluție* în viața tuturor oamenilor din jur.

Credem că existența tuturor acestor lipsură și lacune în conținutul operei nu poate fi explicată numai prin insuficiența experiență în creația literară sau numai prin necunoașterea cutărilor sau cutărilor

aspecte concrete ale realității. Credem că ele vorbesc despre existența unor anumite greșeli de fond în însăși interpretarea artistică a realității, adică despre existența unor elemente de influență a ideologiei burgheze în problema de bază a creației — raportul între creator și realitate.

Să ne întoarcem pentru un moment la acei muncitori dela uzinele „23 August” care au primit cu ostilitate romanul. Ce i-a indignat în primul rând? — Uneltirile dușmanului pe Canal. Cum? — spuneau ei, — cum se poate așa ceva, ca în Republica Populară Română, dușmanul să fure ca în codru, să înfometeze pe muncitori, să compromită o lucrare după alta, să-și însușească salariile lucrătorilor, etc. Așa ceva e imposibil! Nu e adevărat! — Li s'a răspuns atunci acelor tovarăși că ei greșesc atunci când cred că dușmanul a fost distrus în țara noastră. Li s'au amintit cuvintele tovarășului Gheorghiu-Dej, că lupta de clasă e legea însăși a drumului de transformare revoluționară de la capitalism la socialism. Li s'a arătat totodată că în roman, dușmanii, deși uneltesc, sunt până la urmă demascați, prinși și făcuți inofensivi. Dar rămâne totuși întrebarea: de ce atâția cititori simpli n'au observat aceste aspecte ale romanului? De ce în imaginația lor a rămas întipărit numai tabloul uneltirilor criminale ale bandiților? Pentru că aceste din urmă trăsături sunt zugrăvite în roman cu mai multă forță a adevărului vieții, sunt mai artistice, mai convingătoare, în timp ce elementele pozitive, forțele motrice ale vieții noastre în transformarea ei revoluționară sunt redade palid, șters. Romanul nu reușește să cuprindă întreaga putere a Partidului și a uriașelor forțe creatoare ale poporului, mobilizate de el, nu reușește să zugrăvească în așa fel aceste forțe în acțiunea lor ofensivă, încât din zugrăvirea lor să țâșnească încrederea nestăvilită în zdrobirea tuturor uneltirilor dușmane. Aceasta înseamnă că autorul n'a reușit să interpreteze realitatea de pe poziția cea mai avansată a timpului nostru

În literatura noastră nouă, mai ales în proză, întâlnim adesea slăbiciuni și lipsuri analoge celor constatate în romanul „Drum fără pulbere“. E suficient să considerăm de pildă, cele mai bune romane apărute în ultimul timp, ca să vedem că după lectura lor, cititorul nu rămâne în minte cu niciun erou care să întruhișeze puternic și într'un mod de *neuitat* întreaga semnificație a timpurilor eroice pe care le trăim. Avem, ce-i drept, pe Mitrea Cocor. Dar proza lui Sadoveanu iese, în general, în afara analizei de față. Incolo — nimic, sau aproape nimic. Acelaș lucru se poate spune și despre slăbiciunile de construcție. După cum am văzut, lipsa unei unități organice a materialului literar este caracteristică aproape fiecărei opere de proză. Deasemenea, izolarea unui anumit sector din realitate de realitatea generală a țării. În „Temelia“ lui Camilă, de pildă, gospodăria agricolă colectivă este izolată până și de restul satului. În „Sfârșitul Jalbelor“ nu simțim deloc țara, deși în acea vreme *întreaga* țară era în fervor.

De unde provin toate aceste slăbiciuni, atât de generale, încât pot fi observate până în *cele mai bune* lucrări de proză? Noi susținem că ele se datoresc în primul rând prezenței unor puternice rămășițe ale influenței ideologiei burgheze în ceea ce privește metoda de creație a scriitorilor.

Dintre formele concrete ale felului cum se manifestă influența ideologiei burgheze în creația prozatorilor, cele mai frecvente sunt formalismul și naturalismul. Amândouă s-au născut în literatură ca o reacțiune împotriva realismului. În perioada intrării în putrefacție a capitalismului, când pe ordinea de zi a istoriei s'a pus problema revoluției proletare, burghezia, cultura și literatura ei au devenit organic ostile realismului, pentru că realismul însemna adevărul vieții, iar cunoașterea adevărului vieții de către oameni conținea un pericol de moarte pentru clasele stăpânitoare, condamnate de legea vieții însăși.

Și formalismul și naturalismul, fiecare în felul lui, dar fiecare deopotrivă, im-

ping pe scriitor (și pe artist în general) să nu privească realitatea dinăuntru, să nu pornească spre formă, adică spre imaginea artistică dela adevărul vieții, ci dimpotrivă, să lucreze în mod arbitrar, cu materialul vieții, fie izolând aspectele neesențiale ale realității de sensul ei general (în cazul naturalismului), fie umplând forțat anume scheme și tipare dinainte alese cu tablouri de viață, făcând abstracție de conținutul lor (în cazul formalismului). Și într'un caz și în altul, caracteristica dominantă a acestei degenerări a literaturii este disprețul pentru adevărul vieții, subordonarea adevărului unor tendințe categoric ostile vieții.

Slăbiciunile existente în creația noastră în domeniul prozei din ultimul timp, vorbesc despre persistența destul de puternică în practica unor scriitori, a acestui fel cu totul defectuos de a se apropia de realitate. A desface în mod arbitrar realitatea vieții în episoade izolate, a „inventat“ câte un episod pentru fiecare „problemă“ este un procedeu tipic formalist, astăzi în vogă în literatura decadentă a apusului imperialist. În viață, fiecare sector însemnat al ei — (și trebuie presupus că scriitorul alege drept temă un sector însemnat al vieții) — tocmai pentru că este însemnat, este purtător al tuturor trăsăturilor esențiale ale luptei pentru socialism. Rămâne doar scriitorului să le vadă, privind realitatea dinăuntru. A prezenta evenimentele vieții, fiecare în parte, fără a oglindi legătura organică dintre ele, este un procedeu tipic naturalist, cum naturaliste sunt și mijloacele adesea folosite de autori de a „caracteriza“ personajele lor prin tot felul de ciudățenii și vorburi „specifice“, fără vreo legătură cu firul principal al acțiunii. Disprețul pentru caracterul omului, pentru universul sufletesc al personajului principal este deasemenea o trăsătură caracteristică a literaturii decadente. Se știe că în critica literară burgheză de astăzi, există chiar tendința de a „teoretiza“ această metodă ca o mare „cucerire artistică“. „Personajul n'are nevoie de caracter“, — se ex-

„laziază „teoreticienii“ decadentismului, — pentru că numai atunci scriitorul are deplină „libertate“ de a-l mișca după cum îi dictează conștiința lui (adică a „scriitorului“, de fapt însă a celui care îl plătește). Scriitorii în solda imperialismului ațăător de războaie au nevoie de această „libertate“ pentru a calomnia pe reprezentanții cei mai buni ai poporului. Din păcate, însă, analizând mai adânc și unele romane sau nuvele dela noi (și nu cele mai slabe) vom putea da și acolo de asemenea metamorfoze cu totul cameleonice în caracterele eroilor. (De pildă, personagiile Toderiță și Sultana în romanul „Moșia oamenilor slobozi“, sau Ana Roșculeț din nuvela cu același titlu a lui Marin Preda). Formalist este și obiceiul (vizibil și în „Drum fără pulbere“) de a porni dela construcție, adică dela schemă, înspre conținutul de viață al opere. În „Drum fără pulbere“ drumurile de viață ale diferiților oameni ce se întâlnesc pe Canal nu se încheagă într-o acțiune unitară și pentru că autorul a „construit“ întâi schema romanului, iar apoi abia a început să caute acțiunea (adică viața), pentru că n'a procedat invers: dela viață, adică dela acțiune înspre formă, adică construcția, compoziția romanului.

Formalismul se manifestă și în tendința unora dintre scriitori de a „literaturiza“ în mod forțat materialul de viață zugrăvit. În bogata colecție de amintiri cu privire la aforismele orale ale lui Turgheniev există următoarea anecdotă: se spune că odată Flaubert l-a întrebat pe Turgheniev de ce nu-i plac operele lui Zola și ale altor scriitori francezi contemporani. — „Pentru că miros a literatură“, — ar fi răspuns Turgheniev. Dincolo de veridicitatea amănuntelor, anecdota este purtătoare a unui foarte prețios învățământ: literatura încetează de a fi literatură în momentul în care din ea începe să transpire străduința expresă a autorului de a „înflori“ prezentarea vieții. Or, tocmai asemenea „înfloriri“ cu totul nereale sunt și diferite descrieri și amănunte inutile din romanul „Cumpăna luminilor“ de N. Jianu,

și comparațiile și imaginile năstrușnice ale lui Al. Jar și jocurile de nume ale lui P. Dumitriu, și hiperbolizarea aproape a fiecărui sentiment uman în romanul lui Camilar și pasagiile pornografice din „Descult“ de Zaharia Stancu.

Toate aceste simptome dovedesc că în sectorul prozei, lupta împotriva manifestărilor concrete ale influenței ideologiei burgheze în creație nu este nici pe departe terminată. Slăbițiunile numeroase ale prozei se datoresc în primul rând felului nerealist de a privi viața nu dinăuntru, ci dinafară, prin prisma unor scheme și tipare formale, dinainte stabilite. Iar acest fel nerealist de a privi viața, este folosit de scriitori mai ales atunci când dintr'un motiv sau altul, le este teamă să privească realist, adică dinăuntru viața.

Realismul epocii socialiste nu poate fi decât un realism socialist, ceea ce presupune din partea scriitorului, în primul rând, datoria de a reda conținutul socialist al vieții noi. Prin urmare: înțelegerea conținutului socialist al vieții noi este astăzi condiția necesară a creației realiste, condiția necesară a luptei cu succes împotriva manifestărilor ideologiei burgheze în creație.

Dece unii scriitori nu reușesc să redea veridic unele aspecte esențiale ale realității de luptă pentru socialism? Dece nu reușesc să ne dea chipul *eroului de neuitat* al acestei lupte? Dece adesea tocmai atunci când se apropie de aspectele esențiale ale realității, părăsesc calea realismului și recurg la mijloace de creație nerealiste, decadente, parcă înadins pentru a se eschiva dela rezolvarea problemelor mai grele?

Se poate oare presupune că aceasta se datorește lipsei de dragoste a scriitorilor pentru realitatea cea nouă, socialistă în devenire? Nu! În niciun caz așa ceva nu se poate presupune. Cel puțin cu privire la cea mai mare parte a scriitorilor, la toți acei ale căror opere din ultimul timp au marcat tot atâtea jaloane de dezvoltare pe linia succeselor prozei noastre. Aceste

succese sunt cea mai bună dovadă și cea mai temeinică garanție a posibilităților de creștere a prozei. Căci în ansamblul ei, proza s'a pătruns de problematica timpurilor noi, a reușit să dea numeroase tablouri — ver dice, istoricește concrete, ale timpului nostru. Numeroase opere de proză sunt incontestabil instrumente care ajută la educația socialistă a oamenilor muncii.

Dar sunt și deficiențe. Deficiențe serioase, supărătoare. Nu este oare supărător faptul că Petru Dumitriu, care a reușit să dea în „Drum fără pulbere“ atâtea episoade și tipuri minunate, reprezentative pentru realitatea de luptă a construirii socialismului, a dat însă în ansamblu o operă cu multe și grave lipsuri? Nu este oare supărător că Al. Jar, care a reușit în „Sfârșitul Jalbelor“ să dea atâtea tablouri veridice ale epocii, n'a reușit să zugrăvească vreun tip reprezentativ al ei? Nu este oare supărător că în „Negura“ lui Camilar, mai ales în volumul II, pe lângă multe părți realizate, sunt și atâtea trăsături nerealiste, utopice, falsificatoare ale adevărului vieții? Nu este oare supărător că în „Descult“, de Zaharia Stancu, pe lângă capitole de asemenea forță epică cum ar fi de pildă „Brazda ngustă și adâncă“ sau „Iarba“, există și pasagii de-a dreptul scabroase? Și exemplele s'ar putea înmulți. Tocmai pentru că ne sunt dragi succesele, tocmai pentru că vrem să le vedem mereu înmulțindu-se, avem datoria să luptăm fără cruțare împotriva deficiențelor. Iar de luptat nu se poate lupta eficient, dacă închidem ochii cu privire la origina slăbiciunilor și a lipsurilor.

Este știut că reușita oricărui proiect literar depinde în primul rând de gradul în care autorul este pătruns de ceea ce vrea să spună prin opera sa. Însă citind unele lucrări de proză (și aceasta se referă în bună măsură și la „Drum fără pulbere“) ai pe alocuri impresia că autorul și-a propus doar să scrie un roman despre... ceva (de pildă: despre electrificare sau despre transformarea socialistă a agriculturii, etc), și să pună acolo câteva

„probleme“ (În paranteză trebuie amintit că adeseori numărul acestor „probleme“ crește ca un bulgăre de zăpadă, pe măsura trecerii manuscrisului prin diferite redacții). Dece să ne mirăm a unci că romanul (sau nuvela) seamănă mai degrabă cu o îngrămădire formală de episoade (câteodată foarte dramatice, fiecare în parte), decât cu curgerea firească a vieții? Fără îndoială, o asemenea apropiere față de materialul vieții, deschide larg ușa practicilor decadente.

Prezentarea haotică, lipsită de unitatea organică a materialului de viață, schematicismul în zugrăvirea personajilor pozitive, alunecări naturaliste în prezentarea oamenilor și situațiilor, umplutura așa zisă „literară“ care îngreunează înțelegerea operei, toate aceste aspecte ale slăbiciunilor de care suferă proza noastră, sunt de fapt consecințe ale unei slăbiciuni esențiale: lipsa unui concept clar de idei (acest „ceva“ pe care scriitorul vrea să-l transmită cititorului) care să stea la baza operei. Iar această slăbiciune este strâns legată, am putea spune se condiționează reciproc, cu teama de a privi dinăuntru unele laturi ale realității și eroii reprezentativi ai acestor laturi.

Spuneam mai sus că majoritatea scriitorilor noștri dau dovadă prin activitatea lor creatoare de multă dragoste, tocmai față de aceste aspecte ale realității. De unde atunci deficiențele, lipsurile, teama? Tocmai de aco'o de unde simpla dragoste nu este suficientă. Mai trebuie și înflegerea. Dacă am încerca să dăm o imagine simplificată a felului cum se ajunge la asemenea lipsuri în procesul de creație, ar trebui să spunem că lucrurile se petrec cam așa: atunci când scriitorul se lovește în zugrăvirea vieții de unele aspecte pe care el nu le înțelege, el simte neputința de a le înfățișa în mod realist. Ce ar trebui să facă atunci? Să întreprindă eforturi noi pentru a pătrunde ceea ce nu înțelege? În acest moment însă intervine dușmanul: manifestările concrete ale influenței ideologiei burgheze în metoda de creație. Dușmanul îl îndeamnă pe scriitor

să procedeze altfel: nu printr'un efort, adesea anevoios și îndelungat de *înțelegere* a realității, ci prin substituirea redării realiste (imposibilă fără înțelegere, prin metode formale — naturaliste sau formaliste — care nu numai că nu necesită vreun efort de înțelegere a vieții, ci dimpotrivă, sunt prin natura lor categoric ostile oricărui adevărat efort de creație.) Pericolul se mărește însă prin aceea că printre noi trăiesc și lucrează o serie de scriitori de bună credință, care refuză să vadă în acest mod facil de rezolvare a greutăților creației, o manifestare tipică a ideologiei burgheze, a dușmanului nostru de moarte pe tărâmul creației.

Noi știm că la baza metodei realismului socialist stă *spiritul de partid*. Iar spiritul de partid presupune în primul rând militarea activă și concretă a scriitorului pe baricada luptei pentru transformarea socialistă a societății. Aceasta înseamnă conceperea clară a celui sector și a celei probleme de luptă, cărora le răspunde scriitorul prin opera dată. În al doilea rând, spiritul de partid presupune zădărnirea realității în transformarea revoluționară de pe pozițiile cele mai înaintate, adică dinăuntrul problemelor și eroilor, reprezentativi pentru forțele cele mai înaintate ale transformării. Spiritul de partid înseamnă a milita prin literatură pentru politica Partidului. Înseamnă a zădărnici realitatea de azi, în perspectiva realității de mâine, tocmai pe baza obiectivelor luptei politice și economice a Partidului. Iar toate acestea la un loc presupun înțelegerea cât mai adâncă a esenței însăși a luptei pentru socialism. Cheia unei atari înțelegeri este învățătura marxist-leninistă. Deaceia, credem că ar fi just să conchidem că la baza celor mai multe dintre deficiențele actuale ale prozei, la baza existenței unui teren favorabil pentru pătrunderea în procesul de creație a unor practici decadente, proprii ideologiei dușmane burgheze, stă nivelul ideologic scăzut, insuficientă înarmare a scriitorului cu principiile de bază ale marxism-leninismului. Cunoașterea mult mai temei-

nică a bazelor marxism-leninismului, deci a însăși legilor de dezvoltare revoluționară a societății, ar ușura scriitorului înțelegerea în adâncime și a vieții și a problemelor practice ale construirii socialismului. Scriitorul ar fi astfel îndemnat să intervină concret și operativ în luptă. Atunci în mod firesc, procesul de creație ar fi precedat de conceperea mult mai clară și mai adâncă a celui obiectiv politic concret căruia cutare sau cutare operă proiectată trebuie să-i răspundă. Astfel s'ar naște în focul însuși al procesului de creație acea sarcină sau comandă socială spre care trebuie să se simtă atras scriitorul. Și este sigur că identificarea mereu mai completă a scriitorului cu această sarcină sau comandă socială, ar asigura în mod firesc și unitatea de construcție a operei (prin eliminarea balastului de episoade inutile procesului de dezvoltare a unității de concepție a operei) și scoaterea în evidență a elementelor cu adevărat esențiale ale realității. Fiecare operă literară devenind un act de luptă pentru cutare sau cutare obiectiv politic, procesul creației devenind prin excelență un act de luptă socială, scriitorul va fi împins în mod firesc spre pozițiile cele mai avansate ale luptei, iar luptătorii cei mai dârzi, cei mai devotați și cei mai consecvenți pentru aceleași obiective de luptă vor ajunge tot atât de firesc în centrul subiectului.

Este evident că în asemenea împrejurări, practicile decadente formaliste și naturaliste, ar dispărea treptat din recuzita de mijloace de creație ale scriitorului.

Rezultă în concluzie că, pentru combaterea cu succes a manifestărilor concrete ale ideologiei burgheze în creația de proză, pentru dezvoltarea mai departe a succesorilor prozei pe drumul însușirii cât mai temeinice a realismului socialist, problema principală este înțelegerea cât mai adâncă a fenomenelor vieții. Se știe că pentru aceasta, condiția esențială este de a învăța dela viața însăși. Iar a învăța dela viață, înseamnă a învăța dela oameni. Deci: contactul viu și continuu cu realitățile con-

crete ale luptei pentru socialism, cu oamenii — făuritori ai acestei realități — este condiția necesară oricărei activități creatoare.

Dar rezultă deasemenea că simplul contact, simpla „documentare pe teren“, cum se spune la noi, este cu totul insuficientă. Pentruca să înțeleagă esența însăși a vieții cu care intră în contact, pentruca să înțeleagă sensul dezvoltării revoluționare a vieții, scriitorul trebuie să fie înarmat cu compasul care arată fiecărui luptător pentru socialism direcția de atac. Acest compas este învățătura marxist-leninistă. Analiza concretă a unora dintre deficiențele prozei a arătat că în cea mai mare parte ele se datoresc insuficienței cunoașterii a acestei învățături. De aceea, în ansamblul sarcinilor pe care le avem de îndeplinit în lupta pentru continua dezvoltare înainte a literaturii — sarcina cea mai

presantă este azi înarmarea ideologică a scriitorilor. Fără a scăpa din vedere celelalte, atenția principală, în viitorul apropiat ar trebui să fie îndreptată — după părerea noastră — spre această problemă.

Pentruca practicele împrumutate din arsenalul putredei ideologii burgheze să dispară din proza noastră; pentruca succesele ei pe drumul însușirii realismului socialist să ne ducă la o adevărată literatură realist-socialistă; pentruca cititorii să simtă în viitor, fără rezerve, în fiecare nou volum de proză, câte o nouă armă care-i mobilizează în luptă, care le luminează calea, pentru atingerea tuturor acestor țeluri, noi credem că în primul rând trebuie desfășurată o bătălie susținută și asigurată o muncă asiduă în vederea înarmării scriitorilor cu tezaurul dătător de viață al invincibilei și nemurtoarei învățături a lui Marx, Engels, Lenin, Stalin.

UN CLASIC AL LITERATURII CEHE

„Eu am încercat să redau viață trecutului nostru, să-l apropiu de înțelegerea noastră. Am acționat nu ca un visător, care, adresându-se trecutului nu se gândește la lupta grea din prezent a poporului său. Tocmai pentru că am trăit din tot suflul această luptă, am simțit că e neapărat nevoie să apelez la istoria noastră, deoarece cine nu cunoaște ziua de ieri, nu o poate cunoaște pe cea de azi. În lanțul vieții, verigile prezentului sunt legate cu acele ale trecutului...”

Luptătorii au trecut, dar lupta a rămas”.

Rostite la a șazecea aniversare a nașterii sale, cuvintele acestea înflăcărâte cuprind profesiunea de credință a lui Alois Jirasek. Marele scriitor ceh, dela a cărui naștere s’au împlinit la 23 August 100 de ani, se reliefează, după propria-i mărturisire, ca un pasionat cercetător al istoriei poporului său. Opera lui Alois Jirasek ne transmite mesajul fierbinte al unui scriitor care și-a pus scrisul în slujba idealurilor de libertate ale poporului.

Numeroasele romane istorice, al căror autor este Jirasek, înfățișează în largi tablouri realiste cele mai importante evenimente istorice din viața poporului ceh. Cadrul operei sale este vast. El începe dela cele mai îndepărtate momente ale istoriei poporului ceh, cuprinde epoca frământată a războaielor husite și reflectă perioada revoluționară dela 1848. Nu există perioadă istorică mai importantă din istoria Cehoslovaciei care să nu-și fi găsit oglindirea în opera lui Jirasek. Scri-

torul a știut în opera sa să aleagă momentele cele mai semnificative ale epocii istorice pe care a zugrăvit-o, pentru a le turna în forme artistice superioare. În aceasta constă dealtfel valoarea operei sale, oglindire bogată și cuprinzătoare a istoriei poporului ceh.

Debutând într-o epocă în care curentele decadente burgheze dominau literatura cehă, Alois Jirasek a marcat prin scrisul său o radicală cotitură spre realism. Trăsătura dominantă a acestei opere realiste este marea dragoste pentru popor, eroul scrierilor sale.

Scriitorul o spune, dealtfel, răspicat: *„În forța poporului a fost totdeauna viața și salvarea noastră, în forța lui, mângâierea noastră și cheazăia viitorului nostru. De aici rezultă că sarcina noastră, datoria noastră este de a servi poporul”.*



Lucrarea de debut a lui Jirasek a fost culegerea de povestiri realiste *Tablouri din munți*. Ea se remarcă prin plasticitatea cu care erau înfățișate faptele vieții, prin capacitatea scriitorului de a zugrăvi în chip veridic eroii povestirilor sale.

Preocuparea centrală a scriitorului a constituit-o zugrăvirea realistă, pasionată, a războaielor husite. Acestora le-a închinat cea mai însemnată parte a operei sale.

În trilogia *Mezi proudy* (Printre curente) scriitorul descrie nașterea mișcării husite care, sub stindardul revendicărilor cu caracter religios, lupta de fapt îm-

potriva feudalității și a forțelor clericale existente. Mișcarea lui Jan Hus avea un puternic caracter de revoltă împotriva orânduirii sociale; ducea deasemeni o luptă hotărâtă în numele și pentru aspirațiile naționale cehe.

După moartea lui Jan Hus, conducerea mișcării a preluat-o hatmanul Jan Žižka din Tabor. Războaiele purtate de adepții săi — cunoscuți în istorie sub numele de „taboriți” — împotriva armatelor cruciate constituie materialul de viață care stă la baza romanului *Protivšem* (Impotriva tuturor).

Figura conducătorului taborist este zugrăvită cu multă măiestrie în opera dramatică *Ian Žižka*. Jirasek creează aici tipul conducătorului popular, a cărui forță izvorăște din legătura cu aspirațiile și lupta poporului.

Ca într-o epopee, după ce cântase nașterea și lupta mișcării husite, creind timpul minunat al eroului de proporții legendare, Jirasek, în trilogia *Bratrství* (Frăția) înfățișează înfrângerea forțelor populare grupate în jurul urmașilor lui Hus. Impresionantă este perspectiva optimistă pe care o deschide romanul. Conștient de forța de neînvins a poporului, Jirasek aruncă o privire îndrăzneată în viitor, în care întrevede libertatea. Romanul este și un cântec plin de încredere în înfrățirea poporului ceh cu poporul frate slovac.

Tema revoltei poporului revine mereu în opera lui Jirasek. Revolta țărănimii din Cehia apuseană împotriva nobilimii este zugrăvită în chip magistral în *Psohlavci*. Eroul principal al operei este Jan Sladky Kozina, conducătorul țărănimii revoltate. El este încă una din figurile impresionante de conducători ai răscoalelor populare, înfățișate de Alois Jirasek. Lucrarea sa *Skali* (Stâncile) reflectă lupta țărănimii, împotriva stăpânirii străine.

Jirasek a acordat o mare atenție renașterii naționale dela sfârșitul sec. XVIII și începutul secolului al XIX-lea. Romanul

F. L. Wek (Familia F. L. Wek) — în cinci volume — prezintă dezvoltarea culturii cehe din vremea Renașterii ca un produs al luptei dusă de masele poporului împotriva obscurantismului și a iobăgiei. Lupta aceasta constituie de altfel și motorul acțiunii din romanul *Unas* (La noi) inspirat din viața orașului natal al scriitorului, Hronov.

Cronica artistică a istoriei poporului ceh, redactată de Jirasek, e întregită de scrierile *Istoria filosofică, Căpcăunii*, etc.

După ce în cea mai mare parte a operei sale făcuse — de pe pozițiile protestatare ale poporului — critica ascutită a feudalității și a clerului, Jirasek supune unei analize nemiloase instituțiile societății capitaliste. Lucrarea sa, *Pe insulă*, este o satiră incisivă a pseudo-patriotismului burghez. Fățărnicia burghezei care proclama în fraze umflate și sforăitoare dragostea de patrie, iar în realitate trăda interesele naționale, este biciuită fără cruțare. Inflăcărat patriot, concepând patriotismul ca atașamentul neprecupețit la cauza nepieritoare a poporului, Jirasek demască adevăratul conținut al demagogiei burgheze.

Cuvintele citate la începutul acestui articol sunt confirmate prin mijloacele artei în romanul *Pe insulă*, ca și în întreaga operă a scriitorului de altfel. Într'adevăr, Jirasek a înțeles istoria poporului său. Fără această înțelegere, fără dragostea pentru masele largi ale asupriților, fără ura puternică împotriva celor ce-i asupresc — fie ei feudali sau burghezi — nu s'ar fi născut satira cumplită cuprinsă în opera marelui clasic al literaturii cehe.

Alois Jirasek a creat și lucrări dramatice valoroase. Cele mai importante sunt: *Ian Žižka* (despre care am mai pomenit), *Vojnarka*, *Otec* (Tatăl), *Kolebka* (Leagănul) și comedia *Lucerna*. Pieseile sale sunt foarte populare. În noua Cehoslovacie, ele sunt jucate de toate trupele de teatru și de mii de echipe teatrale ale oame-nilor muncii, echipe care au pus în pro-

gramul lor la loc de cinstite scrierile dramatice ale lui Jirasek.



Alois Jirasek poate fi considerat ca părintele romanului istoric ceh. Opera sa a înfățișat în adevărata ei lumină o epocă istorică pe care burghezia o considera drept o epocă de decadentă națională. Perioada mișcării husiste și a războaielor purtate de taboriți a fost deformată de interpretarea falsificatoare a istoricilor burghezi, iar conducătorii răscoalelor populare, ca Ian Zizka și alții, catalogați drept „șefi de bandă”.

Pe aceeași linie de falsificare a adevărului istoric, a mers burghezia atunci când a denumit revoluția dela 1848 din Cehia și Slovacia drept o „cauză a unor tineri smintiți”.

Jirasek a izbutit cu mare măiestrie să înfățișeze tabloul adevărat al marilor frământări din istoria poporului ceh. Sub pana scriitorului au reînviat răscoalele țărănimii asuprite, au prins a se mișca năvalnic armatele populare ale lui Zizka, au căpătat viață chipurile eroilor legendari ai poporului.

Pentru Jirasek, trecutul istoric pe care l-a reflectat cu pasiune și măiestrie, respectând adevărul istoric, nu a însemnat un refugiu. Marele scriitor nu a fugit în trecut, asemeni, scriitorilor romantici, pentru a căuta alinarea desamăgirilor pricinuite de vitregiile prezentului. Pentru Jirasek, trecutul era un mijloc viu care trebuia folosit în lupta prezentului. În felul acesta, reflectarea momentelor de răscruce din viața poporului, a luptei din trecut împotriva tiraniei, devenea o armă ascuțită împotriva exploatării din prezent, un instrument puternic în lupta poporului.

Părintele romanului istoric ceh a folosit în chip creator tradițiile de luptă, punându-le în slujba educării revoluționare a poporului. Prin aceasta el a dat un strălucit model al romanului istoric realist. Acesta nu este o evocare stearpă, lipsită de viață, a unui cadru istoric al trecutului. Romanul istoric realist, așa cum a

arătat Jirasek prin exemplul viu al operei sale, este zugrăvirea plină de căldură a momentelor celor mai semnificative din viața de luptă a poporului, momente care înarmează masele în lupta lor din prezent.

Din această pricină, opera lui Jirasek este o însemnată forță de educare în spiritul dragostei de patrie. Invierea tradițiilor progresiste, de luptă ale poporului, constituie un factor important pentru dezvoltarea patriotismului larg, pe care l-a propagat prin opera sa scriitorul ceh.

Eroul operei lui Jirasek este poporul, fie că el apare într-o viziune uriașă personajul central constituindu-l masele, fie că însușirile și virtuțile sale sunt individualizate în persoana conducătorilor săi. Jirasek și-a ales personajii și din rândurile altor clase sociale, dar pentru a le supune criticii sale ascuțite. Eroul spre care se îndreaptă în chip conștient simpatia sa, este eroul ieșit din rândurile poporului, și care luptă pentru interesele acestuia.

Marele scriitor ceh avea o viziune științifică a istoriei, pe care o considera ca un produs al luptei poporului. La baza dezvoltării istorice se afla, după concepția lui Jirasek, lupta între asupriți și asupritori, ca o lege a mersului înainte al societății.

Profesor de istorie, Jirasek s'a ocupat cu pasiune de studiul istoriei, concepând această știință ca un instrument în opera de educare și creștere morală a poporului său. Știința istoriei trebuia, după Jirasek, să fie un factor important care să sprijine lupta maselor populare. Din credința în victoria inevitabilă a acestei lupte se desprinde optimismul operei lui Jirasek. Eroii scrierilor sale, chiar atunci când sunt înfrânți, ies biruitori prin perspectiva viitorului, deschisă puternic de scriitor.

Patriotismul lui Jirasek este un sentiment autentic, larg și lipsit de deformări naționaliste. El nu-l împiedică pe scriitor să-și exprime dragostea față de alte popoare. Romanul *Psohlavci* este o pildă în această privință. Scriitorul vorbește cu căldură și dragoste despre Rusia. Dragostea fierbinte pentru poporul rus străbate în

paginile în care scriitorul descrie cu o mare putere de evocare trecerea armatelor rusești prin Cehia în perioada războaielor napoleoniene.

Jirasek a iubit și studiat cu pașune literatura realistă rusă. Influența acesteia a constituit un factor de seamă în dezvoltarea scriitorului. Legătura cu poporul, încrederea în forța acestuia, credința în victoria finală a cauzei sale, constituie factorii care determină marea valoare a operei lui Jirasek. Ea a fost un sprijin prețios pentru poporul ceh în timpurile sale grele.

Astăzi, opera lui Jirasek întovărășește, prin tot ce are ea mai bun, poporul ceh în lupta sa de construire a socialismului. Ea constituie un izvor nesecat din care oamenii sorb încredere în forțele lor creatoare și ură nestăpânită împotriva dușmanilor poporului, împotriva dușmanilor vieții.

Conducătorul poporului cehoslovac, Clement Gottwald a dat o înaltă apreciere operei lui Jirasek, arătând că „*operele lui ne învață să înțelegem just trecutul nostru, ne întăresc conștiința noastră națională, ne însuflă optimism creator și credință în forțele creatoare ale poporului. Incontestabil, aceste trăsături trebuie să le educăm în popor pentru ca să clădim cu*

mai mult avânt și conștiință măreața zi de astăzi și mai ales minunata zi de mâine. De aceea, nu încapе îndoială că întreaga operă a lui Jirasek are, mai mult ca oricând, o deosebită însemnătate”.

Pentru literatura noastră, Alois Jirasek constituie un exemplu minunat de scriitor legat de popor. Scriind despre trecut, el nu a uitat nicio singură clipă că este angajat în lupta prezentului, pe pozițiile cele mai avansate ale poporului.

Pentru scriitorii noștri care abordează lucrări având ca temă evocarea momentelor de seamă din istoria poporului nostru, exemplul lui Jirasek este deosebit de important. El arată că înțelegerea justă a trecutului contribuie la înțelegerea sarcinilor din prezent și că zugrăvirea figurilor mari din trecutul de luptă al poporului constituie un însemnat mijloc de educare a oamenilor muncii. El arată deasemeni, la ce culmi de creație artistică se poate înălța un scriitor atunci când sursa inspirației sale o constituie viața, prin ceence are ea mai semnificativ, mai înaintat.

Iată deci mesajul pasionat al operei lui Jirasek este mai viu ca oricând. El va rămâne viu pentru că-și trage seva din forțele eterne, nesecate ale poporului.

CONST. MACIUCA

POETUL REVOLUȚIONAR NICOLA VAPȚAROV

În 1940, apărea în Bulgaria un volum de poezii cu titlul: *Cântecele motoarelor*. Autorul, Nicola Iancov Vapțarov, pentru a înșela pe copiii cenzurii, a fost nevoit să semneze numai Nicola Iancov. Soarta acestui volum a fost aidoma cu a altor numeroase volume, scrise în timpul regimului capitalist, de autorii care se făceau interpreții celor obișnuiți, ai sutelor de mii de oameni ai muncii. Refuzat metodic de editorii capitaliști, care nu înțelegeau să tipărească o carte mobilizatoare la luptă împotriva nedreptății sociale, Vapțarov făcuse grele jertfe materiale, recursese la sprijinul tovarășilor săi de luptă, spre a-și vedea volumul imprimat.

După apariția *Cântecelor motoarelor*, critica oficială, făcînd reacționară, a țesut în jurul acestui volum o iscusită „conspirație a tăcerii”. Însă, în ciuda intenționatei ignorări de către oficialitate a cântecelor cuprinse în plachetă, acestea s’au bucurat de o largă răspândire în rândurile celor cărora li se adresau, în rândurile oamenilor muncii, care le recitau la serbări și întruniri, făcînd din ele un puternic mijloc agitatoric. Cântecele lui Vapțarov, inspirate din cele mai actuale frământări ale poporului în timpul său, adresînd cu convingere și forță o chemare deschisă la lupta împotriva orânduirii capitaliste, și-au îndeplinit menirea de armă ideologică, astfel încât autorul lor era îndreptățit să ceară posterității să ducă mai departe lupta pe care poetul o purtase:

*Spune-le’n cuvinte simple
oamenilor viitori
care ne vor înlocui la posturi
că am luptat cu vitejie.*

Creația lui Vapțarov nu se separă de viață, ci se contopește cu ea. Vapțarov a fost un poet luptător. Versul său a făcut parte integrantă din lupta dusă cu perseverență și încredere, pe tărâm social.

Viața de neobosită luptă a poetului e o dramatică și elocventă mărturie a felului în care a înțeles să-și îndeplinească sarcinile de „cetățean al pământului său, fiu al epocii sale”. Născut într-o familie cu tradiții progresiste, — ambii săi părinți participaseră la mișcarea de eliberare a Macedoniei — adînc influențat de versurile poetilor revoluționari bulgari Botev și Ivorov, Vapțarov a devenit de timpuriu un prieten al celor mulți și asupriți de orînduirea capitalistă. După absolvirea gimnaziului, studiază într-o școală de marină. Spiritul prusac care domnea în școală, atitudinea slugarnică, neumană pe care conducerea încerca să o impună, a ridicat din partea lui Vapțarov și a colegilor săi vii și viguroase proteste. Necesitatea luptei sociale deschise îi revine poetului tot mai clară. „Tovarăși, viața este grea, — spune Vapțarov la banchetul de terminare a cursurilor școlii. — Măine, când ne vom înșirui în rândurile nesfârșite ale șomerilor, pe noi ne așteaptă lupta pentru o bucată de pâine mai mult și pentru libertate”.

Începe o perioadă grea în viața scriitorului. Din cauza atitudinii sale politice ostilă regimului, i se răpește posibilitatea de a-și câștiga existența. E nevoit să se angajeze ca fochist, apoi ca mașinist tehnic în industria forestieră. Aci mediul e propice pentru munca politică. Organizează cercuri de lectură cu muncitorii mai avansați, duce o intensă propagandă revoluționară. „*In mijlocul acestor tovarăși — mărturisește Vapțarov — am primit primul meu botez de luptă revoluționară*”. În timpul crizei din 1935, e în fruntea revendicărilor muncitorilor concediați din fabrica în care lucra. Sub presiunea masselor, revendicările sunt satisfăcute, dar Vapțarov e concediat și stigmatizat ca „element răsvrătit, comunist”. Capitaliștii sunt gata să-i ofere o existență îndestulată, în schimbul renunțării la opiniile sale politice. Vapțarov refuză cu indignare. Ca fochist la căile ferate, sau muncitor la serviciul de ecari-saj al primăriei din Sofia, poetul, împreună cu familia sa, duce o existență plină de privațiuni, cu grija permanentă a zilei de mâine.

Asaltul fascismului în Bulgaria e din ce în ce mai puternic. Forțele populare încep să-și strângă rândurile pentru a-i face față. Vapțarov organizează și îndrumă cercuri muncitorești, participă activ la lupta organizației profesionale a tehnicienilor bulgari, e membru al colectivului redacțional al revistei „Glasul Tehnicienilor”, face parte din conducerea de partid a organizației cartierului industrial. E în fruntea manifestațiilor populare de simpatie pentru U.R.S.S., în regiunea Rozlog, scoate la Sofia, în anul 1941, ziarul progresist „Criticul literar”, a cărui apariție e suspendată, după câteva numere, de cenzură. În acest timp poetul e arestat de mai multe ori, dar e pus în libertate datorită protestelor muncitorilor.

1942. Partidul îi încredințează sarcina plină de răspundere de a conduce mișcarea populară de rezistență într'un anumit sector. Lupta partizanilor se ducea în condiții extrem de grele. Gestapoul invadatorilor naziști urmărea îndeaproape mișcarea din

ilegalitate. Vapțarov e prins, judecat sumar, condamnat la moarte. Numeroasele proteste și cereri de punere în libertate nu dau niciun rezultat. În seara zilei de 23 Iulie 1942, gloanțele călăilor fasciști curmă viața marelui luptător-poet Nicola Vapțarov. Avea 33 de ani.

E impresionantă ultima întrevvedere dintre Vapțarov și soția sa, cu câteva clipe înaintea morții. Prima întrebare cu care a întâmpinat-o pe tovarășa sa de viață a fost despre știrile cuprinse în comunicatul sovietic, despre situația din peninsula Crimeea. Vapțarov nu s'a îndoit o clipă de victoria Uniunii Sovietice, de triumful clasei muncitoare. Deși a iubit viața cu căldură, fiindcă viața înseamnă luptă pentru libertate, el nu s'a temut de moarte. A înfruntat-o cu curaj și cu conștiința împăcată a luptătorului care și-a făcut datoria în întregime. Cel care nu se îndoia că va veni ziua când „*vom sparge cu capetele noastre ghețarii*”, a murit împăcat, fiindcă moartea sa însemna o contribuție la chemarea la viață a oamenilor muncii a acelor oameni care aveau să continue lupta lui Vapțarov, ducând-o la biruință. Sguduitoare sunt cele două strofe, scrise cu câteva ore înainte de moarte. Străbate puternic din ele convingerea poetului luptător că moartea sa nu este zadarnică și că lupta sa nu încetează, ci este dusă mai departe de tovarășii săi.

Lupta e crudă, ne'ndurătoare.

*Lupta — n'o spun — are-o măreție epică.
Un altu-mi ia locul, când eu cad ucis —
lupta continuă, nu-i vorba de-un ins.*

Un glonț — și, după aceea, viermii.

Ce logică e'n marea simplitate!

*Dar în furtuni alături ne vom bate
poporul meu, — și strig că te iubesc!*

(trad. de Mihai Dragomir)

„*Trebuie observat — scrie criticul bulgar Pantelei Zarev — că la noi, Vapțarov va avea rolul pe care l-a avut Maia-covski în poezia sovietică; el va fi multă vreme unul din cei mai puternici poeți ai*

contemporaneității noastre, piatră de hotar, între vechiu și nou”.

Făcându-se purtătorul celor mai bune tradiții progresiste ale poeziei bulgare — Botev, Vazov, Iavorov, Slavcicov, Smirnen-schi, — învățând din opera părintelui realismului socialist Maxim Gorchi, Vapțarov a dus poezia bulgară pe noi culmi, îmbogățind-o prin lărgirea câmpului tematic, prin afirmarea deschisă a rolului social al artei, prin prețiosul conținut de idei al poeziei sale, dar mai ales prin viziunea revoluționară asupra lumii, prin concepția sa înaintată despre viață.

Valoarea poeziei luptătoare a lui Vapțarov crește și mai mult dacă o raportăm la epoca în care scrie, la contribuția pe care ea a adus-o luptei revoluționare a poporului bulgar în anii dinainte și în timpul dictaturii fasciste. Aservită intereselor de clasă, literatura claselor dominante din Bulgaria predica deschis individualismul, psihologismul morbid, sau alimenta cu dărnicie o literatură îmbăcsită de șovinism și rasism. Acestei literaturi desumanizate, net reacționare, — îi opune Vapțarov, de pe pozițiile de luptă ale clasei muncitoare, făcându-se interpretul țelurilor de luptă ale acesteia — o poezie pătrunsă de patos militant, pusă în slujba eliberării clasei muncitoare, întregului popor. Scopurile clasei muncitoare au constituit nu numai conținutul și ținta poeziei sale, ci a vieții sale însăși. În claritatea obiectivului politic, în forța cu care a participat la lupta de eliberare a poporului, rezidă țaria ideologică și artistică a poeziei sale.

„Adevăratul scriitor nu trebuie să se miște mereu într'un cerc strâmt de oameni apropiați, ci are nevoie de spațiu mai larg, are nevoie să trăiască printre oameni, să vadă tot, să cunoască adevărații oameni. Munca pe care o fac îmi dă posibilitatea să fiu pretutindeni, să văd tot” — mărturisea Vapțarov, pe drept cuvânt. Opera sa prezintă, într'adevăr, pentru prima dată în literatura bulgară, pe oamenii adevărați, pe muncitorii care luptă îndârjit împotriva exploatării și care scrutează neînfricați viitorul, care vor aduce în curând „soa-

rele pe pământ”. Vapțarov a știut să vadă imensele forțe revoluționare ale clasei muncitoare și în afara țării și înăuntrul ei, în tovarășii săi de muncă, în lupta dârză a acestora. El însuși muncitor, Vapțarov știe să prezinte în poeziile sale muncitori autentici, tipici.

Negura capitalistă a fost descrisă de poet cu veridicitate, cu intensitatea pe care o dă trăirea personală: *„deasupra nori de fum”*: *„viață grea plictisitoare”*, aerul care *„e așa de înăbușitor că nu poți să răsuflă liber cu pieptul plin”*. Departe însă de a dezarma și demobiliza pe muncitori, exploatarea cruntă i-a călit, i-a transformat în luptători. Acest proces de transformare revoluționară a omului din masă în condițiile exploatării capitaliste a fost redat deosebit de puternic, de veridic, de Vapțarov:

*Am strigat ani,
o veșnicie întreagă...
Simțeam cum urlă și ceilalți,
mașini
uzină,
om,*

*din cel mai întunecat ungher
Și urletul se făcu ofel topit
cu care ne-am blindat viața în așa fel
că dacă ai încerca s'o oprești,
ți-ai strivi mâna cu siguranță.*

Vapțarov e însuflețit de certitudinea prăbușirii inevitabile a orânduirii capitaliste, sub lovirile revoluționare ale clasei muncitoare. Subliniind lupta dintre lumea veche, intrată în descompunere, și lumea nouă pe care o pregătește prin lupta ei clasa muncitoare, atrăgând atenția asupra rezultatelor acestei lupte, el își strigă credința nestrămutată în victoria vieții noi asupra celei vechi.

*Unul va fi doborât,
Unul va fi învins
și cel învins vei fi tu.*

Trăind într-o epocă de avânt revoluționar, participând el însuși la această luptă, trăind din plin frământările sociale, Vap-

țarov introduce în poezia sa, alături de realismul descrierii oamenilor și situațiilor prezentate, viziunea revoluționară, perspectiva largă și cuprinzătoare a viitorului pe care-l desprinde din măreția luptei dusă în timpul lui împotriva exploataților :

*Vor veni ani
și atunci îi vom înjuga.
Ale zilelor ape
le vom îndigui cu ziduri de beton.
Nu ne vor scăpa, nu-i așa?
Îi vom înhăma zdravăn
Le vom spune :
„Așa veți porni !”
Și vor porni.*

Dragostea pentru patria sa, pentru frumusețea pământului bulgar, pentru cerul albastru și pentru codrii fremătători, pentru minunații oameni ai muncii, i-au prilejuit versuri impresionante. Patria sa va fi patria oamenilor muncii ; drumul de viitor al acesteia îl vede în distrugerea dușmanului de clasă care pândește — „*vrăjmașul stă la pândă*”. Iubindu-și cu căldură și sinceritate patria, Vapțarov respectă și cinstește patria altora ; luptând pentru libertatea patriei sale, el înțelege și se identifică cu lupta pentru libertate a poporului spaniol :

*Acuma pentru mine ești destin
Acuma pentru mine ești ursită
Și iau parte fără șovăire
La lupta ta pentru libertate.*

Nu-s oare aceste versuri o admirabilă expresie a internaționalismului proletar care-l însufletește pe poet ? Nu-i oare aceasta o dovadă de nesdruncinată că patrio-

tismul și internaționalismul se împletesc și se completează ?

Imbrățișând crezul de luptă al clasei muncitoare, fiind totodată un fruntaș al luptei acesteia — cu viața și cu arta sa — criticând și construind depe pozițiile acestei clase, legat de realitate, încrezător în ziua de mâine, Vapțarov a făcut din scrisul său o armă de luptă și de victorie.



Lupta lui Nico a Vapțarov n'a fost zadarnică. Masele poporului în mijlocul căroră a luptat, ajutate de Armatele Sovietice, au eliberat Sofia și întreaga țară. La 9 Septembrie 1944, Bulgaria a scuturat jugul fascist, poporul muncitor bulgar a trecut la înfăptuirea țelurilor pentru care luptase și murise și Vapțarov. Pe întreg teritoriul Republicii Populare Bulgaria, oamenii muncii îi cinstesc amintirea, îi iubesc și-i răspândesc opera, care apare în tiraje din ce în ce mai mari. Literatura bulgară de azi continuă și desvoltă moștenirea prețioasă, însuflețită de avânt revoluționar, a lui Vapțarov. Cinstirea pe care poporul bulgar o aduce marelui său fiu este și pentru poporul nostru un prilej de a cinsti și răspândi exemplul vieții și luptei lui Vapțarov. O conștiință înaintată, o viață închinată poporului, o operă oglindind năzuințele maseilor și îndemnându-le la luptă, o pildă nepieritoare pentru toți cei ce luptă și muncesc — acestea alcătuiesc mesajul pe care-l transmite marele poet al poporului bulgar tuturor celor care luptă pentru eliberarea țărilor lor, celor care construim socialismul și apărăm pacea, mergând pe drumul deschis de Uniunea Sovietică, drum pe care a mers neînfricat și a luptat cu eroism Nico'a Vapțarov.

SCENARIUL — BAZA OPEREI CINEMATOGRAFICE

Cinematografia, cea mai tânără dintre arte, s'a născut la sfârșitul secolului trecut. Desvoltarea ei este strâns legată de celelalte arte și de tradițiile artistice ale trecutului. Ea nu ar putea exista fără tradițiile literaturii realiste-critice, fără pictura și muzica realistă a trecutului.

Ca artă în toată puterea cuvântului, ca armă puternică în educarea masselor, cinematografia apare numai în Uniunea Sovietică.

Marele Lenin, cu mult înainte de Octombrie 1917, văzând undeva în emigrație unul dintre primele spectacole primitive de cinematograf, a înțeles ce forță puternică ascunde această artă dacă este folosită pentru educarea masselor și în lupta împotriva exploatării, și — pe de altă parte — ce efecte dăunătoare poate avea dacă intră pe mâinile monopolștilor.

Filmele de o mare valoare ideologică și de un înalt nivel artistic *Crucișetorul Potemkin* (în regia lui Eisenstein) și apoi *Mama*, după romanul lui Gorchî, realizat de regisorul Vsevolod Pudovkin) au demonstrat lumii întregi posibilitățile imense ale artei cinematografice de a educa masele.

Aceste două mari realizări formează de fapt începuturile — nu ale cinematografeiei, dar ale adevăratei arte cinematografice. De atunci și până azi, Uniunea Sovietică are incontestabil locul de frunte în producția de filme artistice, fapt pe care

nu-l pot nega nici cei mai înverșunați dușmani ai Țării Socialismului.

De atunci și până în zilele noastre procesul de creație cinematografică s'a dezvoltat foarte mult, din toate punctele de vedere; cinematografia s'a îmbunătățit cu un element nou, care a marcat o cotitură fundamentală în dezvoltarea ei — sunetul, vorba vie. Acum își asimilează tot mai mult un nou și foarte valoros mijloc de exprimare — culoarea — care tot mai rar lipsește din producțiile cinematografiei sovietice.

În fiecare etapă a acestei dezvoltări, dela începuturile ei și până în ziua de azi, cinematografia sovietică, îndrumată de Partidul Bolșevic, a fost aceea care a ocupat locul de frunte, a pus bazele și principiile artei cinematografice realiste din întreaga lume.

Cinematografia s'a dezvoltat în acea epocă, în care drumul burgheziei cunoștea un tot mai vertiginos declin. Este epoca în care, după cum spunea A. A. Jdanov la primul Congres Unional al scriitorilor, „burghezia nu mai era în stare să creeze opere mari. Decadența și putreziciunea culturii burgheze au dus la înflorirea misticismului, a obscurantismului clerical și la înclinația spre pornografie. Eroii artei burgheze, care slujește capitalul, sunt gangsterii internaționali, hoșii, detectivii, prostituatele și pungașii”.

Și, într'adevăr, cu toată dezvoltarea ei tehnică și cu tot rafinamentul ei, nu poate

fi vorba în cinematografia burgheză despre artă.

Totuși — ar putea obiecta unii — în lumea capitalistă din Apus s'au creat unele filme valoroase.

Este adevărat. Însă aceste filme sunt într'un număr extraordinar de mic față de avalanșa de filme cu gangsteri, crime, etc., ba chiar numărul lor se împuținează din zi în zi mai mult; aceste filme aproape toate au slăbiciuni importante, sunt realizate de maeștri ai cinematografilei care fac parte din categoria oamenilor despre care A. A. Jdanov spunea la acelaș congres al scriitorilor:

„Numai o mică parte din scriitorii cei mai cinstiți și mai clarvăzători încearcă să găsească o ieșire pe alte căi, în alte direcții, și să-și lege soarta de proletariat și de lupta lui revoluționară”.

În afară de aceștia, mai există în Apus o grupă, — deocamdată destul de redusă, dar crescând pe zi ce trece — de cinematografiști curajoși, care sub influența proletariatului și sprijiniți de toate forțele democratice ale țărilor respective, au reușit să creeze câteva opere cinematografice într'adevăr reușite, de pildă: *Marseilleza* lucrată după îndemnul Confederației Generale a Muncii din Franța, unele filme ale lui Jean Renoir, iar în ultima vreme *Hoții de biciclete* și *Minunea din Milan*, realizate de Vittorio de Sica.

Chiar dacă aceste filme n'au putut să se debaraseze complet de influența ideologiei burgheze, succesul lor se datorește în mare parte faptului că autorii lor au urmărit cu atenție, au căutat să tragă învățăături tot mai multe din cinematografia realist-socialistă a Uniunii Sovietice și au căutat să se situeze pe pozițiile proletariatului din țările lor.



Bineînțeles că dezvoltarea artei cinematografice sovietice nu a fost lină, fără greutăți și lupte interne. La fiecare pas, ea s'a găsit față în față cu cele mai diferite încercări de a strecura în cinema-

tografia realistă tendințe burgheze, anti-realiste, nesănătoase. Începând cu activitatea curentelor formaliste, proletcultiste, și până la cosmopoliții nu de mult demascați, burghezia a încercat în fel și chip să falsifice și să distrugă arta cinematografică sovietică.

Cele mai vehemente atacuri împotriva cinematografilei realiste au fost date întotdeauna pe linia materialului literar al filmelor, pe linia dramaturgiei cinematografice, pe linia *scenariilor*.

Criticul sovietic L. Scerbina, în studiu intitulat *Pentru un înalt conținut ideologic al artei cinematografice*, scrie: *„Este știut că influențele formaliste s'au manifestat în domeniul cinematografilei, în primul rând prin negarea rolului scenariului”.*

În cinematografia burgheză nu există scenariu în adevăratul sens al cuvântului. Există un semifabricat literar, compus dintr'o înșiruire de trucuri și de acțiuni „emoționante”, construite de cele mai multe ori după acelaș calapod, cu un dialog sărac și fără niciun fel de calitate literară. Acest fel de scenariu servește pentru a da posibilitate „stelei” să se arate în tot largul ei, tema fiind de cele mai multe ori confecționată pe măsura actorului și nu aleși actorii după necesitatea scenariului.

Persoana conducătoare a filmului, — care în cinematografia americană nu eș'e nici pe departe regisorul ci „producătorul”, adică delegatul firmei care dă banii, este acela care controlează scenariul, în primul rând cercetând dacă nu conține idei periculoase pentru clasa exploatatoare din Statele Unite, dacă respectă codul lui Heiss — un cod prohibitiv care urmărește să ferească pe spectatorul american de orice contact cu adevărul vieții. Producătorul mai controlează totodată dacă scenariul este „comercial”, adică dacă el conține toate platitudinile și scenele de prost gust cu care Hollywoodul — socotind că astfel își „vinde” mai ușor marfa — o trăvește zi de zi publicul american și în

general pe toți oamenii care sunt nevoiți să-și suporte producția.

După ce firma a aprobat un scenariu și acesta a fost prelucrat cu ajutorul „gagurilor”, adică îmbogățit cu idei „palpitante” și amuzante, după ce toate organele politico-comerciale s’au convins că filmul nu conține nimic „roșu”, scenariul devine „de fier”, adică nimeni nu mai are dreptul să schimbe nici o literă.

Nu numai regisorul, care este un simplu executor al celor ce sunt scrise în scenariul astfel ticluit, dar nici nenorocitul de autor — care abia își recunoaște opera, trecută prin atâtea foruri comerciale-politice — nu mai au dreptul să se atingă de ea.

Atât de departe a mers sistemul acesta comercial și antiartistic în cinematografia americană, încât de multe ori la unul și același film se preumblă 5—6 regisori; în alte cazuri, regisorul n’are voie să cunoască scenariul întregului film, ci își primește zilnic dela „producător” sarcina precisă de filmare. Bineînțeles, în condiții ca acestea nu se poate vorbi, în munca scenaristului și a regisorului, nici de cea mai vagă legătură cu creația artistică. Deci la formarea, în cadrul cinematografiei, a unui gen nou în literatură, la formarea scenariului literar, arta cinematografică burgheză nu a contribuit absolut cu nimic.

Dimpotrivă, în Uniunea Sovietică, acest nou gen literar s’a format, a dat creațiuni foarte valoroase și se întărește din zi în zi tot mai mult, găsindu-și un rost tot mai bogat în democrațiile populare și în țara noastră.



Cinematografia n’a putut să rămână un fenomen izolat, separat de celelalte arte. O strânsă legătură apare astfel între arta cinematografică și pictură.

Cadrul cinematografic s’a născut în Uniunea Sovietică sub influența directă a pictorilor realiști ruși din grupul „peredvijnicilor”. În același timp, dacă cercetăm cu atenție expozițiile unionale de pictură,

vom observa influența cadrului cinematografic asupra multor lucrări ale pictorilor sovietici.

O legătură la fel de strânsă este între cinematografie și muzică. Muzica simfonică se întrepătrunde tot mai adânc cu cinematografia. În filmul *Căderea Berlinului*, compozitorul C. Șostakovici creiază elemente puternice ale unui concert pentru pian și orchestră. Pe de altă parte, nici muzica filmului n’a rămas străină de muzica simfonică contemporană.

Totuși, cea mai puternică legătură o are cinematografia cu literatura. Zeci de opere mari ale literaturii, romane, nuvele au fost transpuse pe ecran: *Tânăra Gardă* de Al. Fadeev, trilogia biografică, *Mama* și *Întreprinderile Artamonov* ale lui Maxim Gorki, *Povestea unui am adevărat* de Boris Polevoi, *Cavalerul Stelei de Aur* de S. Babaevski, *Departele de Moscova*, de V. Ajaev, *Așa s’a călătoreșul* de N. Ostrovski și atâtea altele. Mergând pe această cale trasată de cinematografia sovietică, în țara noastră au fost folosite pentru a fi transpuse pe ecran piesa *Iarbă rea* de A. Baranga (filmul *Viața învinge*), nuvela *Nopțile din Iunie* de Petru Dumitriu, (filmul *În sat la noi*) și de curând romanul *Mitrea Cocor* de Mihail Sadoveanu.

Pe de altă parte, cinematografia a îmbogățit literatura cu o specie cu totul nouă și necunoscută până acum — scenariul literar — adăugând la activitatea scriitorilor un domeniu nou, de o enormă bogăție și valoare.

Cu toate că formalistii încercau să dovedească contrariul, cinematografia realistă e bazată în primul rând pe literatură, și abea în al doilea rând pe fotografie sau montaj. Pentru cinematografia realist-socialistă, importanța cea mai mare și hotărâtoare față de toate celelalte elemente ale creației cinematografice, o are scenariul. Acest lucru a reeșit în mod evident și din discuțiile purtate în ultimul timp asupra problemelor cinematografiei. Scenariul literar — arată A. Surcov — trebuie să fie „o expresie culminantă a creației literare”. Iar Nicolai Rojcov a-

daugă: „*Scenariul este baza realizării operei cinematografice*“.

Pentruca să se realizeze o operă de artă, e important în primul rând să se știe ce o să conțină această operă, ce avem de gând să spunem cititorului sau spectatorului, cine vor fi oamenii care vor trăi în ea și care va fi rolul lor în acțiune. A clarifica aceste probleme este sarcina scenariului și, de felul în care scenariul își va îndeplini această sarcină, depinde în bună parte succesul viitorului film.

Este un punct de vedere cu totul greșit că regisorul, actorii talentați, operatorul, au posibilitatea și puterea să compenseze efectele unui scenariu slab. Nici cea mai ingenioasă regie, nici jocul perfect al actorilor, fotografia cea mai interesantă sau mănuierea strălucită a foarfecii de montaj nu pot să scoată din impas un film făcut după un scenariu nereușit. Acolo unde n'ai nimic de spus, oricum ai s'o spui, tot nimic rămâne! Acest adevăr simplu, care reiese din gândirea cea mai elementară, logică, a omului, — aplicat în cinematografie — a fost dovedit de nenumărate exemple practice.

Critica sovietică a relevat un caracteristic exemplu din practica cinematografiei sovietice, anume filmul *Trenul merge spre Răsărit*, realizat de regisorul foarte capabil Iurii Raizman, pe baza unor procedee interesante, a unor mijloace tehnice foarte avansate; cu toate acestea, datorită scenariului slab, lipsit de idei, probleme, conflicte serioase și personaje, regisorul a putut doar scoate un film neinteresant și slab artistic, cu serioase lipsuri ideologice. Deci, nu montajul sau reușita imaginii fotografice, ci scenariul, materialul literar, este temelia cinematografiei, formează elementul de bază al operei cinematografice. Dar nu numai atât. Cinematografia dezvoltându-se și devenind o artă foarte adâncă și complexă, scenariul — în afară de faptul că oferă un material bogat pentru transpunerea în limbaj cinematografic — mai este și o operă de artă literară, deci trebuie să fie un tot

unitar și perfect din punct de vedere al conținutului și al formei artistice, nu numai transpus pe ecran în formă cinematografică, dar și ca operă literară tipărită.

Relația între scenariu și film e cam aceeași ca între piesa de teatru și spectacolul propriu zis; ori azi, nimeni n'ar mai contesta valoarea unei piese ca operă de artă independentă.

Și într'adevăr, scenariul cinematografic ocupă din zi în zi un loc mai puternic în rândul celorlalte genuri și specii literare.

El nu numai că se tipărește în broșuri sau în colecții separate, dar începe să primească un loc de onoare în revistele mari de literatură ale Uniunii Sovietice și apare tot mai des în revistele de literatură ale democrațiilor populare.

În literatura noastră a fost deasemenea tipărit, încă înaintea apariției sale pe ecran, scenariul filmului *Viața învinge*, de Aurel Baranga și Dinu Negreanu, (*Viața Românească*, Nr. 10/1950).

În Uniunea Sovietică pe lângă alcătuirea de scenarii după opere literare clasice și contemporane, începe să se observe tot mai des și fenomenul trecerii dela scenariu la o altă specie literară: astfel este transpunerea pe scenă a unor opere scrise încă dela început în formă de scenariu cinematografic, cum este de exemplu *Învingătorii* de Boris Cîrscov, scenariu care a fost transpus pentru teatru.

La o parte din scriitori existau în trecut — parte există și acum — destule rezerve față de scenariul cinematografic.

Unii dintre ei, influențați de principiile cinematografiei burghize, considerau scenariul un fel de simplă schemă care își va pierde de o sută de ori forma, ajungând pe mâna regisorului, și care deci ajunge un fel de cârpeală literară, fără nici o valoare artistică. Deaceia se simt mai puțin atrași să se ocupe de scenariu.

Această părere este combătută de splendidele realizări ale scenaristei sovietice, decorate de multe ori cu cele mai înalte distincții, ca scenariile lui Serghei Gherasimov, ale fraților Tur, ale lui P. Pavlenko, N. Virta, etc.

Mai periculoase sunt însă teoriile lansate de formalişti de toate categoriile şi de diferiţi scenarişti de tip vechi, care susţin că nu e destul să fi scriitor pentru a realiza un scenariu, ci trebuie să mai cunoşti o întreagă „bucătărie” complicată de procedee tehnice „specific cinematografice”. Mai mult decât atât, această „bucătărie tehnică” — spuneau ei — ar înlocui cu succes arta scrisului în realizarea unui scenariu. Trebuie să cunoşti montajul, toate legile faimosului „specific cinematografic”, toată imensitatea de termene şi aplicaţiuni tehnice; fără ele nici să nu te gândeşti să te apuci de un scenariu.

Este clar care erau scopurile acestor pseudo-specialişti în scenariistică. În primul rând, păstrarea monopolului lor în materie de scenarii, în al doilea rând ducerea mai departe a celor mai variate rămaşiţe formaliste-cosmopoliste în cinematografia sovietică şi cea a democraţiilor populare.

Bineînţeles, toate aceste încercări au dat faliment, şi azi, cei care scriu scenariile cinematografice sunt, aşa precum spunea Maxim Gorki încă din 1935 — cei mai buni dintre scriitori. Dar urma influenţei teoriei despre „specificul cinematografic” se resimte încă la unii dintre scriitori, în special în ţările de democraţie populară.

Acestei influenţe se datoreşte şi dispreţul semiconştient al unora dintre scriitori faţă de scenariu, dispreţ de care am vorbit mai sus, dar mai ales frica de care sunt cuprinşi foarte mulţi dintre scriitorii noştri faţă de scenariul cinematografic, din lipsă — aşa cum spun ei — de cunoaştere a „specificului cinematografic” şi a înaltei tehnice cinematografice.

În acele filme în care se simte influenţa teoriei „specificului cinematografic”, ideea este de cele mai multe ori înlocuită prin trucaje de montaj, de fast, de „dinamism”, dar fără legătură organică cu acţiunea. Reprezentarea omului, deci rolul actorului în film, e bagatelizată, majoritatea încadrărilor de acţiuni, episoade, durează numai câteva secunde şi unghiurile de filmare se schimbă tot timpul.

Scenariile acestor filme se rezumă la o înşiruire de cuvinte seci şi termene tehnice, fantezia şi creaţia literară lipsind din ele cu totul.

Scenariştii care urmau teoria „specificului cinematografic” nu căutau să redea atmosfera locului pe care-l descriau, nici caracterizarea personajilor prin acţiuni sau cuvinte; se rezumau să producă efect asupra spectatorului printr-un mijloc pseudo-cinematografic.

E adevărat, scenariul cinematografic nu e un gen de literatură uşor de realizat, şi are caracteristicile lui specifice, aşa precum le are şi romanul, poezia sau dramaturgia.

Atingând această problemă în studiul pe care l-am amintit şi mai sus, L. Scerbină scrie:

„Există un profesionalism adevărat, progresist, caracterizat prin aceea că originalitatea operei izvorăşte din originalitatea vieţii. Noutatea vieţii sovietice respinge subiectele cinematografice vechi, stereotipe; un adevărat autor de scenarii cinematografice este dator a şti să găsească subiecte şi situaţii în care caracterele personajilor să fie ca acelea ale oamenilor sovietici vii, care gândesc, simt şi creiază.

Există un fals profesionalism. El presupune cunoaşterea unei alchimii scenariştice cu al cărei ajutor poate fi captat spectatorul. E vorba de veşnicele procedee de a compune scenariul independent de tema, caracterele şi ideile operei. Dar sensul principal al acestei false înţelegeri a specificului cinematografiei se reduce, în mod practic, la considerarea acestui specific drept un zid de piatră care izolează legile creării scenariilor de anumite legi ale întregii literaturi sovietice şi de teoria realismului socialist.

Această teorie a specificului scenariului este contrarie intereselor adevărate ale cinematografiei.

Este semnificativ că la adăpostul teoriei specificului cinematografic au înflorit diferite concepţii epigonice, formaliste şi

subiectiv idealiste asupra artei cinematografice”.

Înțelegând tot răul pe care l-a adus cu sine așa zisa teorie despre „specificul cinematografic”, să arătăm pe scurt care sunt în realitate caracterele specifice ale scenariului, precum și în ce constă diferența între scenariul cinematografic și alte genuri și specii de literatură.

În primul rând trebuie să vorbim despre alegerea temei. Datorită faptului că filmul este o artă extraordinară de populară, cu o forță agitatorică, educativă și politică excepțională, apariția fiecărui film nou, — atât în Uniunea Sovietică cât și în democrațiile populare — este un eveniment de mare importanță în viața culturală a țării și o străbate dela un capăt la celălalt. Scenariul filmului artistic trebuie să trateze neapărat una din problemele mari, arzătoare și actuale ale construcției comunismului sau — la noi — a socialismului.

Problema cuprinsă în scenariu trebuie să aibă neapărat o valoare ideologică adâncă și generalizatoare, care să nu-și piardă actualitatea în timp de câteva luni ci, ca și toate adevăratele opere de artă, să-și păstreze valoarea în decursul anilor.

Vizionând acum marile realizări ale cinematografiei sovietice din anii 1930-1940, cum sunt *Trilogia lui Maxim, Lenin în Octombrie, Lenin în 1928, Ceapaev, Marele cetățean* și altele — vom constata că aceste filme n-au pierdut nimic din actualitatea lor și au o extraordinară putere artistică, cu toate că o bună parte din procedeele tehnice cu care au fost realizate aceste filme, sunt astăzi depășite.

Din acest punct de vedere, tânăra noastră cinematografie, dela primele ei începuturi, a pornit pe calea alegerii temelor celor mai actuale, extrase din viața țării noastre în plină transformare, teme care au o mare importanță politică și ideologică. În *Răsună valea* tema a fost aleasă din lupta entuziastă a tineretului, în cadrul măreț al unui prim șantier socialist

— construcția căii ferate Bumbeshi-Livezeni; *Viața învinge*, tratează problema intelectualului alăturat clasei muncitoare în construcția socialismului; *În sat la noi*, are ca temă transformarea socialistă a agriculturii.

Conflictul care stă în centrul acțiunii filmului trebuie să fie adânc, ascuțit și interesant. Nu e vorba aici despre unul din conflictele de tip hollywoodian — „el, ea și al treilea” sau „cine este criminalul?” — ci în centrul filmului trebuie să stea un conflict sau un grup de conflicte, care să reprezinte diferitele aspecte ale luptei între vechi și nou, forțele opuse din scenariu întâlnindu-se într-o ciocnire ascuțită. În această ciocnire, artistul creator — eroul pozitiv — are o poziție clară și bine determinată, fiind de partea forțelor progresului.

Formele de prezentare a aceastei ciocniri pot fi cele mai diferite. Fie că e vorba despre un film inspirat din lupta de clasă împotriva dușmanilor socialismului, fie că e vorba despre un film istoric, fie că redă lupta pentru afirmarea unui pas nou în știință sau artă, sau lupta între vechi și nou în conștiința oamenilor societății socialiste, oricare ar fi conflictul filmului, el trebuie tratat adânc și multilateral. Elementele care se ciocnesc trebuie deasemenea să aibă forță și importanță, eroii pozitivi să ne convingă prin însușirile, prin acțiunile lor pline de dinamism; nici forța dușmănoasă nu trebuie bagatelizată sau arătată superficial, ci analizată serios, arătându-se puterea ei de acțiune.

Ar putea părea că dezvoltarea și construcția conflictului în scenariu trebuie să imite principiile dramaturgiei teatrale. De fapt, cinematografia dezvoltându-se cu pași repezi, în curând forma teatrală a dramaturgiei a devenit mult prea strâmtă pentru cinematografie.

Cinematografia are posibilitatea să cuprindă realitatea mult mai larg și multilateral decât teatrul. Caracterul și viața oamenilor, mediul înconjurător, munca și preocupările lor, viața sufletească pot fi

descrise și analizate cu o complexitate și adâncime incomparabil mai mari, datorită mijloacelor de exprimare cu mult mai bogate pe care le posedă cinematografia.

Posibilitatea de a arăta vizual cele mai mici detalii ale vieții omenеști, mănuierea fără nici o limită a timpului și a spațiului, au deschis pentru scenariul cinematografic porțile unei reprezentări largi și complexe a vieții, care poate fi arătată nu numai legată în jurul unei singure intrigі, care se rezolvă după o culminație, ci cu ajutorul unor acțiuni paralele, — principale și secundare — care decurg într'un timp îndelungat și care dau scenariului de tip nou un caracter mai apropiat de marile genuri epice, cum sunt nuvela lungă sau romanul.

Pe această cale au fost create scenariile filmelor *Tânăra Gardă*, *Jurământul*, *Căderea Berlinului*, *Invățătoarea din Șatrăi*, ș.a.

Cu ajutorul acestei forme epice, de povestire lungă, scenariul a ajuns să elimine simplismul în tratarea subiectelor și schematismul în caracterizarea eroilor, și să aibă în centrul lui conflicte de o mare importanță și amploare politico-socială, exprimate în formă epică, mai adecvată cinematografului decât forma dramaturgiei teatrale.



În lumina celor spuse, să urmărim pe scurt construcția conflictelor din scenariile filmelor noastre.

În primul film *Răsună valea* problema tratată, aceea a șantierelor de muncă voluntară, era strâns legată de construcția socialismului; aici se mai pot observa urme destul de puternice ale conflictului de tip burghez, ale goanei după efecte cinematografice, ceea ce a avut drept rezultat neadâncirea personagiilor atât pozitive cât și negative, și o oarecare bagatelizare a subiectului.

În filmul *Viața învinge*, se prezintă pentru prima dată pe ecranele țării noastre o producție națională care tratează

adânc și cu răspundere problema actuală și importantă a intelectualului alăturat clasei muncitoare în construirea socialismului.

Autorii au tratat această problemă de pe poziții juste, partinice, au pus la baza subiectului filmului un conflict real, de tip nou; caracterele au trăsături reale, trăiesc o viață adevărată și se găsesc într-o înclăștare puternică.

Cu toate acestea, scenariul are lipsuri. În analizarea personagiilor pozitive, precum și a cosmopolitului Moga, autorii au arătat o înaltă principialitate, și o preocupare vădită pentru studiul serios al materialului. Problemele care se leagă de acțiunea sabotajelor însă, au fost realizate în mare parte schematic, de multe ori cu ajutorul unor metode efine de film polițist.

În acțiunea filmului, plină de scene atât de corespunzătoare vieții, există și scene neveridice, ca urmărirea Sandei în fabrică sau, în special, scena — care nu ajută desfășurării acțiunii — între cei doi sabotori, în compartimentul de tren alăturat compartimentului lui Olteanu.

Trebue spus apoi că dramaturgia filmului are urme serioase de teatralizare, ceea ce a influențat atât concepția regisorală cât și jocul actorilor.

Deasemenea scenariul nu folosește îndeajuns posibilitățile cinematografiei de a arăta personagiile în mediul în care trăiesc și nici în preocuparea lor principală, în munca ce formează esența vieții lor.

E o metodă caracteristică teatrului, de a trata o problemă legată de o invenție — cum este în cazul filmului *Viața învinge* — sau o activitate științifică sau industrială „în spatele scenei”, iar în fața spectatorului să se povestească doar despre ea, să se arate rezultatele ei.

În adevăr, ar fi fost greu să se monteze în mod realist pe scenă, laboratoarele uriașe, hala furnalelor. Și nici nu erau acestea elementele esențiale ale conflictului dramatic.

Cinematografia are însă posibilitatea, ba chiar mai mult decât atât, impune ca

un proces de muncă științifică aflat în centrul conflictului — cum este cazul cu invenția profesorului Dan Olteanu și a colaboratorilor săi — să fie arătat nemijlocit pe ecran, la locul de muncă, în laborator.

Acest proces de creație științifică conține un puternic miez dramatic: lupta omului de știință pentru progresul științei, pentru îmbunătățirea vieții poporului său. Dacă acest proces este zugrăvit cu măiestrie, el se va ridica la o forță artistică excepțională. Să ne gândim numai la exemple ca filmele sovietice *Paulov*, *Popov*, *Pirogov* sau *Jukovski*.

Filmul *In sat la noi* duce mai departe linia de dezvoltare, începută cu *Răsună valea* și continuată cu *Viața învinge*.

Și de astă dată, scenariștii au lucrat cu conștiinciozitatea și seriozitatea impuse de un subiect atât de important cum este transformarea socialistă a agriculturii.

În construirea scenariului acestui film, autorii au reușit să se debaraseze de construcția teatrală a conflictului și l-au rezolvat pe un plan epic mai larg.

De aici s'a născut posibilitatea de a adânci și lărgi conflictul tratat, de a arăta și caracteriza detaliat și just un lung șir de personaje tipice satului nostru, cât și atitudinea lor față de colectivizare.

Începând dela organizatorul de partid, Ion Lepădatu, și până la personajul remarcabil al bătrânului Lepădatu, — plin de căldură, de entuziasm și de convingere, — cele mai multe din personajele filmului contribuie activ la dezvoltarea acțiunii și sunt caracterizate adânc și viu.

Totuși, la unele personaje, scenariul nu reușește să exprime cu claritate linia dezvoltării psihologice, în așa fel, încât spectatorului să-i fie perfect inteligibile reacțiile lor. Astfel, șovăelnicul Avram care se opune cu îndărătnicie intrării în gospodăria agricolă colectivă, — ba chiar ajunge sub influența directă a chiaburului Scăpău, — demască subit la un moment dat, crima făptuită de fiul acestuia, Dumitru. Ieșirea lui pare cam bruscă, fiind-

că nu existau indicii anterioare care s'o motiveze, care să arate că în conștiința sa frământată s'a produs o cotitură. De asemenea, nu existau suficiente momente dramatice care să marcheze trecerea Mariei dela atitudinea pasivă dela început, la atitudinea activă de luptă fățișă împotriva chiaburilor. Trebuiau să existe acele elemente care să motiveze de ce țăranii muncitori au încredere în ea, de ce o aleg președintă a gospodăriei colective.



Atât în partea descriptivă cât și în dialog, scriitorul nu trebuie să lase nimic în seama procesului ulterior de filmare, el trebuie să creeze descrieri poetice bogate, văzute și redade de un adevărat creator, caractere trasate în toate detaliile lor, pentru ca opera lui să fie creație literară puternică și totodată să furnizeze un material bogat pentru echipa de filmare.

Faptul că scriitorul este conștient că lucrarea sa va fi transpusă în limbaj cinematografic, într-o formă direct vizuală prezentată pe ecran, nu numai că nu trebuie să fie o piedică în munca lui, ci trebuie să fie un ajutor concret.

Scriitorul de scenariu trebuie să caute a avea o viziune cinematografică, să-și imagineze mereu că acțiunea și oamenii, cadrul, trec în fața lui ca pe un ecran. Astfel, peisajul pe care-l descrie va fi mai tipic, mai bine conturat, omul va primi caracteristici mai reale și amănunțite și toate lungimile vor sări imediat în ochi, pentru că ritmul celor ce se petrec pe ecran nu permite nici un cuvânt fără rost.

Viziunea cinematografică nu înseamnă în niciun caz o aruncare dea valma a unui șir nesfârșit de imagini care să corespundă unui montaj imaginar; în principiu ea este identică cu viziunea literară a materialului artistic, expunerea ei se face cu aceleași mijloace cu care se scrie un roman sau o nuvelă. Ea cere însă dela scriitor o mare precizie și concretizare în descrierea unui eveniment, unui loc

sau unui caracter, o construcție dramatică precisă a acțiunii și laconism în exprimare, scenariul eliminând cu desăvârșire posibilitatea oricărei beții de cuvinte.

Aceste calități ale unui scenariu sunt calități pur literare și se referă de fapt la toate genurile de literatură.

Tot ce este specific în scenariul cinematografic ca operă de artă literară, izvorăște din viziunea cinematografică, adică din faptul că scriitorul, lucrând asupra scenariului, știe că el are scopul să ajungă la public nu numai în formă literară, ci și nemijlocit, în formă direct vizuală.

De aici se naște necesitatea pentru scenarist de a caracteriza personajele, în primul rând prin acțiunile și vorbele lor și nu doar prin descrierea caracterului (cu toate că uneori descrierea scurtă a caracterului, la prima introducere a unui erou în scenariu, e admisibilă și poate fi chiar necesară), de a păstra continuitatea permanentă a acțiunii fără a se depărta de ea pentru descrieri subiective, lungi, în care nu se întâmplă nimic ci se redau ideile scriitorului, de a exclude cu desăvârșire orice digresiune. Incolo, scenaristul se folosește de aceleași mijloace de exprimare ca romancierul sau novelistul.

Cu ani înainte de existența cinematografiei, scriitorii geniali ai omenirii, marii realiști, au posedat acea calitate pe care o numim azi viziune cinematografică și, cu toate că n'au mânuit-o conștient, în vederea transpunerii materialului literar în formă vizuală, au creat pasagii nemuritoare care, din punct de vedere al dinamismului interior, pot să fie luate ca exemplu pentru viziunea cinematografică a oricărui scenariu.

Iată acest pasagiu din *Incursiunea*, una din *Povestirile de campanie*, ale lui Lew Tolstoi. Bineînțeles, felul de a scrie la persoana întâia nu intră în practica scenariului dar, din punct de vedere al construcției și al dramaturgiei cinematografice, acest pasagiu n'are nici o slăbiciune.

„Satul era ocupat acum de trupele noastre și când generalul cu suita lui la

care mă alăturasem și eu, pătrunse în el nu mai era acolo nici un dușman.

Colibele muntенilor caucazieni, lungi și curate, cu acoperișuri plate de lut și cu hornuri frumoase, erau așezate pe niște movile de pietre negrite, printre care curgea un pârâu mic. Erau străjuite pe de o parte cu grădini care străluceau sub lumina vie a soarelui, cu peri și pruni uriași și de cealaltă se zăreau niște umbre ciudate: pietrele drepte ale unui cimitir și prăjinile lungi, de lemn cu niște baloane în vârf și cu drapele colorate (erau mormintele djghite).

Trupele stăteau în ordine în fața porții.

După o clipă, dragonii, cazacii și infanteriștii au năvălit cu vădită bucurie înduntru și s'au împrăștiat pe ulițele întortocheate. Satul pustiu s'a înviorat într-o clipă. Colo se dărâmă acoperișul, se lovește cu toporul într-un lemn tare și se sparge o ușă de scânduri: ici se aprinde o clăde de fân, gardul, coliba și un fund se ridică în aerul limpede. Un cazac târăste un sac de făină și un covor; un soldat, cu o față bucurăoasă, scoate dintr-o casă un lighean de tablă și o cârpă; altul întinde brufele, încearcă să prindă două găini care colcodăcesc și se sbat lângă gard; al treilea a găsit undeva o oală uriașă cu lapte, bea din ea și pe urmă o aruncă la pământ cu un hohot sgomotos. Batalionul cu care pornisem din fortăreața N, se afla și el în satul acesta. Capitanul stătea pe acoperișul unei colibe, cu un aer indiferent și pufăia din luleaua lui scurtă jiricele de fum de tutun. Când l-am văzut, am uitat că mă aflu într-un sat răzvrătit și mă s'a părut că sunt acasă.

— A, și dumneata ești aici, a spus el văzându-mă deodată.

Prin sat se iva, când ici când colo, silueta înaltă a locotenentului Rosenkranz; dădea mereu porunci și părea foarte preocupat de ceva. L-am văzut ieșind triumfător dintr-o colibă; în urma lui, doi soldați aduceau un tătar bătrân, legat. Bătrânul, îmbrăcat numai cu un beșmet, multicolor care se desfăcea în cărpe și cu niște ismene sărenfuroase, părea atât de șubred cu mâinile lui osoase strânse tare după spatele încovoiat, încât abia își ducea umerii și abia își mișca picioarele strâmbe. Fața, și chiar o parte din capul lui ras erau brăzdate de sbârcituri, gura lui strâmbă, știrbă, înconjurată de mustăți și de o barbă cenușie, se mișca neconștient, rumegând parcă ceva, dar în ochii lui roșii, lipsiți de gene, ardea încă o flacără și se vedea limpede nepăsarea bătrânilor în fața vieții.

Rosenkranz l-a întrebat prin tălmăci de ce nu plecase cu ceilalți.

— Unde să mă duc? a întrebat moșul liniștit, uitându-se într-o parte.

— Acolo unde s'au dus și ceilalți — a rostit cineva.

— Djghiții s'au dus să se lupte cu rușii, dar eu sunt bătrân.

— Ție nu ți-e frică de ruși?

— Dar ce-or să-mă facă rușii? Eu sunt bătrân — a repetat el, uitându-se din nou cu nepăsare la cercul care se formase în jurul lui.

Când ne-am întors, l-am văzut pe bătrânul ăsta fără căciulă, cu mâinile legate la spate, săltând în spatele șelii unui cazac de linie; se uita în jurul lui cu aceeași expresie nepăsătoare. Era nevoie de el pentru schimbul de prizonieri.

M'am suit pe acoperiș și m'am așezat lângă căpitan.

— Mi se pare că dușmanii au fost puțini — i-am spus eu, vrând să-i aflu părerea despre lupta care avusese loc.

— Dușmani? a întrebat el cu mirare — N'au fost deloc. Asta se cheamă dușman? Ai să vezi pe seară, când o să începem să ne retragem, câți o să iasă să ne conducă, — mai zise el arătând cu degetul spre păduricea pe lângă care trecusem de dimineată.

— Ce e asta? l-am întrebat neliniștit pe căpitan, arătându-i niște cazaci dela Don, care se adunaseră nu departe de noi.

În mijlocul lor se auzea ceva asemănător cu un plâns de copil și niște vorbe:

— Ei, nu tăia... stai... o să vină! Ai un cuțit, Evstigneici, dă cuțitul...

— Împart ceva ticăloșii! — spuse liniștit căpitanul.

În aceeași clipă sublocotenentul drăgălaș ieși dintr'un ungher, cu fața aprinsă și speriată și se repezi spre casă când dădă din mâini.

— Nu-l atingeți! Nu-l omoriți — strigă el cu un glas de copil.

Cazacii, văzându-l pe ofițer se dădura înlături și lăsară să le scape din mâini un ied alb. Tânărul sublocotenent își pierdu capul cu desăvârșire, mormăi ceva și se opri pe loc, cu o față rușinată. Când ne văzu, pe mine și pe căpitan, pe acoperiș, se înroși și mai tare și dădu fuga spre noi, săltând.

— Am crezut că vor să omoare un copil — spuse el zâmbind sfios'.

În acest pasagiu nu există nici o singură deviere dela acțiune, viziunea literară a lui Tolstoi este atât de apropiată de viziunea cinematografică, încât fragmentul poate fi decupat în planuri cinematografice, aproape fără nici o transformare. Descrierea satului, la începutul fragmentului, este parcă o largă panoramă în care se simte liniștea și nemșcareea înainte de furtună.

Urmează descrierea invadării satului de către armată.

Formaliștii, care se pasionau după „dynamism” și „specific”, niciodată n'au scris un „montaj dinamic” mai cinematografic decât această descriere în planuri prime, a invaziei satului de munte, în care creșterea planurilor de desfășurare și rapiditatea succesiunii lor e atât de organică.

Episodul se poate despărți în trei părți, numite în limbaj cinematografic secvențe. Prima este aspectul general al invaziei satului, a doua se petrece în jurul bătrânului tătar, a treia în jurul uciderii iedului.

Nu există în episod nici o descriere de caracter. E numai acțiune. Acțiune prin mișcări fizice și prin dialog. Dar această acțiune e văzută și descrisă de un mare realist și de aceea implicit ne desvăluie o serie întreagă de caractere, situații, legăturile lor reciproce.

Cu ajutorul genialei sale viziuni literare, ușor de transpus în cinematografie, Tolstoi a trasat în câteva rânduri caracterul de jaf și asuprire al ocupării satului, a conturat fiecare personaj.

Devine clară poziția fiecărui personaj față de cele ce se întâmplă. Căpitanul a văzut de atâtea ori cum se jefuește un sat, încât a devenit nepăsător față de un astfel de eveniment; Rosenkranz, adevărat ofițer de armată colonială, e pasionat de cruzime și jafuri și se simte în mediul său, iar tânărul sublocotenent, scârbit și revoltat de cele ce se întâmplă, are o atitudine „cavalerească”, dar față de ceilalți se rușinează de slăbiciunea lui.

Cu ajutorul câtorva cuvinte, prind viață atât bătrânul tătar cât și parte dintre soldați.

Bogăția de culori, oameni, conflicte mici văzute aproape exclusiv prin acțiune și legate organic de conflictul central, fac din acest fragment literar, fără legătură cu cinematografia, (însă scris de pana unuia dintre geniiile cele mai mari ale literaturii mondiale) un exemplu pentru orice scenariu cinematografic.

În zilele noastre, scenaristica își are tradiții stabilite. Zeci de scenarii ale literaturii sovietice se pot considera clasice

și oferă o largă posibilitate de studiu și dezvoltare pentru scenarist. Totuși, principalul mijloc de pregătire, pe lângă studierea filmelor și a scenariilor, rămâne studierea comorilor literaturii mondiale.

Este delă sine înțeles că scenariul cinematografic, ca și oricare alt gen al literaturii, se bazează pe principiile realismului-socialist. Scenaristul, a cărui operă apare de cele mai multe ori transpusă în formă vizuală, nemijlocită, trebuie să cunoască și să adâncească viața; trebuie să scoată în relief tipicul în oameni și în situații, să contureze în mod veridic caracterele eroilor pozitivi angajați în lupta împotriva dușmanului, să arate convingător victoria eroilor pozitivi, să promoveze noul în ascutită opoziție împotriva vechiului — toate acestea la un înalt nivel artistic.

Acolo unde un aspect din viață, caracterizarea unei profesii sau a unei activități, psihologia unui personaj nu este real redată, ecranul aduce la suprafață acest neadevăr cu putere întreită, el este imediat sesizat de masele de spectatori care devin din zi în zi mai instruite. O mică lipsă în cunoașterea vieții și a materialului filmului, poate dauna foarte mult unui film construit de altfel pe un principiu just și sănătos.

Puterea agitatorică și educativă a cinematografeiei este excepțional de ridicată datorită marelui număr de oameni ai muncii care vizionează filmele. Cifrele sunt grăitoare în această privință: *Căderea Berlinului* a fost vizionat în București, într-o singură lună, de peste 650.000 spectatori, iar *Viața învinge*, la Iași numai, în două zile a fost vizionat de peste 11.000 spectatori. Numărul mens de oameni care iau contact cu realizările artei cinematografice impune și o mare responsabilitate autorilor de filme, și în primul rând, scenariștilor. Arta cinematografică pretinde delă scriitorul-scenarist un nivel politic și artistic foarte serios, un interes viu și permanent și o participare

cât se poate de activă la transformările revoluționare prin care trece țara noastră.



Examinând caracterele specifice ale unui scenariu cinematografic, nu putem trece cu vederea una din cele mai discutate probleme teoretice în legătură cu acesta: problema dialogului.

La începuturile ei, în timpul cinematografeiei mute, omul reprezentat pe ecran era lipsit de mijlocul său cel mai puternic de exprimare — graiul.

Cuvântul trebuia înlocuit prin montaj excesiv, prin jocul mimic și pantomimic exagerat al actorilor, prin îngrămădiri de imagini care trebuiau să sugereze cele ce ar fi trebuit spuse prin cuvinte și prin titluri scrise.

Formaliștii de cele mai felurite categorii au dus o luptă neîncetată împotriva introducerii cuvântului în cinematografie, încercând să transforme lipsa sunetului, — acest grav neajuns, — în „trăsătură caracteristică, specifică, a cinematografeiei”, susținând — pe baza acestui argument — că cinematografia este arta acțiunii reprezentate în imagini. După ei cuvântul viu era principial străin de această artă și o făcea plictisitoare.

Neputând totuși să suprimă complet cuvântul din cinematografie, ei au încercat să minimalizeze cât mai mult posibil rolul lui, să-l reducă la un rol cu totul secundar, ajutător.

Dialogul, după cum susțineau ei, trebuie redus la câteva cuvinte absolut necesare, pentru a nu opri mersul acțiunii.

Trebue spus din capul locului că din punctul de vedere singur valabil al realității, deci și din punctul de vedere artistic, despărțirea vorbei vii de acțiunile fizice ale omului este cu neputință.

Cinematografia, ca și toate celelalte arte, are ca scop prezentarea omului în adevărata lui înfățișare, în toată multilateralitatea și complexitatea lui, și de aceea scriitorul scenariului trebuie să mănuiască liber și din plin vorbirea, acest „instrument cu ajutorul căruia oamenii co-

munică între ei, fac schimb de idei și se înțeleg reciproc" (I. V. Stalin).

Cinematografia, ca dealtfel toate artele, nu suportă vorbăria; ea nu este obligată ca teatrul, să recurgă neapărat la povestirea în vorbe a unei acțiuni sau întâmplări care nu se pot arăta totdeauna pe scenă, ci poate reproduce nemijlocit această acțiune sau întâmplare. Aceasta nu înseamnă însă că scenaristul nu are posibilitatea, mai mult chiar, datorită, să folosească din plin dialogul — vorba vie a personajului.

Un dialog interesant, expresiv și dramatic, își va găsi întotdeauna exprimarea cinematografică potrivită.

Dovada cea mai bună sunt filme ca *Marele Cetățean*, în care scenele sunt construite aproape toate pe dialog, și care are totuși o putere cinematografică excepțională și este una din capodoperele artei sovietice.

Fiecare din scenele filmului este înțovărită de un dialog cinematografic expresiv lămuritor, care duce înainte acțiunea tot mai puternic, și dezvoltă tot mai detaliat subiectul și caracterele.

Iată de exemplu scena de noapte în camera lui Șahov, în care Cartășov, — voind să-l convingă pe Șahov — îi expune pentru prima oară în mod deschis concepțiile sale troțkiste. La începutul episodului, autorii scenariului descriu camera lui Șahov, accentuând asupra detaliilor: de pildă, o panoplie de vânătoare, indiciu care servește pentru pregătirea unei scene de mai târziu, în care Șahov e arătat ca vânător pasionat.

Atunci când începe episodul și Cartășov intră în camera lui Șahov pentru chibrituri, stau față în față doi prieteni. Spectatorul știe din episoadele anterioare că Cartășov e troțkist, dar Șahov nu știe acest lucru. El presupune că secretarul comitetului de gubernie a făcut o greșală, o greșală serioasă în problema raționalizării, care însă se va putea corecta cu ajutorul unei critici tovarășești puter-nice.

Cartășov e un om inteligent și spectatorul știe bine că vine cu un plan conceput dinainte ca să-l desarmeze pe Șahov. Ca întotdeauna, Cartășov nu intră imediat în miezul subiectului, ci începe să vorbească despre ceva neînsemnat, mărind astfel încordarea dramatică a episodului.

„Știi, am o insomnie blestemată. De trei nopți de când mă chinuiesc. Dacă îmi permiți, am să rămân puțin aici, la tine. — (Se așează pe marginea divanului. Amândoi fumează în tăcere. Undeva, afară, trece cu sgomot un tramvai).

— Ai fost Duminică la vânătoare? întrebă încet Cartășov

— Am fost, — răspunde Șahov.

La început, Șahov nu înțelege ce vrea Cartășov. E tovarășul său de muncă, îl cunoaște de mult, are o muncă de mare răspundere în partid. Acum îi este greu să întrezărească intențiile sale.

Iar argumentele lui Cartășov nu sunt naive sau copilărești. „*Cartășov e un avocat grozav*“, spune despre el bolșevicul Maxim, în altă scenă a filmului, „*el apără cu aceeași patimă și adevărul și minciuna*“. — E un splendid avocat și în acest episod. Argumentația lui pare a fi logică, din cuvintele lui pare să răsunе sinceritatea, convingerea, durerea adâncă pentru soarta revoluției, așa că pentru un om mai puțin călit ca Șahov, Cartășov reprezintă un pericol foarte serios.

„Noi am știut întotdeauna să privim deschis adevărul în față. Da, da, privește cifrele rapoartelor. Țara e grav bolnavă. O sută de milioane de mușci își ascultă topoarele, în orașe mișună șomerii, nep-manul atacă din toate colțurile. Am ajuns la o teribilă răscruce, Petre. Istoria își schimbă mersul, sparge în bucăți toate nădejdiile noastre, căci toată strategia noastră s'a născut în așteptarea revoluției mondiale, iar noi ne ocupăm cu nimicuri, flecărăm despre ofensivă, despre ridicarea nivelului industriei în această Rusie... în țara asta imensă...

(Se așează ascunzându-și capul în mâini și șoptește cu glasul care abia se aude.)
— ...și încă vrem să ne convingem pe noi înșine și să convingem și pe alții că noi construim socialismul.

— *Dar ce construim? îl întrerupse Șahov.*

— *Așteaptă! — (în glasul lui Cartășov apare o ironie amară). Asta nu e Marx, asta e Scedrin. În cărțile lui Scedrin pom-padourul organizează liberalismul într'un singur județ. Așa nu poate să meargă mai departe... sau războiul civil — (aruncă greu și răgușit cuvintele) — sau... termidorul, renașterea... moartea...*

Trezit în miez de noapte din somnul adânc al oamenilor care lucrează intens în timpul zilei, Șahov nu-și dă seama pe dată de cursul pe care l-a luat discuția, dar încetul cu încetul, mintea lui clară firea lui de bolșevic adevărat, îl ajută să vadă adevărul. Cartășov s'a îndepărtat de linia partidului, e pe panta alunecării spre trădare.

În legăturile celor doi eroi ai filmului s'a produs o schimbare puternică, la începutul episodului s'au întâlnit doi prieteni, amândoi comuniști, dar care au o divergență de părere într-o problemă importantă; la sfârșitul scenei stau față în față doi poșrivnici. Șahov înțelege că un om cu concepțiile lui Cartășov nu poate conduce comitetul de guvernare al partidului și va face totul ca să-l scoată din acest post; Cartășov, la rândul lui, e plin de o ură puternică, ucigătoare, căci are un singur scop în viață, acapararea puterii, pentru sine.

— *Tu ai spus într-adevăr lucruri înspăimântătoare. Și mie mi s'a făcut frică, dar nu pentru partid, nu pentru țară, ci pentru tine, Alexei (pauză) — Va să zică o sută de milioane de chiaburi, războiul civil, termidorul, renașterea, moartea — va să zică revoluția s'a terminat, Alexei Dimitrievici? N'o să mai construim socialismul?*

— *Eu n'am spus asta, — îl întrerupe Cartășov.*

— *Dar așa reiese din cuvintele tale. Tu probabil te-ai gândit la asta. — (Imbrăcându-se, se plimbă prin cameră) „Spune-mi ce construim noi, ce construim? Socialismul, care spui că nu poate fi construit, democrația burgheză, sau pregătim terenul pentru restaurație? — (Nu se lasă întrerupt de Cartășov) — Înțelege odată. Dacă susținem că noi nu construim socialismul, totul își pierde sensul. Partidul, puterea sovietică, mii de oameni care au murit pentru asta — totul zboară în pră-*

pastie. Înțelegi ce ai spus?! Pentru asta s'au dus generații întregi la spânzurătoare, la munca silnică? În exilul din Akastia, Lenin a suferit în numele acestei idei, milioane de oameni au crezut într'insa și nimic nu i-a oprit: nici foamea, nici tifosul, nici războiul civil. Oamenii mișcă stânci din loc cu mâinile goale și cred, cred că construiesc socialismul, iar tu spui că nu se poate construi?

— *Eu n'am spus că nu se poate construi — îl întrerupe Cartășov, pe un ton ridicat, nervos.*

— *Dar nici n'ai susținut că se poate construi!*

— *Vezi, Petre, — sare ca ars Cartășov — Eu vin la tine cu inima curată iar tu... de ce vorbești cu mine așa?...*

— *Alexei, — îl întrerupe Șahov, — acestea nu sunt spovedanțele unei fete îndrăgostite; acestea sunt indoielile politice ale lui Alexei Cartășov. Și tu n'ai venit la mine ca să te liniștesc. Întrebarea e clară. Să fie Rusia așa cum ai spus tu, o țară de neîntors din loc, sau să fie Rusia o țară socialistă. ?*

— *Eu n'am venit aici pentru un moment politic! — întrerupe Cartășov infuriat.*

— *Știu! Tu ai venit pentru chibrituri — îl ripostează tăios Șahov. — (E foarte agitat și pășeste repede în sus și în jos în cameră). Acum înțeleg totul. (Se oprește în fața lui Cartășov). Astea nu mai sunt indoieli, asta e o linie. Și toată lupta ta împotriva raționalizării are rădăcini adânci!"*

Astfel, conflictul între cele două forțe opuse s'a ridicat la o treaptă nouă, principial diferită, dar nu s'a deschis până la capăt. În continuare, scenariul arată cum Șahov vede că linia pe care o duce Cartășov este profund greșită, este pornită din poziții dușmănoase partidului.

Ca adevărat bolșevic, Șahov își dă seama tot mai mult de acest lucru.

În afară de importanța principială și forța artistică a fiecărui cuvânt rostit în acest episod, care constă numai în dialog, acțiunea scenariului se desvoltă în fiecare frază, ridicându-se la o treaptă superioară.

Caracterele se arată tot timpul într-o lumină nouă, complexitatea lor crește și se desvoltă tot timpul în fața spectatorului.

Realismul adânc și dramatismul intens al materialului literar au dictat regisorului o excelență rezolvare cinematografică a episodului.

Nu există în rezolvarea cinematografică a acestui episod, ca de altfel în întreg filmul *Marele Cetățean*, nici o urmă de efect teatral. materialul literar oferă dela sine cele mai potrivite încadrări, care scot în relief forța și convingerea de bolșevic a lui Șahov și-l demască pe trădătorul Carțașov.

Astfel, acest episod răspunde la toate cerințele care se pun în fața unui bun scenariu. Pe de o parte oferă material bogat pentru transpunerea pe ecran, pe de altă parte are o valoare deplină și ca literatură tipărită.

Dacă analizăm dialogul filmelor noastre românești, vom putea observa că și din acest punct de vedere, cinematografia noastră e pe o cale în general justă.

Dialogul a intrat organic și în scenariile noastre. Iată un exemplu de dialog isbutit din scenariul *Viața învinge*. Dan Olteanu se întoarce dela uzina Bistrița, unde a avut loc experiența cu aliajul descoperit de el și colaboratorii lui. Experiența a dat greș și profesorul e decepționat, gata să se lase de cercetări. El crede că este peste putință să învingi „legile naturii”. Discuția pe care o are cu soția sa, Anca, și cu muncitorul Andrei, secretarul organizației de partid, sdruncină însă puternic hotărârea lui Olteanu de a părăsi lucrările.

DAN (la loc pe un fotoliu) *Experiența s'a terminat azi dimineață la opt.*

ANCA: *Ai asistat la toate fazele?*

DAN: *La toate.*

ANCA: *Cine a condus?*

DAN: *Frunză.*

ANDREI: *S'au respectat toate indicațiile?*

DAN: *În cele mai mici amănunte.*

ANCA: *Și?..*

DAN: *Pulbere! Pulbere! Din toată munca noastră țărănească s'a ales. (își îngroapă fața în mâini) Doi ani de chinuri, de așteptări.. Azi dimineață când am văzut cu ochii mei, m'am simțit umilit.. un om de nimic.*

ANCA (s'a apropiat de el, încearcă să-l mângâie) *N'ai dreptul să vorbești așa, Dan, oamenii te stimează, au încredere în tine..*

ANDREI: *•••Însăși premiul..*

DAN (s'a sculat agitat și-și reîncepe din nou plimbarea prin cameră) *Nu mai*

pomeniți de asta. Am impresia că mi-a fost dat special, ca să mă acopăr de ridicol!..

ANCA (apropiindu-se de el și mângâindu-l tandră) *Dan, dragul meu, vorbești ca un copil, necăjit.. (privindu-l de aproape) N'ai dreptul să..*

DAN: *Stau de azi dimineață și-mi frământ mîntea. Cum? Cum a fost cu putință să mă înșel atât de elementar?*

ANDREI: *Unde am greșit, tovarășe Profesor?*

DAN: (energic, definitiv) *N'am greșit! Dacă ar fi fost o simplă eroare de calcul am fi observat-o! Aici trebuie să fie o rană mai adâncă: mult mai adâncă.. Am pornit dela ideea că avem nevoie de fontă. Ei și? Cine îmi garantează mie că minereul o să se supună necesității noastre?*

ANCA: *Dan, dragul meu, dar tu vorbești ca un diletant, nu ca un om de știință.. Dar ce, minereul are alte legi?..*

DAN: *Nu, dar iată că nu se supune regulii noastre.*

ANDREI: (hotărît) *Poate că regula noastră e proastă. Dar ideea dela care am pornit noi e bună: ne trebuie fontă.*

În desfășurarea filmului, discuția aceasta — din care am reprodus un fragment — are darul tocmai să înregistreze o cotitură în cursul acțiunii; din fiecare replică cititorul simte că Dan Olteanu nu numai că va reveni la munca lui, dar o va relua cu și mai multă hotărîre. În acelaș timp, replicile îndreaptă atenția personajilor, deci și a cititorului, în direcția urmăririi unor eventuale sabotagii.

Însă, în timp ce dialogul din *Viața învinge* poartă uneori un caracter teatral, adică înlocuiește prin povestire o acțiune care ar putea fi direct prezentată, în scenariul *În sat la noi* se simte într-o anumită măsură influența teoriei „specificului cinematografic”, manifestată prin lipsa dialogului.

Scenaristul, pe de o parte, a fost ispitit să redea graiul tipic al țăranelor noastre, căruia îi place să se exprime în puține cuvinte, pe de altă parte însă a crezut de cuviință ca, acolo unde e posibil, să înlocuiască dialogul prin mimică și „acțiuni fizice”.

Nu se poate spune că dialogul este complet neglijat în film, dar folosirea lui mai plină ar fi dus la o caracterizare

și mai adâncită a personajilor și ar fi mărit posibilitatea de creație individuală a actorilor.



Una din caracteristicile cinematografeiei este aceea că pentru realizarea filmului colaborează un mare număr de creatori.

Rolul acestora însă nu se rezumă la simpla executare a unei sarcini precise, cum este de exemplu rolul fiecărui muzicant într-o orchestră, ci fiecare dintre ei, condus și dirijat de regisor, ia parte cu creația lui proprie, individuală, la alcătuirea operei cinematografice.

Acest colectiv, format din regisor, operator, pictor-decorator, compozitor, actori și mulți alții, lucrează la transpunerea în limbaj cinematografic, nemijlocit vizual și auditiv al scenariului, membrii lui sunt co-autori ai filmului și practica cinematografică a dovedit că separarea autorului scenariului de acest colectiv nu duce la un rezultat favorabil.

Este necesar în primul rând ca între cei doi autori principali ai filmului, scenaristul și regisorul, să existe o identitate de concepție asupra filmului și o colaborare activă în toată epoca scrierii scenariului literar. Unii dintre marii regisori sovietici sunt de multe ori autorii scenariilor după care își turnează filmele: (Eisenstein, Dovjenco, Gherasimov, Ciaurelli).

Această necesitate a creat în Uniunea Sovietică o serie întreagă de grupuri de colaborare între scriitori și regisori — regisorul trebuind să fie neapărat și un bun literat — iar aceste grupuri au dat cinematografeiei foarte multe filme reușite.

Dintre cele mai cunoscute grupuri de colaborare între scenarist și regisor era Pavlenco-Ciaurelli, (care a realizat filmele *Jurământul, Căderea Berlinului*) și sunt grupurile Cîrscov-Ermîler (*Cotitura cea mare*), Papava-Roșal (*Pavlov*), Pomeșicov-Părieș (*Balada Siberiei, Cazacii din Cuban, Tractoriștii*) etc.

Dar și atunci când regisorul nu figu-

rează cu numele ca autor al scenariului, de cele mai multe ori el este un activ sfătuitor și colaborator al scriitorului și ia parte la procesul de creație literară.

Pe de altă parte, rolul scriitorului nu se termină cu predarea scenariului literar în formă definitivă, el urmărește mai departe soarta filmului, face eventuale schimbări în dialog (necesitate de scenariul regisoral). Scenariul regisoral, decupat, este un fel de partitură a filmului, întocmită de regisor, este planul de transpunere a scenariului literar în limbaj cinematografic, în care se stabilește schișa decorurilor, a punerilor în scenă, fiecare încadrare în parte, fiecare unghi de filmare, mișcarea aparatului, montajul aproximativ, cu alte cuvinte este transpunerea pe hârtie a concepției regisorului despre film.

Scenaristica Patriei noastre a pornit dela primele ei începuturi pe linia trasată de arta realist-socialistă a Uniunii Sovietice și în ceea ce privește grupurile de colaborare.

Grupul format de Aurel Baranga și Dinu Negreanu, realizatorii scenariului *Viața învinge*, a pornit la muncă după principiul colaborării active între cei doi creatori de bază: scriitor-regisor.

La realizarea scenariului *În sat la noi*, scenaristul Petru Dumitriu, care semnează singur scenariul, a colaborat în permanență cu regisorii Victor Iliu și Jean Georgescu; scenariul regizoral al acestora a fost premiat la festivalul internațional al filmului dela Karlovy-Vary.

Tovarășul Stalin a spus încă în 1935:

„Cinematografia reprezintă, în mâinile Puterii Sovietice, o forță imensă, de neprețuit. Dispunând de posibilități excepționale de a influența din punct de vedere spiritual masele, cinematografia ajută clasa muncitoare și Partidul său să educe pe cei ce muncesc în spiritul socialismului, să organizeze masele în lupta pentru socialism, să ridice cultura și spiritul lor militant politic”.

Partidul Muncitoresc Român și guver-

nul Republicii Populare Române, apreciind importanța cinematografiei, dau tot sprijinul necesar pentru dezvoltarea artei noastre cinematografice. Faptul că în Planul Cincinal figurează construcția studiourilor dela Buftea, înființarea Institutului Cinematografic de Stat, punerea în producție a unui număr tot mai mare de filme artistice și documentare — constituie o dovadă a ritmului de dezvoltare tot mai hotărât și rapid al cinematografiei noastre naționale.

Aportul scriitorilor noștri la această operă de sprijinire și dezvoltare generală este încă neînsemnat față de posibilitățile și sarcinile care stau în fața lor.

„Crearea scenariilor după cele mai bune opere literare de proză este cu totul firească și rodnică. Nu trebuie să uităm însă că o dramaturgie cinematografică valoroasă se poate ridica numai creind opere

originale, special destinate cinematografiei”, serie în articolul citat, L. Scerbina.

Ori, aceste opere cinematografice originale lipsesc la noi aproape cu totul. Numai scenariul filmului *Răsundă valea* a fost construit din capul locului pentru ecran, toate celelalte sunt scenarizări ale unor opere literare.

Este datoria scriitorilor noștri de a studia cinematografia și literatura cinematografică nu numai ca cititori și spectatori, ci și ca profesioniști interesați în muncă și adâncind problemele acestei specii noi literare, să creeze scenarii cinematografice de o înaltă valoare artistică, acordând astfel un sprijin important și neapărat necesar pentru dezvoltarea cinematografiei naționale în Republica Populară Română, armă în educarea masselor largi în spiritul socialismului.

RECENZII

„DIN VECHEA ARMATA *)“

Un ostaş al armatei Republicii Populare Române, fruntaş după cum îl arată gradul, îşi opreşte ochii asupra unei cărţi cu o copertă surprinzătoare: o brută de om, purtând uniforma de căpitan din armata de altădată şi având faţa strâmbată înfiorător, se răsteşte la un soldat, care stă nemişcat în faţa lui. Întâi ostaşul armatei noastre se miră — şi pe bună dreptate — de ceace vede, dar titlul cărţii îl lămureşte: Din vechea armată. O răsfoieşte cu interes şi parcurge titlurile numeroaselor schiţe: Vine d-na şi d-l general, Doi vulpoi, Colonelul Ionescu, O carieră...

S'a hotărît! Chiar a doua zi va cere cartea dela biblioteca unităţii şi o va citi. Despre armata pe care a făcut-o tatăl său, fraţii mai mari şi alţii din sat, a auzit multe. Totuşi, nu strică să citească încă...

Să ni-l inchipuim pe acest ostaş al armatei noastre în cazarmă. A terminat orele de instrucţie şi educaţie, a luat masa în larga sală frumos împodobită, unde a mai întârziat puţin ca să asculte la radio câteva cântece populare, apoi, a primit dela bibliotecă volumul D'n vechea armată de Gh. Brăescu şi s'a dus în sala clubului. Unii tovarăşi citesc aici ziare, alţii scriu un articol pentru gazeta de perete, alţii joacă şah, sau pregătesc scrisori ca să le trimită acasă. Fruntaşul de care e vorba citeşte despre nişte vremuri apuse pentru totdeauna, despre armata din trecut, care a lăsat amintiri atât de întunecoase şi a sădit în sufletele oamenilor simpli atâta ură împotriva ei.

Schiţele lui Brăescu contribuie din plin la

creşterea urii împotriva acelei armate care devenise instrument de jaf şi asuprire, de chin şi indobitocire a oamenilor, în schimb de apărare a unei orânduiri putrede, care nu se putea menţine decât prin jaf şi exploatare.

Continuând şi dezvoltând o moştenire importantă a scriitorilor înaintaşi, demascatori ai caracterului antiuman pe care-l avea „marea mută“ — armata burghezo-moşierimii — Brăescu foloseşte cu îndemănare experienţa lor. Dramatismul evocărilor lui Neculuţă (În cătănie, Sorţarii) şi Beldiceanu (Doina voinicului) incisivitatea satirică şi umorul lui A. Bacalbaşa (Moş Teacă) dragostea caldă a lui M. Sadoveanu pentru omul din popor încăput în ghiarele vechei armate (Amintirile căprului Gheorghişă) — toate se întâlnesc în schiţele lui Gh. Brăescu.

Talentul autorului, unit cu adâncă şi multilaterală cunoaştere a oamenilor despre care scrie (Gh. Brăescu a fost militar), credinţa lui în rostul scrisului — l-au ajutat să creeze opere de valoare, să contureze cu ascuţime oameni din vechea armată.

Dela primele pagini scrisul lui Brăescu îl cucereşte pe cititor, schiţele îl aduc în faţă crâmpiele autentice de viaţă. Brăescu a învăţat dela marele Caragiale să folosească schiţa. Această specie literară impune scriitorului în primul rând condensare, renunţare la orice element care ar putea stânjeni conturarea trăsăturilor omeneşti. Din acest punct de vedere, Brăescu a creat schiţe deosebit de reuşite, din care unele constând în câteva replici. (Guşa de porumbel, Aşa e piesa, etc.).

Realizarea cea mai importantă a operei lui Gh. Brăescu este de a fi creionat tipuri — în special tipuri negative — al căror

*) Gh. Brăescu, *Din vechea armată*, E.S.P.L.A., 1951.

contur se întregește dealungul mai multor schife. În adevăr, colonelul Merișor din prima schifă a culegerii apărute la E.S.P.L.A. este de fapt aidoma coloneilor din alte schife, fie că el se numește Popescu, Ionescu, Iliescu sau altfel. El reprezintă, pentru a spune astfel, tipul colonelului din armata burghezo-moșierească.

Coloneii conturați de Brăescu sunt imbecili. Și nici n'ar putea fi altfel, de vreme ce ei ajungeau colonei — tocmai pentru că erau imbecili. Protecțiile și rudenile cu cutare general, ministru, sau măcar prefect, aduceau în câțiva ani căpitanului gradul de colonel — suprema țintă a ofițerului din trecut, neghiob, incult, servil. Odată colonel — el devenea autoritatea supremă nu numai în regiment, dar și într'un oraș mic precum Fălticeni sau Călărași. El dădea tonul, el avea trăsura „proprie” — de fapt trăsura regimentului, „cu cai orbi luați dela artilerie” — el era stăpânul unui corp de ofițeri și al familiilor lor, fără a mai vorbi de soldați și gradați. Colonelul era „mâna de fier acționată de un cap de lemn” — cum spune Brăescu în una din schife.

Să urmărim pe scurt cariera unui asemenea personaj. Ca sublocotenent și apoi locotenent, el se îngrijește de grădina regimentului și face superiorilor direcți mici cadouri: zarzavaturi, țigări. Această activitate îl arată demn de a fi ofițer cu aprovizionarea. Și iată-l căpitan — ba chiar și casier al regimentului, în care slujbă devine un adevărat samsar: ia chitanța pentru 45 lei dar dă cu împrumut mai puțin: „N'am decât 35!” — se scuză el. Ușor, ușor, ajunge maior, de unde, până la colonel e doar un pas (O carieră). Priceput la găinării, viitorul colonel, deocamdată doar căpitan, fură pur și simplu banii soldaților sub pretextul că-i păstrează: „Așa, băiete, când ți-o trebui... Eu sunt tatăl vostru, eu vă port de grijă și vă scot oameni de treabă. Să fiți cuminți, să ascultați pe șefii voștri...” (Doi vulpoi).

Și așa, iată-l ajuns colonel. El ordonă ofițerilor să nu răspundă, dacă sunt între-

bați, decât „nu doamnă ghegeneral, da, doamnă ghegeneral” dar nu uită să adauge în lista pregătirilor pentru o primire festivă, cele șase zile de carceră date soldatului-croitor, care „a cusut prost galoanele dela tunică d-lui colonel; trebuia mai înăpoi” (Vine d-na și d-l general).

În privința educației soldatului, colonelul din schifele lui Brăescu are „principiile” lui. De exemplu, pentru el, baza instrucției o formează „ocolirile” și viața în cazarmă: „ocolirile mi-au albit părul și mi-au mâncat sufletul. Două lucruri am cunoscut în viață: casa și cazarma” — spune colonelul din schifa Punere la punct, justificându-și apoi numaidecât baza concepțiilor lui și neuitând să fie „patriot”: ocolurile sunt totul în armată, pentru că altfel „râd bulgarii de noi, domnule ofițer”. În acelaș timp, Brăescu arată clar că „baza” viitoarelor avansări o forma slugărnicia față de comandanți: „Abia am luat comanda... nu face să mă iau la harță cu el...” (Un revoltat) Mai elocventă încă este scena din schifa Gușă de porumbel: viitorul colonel — abea maior — pune pe un soldat să-i frece cismele: „Ia o cârpă și șterge-mă bin'șor de praf” — pentru că aflând că e nepot de general să-l dojenească „prieteneste”:

„Ajunge, mersi, destul copile, știam... te-am pus numai la încercare, am vrut să-ți dau o mică lecție; n'ai avut încredere în mine, trebuia să te prezinți deschis, ca la un camarad, sunt băiatul lui don' general cutare. Cum îl cheamă pe domnul ghegeneral?”

— Popescu, a murit, era de rezervă.

— Șterge și cisma ailaltă...

Brăescu împinge satira și mai departe. Maiorul află că soldatul e cumnat cu un colonel și devine iar slugărnice:

— Destul, ajunge, lasă, mulțumesc, îmi pare bine, bănuiam eu că trebuie să fii de familie, hai cu mine în oraș”.

Slugărnicia e o caracteristică a militarului vechii armate și în special — cum arată Brăescu — a viitorului colonel. Și nu poate fi altfel, căci numai așa va a-

junge colonel și tot așa va ajunge și general. Acest tip este un tip de veritabil exploatare. El fură hrana omului adus din sat pentru a fi transformat într-o unceală înconștientă, el fură pe gradași (Impărțeală cazonă) cumpără pe nimic, mai mult fură rațele unui fărăn (Rațe cu repetiție), el profită de pe urma tuturor.

Banditismul care domnea de sus și până jos în armata burghezo-moșierească este bine analizat în schița Așa e piesa. Pentru 50 de orfani, pe care regimentul îi are de îngrijit, locotenentul cu aprovizionarea angajează o bucătăreasă, — în realitate o angajează pentru propria-i casă. Dar dela locotenent bucătăreasa este luată de maior, acestuia i-o ia colonelul, care o pierde în favoarea generalului. În schimb, la cei 50 orfani sunt trimiși 10 soldați de corvoadă: „nu! lăsați de capul lor că e mic!” se „înduioșează” generalul!

Acești oameni, dela majur la general, socotesc averea „statului” inventarul regimentului — în care se cuprind, bine înțeles și soldații — toate le aparțin.

Atașamentul lor față de patrie se reduce la o demagogie umflată: „statul nostru este sărac, precum bine știți și dumneavoastră face sacrificii enorme și nouă ne încumbă sarcina să îngrijim și să cruțăm averea statului...” (Un om dintr-o bucată). Respectul față de om, dragostea mereu trâmbișată față de ostaș constă de fapt într-o brutalitate excesivă: el bate, injură, fără să uite a se lăuda că el iubește soldații (Legea progresului, etc.). Dar în această demagogie iese cu prisosință la iveală ignoranța desăvârșită a tuturor reprezentanților vechii armate: pregătindu-se pentru examenul de maior, căpitanul Drăgoi poartă de 6 luni de zile la subțioară o carte: „Teme tactice, voulmul I de Colonel Arghirescu”, fără s'o fi deschis niciodată.

„Citești mereu, nu te lași... ce să-i faci?... trebuie... fără asta nu se poate...” — îl admiră băcanul, pe tejgheaua căruia „sârguinciosul” căpitan își uită ades sursa deșteptăciunii (O carieră).

Militarul de acest fel, ajuns colonel, va

deveni din ce în ce mai mult adept al „disciplinei orbe” de tip prusac „La nemți nu se petrec de astea domnule” va deveni un admirator și un practician al pasului de găscă prusac (Legea Progresului, Punerea la punct, etc.) va deveni el însuși o excrescență prusacă pe trupul și așa ros de toate bolile, al vechii armate. El va înainta în grad, va deveni general, iar în 1940, se va numi Ion Antonescu, se va auto-înainta la gradul de mareșal nepierzându-și năvaurile principale: slugărnicia (față de Hitler) și agresivitatea criminală față de tot ce e uman. Este exact ținta către care tinde colonelul Popescu (Toasturi cazone). Brăescu nu ne-a mai arătat și sfârșitul acestui fel de parveniți, dar este un merit al operei lui de a ne fi redat drumul lor, semănat cu fărădelegi și necinste, drum care provoacă o ură neîmpăcată, un dispreț profund în conștiința fiecărui cititor.

Alături de figurile armatei vechi, apar și ceilalți exploatare, reprezentanții capitalului: grănarul Sarfălatos Petre, „care vorbea trei limbi și avea mare noroc la cărți” (Vine d-na și d-l general), Zambulatos „cel mai bogat arendaș din împrejurimi” (Bolocan) — și alții.

E drept, Gh. Brăescu se preocupă mai puțin de aceștia și în general aspectul de clasă al vechii armate nu apare decât abea sugerat, în treacăt. În schimb, cu destulă putere apar și unele elemente pozitive, oamenii din popor, sau legați de popor. Aceștia însă n'au constituit o preocupare statornică pentru Gh. Brăescu, el s'a limitat la satira împotriva tipurilor negative.

Toluși apar în schițele lui — și în unele din cele care nu figurează în prezentul volum (Moș Belea) — oameni încălziți de sentimente umane, figuri dovedind că autorul a înțeles că existau în armata veche și alți oameni decât brutele, ignoranții și jefuitorii. Acești „alți” oameni sunt soldații injurați și bătuți care uneori nu mai pot îndura și dezertează (Oalele sparte), alții își bat joc cu fină inteligență de superiorii lor ignoranți (Bolocan) sau săvâr-

șesc cu modestie fapte de eroism (Burdulea). Superioritatea morală a omului din masă față de ofițerul pervertit e redată mai cu seamă în figura țăranului care se pricepe mai bine decât toți generalii să organizeze o temă de luptă: „Mută artileria pe dealul celalt, dinspre răsărit, ascultă-mă pe mine...” îi spune el candidatului la gradul de maior (O carieră).

Dar și între ofițeri găsește Brăescu figuri pozitive. Tânărul sublocotenent care-și dă ultimii bani unui soldat, căruia i-a murit mama, ca să aibă cu ce plăti trenul până în sat — e o asemenea figură (Cum sunt ei...)

Nu se poate spune că Brăescu a sădit revoltă în conștiința acestor oameni. Nu întâlnim în opera lui eroi care să protesteze în mod deschis, să se răscoale. Chiar soldatul care urăște războiul nu se re-revoltă, ci — sau ascultă orbește de ordinele primite, sau procedează în mod laș: se automutilează, doar-doar o scăpa de front. Cu toate acestea, chiar aici descoperim un miez de protest împotriva societății burghezo-moșierești: este revolta sinceră a autorului împotriva celor care transformaseră vechea armată într'un cumplit instrument de înjosire și înapoiere a omului.

Încă o observație trebuie făcută în privința satirei din schițele lui Brăescu: dacă de cele mai multe ori ascușișul ei este violent îndreptat împotriva reprezentanților vechei armate, câte odată însă acest ascușiș este mai tocit: atunci când autorul alunecă spre un humor de slabă calitate, jocuri forțate de cuvinte. Pastișul după Caragiale și mai ales după Bacalbașa — și nu totdeauna isbutit — este pe alocuri vizibil, mai ales în discursurile pe care le țin ofițerii și în ordinele de zi pe care le semnează (Vine d-na și d-l general, Toasturi cazon, etc.).

Este însă necesar să fie subliniată folosirea îndemănatecă a limbajului cazon, care, fără să fie forțat, ajută la caracterizarea oamenilor.

Iată cum se exprimă un colonel despre pasul de defilare: „Uite-așa se merge mă...

zang!... zang!... i-auzi!... i-auzi!... Dacă calci așa cum calci tu, cnapă praporele în tine, se sdruncină creierii în cap, mă! Dacă mergi așa cum îți arăt eu, ți se deschide inima ți se curăță mintea, ți se luminează orizontul” (Legea Progresului). Apostrofările, limbajul trivial, construcția frazei la întâmplare, unită cu tonul de curcan îngâmfat și prost îl caracterizează perfect pe ofițerul vechi armate.

Acești ofițeri — în marea lor majoritate — folosesc expresii străine, nume străine, cu un snobism inerent ignoranților, și, cu o totală nevinovăție, le pronunță unde și cum li se năzare: valsul Aux pieds de la montagne (La poala muntelui) devine în scrisul acestor imbecili opie dela Montai, un scriitor francez se transformă din Marcassier în Macrassier, apoi în Massacrier, etc. Ofițerii din schițele lui Brăescu potesc limba. Ei zic: „soldații va veni”, „patrulele va circula”, „côpii e mici”, etc.

Acestea sunt doar câteva din aspectele vechii armate, pe care ostașul armatei R.P.R. le găsește în volumul lui Gh. Brăescu, Din vechea armată. Este explicabilă revolta care-l cuprinde pe acest ostaș înimos, conștient, împotriva orânduirii în care putea exista o asemenea instituție, este lesne de înțeles de ce el va da această carte și altor tovarăși de-ai lui.

Și ce e mai important, acest ostaș își va da seama că armata lui, armata zilelor noastre, este o instituție de educare și de înălțare, de desvoltare a conștiinței și tocmai prin această armată nouă este apărătoreea libertății și victoriilor poporului. Căci cuceririle poporului au creat posibilitatea ca să existe o astfel de armată, și o astfel de armată nu poate să nu apere Patria noastră care construiește socialismul, nu poate să nu lupte pentru pace, împotriva acelor care ar vrea să readucă vremurile despre care vorbește cartea lui Gh. Brăescu.

Și deaceia ostașul armatei R.P.R., terminând de citit volumul Din vechea armată, va înțelege și mai bine ce înseamnă lozincă pe care a văzut-o de atâtea ori:

armata poporului, pavăza cuceririlor poporului!

M. Vlad

INTELECTUALII IN PRAGUL REVOLUȚIEI *)

Era Petersburgului anilor de după 1905. Profitând de insuccesul insurecției armate din Februarie, speculând frica de revoluție a burgheziei și șovăiala țărănimii, țarismul deslănțui cu o furie turbată, represiunea împotriva clasei muncitoare. Dar țarismul nu mai putea întoarce mersul istoriei. Masele populare în frunte cu clasa muncitoare și sub conducerea Partidului Bolșevic se retrăgeau luptând organizat și pregătindu-și forțele în vederea ultimei ofensive asupra dușmanului.

Această cumplită înfruntare între lumea trecutului și cea a viitorului face subiectul romanului lui M. Slonimski, Inginerii.



În urma unor îndelungi cercetări, inginerul Langovoi descoperă un strung care accelerează simțitor producția de piese mici. Pe baza acestei invenții, Langovoi se angajează într-o uzină belgiană din Petersburg, sperând că astfel va găsi mijlocul material de a da viață proiectelor sale. Zădărnicia unei asemenea iluzii apare evidentă când fostul lui profesor, Condacov, descoperă într-o revistă belgiană că invenția lui Langovoi fusese atribuită unui inginer belgian, care nu din întâmplare era chiar fratele lui Alfred Gustav, iar acesta nu era altul decât coproprietarul unei uriașe fabrici lângă Anvers. Furtul acesta murdar, cinismul și afacerismul veros, cruzimea sălbatecă care iese din discuția pe care o are Langovoi cu Alfred Gustav, ilustrează de minune trăsăturile morale ale capitaliștilor. Aceasta constituie și motivul principal al transformării lui Langovoi, care, demisionat dela uzina belgiană și devenit profesor la

institutul politehnic, își schimbă vechea concepție despre viață. Deși la început afirmă: „Mă pasionează doar știința”, el își dă seama că omul de știință nu-și va putea valorifica niciodată rodul muncii sale atâta timp cât vor exista Alfred Gustavi, atâta vreme cât oamenii vor trăi încâtușași de o asemenea orânduire. În formarea unei asemenea gândiri, joacă un rol important și fostul lui coleg, Volodea Macseev, care duce în cea mai cruntă ilegalitate, o înslăcărată activitate revoluționară.

Valoarea cărții lui Slonimski constă în faptul că zugrăvește procesul transformării lui Langovoi cu cele mai bune mijloace ale artei realiste. Astfel, fără a ne prezenta un erou chircit sufletește, — la început, când Langovoi era rupt în fond de realitățile vieții, de problemele sociale, — Slonimski reușește să arate cum concomitent cu apropierea acestuia de lupta maselor, cu integrarea lui idealurilor acesteia, viața lui interioară capătă din ce în ce mai mult conținut, devine mai bogată. El își dă seama, la capătul procesului de transformare, că nu poți ignora frământările lumii în care trăiești, că nu poți trăi izolat, între cărți și calcule, că știința trebuie pusă în slujba poporului, asuprit, disprețuit. În numele acestuia el va milita cu însuflețire pentru moștenirea științifică a profesorului Condacov.

Portretistica, așa cum arată și critica sovietică, este una din trăsăturile importante ale meșteșugului scriitoricesc al lui Slonimski. Scriitorul reușește să creeze eroi tipici în complexitatea personalității lor, cu o distinctă coloratură proprie. Asta tocmai pentru că el cunoaște profund realitatea epocii pe care o zugrăvește și poate selecta esențialul din această realitate. Valoarea mare a acestui fel de a prezenta personagiile constă în aceea că galeria lor nu este înfățișată gata formată, ci în procesul devenirii ei, al transformării ei neîntrerupte. Slonimski urmărește viu, convingător, evoluția fiecărui erou, prin întretăierea sau desfășurarea paralelă a mui multor fire ale acțiunii. Acest proces de transformare a intelectualului oglindit în

paginile romanului Inginerii în toată complexitatea sa, — și nu rezolvat pe baza unor afirmații verbale, lipsite de eficiență sau pe scheme convenționale, — este un exemplu concludent pentru scriitorii noștri. Trebuie să spunem că aceia care au abordat această temă au mers în general pe linia minimei rezistențe. Cezar Petrescu, în nuvela Doctorul Negrea, găsește rezolvarea crizei prin care trece eroul, un intelectual, nu prin influența clasei muncitoare a cărei prezență o ignoră, ci prin simpla izolare de lumea coruptă și viciată pe care o demască. Faptul că unui eroi, ai unor creații literare, devin din elemente pasive și șovăitoare, subit atașați cauzei oamenilor muncii, arată că acești scriitori au cunoscut superficial realitatea, că nu și-au dat osteneala să o adâncească. M. Slonimski oferă scriitorilor noștri o învățătură de preț. Numai o viziune clară asupra condițiilor istorice, numai o cunoaștere profundă a epocii date permit scriitorului să zugrăvească veridic cu putere de convingere, oameni vii, transformarea și creșterea lor treptată.

Iată una din concluziile importante pe care le ridică romanul Inginerii.

Din acest punct de vedere, Drum fără pulbere, de Petru Dumitriu, deși o valoroasă realizare artistică și ideologică, ar fi avut mult de câștigat dacă autorul lui ar fi învățat mai mult dela scriitorii sovietici. Astfel, trecerea inginerului Pangrati de pe poziția unui simplu și obiectiv îndrăgostit al științei, alături de clasa muncitoare, apare ca rezultatul preponderent al frământărilor intime ale eroului și în mai mică măsură ca efect al acțiunii directe a elementelor înaintate de pe șantier.

Cunoașterea realității, cu multiplele ei laturi, îi dă posibilitatea lui Slonimski să creeze imagini vii, concrete, cu o puternică valoare generală, ridicând conținutul la o înaltă realizare artistică.

Pentru a demonstra aceasta, vom cita un fragment de portret al unui mare industriaș. Romancierul, pentru a desvălui chi-

pul în care exploataorii și-au rotunjit averea în împrejurările cele mai grele pentru cei asupriți, nesocotind interesele țării, ne prezintă chipul unui industriaș, la care apelase Langovoi pentru punerea în practică a proiectului strungului său perfecționat: „Stăpânul casei era un om de statură potrivită. Cu barba pufoasă și căruntă, tunsă în felul în care și-o tund profesorii, cu mustățile tot atât de pufoase și cu mișcările trupului gras, rotunjite, tăcute: aducea cu un motan încălțat. Jucându-se cu degetele pe burta strânsă într-o vestă colorată, miorlăi ca introducerea, câteva amabilități cu privire la talentele inginerului Langovoi, apoi intra în dreptul în chestiune. Se vedea bine că această chestiune n'avea nicio legătură cu memoriul pe care-l trimisese Ivan Terentievici. Era vorba de tunuri și treerătoare. Liniștit, industriașul puneă alături aceste două lucruri, atât de puțin asemănătoare, deoarece el câștiga deopotrivă și dela unul și dela altul". Acest citat vădește neîndoiește măiestria scriitorului, care împletește observația caustică de mușcătoare violență cu adâncă analiză psihologică. Artă lui portretistică este ilustrată și prin creionarea cosmopolitismului; cântând oșanale cu docilă slugărnicie ori de câte ori se pomenește expresia „cultură apuseană” și veșnic pe buze cu un zâmbet de profund dispreț pentru valorile culturii naționale, acest tip este admirabil zugrăvit de scriitor în figura literatului „cu picioare subțiri” care, prețuind ospețele homerice, nu uită să predice pentru uzul „celor din jur” „sinuciderea colective”.

Scriitorul izbutește să reconstitue imaginea Petersburgului dintre 1900-1912, desvăluind nu numai hidoșenia exploataților, ci și tragismul situației poporului înlănuțit. Acesta este concretizat în figura inginerului Lihnișchi „biet provincial din Iuzowca” sau a Mariei Cotlearova, „cu umerii căzuți și fața de pergament”, oameni pe care viața, în condițiile acestei orânduiri i-a aruncat la periferia ei. O lume tumultuoasă, de o deosebită varietate, mereu în

căutarea adevărului, încercând să deschidă din bezna prezentului, o fereastră spre viitorul luminos, trăește în paginile romanului. Câtă umanitate și forță respiră chipul lui Vasia Cotlearov, tânărul muncitor care știe să vadă prezentul cu ochii viitorului, sau portretul de o desăvârșită autenticitate, al profesorului Condacov. Dar momentul istoric conturat în paginile romanului nu ar fi putut avea o valoare realistă, dacă ceea ce era mai esențial în acea epocă „lupta proletariatului condus de bolșevici pentru dărâmarea unei asemenea orânduirii, nu ar fi fost zugrăvită. Romanul oglindește această forță. Dar, așa cum arată și critica sovietică, dacă personagiile, Condacov, Langovoi sau eroii negativi, cum sunt bună oară Belchin sau Alfred Gustav sunt evocate cu multă vigoare, — tipurile de revoluționari care reprezintă noul menit să învingă, ca inginerul Macseev, muncitorii Cotlearov, Ecaterina Nicolaevna sau Sebastianov, sunt mai palide, mai șterse.

Tălmăcirea românească a cărții, cizelează cu grijă, transpune viu, colorat, textul original. Deși prezintă unele stângăcii stilistice, ca de pildă: „prețându-l în felul său bucuria deșartă a tânărului” (pag. 44), „Pe Ivan Terentievič il apucă așa, ca un fel de crampe la suflet” (pag. 80-81) și în sfârșit „Să construiască din materiale la început rebele” (pag. 129), versiunea românească semnată de Otilia Cazimir și S. Siclodi este fidelă și convingătoare, de o plasticitate remarcabilă, în special în descripțiile de natură (vezi pag. 182-202).

Intreg romanul lui Slonimski este străbătut din adâncuri de un puternic optimism, care prevestește furtuna ce se apropie. Cuvintele pe care le rostește Vasia Cotlearov în finalul romanului „Orânduirea socialistă urmează cu aceeași necesitate după cea capitalistă, cum după bezna nopții vine lumina zilei”, exprimă cu patos convingerea nestrămutată a multora dintre eroii cărții că idealurile nepieritoare pentru care luptă sub călăuzirea Partidului bolșevic vor izbândi.

Opere ca romanul Inginerii de M. Slo-

nimski, au calitatea de a oferi oamenilor muncii perspectiva istorică a muncii lor constructive și constituie în același timp un însușețit imbold în lupta pentru făurirea socialismului, pentru securitatea popoarelor lumii și izbânda păcii.

H. Zalis

UN EXEMPLU PENTRU DRAMATURGIA NOASTRA *)

De curând a apărut în Editura „Cartea Rusă” un volum de teatru cuprinzând șapte dintre cele mai populare lucrări dramatice ale cunoscutului scriitor sovietic, Al. Corneiciuc. Parte din ele au fost jucate pe scenele noastre, constituind încă un prilej de a cunoaște minunata realitate sovietică precum și omul sovietic, rod al acestei realități.

Aproape tot ce constituie o problemă esențială pentru dezvoltarea primului stat socialist din lume a intrat în preocupările dramaturgului. În acest volum trăește uriașul patos al luptei revoluționare, al muncii creatoare, dela zilele grele dar mărețe ale Marei Revoluții din Octombrie, până la actualul drum victorios al oamenilor sovietici spre culmile înalte ale comunismului.

Primele piese — Adevărul și Sfârșitul Escadrei — reflectă aspecte ale Marei Revoluții Socialiste și ale războiului civil. Ele vorbesc despre clarviziunea conducătorilor bolșevici, despre legătura lor cu masele, despre alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, despre nașterea omului sovietic. Piesele În Stepele Ucrainei și Platon Crecet oglesc uriașele transformări petrecute în perioada construirii socialismului, problema intelectualului de tip nou, probleme ale satului colhoznic, noua concepție asupra familiei, asupra dragostei. Marele Război pentru Apărarea Patriei, eroismul de masă, esența patriotismului modern, iată vastitatea tematică a piesei

Al. Corneiciuc: Teatru — Ed. Cartea Rusă, 1951.

Frontul. In Makar Dubrava și Crângul de călini, autorul redă aspecte din viața constructorilor comunismului.

Realitatea sovietică, actualitatea, acestea sunt izvorul tematicii atât de bogate și de variate a dramaturgiei lui Al. Corneiciuc. Dar, urmărind îndeaproape viața patriei sale, scriitorul se oprește asupra unor probleme esențiale pentru momentul istoric pe care îl înfățișează. El urmărește creșterea omului epocii staliniste. „Epoca noastră e epoca marelui entuziasm, când noi nu numai că prefacem lumea ci și pe noi odată cu ea” — spune Stioipa, tânărul medic din piesa Platon Crecet.

Din piesele lui Al. Corneiciuc se desprinde o bogată galerie de eroi pilduitori. Aceștia sunt în primul rând conducătorii bolșevici sau chiar oameni obișnuiți, intrupând deopotrivă calitățile omului nou: eroism, dragoste de muncă, patriotism și ură neîmpăcată împotriva dușmanilor statului sovietic precum și împotriva unor rămășițe ale mentalităților învechite: rutina, birocratismul, individualismul.

Comisarul din Sfârșitul Escadrei este un om obișnuit, un fochist. Puternica lui personalitate se datorește faptului că el aduce în viață cuvântul Partidului. In piesa lui Corneiciuc acest om nu are nici măcar un nume, el este „comisarul” Escadrei. Oxana, Strâjen și Gaidai sunt „Comitetul” bolșevic al Escadrei. Autorul prezintă atât pe comisar cât și Comitetul cu trăsăturile colectivului sovietic, — înaltă principialitate, vigilență, abnegație. Comisarul, Oxana și Strâjen acționează ca o singură voce împotriva dușmanilor Revoluției. Tăria conducătorului bolșevic constă în legătură cu masele „Cel care începe să se teamă de mase și nu mai are încredere în ele încetează să mai fie bolșevic”, spune Oxana lui Gaidai, membru al Comitetului, căzut vremelnic sub influența dușmanului de clasă. Credința în om, credința în măreția și justețea cauzei pentru care luptă, sunt trăsăturile caracteristice ale Comisarului și ale Comitetului Bolșevic.

In majoritatea cazurilor, eroii pozitivi ai lui Corneiciuc sunt oameni simpli, ridicân-

du-se la înălțimea de eroi pozitivi prin faptul că sunt ziditorii unei noi ere a omenirii. In piesa Frontul apar numeroase figuri de comandanți și de ostași. Ei sunt conștienți că luptă pentru a-și apăra viața liberă, fericită, că luptă pentru patria socialistă. Eroismul fiecărui ostaș este o părțică a eroismului întregului popor. Din această masă se desprinde figura lui Ostapenco care apare doar în câteva scene cu purtător al concepției de viață, al mentalității ostașului sovietic. Ostapenco cade în luptă și în buzunarul lui se găesc cuvinte care exprimă năzuința fierbinte a fiecărui om sovietic: „Rog să nu mă refuzați și să mă primiți în Partidul lui Lenin și Stalin. Dacă voi muri, socotiți că am murit comunist. Moarte fasciștilor!”

Dramaturgul oglindește în opera sa elementul motrice al vieții statului socialist; lupta dintre vechi și nou, victoria elementului nou asupra elementului vechi, perimat, nepotrivit nouilor condiții istorico-sociale. Această problemă desbătută în piesa Frontul este ridicată și în piesa Crângul de Călini. In prima piesă, autorul critică curajos pe acei comandanți ai armatei sovietice, care nu înțeleg cerințele unui anumit moment istoric, care subapreciază forțele dușmanului cu care au de luptat. Generalul Gorlov, vechi bolșevic, luptător din Războiul Civil, nu ține seama de cerințele războiului modern, de strategia care se impune în fața unui inamic cu pregătirea militară a hitleriștilor. El este decorat a palra oară; însă victoriile sale, obținute numai prin eroismul ostașilor, prin lovitura fulgerătoare, de moment, puțin pregătită înainte, costă multe vieți. Pentru rutina sa, Gorlov este condamnat nu numai de subalterni ci chiar de fratele și fiul său. „Pentru a câștiga un război, în afară de curaj mai trebuie să știi cum să lupți. Trebuie să știi să lupți după metodele cele mai moderne, trebuie să înveți să lupți după aceste metode. Experiența Războiului Civil nu ajunge astăzi”, — îi spune fratele său Miron. Gorlov, care se încăpățânează să poarte războiul modern cu metodele folosite în Războiul Civil, este în-

locuit cu tânărul general Ogniov care consideră războiul o artă militară, care știe să se orienteze în nouile condiții. Punând această problemă, Corneiciuc nu ridică o barieră între vechea și noua gardă a bolșevicilor. Ogniov are alături de el pe vechii bolșevici ca Generalul Colos, luptător din Războiul Civil, care desaproabă pe Gorlov pentru rămânerea sa în urmă.

Datorită puternicei axări în realitate, piesele lui Al. Corneiciuc satirizează pe oamenii ce reprezintă vechea mentalitate burgheză — oameni care nu își au locul în societatea sovietică, ca Dolgonosic din In stepele Ucrainei sau Agă Sciuca din Crângul de Călini, Dolgonosic, afacerist, individualist cu principiul „viața mea să fie înfloritoare” ca și Agă cu ifosele ei de „doamnă” care se târăște prin viață la adăpostul sofului ei, inginer vestit, — reprezintă neghina din lanul sovietic, neghina în mijlocul oamenilor ca Ogniov, generalul din Frontul, Platon Crecet, medicul din piesa cu acelaș nume, sau Natalia Coușic din Crângul de Călini, oameni care prin măreția șaptelei lor, prin frumusețea lor morală sunt figuri reprezentative ale societății sovietice.

Dacă tematica lui Al. Corneiciuc, izvoartă dintr-o profundă cunoaștere a vieții, dacă metoda construirii eroilor pozitivi, constituie un prețios ajutor în munca dramaturgilor noștri, în aceeaș măsură interesează modul în care Corneiciuc sparge tiparele burgheze ale tragediei și comediei, prin însuș faptul adoptării unei metode realist socialiste de oglindire a unei realități în plină desvoltare.

Unii critici sovietici vorbesc despre așa numita tragedie „optimistă” a lui Al. Corneiciuc. Piesa Sfârșitul Escadrei, este un exemplu în acest sens. Tema luată din realitate dă acțiunii un tragism rar întâlnit în literatură. Tot sbuciumul oamenilor care își scufundă navele dragi pentru a nu cădea în mâinile dușmanilor revoluției, se strânge într-o frază a delegatului Comitetului Bolșevic: „Asupra navelor escadrei din Marea Neagră care pier pen-

tru Revoluție, foc!” Deci conflictul rămâne de un tragism zguduitor. Ceeace dă caracterul „optimist” al piesei este rezolvarea pe care autorul o dă problemelor ridicate. Pe de o parte, din acțiune se desprind calitățile morale ale omului sovietic: spirit de disciplină, abnegație și eroism, pe de altă parte cititorul are perspectiva noiei victorii a oduzei pentru căre luptă asemenea oameni. Această piesă sparge tiparele burgheze ale tragediei și în alt sens: moartea eroilor pozitivi nu este punctul culminant al acțiunii, nu duce la desnodământ, pentrucă acest desnodământ în sensul vechi al cuvântului, nici nu există în dramaturgia sovietică, caracterizată prin perspectiva lăsată de desfășurarea acțiunii. Această situație din dramaturgia sovietică este tocmai o consecință a cunoașterii vieții sovietice. Moartea eroilor pozitivi îndârjește masele la luptă pentru cauza Revoluției, iar cei ce mor continuă să fie exemple prin măreția vieții lor.

În comediele lui Corneiciuc personagiile sunt satirizate pentru rămânerea lor în urmă, pentru rutină, pentru auto-liniștire, pentru îngâmfare. Gălușcă, președintele colhozului „Viață liniștită” (personagiul din In stepele Ucrainei) este mulțumit de viața îmbelșugată din colhozul său, dar nu vede care este rolul social al acestuia în ansamblul economiei socialiste. Deasemeni, președintele de colhoz Romaniuc, din Crângul de Călini, care se mulțumește să nu fie codaș, dar care nu caută să facă eforturi pentru progres. Dar personagiile acestor comedii sunt totuși oameni sovietici, pe care autorul îi prezintă în complexitatea lor. Deși au rămas în urmă, au totuși calitățile morale ale, oamenilor noi. Iată-l de pildă pe Gălușcă, care nu se are bine cu vecinul său Cesnoc, președintele colhozului „Moarte Capitalismului”. Ei ajung la certuri și chiar la bătaie, dar când lui Cesnoc îi revine sarcina administrativă de a se ocupa de întregul raion, certurile încetează. „Acum Cesnoc nu mai e Cesnoc vecinul meu, ci linia Partidului — spune Gălușcă — și eu m'am bă-

tut cu sabia pentru ea în timpul Războiului Civil și împotriva ei nu voi merge niciodată". *Romaniuc, luptător pe front împotriva hitleriștilor, gospodar care își iubeste colhozul, este depășit de ritmul vieții sovietice, de construirea comunismului. El se plasează pe o poziție de autoliniștire, de dispreț față de critică. Dar Romaniuc, ajutat de colectiv, înțelege poziția greșită pe care s'a plasat. El arată cum elementul nou cuprinde masele, se generalizează.*—„ni se părea că treburile merg bine,—spune Romaniuc— toți erau foarte mulțumiți. Numai frunțașii z'ceau, nu, nu-i bine. Iar pe urmă nimeni n'a băgat de seamă cum majoritatea a trecut de partea frunțașilor..." *Acum Romaniuc se pregătește să intre din nou în rândul constructorilor comunismului: „Intru ca simplu muncitor. Soldat de rând, asta-i faza la care am ajuns”.*

Interesantă pentru tânăra noastră dramaturgie este problema „eroului pozitiv” în comedie. Apariția eroului pozitiv în comedia sovietică se datorește faptului că acest om există, trăiește din plin fericirea de a fi cetățeanul Statului Socialist. În comediele lui Corneiciuc, astfel de personaje sunt Cesnoc, Caterina, din piesa În Stepele Ucrainei dar mai ales Vetrovoi Batura, Natalia Coușic, din Crângul de Călini. Aceste personaje răspândesc un humor sănătos, întregesc o atmosferă de veselie, de optimism, nelîndepărtînd acțiunea de realitate. Natalia Coușic, preșe-

dinta sovietului sătesc, este o femeie energică, întreprinzătoare, al cărei humor este specific omului sovietic, încrezător în viață, stăpîn pe faptele sale. Comicul acestui personaj este natural, nu are nici o notă forțată, care să minimalizeze valoarea eroilor.



Traducerea acestor șapte piese din dramaturgia lui Corneiciuc este de o mare importanță pentru teatrul nostru, care a făcut primii pași spre realismul socialist.

Ele constituie pentru autorii de teatru un îndreptar în ceea ce privește metoda de creație. Diversitatea tematică datorită contactului cu actualitatea, sesizarea problemelor esențiale ale vieții, sesizarea nouului în viața socială, perspectiva luminoasă a viitorului, trăsături corespunzătoare realității sovietice, arată că dramaturgia noastră trebuie să oglindească profund viața Patriei noastre, realitatea atât de bogată în fapte și evenimente a construirii socialismului.

Cunoașterea profundă a vieții, participarea activă a scriitorului la opera de construire a socialismului și a comunismului ca cetățean al Patriei sale, pregătirea ideologică a scriitorului, iată factorii care dau bogatul conținut de idei al pieselor lui Corneiciuc, creații de frunte ale dramaturgiei sovietice.

Domnica Filimon

CĂRȚI NOU Î

AUGUST—SEPTEMBRIE 1951

EDITURA P. M. R.

- V. I. LENIN și I. V. STALIN, Despre presă Ed. II. (116 pag., 30 lei).
I. V. STALIN, Opere vol. 10 (425 pag., 150 lei).

POLITICE

- M. I. CALININ, Despre presă și corespondenții de presă (36 pag., 7 lei).
V. M. MOLOTOV, Cuvântare rostită la ședința solemnă dela Varșovia consacrată celei de a 7-a aniversări a renașterii Poloniei, (16 pag., 6 lei).
C. E. VOROȘILOV, Cuvântare rostită la adunarea festivă din București consacrată celei de a 7-a aniversări a eliberării României de către Armata Sovietică, (16 pag., 6 lei).
BOLESLAV BIERUT, Lupta poporului polonez pentru pace și pentru planul de șase ani (20 pag., 7 lei).
CLEMENT GOTTWALD, Situația internațională și internă și sarcinile Partidului Comunist Cehoslovac, (20 pag., 7 lei).
MAURICE THOREZ, Partidul Comunist — partid al păcii, partid al viitorului, (24 pag., 7 lei).
ANTONIN ZAPOTOCKY, Construirea bazei socialismului în Cehoslovacia, (16 pag., 6 lei).
N. BASTROV, Rolul cabinetelor de partid în propagarea marxism-leninismului (20 pag., 6 lei).
IOSIV BELANKO și ION VACI, Comunistii în fruntea luptei pentru electrificarea țării, (36 pag., 5 lei).
GHEORGHIȚA CHIRU, În lupta pentru pace comunistii sunt în primele rânduri, (36 pag., 7 lei).

* * * Republica Populară Română pe drumul construirii socialismului, (48 pag., 10 lei).

** * Materiale pentru cursurile serale de partid dela sate, Vol. 2, (176 pag., 40 lei).

EDITURA C. G. M.

- AGA HUSEIN, Să prelungim viața sondelor (60 pag., 14 lei).
ABDULAH D., Oamenii muncii din Africa Neagră au pornit lupta împotriva colonialiștilor (40 pag., 11 lei).
P. MOGHILENCO și V. ZASETCHI, Organizarea consfăturilor de producție (60 pag., 18 lei).
L. STOREȘTEANU, Contractul Colectiv factor mobilizator și organizator în lupta pentru cincinal (52 pag., 15 lei).
GH. APOSTOL, Țara noastră e casa noastră (56 pag., 10 lei).
* * * Higiena muncii în industria metalurgică grea (56 pag., 13 lei).

EDITURA DE STAT

- D. BOLINTINEANU, Opere (468 pag., 226 lei).
M. G. BLAGOVESCHENSKI, Republica Populară Mongolă (48 pag., 12 lei).
V. BARLADEANU, Călătorind pe pământul eroicei Corei (64 pag., 18 lei).
V. I. AVDIEV, Istoria Orientului Antic (456 pag., 500 lei).
A. S. MACARENCO, Opere Pedagogice alese, vol. I. Ed. II (352 pag., 150 lei).
M. FLORESCU, Cauza dreaptă a Vietnamului va triumfa (Colecția SRSC) (62 pag., 62 lei).
A. C. SUCICOV, Veniturile de Stat ale U.R.S.S. (246 pag., 150 lei).

D. V. DANILOV, și F. A. FOTIEV Impozitul pe veniturile populației (98 pag. 57 lei).

* * * Evidența statistică operativă și dățile de seamă în construcții (86 pag. 47 lei).

SERGIU PANIN, Determinatorul coleopterelor dăunătoare și folositoare din Republica Populară Română (210 pag. 250 lei).

A. A. CERCASOV, Irigația (22 pag. 8 lei).

N. G. CERNAȘEVSKI, Principiul antropologic în filosofie (96 pag., 74 lei).

V. I. SCVORTOV, Manual de farmacologie (708 pag., 850 lei).

E.S.P.L.A.

G. BRĂESCU, Din vechea armată (184 pag., 75 lei).

ALEXANDRU JAR, Tehnicul și-a făcut datoria (64 pag., 25 lei).

PETRU DUMITRIU, Noaptea din Iunie (120 pag., 34 lei).

EUSEBIU CAMILAR, Râpa Oarbei (56 pag., 17 lei).

HANS FALLADA, Fiecare moare singur (588 pag., 268 lei).

EMILE ZOLA, Banii (426 pag., 214 lei).

RENATA VIGANO, Agnesa Partizana (196 pag., 95 lei).

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

TRAIAN DEMETRESCU, Opere alese (282 pag., 60 lei).

COLECȚIA ALBINA

DRAGOȘ VICOL, Se risipește negura (48 pag., 8 lei).

TRAIAN UBA, Un moș, o fată și un ostaș (48 pag., 8 lei).

ZAHARIA STANCU, Primii pași (48 pag., 9 lei).

Rugăm stăruitor pe cititorii și colaboratorii noștri să ne comunice observațiile lor critice privitoare la materialul publicat de noi și să ne facă sugestii și propuneri referitoare la cele ce doresc să găsească în cuprinsul revistei.

Ne vom strădui să răspundem tuturor corespondențelor noștri în cel mai scurt timp.



REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu, 36. București, 3
Telefon : 2.29.82 și 2.14.91.

ADMINISTRAȚIA : Str. Brezoianu 27, Raionul Gh.
Gheorghiu-Dej, București,
Telefon : 4.66.76.



ABONAMENTE ANUALE : lei 1200

Abonamente se primesc numai prin CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI, București, str. C. Mille, Nr. 14, tel. 5.28.90, iar în provincie, direct la Centrul de Difuzare a Presei din raionul d-voastră.